

Šikmý kostel

Karin Lednická

Díl první

BARBORA

Barbora křivě našlápne a noha jí sklouzne do brázdy naplněné kalnou vodou, kterou po sobě zanechala noční bouřka.

Zavravorá a skupinka na chvíli ustrne. Sedm párů ženských očí na ni hledí a mlčky se ptá, jestli může jít dál. Barbora zkusmo zahýbe kotníkem, a když nic nebolí, jenom kývne, cípem sukně otře vystříklé bláto z lýtka a pokračuje v cestě.

Není čas na řeči, mluvení ubírá sílu.

Skupina osmi žen a několika dětí se znovu vydá na pochod.

Mají za sebou teprve den cesty, první ze šesti. Je třeba jít dál, nezdržovat se zbytečnými přestávkami. Kolem nich se ke všem obzorům rozlévá plochá hornoslezská krajina, příkrášená prvním květnovým týdnem. Na loukách mezi poli se v ranním slunci otevírají pampelišky a hlína ještě pořád trochu voní jarem, ale ostré slunce z ní během několika dní tu vůni vytáhne.

Jestli bude pálit jako včera, možná ještě před zpáteční cestou pampelišky zbělají, napadne Barboru, ale pak si zakáže takové bloumání. Ani na bloumání není čas, poletující myšlenky ubírají pozornost a soustředění. Člověk pak snadno udělá špatný krok a hned má plnou botu bláta.

Až budou odpočívát, zkusí to vyčistit trsem trávy.

Uklidněna vidinou brzké změny k lepšímu přidá Barbora do kroku.

Její lehce zrychlené tempo rozkňourá čtyřletou Barku. Dívenka ještě včera šlapala statečně, ale bouřka ji v noci probudila, a tak je teď nevyspalá a mrzutá. Při loňské cestě taky kňourala, vybavuje si Barbora, ale ne tolik. Není pochyb, čím je způsoben ten rozdíl – loni mohla vzít dceru na ruce a aspoň chvílemi ji nést. Letos ji nést nemůže, protože má v břiše dítě. Je v pátém měsíci.

Několik uplynulých týdnů doma zvažovali, jestli se má Barbora v požeňnaném stavu do Wieliczky vůbec vydat. Těhotné ženy vždy zůstávaly doma; tak znělo odedávna pravidlo. Kdysi se dokonce ani děti na cestu nebrávaly. To ovšem bylo v časech, kdy se pro sůl chodívalo mnohem houfněji než dnes. Půlka ženských z vesnice tehdy zůstala doma a hlídala děcka těm, které vyrazily na cestu. Potom se vystřídaly. Dneska je ale všechno jinak.

Letos se jich vypravilo už jenom osm. Kdyby se rozdělily, šly by pouze čtyři, a to mohlo být nebezpečné. Tak či onak, tradice solných poutí pozvolna skomírá. Týdenní štrapáce leckterou Karwiňačku odradila. Krom toho chlapi vydělávají na šachtě víc než před lety, takže zisk z prodeje donesené soli není pro rodinné hospodaření tak významným přínosem jako dřív.

Ale pořád to jsou peníze navíc.

Člověk nikdy neví, kdy se mu budou peníze navíc hodit.

Zejména když pod srdcem nosí další dítě.

Proto se Barbora odhodlala jít; proto si letošní solnou pouť u svého muže vemlouvavě prosadila. Je přece dobrá hospodyně a jako taková umí myslet na zadní vrátka. Je silná a dobře roslá, zvládne to. Všechna předchozí těhotenství přečkala bez nejmenších potíží, dokázala obstarat domácnost i hospodářství. Proč by tedy neměla zvládnout týdenní pochod?

Nesčetněkrát svému muži zopakovala všechny důvody, proč se na solnou pouť vydat.

Nakonec svolil.

Radostně ho tehdy objala.

Zato teď neradostně šlape s botou plnou bláta.

„Františko!“ zavolá na dvanáctiletou dceru, která jde v hloučku starších dětí úplně vzadu.

„Ano, maminko?“

„Pojď na chvilku nést Barku, potřebuju si odpočinout.“

Františka se protáhne průvodem, vezme sestřičku do náručí a chlácholivým hlasem slibuje: „Až zastavíme, uviju ti věneček z pampelišek, abys byla hezká.“

Menší děvčátko se natěší a zklidní.

Barbora pohledem pohladí obě dcery a pak si upraví popruhy nůše. Až ji ve Wieliczce naplní solí, bude chůze ještě krušnější. Tíha nákladu jí starosti nedělá; Barbora je silná a uvyklá tělesné námaze. Mnohem víc se obává jiného trápení – pot, který stéká po zádech, nasákne do proutí a od něj navlhne i sůl. A právě v tomto okamžiku začne největší utrpení: pot smísený se solí rozleptá kůži na zádech, která po třech dnech zmokvá do krve, a bude ji třeba mazat dobré dvě neděle sádlem s hojivými bylinkami, aby se zotavila.

Všechny ženské si tím projdou. Lépe než kdo jiný znají rčení o sypání soli do otevřených ran, však se většina z nich do Wieliczky vydává každý rok. Vždy zkraje května, kdy už je teplo, ale ještě nenastala prudká vedra. Letos je počasí zradilo. Slunce žhne jako v červenci, a včera dokonce přivolalo bouřku. Naštěstí je zastihla až v začátku noci, kdy už byly schované pod střechou stodoly. Některé děti stály ve vratech a pozorovaly blesky, dokud je matky křikem nezahnalý dovnitř, aby se méně stateční chlapi a děvčata nebáli.

Sedlák, který je u sebe nechal v noci na dnešek přenocovat, patřil k těm laskavějším. Dokonce poručil čeledínovi, aby jim do stodoly nanosil dvě vědra vody, a dětem nechal přinést džbán čerstvě nadojeného kravského mléka. Divže se nepopraly o to, které se napije dřív. Sladké mléko je pro ně vzácnost, doma pijí kozí, krávu by v kolonii nebylo kde pást.

Večerní bouřka se přehnalá, ale za ní přišla druhá, noční, hrozivější. Hromy duněly přímo nad stodolou a do střechy zuřivě

bušily obrovské kapky deště. Nic z toho však nezabránilo utmáčené Barboře upadnout do tvrdého spánku. Přikryta houní, kterou si stejně jako ostatní ženské přinesla v nůši, ulehla na seno a z každé strany k sobě přichoulila jednu dceru. Noci jsou ještě chladné, musí se zahřát navzájem. Ušnula dřív, než si uvědomila, jak zatuchle je loňské seno cítit. Vůbec neslyšela, že Barka v noci vzlykala strachem, o tom jí ostatní pověděli teprve ráno.

Ze seníku slézali s prvním sluncem. Sedlák jim dovolil nabrat vodu ze studny a domluvil s Žofií, kolik soli mu za obě přespání budou muset dát na zpáteční cestě.

„Ten si nechal zaplatit i to mlíko, co dal včera děčkám!“ hudrala Žofie, jen co vyšli ze statku.

A hudrá ještě teď, ale to je jí podobné. Je nejráznější z celé kolonie, dokonce i doma vládne pevnou rukou, až se občas jejímu muži v hospodě vysmívají. Nikdy se nedá ošidit, a proto je to při každé cestě do Wieliczky právě ona, kdo vyjednává se sedláky. Přespání na cestě tam, přespání na cestě zpátky. Za noclehy zaplatí při návratu dohodnuté množství soli.

Barbora by se takového úkolu bála, ostýchá se mluvit s cizími. Potřebuje člověka poznat, než se s ním dá do řeči. I tu novou, co si v zimě vzala Antona Siwka, si ještě pořád spíše oťukává, než aby si ji pustila k tělu. Potkávají se spolu už několik měsíců v obchodě i na ulici, ale stále si nevyměnily víc než ostýchavý úsměv a zdvořilý pozdrav.

Vyhledá ji očima v zástupu kráčejících žen. Není to těžké, protože Siwkova žena má na hlavě uvázaný sytě modrý šátek s červenými květy. Jde sama na kraji skupiny, s nikým se nedruží a nikdo se nedruží s ní, a její nůše mezi ostatními září novotou. Nejspíše si ji koupila pro tuto solnou výpravu u košíkáře. Až dorazí zpátky domů, nůše už bude trochu zčernalá vsáklým potem a prachem z cesty.

Julie Siwková je jediná, kdo s sebou nevede děti. Anebo nese. Drobtina, jejíž nohy by ještě dlouhou chůzi nezvládly, tráví pochod uvázaná v šátcích na břichách matek. Ohledy se na ně neberou a přestávky jsou zřídkavé; přebalování by jenom

zdržovalo už tak pozvolné tempo. Obsah plen prosakuje skrz ovázané šátky i látku mateřských šatů a zůstane tam až do příští přestávky, kdy se ženy pokusí oděv alespoň trochu přeprat. Je to ale povětšinou marné úsilí; matky dětí v raném věku mívají po solné cestě kůži spálenou na zádech od soli, na bříše od moči. Tak to je. Tak je třeba se s tím smířit.

Cesta se prudce stáčí doprava a za zatáčkou se před očima objeví borovicový les, jehož kraj zdobí bílé kmeny bříz. Snad Žofie zavelí k odpočinku, však už jdou několik hodin, přeje si Barbora v duchu. Ráda by si na chvíli užila stínu a vyčistila vnitřek boty od bláta, ale netroufá si požádat o přestávku, aby nevypadala jako slaboch. Moudře si šetří ohledy ostatních na zpáteční cestu, kdy bude unavenější o tisíce našlapaných kroků.

Nechce zdržovat. Ví, že na každou z žen doma čeká muž, který po dobu solného pochodu musí kromě vlastní práce obstarat základní chod domácnosti. Tak se to děje v lepším případě. V horším případě doma muž nedělá nic, protože si dobu manželčiny nepřítomnosti krátí popíjením. Barbora přesně ví, které ženy ze skupiny trápí tento strach. I pro neznalé oko jsou snadno k rozpoznání – kráčí nejrázněji, rty mají zarputile semknuté a v očích se jim leskne obava z toho, co je po návratu domů asi čeká.

Františka však nic z toho nevnímá; dvanáctiletá duše nic neví o obavách dospělých žen. Nese na rukách sestřičku, snaží se být své matce co nejvíce nápomocná, ale nevydrží to dlouho. Její dvanáctileté paže začnou brzy podléhat té tíze, nejsou k takové námaze uzpůsobené.

„Maminko, už nemůžu, musím Barku postavit.“

Barbora vzdychne, poněvadž ví, že Barka začne okamžitě znovu knourat. Nemylí se v tom odhadu, první dívččin stesk zazní už po několika krocích. Všimne si několika pohledů se zdviženým obočím, které fňukající Barka vyvolá, a povzdechne si znovu. Možná letos opravdu neměla do Wieliczky chodit, zapochybuje na chvíli. Však si mohli sůl koupit v obchodě, i když je tam tak nehorázně drahá. Jenže na druhou stranu – kdo ví, co bude napřesrok. Se třemi dětmi se půjde ještě hůř, a třeba

nebude moci vyrazit vůbec. Ne, dobře se rozhodla, když se vydala na cestu i s outěžkem. Vydrží to, má silnou vůli. Donese domů sůl na dva roky dopředu, jak se s Pawlem domluvili, aby napřesrok jít nemusela.

Přes všechno pracně vydolované odhodlání však cítí, jak jí zase začínají opuchat nohy a v zablácené botě se začíná tvořit puchýř.

„Žofie!“ zavolá na statnou postavu v čele skupiny. „Potřebuju si odpočinout.“

„Nevydržíš ještě chvíli? Tady není žádný stín.“

„Můžeme se vrátit kousek k tomu lesu,“ ukáže Barbora zpátky, ale ví, že s tím nebude nikdo souhlasit.

Tiché reptání potvrdí její domněnku.

„Ne, vracet se nebudeme. Musíme jít dál. U nejbližších stromů zastavíme. Do té doby musíš vydržet.“

„Dobře,“ hlesne Barbora a dál klade nohu před nohu a hledí jenom k zemi, aby ji netrápil pohled na cestu, která se vine rovnou krajinou až k obzoru, posetá pouze shluky keřů, které neposkytnou dost stínu, aby stály za zastavení.

Dostatečně velký remízek se objeví teprve za dlouhou chvíli, kdy už je jasné, že puchýř zbytněl a praskl. Barbora se vyzuje a prohlíží si krvavou ránu na patě. Jak s tímhle půjde dalších šest dní? Do očí se jí začnou drát slzy. Vztekle je zažene. Přece nebude brečet. Taková ona není!

„Ukaž,“ ozve se nad ní. Barbora vzhledne a spatří tvář Siwkové. Ze všech ženských přišla na pomoc zrovna ona? A možná to není až takové překvapení, protože na rozdíl od ostatních je na cestě do Wieliczky poprvé a ještě ji nepopohání touha mít to pro letošek rychle odbyté.

„Vyčistím ti to,“ řekne Siwková, vytáhne ze své novotou zářící nůše čutoru s vodou a začne prstem vymývat bláto z rány. „Zkusím najít jitrocel, nech to zatím oschnout,“ řekne pak, když na patě zůstane jen čistě krvavá ploška, a Barbora je jí vděčná, tolik vděčná nejen za ošetření samotné, ale i za těch pár chvil odpočinku navíc, které si péče o bolavou nohu vyžádá. Vystaví

ránu vánku, který našťestí začíná foukat, škubá okolní trsy trávy a pokouší se jimi odstranit špínu z vnitřku boty.

Jde to těžce, protože bláto už v teplém dni uschlo a na zatvrdlou krustu tráva nestačí. Očima hledá v trávě větvičku, která by jí prokázala lepší službu, ale nic nenachází, a tak si na pomoc přivolá ještě Františku. „Dones mi něco, čím to bahno vyškrábu,“ požádá a na pár okamžiků bojuje s vnitřní nespokojeností se sebou samou. Tolik lidí zaměstnám! spílá si v duchu. Hrdost a lakota mi nedovolily letošní cestu odříct, a teď tady sedím a nechávám se obskakovat jako nějaká panička.

Barbora na sebe umí být přísná, toto umění ovládala už jako malé děvče.

Teď se jí však na sebekpřísnost nedostává sil. Sedí v trávě, opírá se o kmen olše a čeká na Siwkovou. Snaží se pohledem vyhýbat ostatním ženským. Je jí jasné, že se na ni zlobí, protože zdržuje. Být na jejich místě, taky by se zlobila. Každá to chce mít co nejrychleji za sebou a být doma, kde každým dnem nepřítomnosti pustne hospodářství. Chlapi musí hlavně fátat. Domácnost a zahradu už pořádně nezvládnou, zbude po nich vždycky spousta nedodělků. A kromě toho je tady jiné důležité pravidlo: nesmí se zmeškat nedělní mše svatá. Pro sůl se podle tradice vyráží, jen co je pan farář v neděli dopoledne vyprovodí z kostela, a pak je třeba jít tak rychle, aby byli nejpozději v předvečer další mše zpět. Když ale budou takhle posedávat, možná to nestihnou. Barbora zdržuje.

Cítí se mizerně, na těle i na duši.

Raději zavře oči a poslouchá, jak nad polem zpívají skřivani.

Nejraději by byla doma, klidně by ozelela uspořené peníze. Anebo by si aspoň lehla a chvíli spala. Ale doma není a spát nemůže. Čert aby to spral!

Aspoň že ti skřivani tak krásně zpívají.

„Dej sem tu nohu,“ ozve se do ptačího štířikání lidský hlas. Siwková přichází zpátky a mezi dlaněmi drtí několik listů jitrocelu. „Vmáčknu šťávu do rány a pak to ovážu šátkem, ať se rána v botě dál nedře. Brzy se to zahojí, uvidíš.“

„Děkuju, jsi hodná.“

„Ále, jaká hodná, prosím tě. Dej to sem.“

Barbora sykne, když Siwková vtačí rozdrčené jitrocelové listy do rány. Prudká bolest našťěstí trvá jenom chvíli a přeonačí se na pouhý tlak. „Tak, a teď ti to zavážu,“ řekne Siwková a vytáhne ze své novoty zářící nůše šátek, do kterého má zabalený chléb, aby cestou neokoral. Chvíli na šátek mlčky hledí. Když jím ováže nohu, bude vrstva tkaniny moc tlustá a bota bude dál tlačit. Obě ženy si to uvědomí ve stejné chvíli. A zatímco se Barbora nadechuje, aby obvaz odmítla, Siwková šátek roztřepne, vloží jeho okraj mezi zuby a škusne. Během okamžiku jí z úst visí cár látky. „Tak, teď už to bude akorát,“ prohlásí spokojeně a pustí se do práce.

„Ztvrde ti chleba, když ho nemáš do čeho pořádně zabalit,“ pronese Barbora s údivem v hlase, až to zní jako otázka.

„Však mám zdravé zuby. Těch pár dní to vydržím. Ty teď tu *handerku* potřebuješ víc.“

Barboru pálí oči dojetím. Není zvyklá, aby se o ni někdo takto laskavě staral. Siwková pomůže Barboře na nohy a prvních pár kroků ji podpírá. „Půjde to?“ zeptá se a podvědomě vnímá, že stejná otázka je vepsaná do šesti párů ženských očí pod stromy v remízku.

„Půjde.“

Jako na povel se začnou zvedat i ostatní. Ženy svolávají děti, které si na louce hrají a vracejí se jen velmi neochotně. Vědí, že je čeká několik dalších hodin chůze, po nichž budou odměněny obědovou přestávkou, kdy dostanou krajíc chleba, kus sýra a mrkev ke chroupání.

Mezi posledními přichází z louky také Františka s Barkou.

„Maminko, promiň, že ti nesu ten klacík až teď. Musela jsem Barce uvést ten věneček. Slíbila jsem jí to. Třeba bude rychleji šlapat, když ho bude mít na hlavě.“

„Třeba,“ přisvědčí Barbora. „Botu vyčistím při dalším odpočinku, teď mi to Julka ovázala. Ještě se napijte a můžeme jít.“

„Julka je paní Siwková?“ ujistí se Františka.

„Je,“ přisvědčí matka a vymění si úsměv se svou dobrodějkou.

Pak už je čas vyrazit.

Průvod ukrajuje další díl dlouhé cesty.

Barbora a Julka kráčí vedle sebe a tak to zůstane až do konce.

Zpátky do Karwiné dorazily v sobotu, když se už začínalo smrákat. Barbora sotva pletla nohama a modlila se, aby vůbec došla. K bolesti opuchlých nohou se přesně podle předpokladu přidalo i štípání rozedraných zad. S tím vším předem počítala. Strach jí ale naháněly křeče v břiše, které se objevily předešlého odpoledne a stále sílily.

S dlaněmi přiloženými k vypouklině, ve které nehybně spalo její nenarozené dítě, odměřovala krok za krokem a děkovala Bohu za Julčinu starostlivou péči. Zpočátku ještě brala Julka utrmácenou Barku na ruce, ale pak už to nebylo třeba, protože holčička jako by vycítila, že s matkou je zle, a přestala kňourat. Od Bialska nepromluvila jediné slovo a s hlavou sklopenou sledovala svoje nohy, jak se míhají na prašné polní cestě.

Také ostatní ženské pochopily, že Barbora sahá na dno svých sil, a většina z nich se už neošklíbala ani nezvedala obočí, když si Julčíným prostřednictvím řekla o chvíli na spočinutí.

Jakmile minuly Fryštát a od domova je dělila už jen slabá hodinka chůze, část žen se oddělila od skupiny a přidala do kroku, aby se mohly doma co nejdříve pustit do práce. Nabrat vodu ve studni, nahřát ji na koupání. Týdenní pochod jim pokryl sukenně vrstvou bláta a prachu, vlasy jsou zcuhané a těla páchnou sedmidenním potem. A pak ta záda! Ztuhlá, zrudlá, bolavá, volající po hojivé masti.

Barbora se šourá na konci skupinky opozdilců. Julka jde vedle ní a se stoupající obavou pozoruje ruce na přítelkynině břiše. Prsty, původně jen zlehka položené, se zkroutily a zbělely jim klouby, jako by se snažily domluvit dítěti uvnitř, že má zůstat, kde je, že ještě nepřišel jeho čas.

„Františko, vezmi Barku a utíkejte napřed,“ vyzve Julka obě dívenky, když už je kolonie na dohled. „Povězte tatínkovi, že co nevidět přijdeme.“

„Ano, paní Siwková,“ přisvědčí Františka, bere za ruku mladší sestru a rozběhne se s ní k domovu.

„Vydrž ještě,“ podpírá Julka ženu, kterou šest měsíců lhostejně mýjela na ulici a čtyři dny ji považuje za přítelkyni. Člověk nikdy neví, co ho s druhými sblíží.

„Báro!“ ozve se mužský křik.

Pawel jim běží naproti, nedočkavě, skoro zuřivě.

„Barunko moje,“ volá už tišeji, když se k oběma ženám přiblíží na několik kroků. „Děvušky mi všecko řekly.“ Bere ženinu popelavou tvář do dlaní a v očích má strach. Pak se otočí k Julce: „Uneseš ještě i Barbořinu nůši?“

„Unesu. Co bych neunesla?“

„To je dobře.“

Pawel sundá popruhy z ramen své ženy, předá nůši Julce a bere Barboru do náručí. „Už jsi doma, už je dobře,“ zašeptá jí chlácholivým hlasem do ucha.

Barbora přikývne a nechá se odnést domů a odstrojit a uložit do postele.

A spí.

Kontryhel, měsíček, vřes, mochna, mateřídouška.

Odvar v malovaném hrnku voní jako letní louka.

Pawel nasaje do nosu bylinkovou páru a nese hrnek k posteli, ve které spí jeho žena.

Po mši mu Julka Siwková podala plátěný pytlík s bylinkami. „Uvař jí z toho čaj, pomůže udržet dítě.“

Překvapila ho tím gestem, protože za celý půlrok, co se do kolonie přistěhovala, s nikým nepromluvila kloudné slovo. Jaký šel, takovou potkal, říkali lidi, protože i Siwek je odjakživa na řeči skoupý, s nikým se dvakrát nedruží a do hospody zajde jen výjimečně, to raději sám doma popíjí.

Na cestě do Wieliczky se ale mezi Barborou a Julkou cosi stalo. Pawel ještě nevěděl, co přesně to bylo, ale bezpochyby to bylo dobré. Postarala se, přivedla mu ženu domů. A přinesla na mši bylinky. Dobrá ženská.

Vzal od Julky rezný pytlík a upřímně poděkoval. Barbořina tvář, kterou včera večer spatřil, byla pokřivená únavou a bolestí. Ten pohled ho vyděsil. V tak zbědovaném stavu svou ženu nikdy dříve neviděl. Když ji pak vzal do náručí, připadala mu bezvládná jako hadrová panenka, co ušila Fanynce na hraní. Usnula, jen co jí sundal zablácené šaty a z nohy odmotal zkrvavený cár látky. Rána na patě nevypadala hezky, ale mnohem větší starost Pawlovi dělalo Barbořino zduřelé břicho, ztvrdlé na kámen.

Ráno vzal děti a odešli na mši bez ní. Spánek je nejlepší meducína. Tak to říkávala jeho maminka, a přesně tak to teď říká on své ženě, která mu dala tři děti a brzy mu dá i čtvrté, pokud se nestane něco zlého. Všechny jeho modlitby toho rána směřovaly k tomu nenarozenému.

Vyčítá si, že svolil k její cestě do Wieliczky. Měl jí to vymluvit. Neměl podlehnout jejímu vysvětlování, že napřesrok jí dá solná pouť mnohem více zabrat, protože malému nebude ještě ani rok a ona ho bude muset celou dálku nést v šátku na břicho. Měl mávnout rukou nad jejími počty, kolik stojí sůl ve Wieliczce a kolik tady, v Karwiné. Však by to zvládli, když už teď je Karlovi čtrnáct let a mohl taky začít fírat. Nevydělá sice moc, ale i to málo se v rodinném hospodaření pozná.

Měl udělat cokoli, třeba jí tu cestu zakázat, ale neudělal nic. Podlehl ženskému naléhání a teď tady stojí s horkým hrnkem, upřeně hledí na Barboru a bojí se ji probudit.

Už vypadá trochu líp. Spánek vymazal popelavou barvu z tváří a nahradil ji obyčejnou bledostí. Kůže se však stále matně leskne, jako by byla z vosku. Rozpraskané rty připomínají půdu v suchém parnu. Prameny černých vlasů jsou zcuchané a plné prachu, i za obloučky nehtů je vidět černá špína. Pawlovi se sevře hrdlo. Usedne na kraj postele a pravou rukou pohladí Barboru po čele. Ta nehnutě cosi zamumlá a spí dál.

„Nesu ti meducínu,“ řekne Pawel, ale ani zvuk jeho hlasu nedokáže Barboru probudit.

Položí jí ruku na břicho, aby zjistil, jestli je stále tak tvrdé jako včera. Zdá se mu, že trochu změklo, a to ho uklidní. Mlčky sedí a znovu se modlí.

Ode dveří k němu dolehne šramotivý zvuk. Ohlédne se a vidí všechny tři děti, jak se do něho vpíjejí tázavým pohledem. „Neumře maminka?“ ptá se Barka, protože její čtyřletá ústa se ještě nebojí klást takové otázky.

„Neumře,“ odpoví Pawel dutě a nechce na tu možnost ani pomyslet.

Vždyť co by si bez Barbory počali? Už jen těch pár dní, co byla na cestě, se měl co ohánět. Snažil se zastat všechnu ženskou práci, bez které se nemohli obejít, kde to bylo možné, bral si Karla na pomoc, ale všechno jim trvalo hrozně dlouho a výsledky byly vždy neumělé a kostrbaté. Podlaha zametená Barbarou je vždycky nějaká čistší, nádobí po umytí nezůstává mastné a voda z vařených brambor málokdy vzkypí. Jen do praní pracovních kalhot se neměl odvahu pustit, to schoval na neděli pro Barboru.

Pro Barboru...

Na neděli.

Jezuskote, vždyť zůstaly špinavé!

„Františko, pojď ke mně,“ přivolá si pohybem ruky starší dceru a polohlasem žádá: „Vezmi si necky a valchu, ohřej ve velkém hrnci vodu a vyper nám s Karlem galaty, ať máme zítra v čem jít do roboty. Udělej to hned, ať stihnou uschnout. Nerad bych je dosušoval ráno na sobě.“

„Ano, tatínku,“ šeptne Františka a odchází splnit úkol. Pawlovi se zdá, že jde ráda. Jako by jí vyhlídka smysluplného zaměstnání poskytla úlevu. Nebo možná vítanou záminku, aby mohla odejít z kuchyně, kde leží její nemocná matka?

Vlastně není divu. Které děcko se chce dívat, jak mamka trpí?

Žádné, rozhodne se v duchu Pawel a pošle Karla našťípat dříví a Barku s kozou na pastvu.

Sám dál sedí na posteli a hledí na svou ženu. Bezmoc a strach mu sevrou ruce do pěstí. Zuby jsou zaťaté, rty semknuté, dech přerývaný. „Barunko,“ zaprosí po drahé chvíli, když už to čekání nemůže vydržet. „Barunko, prosím tě, vzbud se.“

Tón jeho hlasu tentokrát doputuje až do Barbořiny hlavy a přeruší spánek.

Čerstvě probuzená Barbora zamžiká víčky a otevře oči. Chvilí strnule hledí do prostoru, než její mátožná mysl rozpozná, kde se nachází. Kuchyň? Moje kuchyň? Pendlovky na stěně, prasklá kachlička na kamnech, obrázek na zdi mezi okny visí trochu nakřivo.

Tělem jí proteče vlna tetelivé radosti. Už jsi doma, už je dobře, vybaví si slova svého muže ze včerejšího večera. Zlatý Pawel, takovou měl o ni starost! Barboře se z mlhy vzpomínek vynořují poslední chvíle cesty: tupá, tepající bolest břicha. Pálení zraněné nohy. Štípání rozedraných zad. A pak konečně Pawel a jeho silné ruce, které ji ušetřily od posledního kousku cesty.

Sáhne si pod peřinou na břicho. Už není tak tvrdé jako včera. Barbora zhluboka vydechne úlevou a znovu zavře oči. Tolik se bála, že o dítě přijde! Každý krok, který musela udělat, jí naháněl hrůzu. I ženské, které proti ní zpočátku reptaly, měly už na konci v očích obavu.

Byl to ode mě nerozum, vydat se na cestu, spílá si Barbora v duchu, ale ty seabemrskáčské myšlenky jí nedělají vůbec dobře, a tak je v sobě rázně utne. K čemu je dobrý pláč nad rozlitým mlíkem? Hlavně že je zpátky doma a dítě v ní spí a všechno bude zase dobré. I Pawel to říkal, a ten se málokdy plete.

Rozlepi víčka, a protože teď už nemusí zjišťovat, kde se probudila, povšimne si postavy na kraji postele. Usměje se na svého muže.

„Dobré ráno,“ slyší ho říkat.

„Dlouho jsem spala?“ ptá se Barbora, jako by na tom záleželo.

„Tolik, kolik jsi potřebovala.“

Barbora stočí oči k pendlovkám na zdi a polekaně se zvedne na loktech. „Zmeškala jsem mši! Pan farář se bude zlobit.“

„Nebude. Všecko jsem mu řekl. A Julka ti přinesla bylinky.“ Podá jí hrnek s čajem. „Tady máš, vypij to, už je skoro studený. Uleví se ti.“

Barbora lačně polyká, žíznivá po nezvykle dlouhém spánku. „Už je mi líp,“ řekne pak. „Ale na tu mši jste mě měli vzbudit. Není správné, že jste mě nechali tolik vyspávat.“

„Dej s tím pokoj,“ odbude ji Pawel. „Je div, že jsi došla domů po svých.“

„Nedošla jsem po svých,“ usměje se poprvé Barbora. „Donesl jsi mě ty. Přes práh, jako o svatbě.“ Pohladí ho po paži. „Stýskalo se mi po tobě.“

Pawel ji taky pohladí, ale dál už nechce v tomto hovoru pokračovat. Od včerejšího večera se toho událo tolik, že víc neunes, nevstřebá.

Barbora pochopí, však svého muže dobře zná, a proto změní téma: „Chtěla bych se umýt.“

Pawel vystřelí na nohy, vděčný za ten úkol podobně jako zhruba před hodinou Františka s Barkou. Práce mu svědčí víc než řeči. „Ohřeju ti vodu. Zatím lež, přijdu pak pro tebe.“

Barbora mlčky kývne a leží.

Je ráda, že je doma.

Je ráda, že má tak dobrého muže.

Čas ukrojil z pondělka čtyři hodiny a Pawel se opatrně drápe z postele, aby neprobudil Barboru. Potmě projde chodbou mezi kuchyní a ložnicí a zatřeše Karlovi ramenem. „Je čas,“ řekne skoro šeptem, protože také obě děvušky chce nechat vyspat.

Karel se posadí a mžourá do tmy. Ještě si na brzké vstávání nezvykl, do práce začal chodit teprve nedávno, když dosáhl čtrnácti let. Naštěstí už stihl poznat, že jakmile si šplíchnou studenou vodu do tváře a něco málo pojí, ospalost ustoupí. A její zbytky rozchodí cestou na šachtu; půlhodinový ostrý špacír dokáže probudit každého.

Rukou zašmátrá po zvýšené pelesti postele, kde obvykle mívá

přehozené oblečení, ale teď nahmatá jen dřevo. Zmatenou chvíli vystřídá vzpomínka na sestru Fanku, která včera odpoledne prala na dvorku pracovní kalhoty a košile. Ve spodkách a nabo-so projde Karel středovou chodbičkou domku a zamíří na zadní zahradu, kde je mezi dvěma tlustými kůly natažená prádelní šňůra a na ní visí dvoje kalhoty a dvě košile, navlhle včerejším praním a dnešní rosou.

Začne se oblékat a napůl mokrá látka ho zastudí na kůži. Už se skoro začne zlobit, ale pak se rozhodne nebýt škarohlíd. Copak se správný chlap durdí kvůli troše chladu? Karel chce být správný chlap, tvrdý, pracovitý. Nesnesl by, kdyby se mu někdo smál, že je slaboch. Zatím na dřinu v šachtě tak docela nestačí, ale ví, že jestli se bude dost snažit, nepotrvá dlouho a taky mu narostou svaly a zastane stejnou práci jako dospělí chlapi.

Nasouká na sebe vlhké kalhoty. Nejde to lehce, látka drhne o kůži. Když konečně utáhne tkaloun v pase, přehodí si přes ramena košili, sundá ze šňůry otcovo pracovní oblečení a vstoupí zpátky do tichého domu. Tatínek sedí ve spodkách a v podvlí-kací haleně v čele kuchyňského stolu, usrkává meltu ze svého oblíbeného hrnku a přikusuje k ní chleba. Bradou Karlovi ukáže na vedlejší židli. Jez, za chvíli musíme jít, říká jeho pohled.

Karel usedá a bere z prkýnka uprostřed stolu nejtlustší krajíc, maže ho česnekem utřeným se solí a oklepává skořápku z vejce. Co začal chodit do roboty, sní mnohem víc než dřív. Někdy je mu až stydno, když si mamince při večeři říká o přídavek. Ona se ale vždycky směje: „Já teď musím jíst za dva a ty za tři,“ říká a vyloví z hrnce ještě jednu sběračku polévky.

Stočí k ní pohled. Spí na boku, vypadá pokojně, oddechuje tiše. Potřebuje nabrat sílu, to je teď nejdůležitější. Se vším jí pomůžou, jen aby se co nejdříve zotavila, aby všechno bylo jako dřív. Aby už o ni nemuseli mít strach.

Jedí mlčky. Jakmile jsou se snídání hotovi, přelíží z hrnce zbytek melty do bandasek, tatínek si tam přidá ještě štopičku kvitu, aby měl na šichtě dost síly, pak pevně nasadí víčka a do moš-ny vloží chléb a cibuli k obědu. Karel se neubrání pobavenému

zacukání rtů, když vidí, jak se tatínek ošívá při oblékání vlhkých šatů. Zápolí s nimi podobně jako před chvílí jeho syn. „No co, půjdeme rychleji a uschne to na nás,“ pokrčí nakonec rameny a můžou jít.

Z mírného návrší, na kterém stojí jejich domek, zamíří dolů ke kostelu, kterému právě začali přestavovat věž. Ta stará je prý moc vysoká. Říká se, že by mohla spadnout, když se hluboko pod ní kope uhlí a země se hýbe. Raději postaví novou, nižší a zpevněnou hrázděním, aby vydržela. Karel netuší, jak dlouho tady kostel stojí. Chce ale věřit tomu, že inženýři vědí, jak to udělat, aby nová věž zůstala stát už navěky. Přece nemůžou nechat kostel spadnout!

Minou hřbitov a odbočí doprava na širokou cestu, po které přes den jezdí povozy. Takhle brzo ráno tady ještě ale žádný nerachotí, dokonce ani mlékařovy konve není slyšet. Zatím se ozývají jen ojedinělé útržky slov, povětšinou polských, zřídkačivě českých, pronášených ranně ochraptělým hlasem. Po hlavním tahu na Fryštát šlapou jen stovky mužských nohou a snaží se vyhybat hlubokým brázdám od kol a velkým hroudám hlíny. Dnes je sucho a jde se dobře, ale po dešti se prach cesty smísí s uhelným popelem, který sem přivane vítr z přilehlých šachet, a člověk si pak do roboty i domů přinese boty obalené hroudami zčernalého bahna.

Část postav s bandaskami po chvíli odbočí. To jsou ti, co dělají na Františce. Zbytek chlapů pokračuje dál k jámě Jan-Karel, od jejíž vstupní brány je dělí ještě dobrých dvacet minut chůze. Obě šachty patří hraběti Larischovi; na povrchu sice nesou různá jména, ale hluboko pod zemí jsou propojené chodbami.

K Pawlovi s Karlem doléhají ozvuky vzdálených hovorů, tu a tam zazní i smích, ale oni dva mlčí, ponořeni do myšlenek na události dvou předešlých dnů.

Barbořinu týdenní nepřítomnost zvládli, i když ženská ruka v domě pokaždé chybí, to se ví. Avšak teď hrozí, že ji slabost připoutá na lůžko na bůhvíkolik dalších dní, a to zejména Pawla naplňuje chmurnými myšlenkami. Raději nedomyšlí, co všechno se na cestě do Wieliczky mohlo stát. Mohla přijít o dítě! Zná ji,

nikdy by si to neodpustila, byla by smutná a večer by mu místo hřejivého objetí nabízela horké slzy.

Pawel se otřepe, aby zahnal hrozivou představu. Darmo se zaobírat tím, co není. Je třeba přijímat věci tak, jak přicházejí. Barbora je silná, zvládne to, zotaví se. A pak bude všechno jako dřív. Všecko zvládnou, když teď začal vydělávat i Karel. Otcův pohled se stočí na syna, který jde vedle něj, s hlavou lehce skloněnou, schoulený v ranním chladu. Ještě stále ho trochu dojímají jeho hubená chlapecká ramena, která šachetní dřinu zvládají jen za cenu naprostého vyčerpání.

Snad i na smrtelné posteli se mu vybaví první den, kdy Karel poprvé sfáral. Mladý cyp, celý vyjevený z toho, že neví, co ho tam dole čeká. Pyšný, že vstupuje do mužského světa. A úplně odrovnaný, když pak šel po šichtě domů. Nohy i ruce se mu třáslly vynaloženou námahou, i když samozřejmě dostal lehčí robotu. Však jak by ne – jeho čtrnáctileté tělo by nevydrželo ani půlku toho, co snese dospělý chlap. I přes všechny úlevy toho bylo na Karla moc. Domů se tehdy sotva doplahočil, málem ani při jídle neudržel lžici. Už chtěl večeri odříct a jít rovnou spát, ale to mu otec nedovolil. „Jez. Však potřebuješ nabrat sílu na zítra.“ Karel k němu tehdy vzhlédl a v očích se mu odrážely pochyby a zoufalství. Byl *v duře* jednou a málem ho to odrovnalo. Svíral se mu žaludek při představě, že zítra tam půjde zas. A pak znovu a znovu. Celý život. Bůhví kolik roků. Jezusmarjá!

„To zvládneš, neboj. Všeci jsme to zvládli,“ snažil se Pawel rozptýlit synův strach, kterému dobře rozuměl. Stačilo jen trochu zapátrat ve vlastních vzpomínkách – i z něho šichta vycucala všecku sílu, když jako čtrnáctiletý poprvé sfáral, a trvalo nějaký čas, než se jeho svaly i mysl přizpůsobily každodenní dřině. I jeho tehdy tatínek utěšoval a dodával mu odvahy. Život jde pořád dokola, pokrčí Pawel v duchu rameny.

Karel je dobrý synek. Pracovitý, hodný, poslušný. Pawel je na něj pyšný. I robotě Karel brzo uvykne, o to nemá Pawel vůbec strach. Přemůže ho nával citu, a tak chytí Karla kolem hubených ramen a jdou do kopečka k šachtě.

Na stromech, které nechal Larisch vysázet podél cesty vedoucí k bráně, zpívají ptáci.

Slunce stoupá po obloze, začíná další teplý den.

Oni dva před ním zůstanou na deset hodin skrytí v černotě hluboko pod zemí.

Barbora už to nemůže vydržet. Rozkazovat z postele, to není nic pro ni. Vidí sice, že všichni dělají, co umí, ale podle jejího gusta není *zrobene lauter nic*. Chlapi po návratu ze šichty chtějí jíst, je třeba pro ně navařit. Taky je třeba zajít do obchodu, koupit mouku, přidělat kvásek, upéct chleba. Nanosit vodu ze studně. Postarat se o zahradu, vyplít záhony, ať pýry neubírají sílu zelenině a bramborám. Vyvést kozu na pastvu. Podojit. Nasypat slepicím. Dát králíkům. Zamést a vůbec poklidit. Spousta práce, která nemá žádný konec, a Barbora na to hledí z postele a rozděljuje povinnosti mezi děvušky, a ty se sice snaží, ale některé věci ještě neumí zastat pořádně, a ona se pak z bezmocnosti na ně zlobí, spílá jim, a když odejdou za další prací, vyčítá si, že na ně byla zbytečně přísná.

V sobotu ráno je uležená tak moc, že jí práce přijde jako odpočinek. Bolest břicha už úplně ustala, zkrvavený puchýř na noze se zhojil, jen solí rozedraná kůže na zádech ještě štípe. Nechce být nerozumná a zbytečně pokoušet osud, takže zatím nebude nosit nic těžkého a bude dál pít Julčín čaj, ale spousta věcí už zastat dokáže.

Například zajít nakoupit, ať může zítra k slavnostnímu obědu navařit konečně něco festovního. V neděli má z oken vonět pořádné jídlo, žádné zelí s trochou rozvařených kobzolí.

Vidina toho, že už nebude líná lemra, ji vystrčí z postele. Trochu se jí zatočí hlava, když vstane až moc rychle, ale nad tím mávne rukou. Když člověk dlouho leží, vždycky to tak je. Člověk ztumpachoví raz dva, jakmile na pár dní podlehne lenoře. Ale s tím už je konec. Je třeba začít cosi robit.

Vyhlédne z okna na zahradu a vidí, že koza není uvázaná

vzadu u kůlu. Takže Barka ji vzala nahoru na pastvu. To je dobře. Však jestli celý týden spásala jenom kolem plotu, už tam bude holá země, když teď víc jak týden nespádlá ani kapka.

Barbora opatrně klesne na kolena a vytáhne zpod postele nočník, který jí tam hodný Pawel nachystal, aby nemusela chodit až na dvůr, a jde ho vylít, ať nezasmrádne. V chodbičce vedoucí k zadním dveřím domku čeká hroudy nanošeného vyschlého bláta, ale je tam čisto. Zatetelí se radostí. Fanka je dobrá děvucha. Pracovitá, hodná, poslušná. Až se vdá – a dej Bůh, aby si našla dobrého muže – bude dobrou hospodyní. Všech deset si může její budoucí *chlop* oblíznout! Holka má dvanáct roků, a hledme, jak se umí otáčet. Barbora v duchu znovu zalituje všeho plísnění, kterým během uplynulých pár dní Františku častovala. Kdyby jí teď měla vedle sebe, objala by ji.

Ale Františka v zadní zahradě není. V kuchyni taky nebyla. To je divné, kam jen mohla jít? Školu nemá, když dostala na starost domácnost. Pan učitel měl pro to pochopení, však se to děje pořád. Do školy se chodí, jenom když je to možné. Ale někdy to možné není. Jako třeba teď. No dobře, ale kde ta Fanka je? Kam šla?

Barboru na chvíli přemůže zlost. Co se má holka kde *smykat*? Ale pak si připomene, jak před chvilkou litovala všech výčitek a výtek, jak se dojala nad pořádně vymetenou podlahou v chodbičce, a hnedka ji zase zlost přejde. Pokrčí rameny a řekne si, že zkrátka počká, až se holka vrátí. Však ona už jí pak vysvětlí, kde byla a proč.

Dešťovou vodou ze sudu vypláchne nočník a nechá ho stát venku, ať oschne. Uvnitř by byl cítit, a ona je teď na pachy hodně citlivá. Předchozí tři těhotenství přestála bez potíží, tak proč ji tentokrát Pán Bůh tak zkouší? Večer uléhá málem se slepicemi a ráno mívá potíž vylézt z lůžka. I přes den si někdy potřebuje lehnout, jak na ni dolehne slabota. Zlobí se za to na sebe. Odjakživa bývala pyšná, jak je silná a co všechno umí zastat. Nechce být za rozmazlenou slečinku.

Slunko už je nahoře a pálí. Snad to tak vydrží až do zítřka,

aby stihla vyprat chlapům pracovní oblečení, až se odpoledne vrátí. V pondělí šli do roboty v mokrém, vyprávěli jí o tom. Chtěli ji tím rozveselit, když ležela mátožně v posteli, ale spíše ji tím rozladili. Oba živí rodinu, je třeba se o ně pořádně postarat. Ale však ona to teď už zase vezme pevně do ruky!

Začne tím, že uvaří festovní oběd.

Plna odhodlání vstoupí zpátky do domu, u smaltovaného umyvadla se rychle ošplíchne, vezme z šuplíku v kredenci peníze a jde koupit maso na zítřejší pečení.

Po nedělní mši se před kostelem shromáždí sousedé, aby spolu po rozloučení s panem farářem prohodili pár slov.

„Už je dobře?“ ptá se Julka, když v zástupu úspěšně nalezne Barboru s rodinou.

„Je,“ přisvědčí Barbora. „Děkuju za všechno.“

„Ale prosím tě,“ odfrkne Julka pohrdavě. „To nestojí za řeč.“

„Baže stojí. Bez tebe bych šlapala ještě teď. Anebo bych tam někde lehla a zůstala.“

„No... bylo to o strach,“ zvážní Julka. „Horšila ses každým krokem, už jsem začala přemýšlet, co udělám, když nebudeš moct jít dál. Jednu chvíli mě napadlo, že budeme muset u nějakého sedláka vyměnit sůl za trakař, abychom tě s ostatními ženskýmá dovezly domů.“

Barbora si to představí a začne se smát. „A víš co, nechceš po obědě přijít k nám? Teď s tebou nemůžu dlouho vykládat, mám v troubě pečení.“

„Přijdu. Na chvíli. A taky už musím jít,“ téměř nezatelně kývne hlavou směrem k opodál stojícímu Antonovi, který už netrpělivě přešlapuje.

„Ráda tě uvidím. Oba tě rádi uvidíme,“ doplní Barbora a chytí Pawla za paži.

„Je to tak,“ potvrdí Pawel manželčina slova a pak svolají rozběhlé děti a celá jejich rodinná pětice odchází nahoru do

kopečka, kde z oken jejich domku voní sváteční oběd, přesně jak si to Barbora včera uvzala.

Po jídle Pawel nanosí vodu a pak uléhá k odpočinku, Barbora ohřívá vodu na praní a u toho zadělává na chleba, Karel štípe dřevo, Františka sklízí a umývá nádobí a Barka odvádí kozu na pastvu. Všechno to činorodé hemžení v domě Matuszkových popírá pravý význam slova neděle, ale Bůh dobře ví, že v tomto kraji se ani v neděli lenošit nedá. Tady práce nikdy nekončí, ani mužská, ani ženská, žádná.

Barbora ustane v hnětení těsta a sklouzne očima ke svému muži. Leží úplně nehnutě na posteli, oblečený v nedělním, jen boty si sundal. Tváře má propadlé a šedivé, rty úzké a bledé. Tak to přece dříve nebylo! Barbora zavře oči a ze vzpomínek na ni hledí Pawlova oválná tvář s jiskřivýma očima. Býval plný života, v kole ji uměl divoce vytáčet, do náručí vřele vzít, horoucně políbit. Nic z toho už není, jejich dny plynou v utmácenosti, ale tak je to asi na světě ustrojeno, že rodinné štěstí člověk vymění za všechna ostatní.

Vzápětí se v duchu okřikne: co je to za rouhavé myšlenky! Dobrého muže máš, co uživí rodinu, nepije, nebije. Za třicet let rachoty je udřený, a ty si tady stýskáš, že není jako zamlada. A jak by mohl, když půl života strávil v díře! A vůbec se všichni doma snaží, každý dělá, co může. Fanyňka, na kterou se včera tolik zlobila, že kamsi zmizela, se zanedlouho vrátila s lahví octa, prý aby mohla pořádně vytrít podlahu. Karel je na sebe až dojemně pyšný, že dokáže do domu přinést peníze, i když jeho chlapecké tělo není na rubání uhlí ani na vození táček stále dost silné. A když malá Barka vede zrána větvičkou kozu na pastvu, Barbaru to pokaždé trochu dojíímá.

Znovu pohlédne na spícího Pawla a najednou ji zaplaví tolik lásky, až ji zaštípou slzy v očích.

Čert vem tu slabou chvilku, co jí před chvílí vnukla nedobré myšlenky.

„Cože jsi v neděli nepřišla?“ volá vprostřed následujícího týdne na Julku, když ji při šhubání slepice na zadním zápraží vidí procházet kolem zadního plotu.

„Nemohla jsem.“

„Škoda. A teď můžeš?“

Julka zaváhá, ale pak prudce zvedne bradu a řekne: „Můžu.“

„No tak co žes nepřišla?“ zopakuje Barbora otázku, když přítelkyně obejde plot a přijde za ní.

„Však jsem už říkala – nemohla jsem.“

Barbora umí poznat chvíli, kdy jí někdo nechce něco říct, a tak mlčí.

Taky Julka je vnímavá. Ví, co znamená Barbořino mlčení, a tak ticho nevydrží dlouho. Nerada ucedí na půl pusy: „Anton to nechtěl. Že prý jsem byla z domu celý týden, tak nemám chodit zase pryč.“

„Je rád, že tě má doma. To je dobře, ne?“

„Když myslíš.“

Cosí v jejím tónu přiměje Barboru naklonit hlavu na stranu a přimhouřit oči.

„Nejraději by byl, kdybych vůbec nikam nechodila.“

„No jak říkám – však to je dobře, když je s tebou rád doma.“

„Nerozumíš tomu. On je rád, když jsem doma já. Sám tam být nepotřebuje.“

Barbora zvedne tázavé oči.

„Ani nevíš, jaké máš štěstí, když nevíš, o čem mluvím.“

„No to nevím,“ pronese Barbora, ale vzadu v hlavě už tuší.

„Chlastá. Strašně chlastá, do němoty. Když mu něco řeknu, akorát mi vynadá, že já taky ještě děcko nečekám, tak mu nemám co vyčítat. Jako by to byla moje chyba.“ Julka zvedne dlaně v bezmocném gestu a slova se z ní najednou valí jako voda v jarní řece: „Starám se, má doma navařeno, uklizeno, vypráno. Jsem s ním jako žena, kdykoli si řekne. Jenomže on se většinu dní sotva dovalí domů a spadne na postel tak, jak přišel. A když náhodou nepřijde jako žok, akorát se hádáme.“

„Ale nebije tě, že ne?“

„Ne, zatím mlátí jenom nádobím. Ale co není, může být. Však obě víme, jak to v těchhle věcech chodí.“

„Víme,“ pokývne Barbora téměř neznatelně hlavou, protože havířů, kteří splachují uhelný prach pivem a kořalkou, není zas až tak málo, aby si do Julčina vyprávění neuměla dosadit i to, co její nová přítelkyně neřekla.

„Jak mám přijít k děcku, když mám chlapa jenom kousek? Taky jsem si myslela, že to půjde rychleji. Stařenka mi už před svatbou dala ty bylinky, co jsem pak poslala po Pawlovi i tobě. Prý že po nich každá přijde do požehanáho stavu, jen co se s mužem sblíží. Ale já nic. No aspoň že tobě pomohly.“

„Pomohly. Nikdy ti dost nepoděkuju za všechno, co jsi pro mě udělala.“

„Hlupaňo, však mi to vracíš tím, že se ti můžu svěřit s trápením. Nemám to tady komu jinému říct. Všichni na mě hledí skrz prsty.“

„Tak to není. Ženské myslí, že nosíš nos navrch. Ty musíš přijít za nima.“

„A co jim mám říkat? Že jsem sem nikdy neměla přijít? Že bych tu chvíli, kdy jsem si vzala Antona, nejraději zrušila?“

„Nerouhej se, Julko. Raději přemýšlej, jak věci obrátit k lepšímu.“

„Myslím na to každý den. A Bůh ví, že se snažím.“ Julce se začne lámat hlas, ale raději rychle zamrká, zhluboka se nadechne a s předstíranou bodrostí zvolá: „A dej mi tu kuru, oškubu ji za tebe. Aspoň že sebe líp dostanu vztek.“

Vystrnadí Barboru ze štokrlete, usedne a s vervou začne zbavovat bezhlavou slepici zbytků peří.

Z náhodné návštěvy se stal zvyk. Julka přichází každé dopoledne, o svém muži už nemluví. Nenadálý vztah, který vzklíčil z Barbořiny nemohoucnosti na solné pouti, přerostl v opravdové přátelství. Jednu či dvě hodiny z každého dne věnují obě ženy

společné práci a mluví o ledasčem, jen ne o Antonovi a o ne tak docela naplněném manželství Siwkových.

Julku těší, že může pomoci, a dostane se jí za to vděku.

A vděk je opravdu to, co Barbora cítí. Je slabá, dítě v rostoucím břiše z ní bere více síly než tři předchozí. Trochu ji straší představa, jaké budou následující měsíce, než porodí. Nechce myslet na to, že už jí bylo čtyřicet a že únava nejspíše souvisí i s jejím věkem. Copak si ale může dovolit pomýšlet na starobu, když se chystá přivést na svět malé?

Ještě že je červen, kdy může člověk vyjít ven a těšit se z krásy světa, i když z něj po většinu dne vidí jen ten kus, který ohraničuje plot zahrady. Na jabloni se už kulatí jablíčka, tráva srpem utatá pro králiky voní a růže začaly nabírat do květu.

Budou bílé, přesně takové, jaké si jako malá holka vysnila. Nepěstuje mnoho květin, protože darmo plýtvat půdou, když je zahrádka domku jako dlaň. Nějaké kytky ale přece Barbora má, tolik rozmařilosti si dovolila. Všechny září barvami, hlavně hřebíčky, ty jsou ostře fialové. Ale růže, ty chtěla bílé, vznešené. Ještě dávno před svatbou se se svým snem o růžích svěřila Pawlovi a myslela, že tuto její pošetilost pustí z hlavy. Který chlap by myslel na kytky! Ale Pawel nezapomněl. Jen co se po svatbě přistěhoval do domku Barbořiných rodičů, přinesl jí malý keřík. „Vyprosil ho pro tebe bratranec Stanek, ten, co pracuje u Larische na zámku. Dal mu ho správce zahrady, že prý to máš brát jako svatební dar od pana hraběte.“

Dojetím tehdy ze sebe ani slovo nevypravila. Tolik lidské dobroty se vlezlo do jediné trnité rostlinky! Něžně, skoro nábožně vsadila keřík do hlíny hned vedle zadních dveří, aby tu krásu měla na očích pokaždé, když vstoupí do zahrady.

Všechny ostatní rostliny, stromy i keře Barbora obstarává jako dobrá hospodyně, ale o bílé růže se celé roky stará s láskou.

Když dnes ten příběh vypráví Julce, trochu se zdráhá. Bojí se, že to v jejím podání vyzní jako sentimentální povídačka. A navíc v ní hlodá pochyba, zda je správné předkládat vlastní štěstí člověku, který má v životě hezkého pomálu. Ale Julka s úsměvem

pokrčí rameny a řekne: „Pawel je rozumný chlap. Ví, že se spokojenou ženskou bude mít spokojený život. Ne každý dostal tolik šůry, aby tohle pochopil.“

Julka je chytrá ženská, pomyslí si Barbora. Pracovitá, srdečná. Škoda že to Anton nechce vidět.

Zato Pawel vidí, jak je Barbora schvácená. Neušly mu černé kruhy pod jejíma očima. Pozoruje ji, jak toporně přechází po kuchyni a dlaň si drží na bedrech, jako by tím z nich mohla tu nepříjemnou tupou bolest vytáhnout.

Všímá si, jak málo se jeho žena v poslední době usmívá.

A rozhodne se jednat.

„Budeme teď s Karlem chodit na noční šichty, už jsem to nahlásil štajgrovi. Aspoň budeme moct přes den i cosi doma zrobit.“

„Cože?“ vyjeví se Barbora.

„Nedělej, že nevíš, proč to říkám. Chodíš tu jak mátoha. Málo ti bylo, když jsi po Wieliczce málem potratila? Chceš pokoušet osud podruhé?“

„Ale Karel je ještě *syneček!* I denní šichty ho vyčerpávají, co teprve noční! A vůbec...“ uvědomí si najednou, co kdesi zaslechla, „... není to náhodou zakázané, aby nedospělí robili v noci?“

„Je,“ přisvědčí Pawel lhostejně a pokrčí rameny. „Ale štajgr je rozumný chlap a umí přimhouřit oko, když je třeba.“

„A tomu ty říkáš rozumný?“ kroutí Barbora rozčileně hlavou. „Co je rozumného na tom, že čtrnáctiletý synek bude po nocích smýkat bedny s uhlím? Po tmě budete z roboty chodit a...“ Hlas se jí zadrhne.

Pawel je však rozhodnutý, tentokrát se zlomit nenechá. „Ve tmě si umíme posvítit, Barborko. Jsme na to z šachty zvyklí, víš?“

„Nedělej si z toho srandu!“ křičí Barbora, protože má o Karla strach, hrozný strach, který ji už drží pod krkem a začíná dusit. Najednou na sebe dostane vztek – kvůli vlastní slabosti teď syna vystaví ještě větší námaze, než jakou musí den co den přestát teď.

Vždyť na to není stavěný! Ještě nedávno chodil s kozou na pastvu, jen o trochu dřív jí sedával na klíně a nechával se houpat. Svaly už mu trochu narostly, to je pravda, jednou z něho bude dobrý havíř. Ale to bude za dlouho. Zatím je to pořád vyklepaný synek. A matka přece pozná, když je její děcko na huntě.

„Tak choď na noční jenom ty a Karla nechej fárat ráno.“

„To taky nejde. Když tam nebudu, kdo nad ním bude držet ochrannou ruku? Kdo mi zaručí, že mu jakýsi *hlupaň* naschvál nepřidělí těžkou robotu jenom proto, že synek nemá zastání?“

Barbora ztuhne.

Umí poznat prohru.

A ví, že tentokrát prohrála.

„Ale jenom do konce šestinedělí, ano? Pak se vrátíte na raní. Slíbíš mi to?“

„Slíbím, Barborko. Šest neděl po tom, co se malé narodí, se domluví se štajgrem, aby nás přesunul zase na ráno.“

Úleva Barboře dovolí vyslovit to, co celou dobu dobře chápe: „Já vím, že to děláš pro mě a kvůli mně. Jsi hodný, Pawle. Jen mám o Karla hrozný strach.“

„Nemusíš se bát, Barborko. Dám na něho pozor. Máš moje slovo.“

Barbora k němu nikdy nepocítila tolik lásky jako v této chvíli.

„Ještě týden, a bude letní slunovrat. Třeba aspoň jeden den vyfáráte za světla,“ usměje se Barbora, když Pawlovi s Karlem podává bandasky s meltou.

„Holka moje, tak brzo slunko ani o slunovratu nevstává. Ale úplná tma už nebude, to máš pravdu,“ odpoví Pawel a usmívá se taky.

Má důvod. Za uplynulé tři týdny se Barbora spravila, skoro by řekl že rozkvetla. Ztrhaná popelavost tváře je pryč, koutky už nosí zase nahoru. Dopoledne teď za ní chodí Julka Siwková, to je taky moc hodná ženská. Pomůže Barboře s ledasčím, promluví s ní; Barboře to svědčí.

Jejího muže Pawel zná – v tak malé kolonii, jaká vyrostla mezi kostelem a jámou Gabriela, se lidi nemůžou neznat. Tedy aspoň od vidění. Ženské se potkávají v obchodě, chlapi z různých šachet se scházejí v hospodě. Prohodí spolu pár slov přes plot nebo před kostelem po nedělní mši. Ale Anton jako by se lidem vyhýbal. Byl takový už za svobodna a po svatbě s Julkou se na tom nic nezměnilo. Chlapi, co s ním dělají na Gabriele, říkají, že je divný pavouk, nemluvný, zamračený. Vždycky od ostatních stranou. I když se náhodou objeví v hospodě, stejně se s nikým nedá do řeči.

Každý jsme nějaký, pokrčí Pawel v duchu rameny.

Pevně obejmeme Barboru a z okna zavolá na Karla, který se šel před sichtou natáhnout pod jabloň. „Pojď si pro baňok a jdeme!“

Karel sebou trochu škubne, asi usnul. Hned ale vstává a Pawel oknem pozoruje, jak si jeho prvorozený rukou vytírá z očí zbytky ospalosti, nasazuje si čepici na hlavu a jde dovnitř. Jak ho těch pár měsíců na šachtě změnilo! Z děcka, co teprve nedávno odložilo proutek na pastvu, je skoro dospělý chlap. Barbora to nevidí, ta má oči zastřené mateřským strachem. Ale Pawlovi neušlo, o kolik jeho syn zesílil na těle a o kolik dospěl na duchu. Na lopatu už nenabírá třetinu, ale víc než půlku. Při návratu domů se mu už dávno ruce ani kolena netřesou. Je z něho havíř. A bude z něho dobrý havíř, za rok, za dva.

Barbora je ještě jednou obejmeme: „V pořádku se mi vraťte!“ zavolá, jako volává každý den, zamává svým dvěma *chlopům* ze zápraží a ještě chvíli za nimi hledí, než zajdou za sousední domek a ztratí se jí z očí. Dnes tady s ní stojí i Barka, která se před chvílí vrátila z pastvy s očima navrch hlavy a nemůže se dočkat, až mamince povypráví své neobyčejné dobrodružství.

Barbora si vezme štokrle a chystá se dojit. „Tož pověz, co tak podivného jste dnes na pastvinách zažili,“ vybídne dcerku.

Barka překotně spustí a Barbora poslouchá a usmívá se a ví, že je život dobrý.

Pawel s Karlem sestoupí v mlčenlivém souznění z kopce, minou kostel s rozestavěnou věží, na fryštátské cestě se připojí

k zástupu dalších mužů s bandaskami a pak odbočí nahoru k jámě Jan-Karel.

Nahlásí jméno, dostanou lampu, společně se pomodlí a pak se před sjezdem dolů ještě jednou ohlásí.

Tak jako každý den.

Barbora rozespale mžourá do pološera časného rána. Zdál se jí divný sen, už neví, o čem byl, ale vystrašil ji a probudil. Hmátne po zvyku vedle sebe, aby se v Pawlově teple zbavila neklidu. Pod rukou však cítí jen prázdný polštář.

Prudce se posadí na posteli a najednou ví, že to, co ji vzbudilo, nebyl obyčejný sen. I peřina je netknutá, tady je něco špatně, stalo se cosi zlého, tím si je jistá. Pawel není z těch, kteří by nepřicházeli rovnou ze šichty domů, navíc má s sebou Karla, má ho na starost. Slíbil, že na něho dá pozor.

Všude je ticho, jen pendlovky netečně dál odvádějí svoji práci. Barbora má pocit, že společně s nimi slyší tlouct i svoje srdce, dech najednou jako by vázl v hrdle, dlaně se jí potí. Zmateně těká očima po kuchyni a hledá svlečené pracovní kalhoty. Kolikrát se na Pawla zlobila, že je přehodil uvnitř přes židli a natahal domů uhelný prach. Jak ráda by mu teď měla za co vynadat. Ale začerněné oblečení nikde nevidí.

Bandasky na kamnech nestojí.

Nepřišli?

Nepřišli oba?

Prudce odhrne peřinu, najednou úplně probuzená, a bosýma nohama běží do ložnice. Ani si nedá záležet, aby otevřela potichu, prudce rozrazí dveře a v chabém světle časného rána hledá Karla.

Prázdný polštář, netknutá peřina.

Nepřišli.

Nepřišli oba!

Bosé nohy běží zpátky, roztřesené ruce berou sukni a snaží se ji co nejrychleji obléct, ale tkanice v pase se z prstů dvakrát

vysmekne, a stejně je to pak i s knoflíky na blůze, tolik ztraceného času, tolik vteřin, které svou nešikovností promarnila! Boty. Rychle. Vlasy si splétá do ledabylého copu už na cestě dolů z kopce, šátek zůstal doma, čert ho vem, vracet se nebude.

Ještě není ani u kostela a už vidí hemžení, naprosto nezvyklé pro tento denní čas. V přibývajícím světle červnového rána se shromáždila snad celá kolonie, lidé stojí mezi kostelem a školou, Barbora ještě není přímo u nich, ale už k ní doléhá vzrušený hovor, slovům není zatím rozumět, ale to ani není třeba, stačí vidět ruce vzepjaté k obloze i hlavy sklopené k zemi.

„Co se stalo?“ vykřikne do zástupu lidí, ptá se všech a nikoho.

Nejbližší postava se k ní otočí: „Na šachtě bouchlo. Spoustu chlapů zavalilo.“

„Na které šachtě?“

„Nejdříve na Františce. Pak i na Hlubině a na Janu-Karlovi.“

Barboru polije horko.

„Kdy?“

„V noci. Začalo to v půl desáté.“

Barbora nepoděkuje ani se nerozloučí. Jen skoro neznatelně kývne hlavou a začne se prodírat zástupem lidí, ruce drží ochranně na vypouklém břiše, razí si mezi stojícími postavami cestu k fryštátské silnici. Vidí po ní spěchat několik dalších žen, část z nich po chvíli odbočí k Františce, zbytek dál pokračuje nově vysázenou alejí spolu s ní na Jana-Karla.

Asi v půli cesty se mívá s první ženou, která jde opačným směrem. Sebere v sobě odvahu a pohlédne jí do očí, ale vzápětí toho lituje, protože spatří jenom žal, bolest, tmu. Nohy Barboře nakrátko zdřevění a na hrud' dolehne balvan strachu. Nedokáže jít dál. Co když na ni tam nahoře čekají stejně zlé zprávy jako na tu zdrcenou ženu?

Strnulost netrvá dlouho. Barbora ví, že jednou se pravdu stejně dozvědět musí, a tak pevně semkne rty, zhluboka se nadechne a pokračuje dál, teď už však raději s pohledem upřeným na špičky bot. Není přece nutné myslet hned na nejhorší! Pawel s Karlem mohli jenom uvíznout pod zemí, můžou být nahoře

a pomáhat zraněným, můžou být sami zranění... Dokud nevyšlepe ten zatracený kopec a nezeptá se, nemá smysl o ničem přemýšlet. Modlit se, to jediné smysl má. A jít co nejrychleji.

Teprve když už má na dohled dvoupatrovou světlou budovu, které ze střechy vyčnívá čtvercová obezdívka těžní věže a ještě vyšší komín, začne vnímat ten smrad. A tíseň ve vzduchu. Snaží se zorientovat a přijít na to, kam teď jít, ale vidí jen zmatek.

Chce někoho zastavit a zeptat se, co má dělat, jenomže všichni vypadají, jako by ji neviděli. Chvilí rozpačitě postává a pak prostě chytí za rukáv prvního člověka, který jde kolem ní.

„Včera večer mi dolů sfáral muž a syn. Kam mám jít?“

Muž bradou ukáže k hlavní budově. „Tam jsou všichni.“

Barbora sice tak docela nerozumí významu slova všichni, ale ptát se nechce, aby třeba v odpovědi neuslyšela něco, co zatím není připravena vědět. A vlastně se ani ptát nemůže, protože muž, který jí ukázal směr, je už pryč, ztratil se mezi spoustou jiných lidí, kteří proudí kolem, někteří jakoby bezcílně, jiní různým krokem. Teprve po chvíli Barbora pochopí, že jsou to havíři, kteří přišli na ranní směnu a teď odcházejí domů nebo se snaží zjistit, kde by mohli být nápomocni.

Zdráhavě vykročí tam, kam před chvílí ukazovala brada neznámého horníka. Napravo vidí dřevěnou konstrukci, smontovanou z tlustých trámů, na které je upevněna lávka vedoucí do prvního patra hlavní budovy. Na zemi pod lávkou Barbora postřehne nějaký pohyb, a tak stočí kroky tím směrem. Jakmile dokáže zaostřit pohled natolik, aby dokázala rozpoznat, co se pod provizorním dřevěným přístřeškem děje, ztuhne. Na zemi leží těla; dlouhá řada těl. U některých mrtvých klečí lidé; u jiných je prázdná, jejich blízcí ještě nedorazili.

Nohy ji přestanou poslouchat. Nedokáže je přimět, aby vykročily k tomu hroznému místu.

Stojí a široce otevřenýma očima se snaží nevidět nic z toho, co se děje kolem.

Snaží se marně: teď zrovna vidí, jak z hlavní budovy vynášejí na nosítkách další tělo.

V opodál stojícím hloučku to zašumí. Vystoupí z něj několik žen a následují záchranáře k přístřešku. Jakmile muži mrtvého havíře uloží vedle jeho kamarádů, ženy zdráhavě udělají zbývajících pár kroků, aby mohly právě přinesenému pohlédnout do tváře.

Všudypřítomný hluk prořízne zakvilení.

Jedna z žen padá na kolena a štká. Zoufale pláče a zuřivě odstrkuje ruce těch, kteří ji chtějí aspoň dotekem utěšit, sklání se ke svému muži, bere mu tvář do dlaní a cosi mu říká, téměř na něj křičí, ale její slova spolyká vřava.

Zbývající ženy se vrací k hloučku, aby mohly dál čekat na zázrak.

Barbora chce utéct.

Utéct ale není kam.

Má jenom dvě možnosti: jít čekat s ostatními ženami, nebo se vydat k řadě mrtvých a hledat.

Rozhodne se pro menší ze dvou zel. Události se na ni valí, vzdyť před hodinou ještě spala, nic nevěděla, potřebuje vydechnout, spočnout, ještě nedokáže hledět mrtvým do tváře, ještě ne, teď potřebuje být s živými.

Přidá se k čekajícím ženám a mlčí s nimi.

Trvá celou věčnost, než se ze dveří vynoří další dvojice záchranářů s nosítky.

Zástup kolem Barbory ztuhne.

Muži zamíří opačným směrem, pryč od ležatého špalíru zabítených.

„Kam jdou?“ zaskřehotá Barbora tak srozumitelně, jak jí vyprahlé hrdlo dovolí.

„Raněné vozí do špitálu v Těšíně,“ odpoví žena v bílém šátku.

„Takže jsou i ranění? Nejsou jenom mrtví?“

„Nezabilo to všechny. Ale někteří zůstali dole, je těžké se k nim dostat. Nosí je všichni, kdo ještě můžou, ale jde to pomalu.“

Započatý hovor probere z mlčení ostatní ženy a najednou se věty valí ze všech stran:

„Vynášejí je od noci, když to bouchlo poprvé vedle na Františce. Hned po tom výbuchu sjelo dolů šedesát chlapů, ale během půl hodiny to bouchlo znovu a chodbou se to přeneslo i sem, na Jana-Karla. Chlapi, co se snaží zachránit zraněné a vynášet mrtvé, už ale mají plíce plné prachu, octové roušky je moc neochrání a nic jiného nemají. Pomáhají všichni, inženýři, dozorcí i chlapi, co přišli na ranní šichtu. Některé z těch, co sjeli dolů pomoci, už taky vynesli mrtvé. Říkali ale, že je pořád naděje, že dole jsou i živí, kterým se podařilo před kouřem utéct na jiné patro nebo k výdušné jámě.“

Překotné chrlení slov ustane tak náhle, jako začalo.

Země se zachvěje a ozve se mocný výbuch.

Oči všech přítomných se obrátí k obloze, kterou překrývá černý dým valící ze z šachty.

Některé ženy se dají do pláče.

Žena v bílém šátku, ještě před chvílí tak řečná, se sune k zemi.

A Barbora pochopí, že už není na co čekat. Nadešel čas setkat se s mrtvými, protože dole už žádní živí nezbyli.

Vykročí k dřevěnému přístřešku a tam očima prozkoumává ležící tváře, zčernalé prachem i zuhelnatělé ohněm. Hledá a přejí si, aby nenašla.

Najde.

Karel má ústa otevřená dokořán a oči vytřeštěné k černému nebi. Jako by ještě stále lapal po dechu, jako by ještě stále věřil, že ho jedovaté plyny neudusí.

Jako by věděl, že když umře, bude nad ním jeho matka zkameněle stát a bude chtít taky umřít.

Barbora dlouho zkameněle stojí a chce křičet a chce umřít, ale ani jednu z těch dvou věcí neumí udělat, a tak místo toho klesne k zemi, zaboří prsty do napadaného popílku a hledí do modrých očí svého syna.

Svět se ztratí.

Teprve za drahnou chvíli ji čísi silné ruce zvednou a jakýsi hlas řekne, aby šla domů.

„Ještě počkám na Pawla,“ snaží se těm rukám vykrotit.

„Jestli přežil, je už doma. Jestli nepřežil, nemá smysl čekat.“

Lapidárnost toho sdělení zvedne Barboru na nohy.

Jde domů, jak se od ní žádá, a ještě vůbec netuší, že Pawla nikdy nenajdou. Nebude ho moct uložit do hrobu, protože jeho hrobem se stala šachta, kde víc než čtvrt století rubal uhlí.

„Matuszkovi, Pawel a Karel.“

Úředník na druhé straně stolu posouvá hrot tužky nad dlouhým sloupcem jmen na výplatní listině a tiše si mumlá hledaná jména. Čelo mu rozryjí dvě hluboké vrásky, brýle si posune blíž ke kořeni nosu a pak zvedne hlavu: „Oba mrtví?“

„Ano,“ hlesne Barbora. Uplynulé dva dny nestačily, aby o pátečních událostech dokázala mluvit nahlas, i když se po ní chce jen jediné slovo. Zase jí před očima naskočí bláhová vize, že Pawel přijde domů a bude jí vyprávět příběh o tom, jak se skryl za závalem kdesi u výduchu, kam proudil čerstvý vzduch zvenku. Obejme ji a společně oplácou Karla a budou dál žít a... Dost! I její zmučená mysl dokáže rozpoznat nebezpečnost takových představ. Opakovaně mařená naděje je mnohem horší než děsivá jistota.

„Musím se zeptat, protože pořád počítáme zemřelé. Podle odevzdaných lamp to nezjistíme – někteří zachránění chlapi je zahodili dole, jiní s nimi utekli domů. Teprve dneska při výplatě to dáváme do pořádku.“

„Do pořádku?“

„Úředně.“

„Tak si tam napište, že můj syn je mrtvý. Viděla jsem ho. Co je s mým mužem, nevím.“

Muž si znovu posune brýle a podívá se na ni. „Rozumím.“

Je k smrti unavený. Každý výplatní den je pro něj náročný, ale tenhle mu připomíná procházku peklem. Od božího rána musí mluvit s ženami, které přišly o živitele rodiny, o otce svých dětí. A některé, jako právě tahle, ztratily i dítě. Překvapuje ho klid příchozích, očekával nářky a slzy, ale většina vdov vystojí

dlouhou frontu mlčky, ponořena do myšlenek, vzpomínek, úvah o budoucnosti. Předstupují před něj s očima vyhaslýma a dutým hlasem vyslovují jména svých mrtvých, které on pak ve výplatnici označí křížkem, aby na ředitelství mohli spočítat celkový počet obětí.

Vychystá Barboře na dřevěný stůl peníze ve dvou hromádkách. „Tohle jsou obě výplaty za celý týden,“ píchne prstem do menší z nich, pak ukáže na druhou. „Z rozkazu hraběte Larische ještě dostáváte odškodné. Je to padesát zlatých za muže a třicet zlatých za syna. Dále vám bude z bratrské pokladny vypláceno na rentě dvačtyřicet zlatých ročně.“

Úředník hovoří mechanicky; stejné věty dnes už pronášel mnohokrát. A ještě je mnohokrát pronášet bude. Pokud to má zvládnout, nesmí propadnout lítosti. Je úředník. Jeho povinností je plnit svěřený úkol, ne projevovat soucit.

Barbora mlčky přikyvuje; o soucit ani nestojí.

„Zůstali po vašem manželovi nějakí sirotci?“ zeptá se úředník po chvíli.

„Ano. Dvě dcery. A třetí dítě je na cestě,“ shlédne Barbora na své vyduté břicho.

„Omlouvám se. Nevšiml jsem si,“ zadržím muž, koutky úst mu na malý okamžik zkrouť nervózní úsměv, ale pak už zase pokračuje oficiálním hlasem: „Na každého sirotka bude pokladna vyplácet rentu dvanáct zlatých ročně. Pro vás to úhrnem činí sedmdesát osm zlatek ročně. Tady mi to podepište. A ještě tady. Od každé listiny dostanete jedno vyhotovení.“

Barbora podepíše a sebere, co jí úředník dal, tiše poděkuje a jde pryč. Z výplat s děvčaty vyžijí dva týdny, možná tři, když se uskrovní. Ale co pak? Odškodné se nesmí projít. To je třeba schovat na horší časy. Jestli ještě vůbec můžou být nějaké horší časy, napadne Barboru.

Teprve po několika krocích si uvědomí, že zapoměla tomu muži položit důležitou otázku. Otočí se na podpatku a přes záda ženy, která s úředníkem mluví nyní, zavolá: „A kdy přesně začnu dostávat tu rentu?“

„To já nevím, paní. O tom bude rozhodovat ředitelství nebo pan hrabě osobně. Musíte počkat.“

Barbora cítí, jak se k ní upírají všechny oči. Stojí tam mezi těmi lidmi, najednou je úplně ztracená a vůbec nerozumí situaci, ve které se ocitla. Z čeho budou žít, když teď není, kdo by přinesl výplatu? Domek sice zdědila po rodičích, ale hospodářství je maličké, tolik hladových krků neuživí. Budou se muset odstěhovat? Ale kam? Kde porodí? Do čeho to nebohé dítě přivede?

Hlava ji rozbolí těmi těžkými myšlenkami, ale ví, že tady už na žádné otázky nedostane odpověď. Ten člověk u stolu měl pravdu – musí počkat. Teď je nejdůležitější obrnit se trpělivostí a statečně nést všechno, co přišlo i co teprve přijde. Nepoddávat se, být silná.

A hlavně se přestat trápit kvůli tomu, co bude za měsíc nebo za rok. Lépe udělá, když se soustředí na dnešní den, na nejbližší budoucnost. Na to její mysl i možnosti stačí: rozpočítat zbylé peníze, aby vyšly co nejdéle. Jíst se musí každý den, na to je teď třeba myslet. Ve špajzu jsou brambory, kroupy a hrách, vajíčka v košíku, taky kus špeku tam visí. Chleba je z čeho upéct. V kapse má Barbora týdenní výplatu. Když si dobře promyslí, co budou příští dny jíst, můžou si s tím opravdu vystačit na celé tři neděle.

Poprvé od výbuchu Barbora ví, co má dělat, a to vědomí jí zvedne bradu a dodá jejímu kroku ráznost. Tiše se potěší touto změnou k lepšímu, protože uplynulé dva dny jako by se vznášela v tmavé bezbřehé prázdnotě, kde se nebylo čeho chytit. Seděla na lavičce u dveří do zadní zahrady a hleděla kamsi dozadu k pastvinám. Občas zvedla oči k těžní věži Gabriely, která vystupovala nad olšovým lesíkem, a lekala sama sebe nedobrou myšlenkou, proč nebouchlo raději tam.

S tím už ale musí skoncovat. Nemůže si dovolit sedět a uhnívat ve zbytečných úvahách a v mdlé nečinnosti. Smutek je jako lepkavá pavučina, která člověka omotá a sváže. Když včera večer seděla na lavici v zahradě, cítila, jak jí těžknou nohy i víčka, chtěla usnout a spát, všechno to zaspat a nemuset vědět, co se stalo.

Děvčatům po návratu z šachty dokázala říct jen to, že tatínek a bratr zemřeli při neštěstí, ale všechny jejich doplňující otázky nechala nezodpovězené. „Až přijde čas, všechno vám řeknu. Teď mě nechte,“ odbyla je unaveně a ony opravdu tiše odešly do domku, nejspíše vyděšené jejím prázdným pohledem a rukama tak nezvykle složenýma v klíně. Začaly kolem ní chodit skoro po špičkách. Zoufalé ticho narušila až včera před večerem malá Barka, když přihnala kozu z pastvy. Zastavila u matčiny lavice a sebrala odvalu k otázce: „Maminko, je pravda, že tatínek a Karel nebudou mít vlastní hrob?“

„Kdo ti to pověděl?“

„Děti na pastvě o tom mluvily.“

„Měly pravdu. Tolik mrtvých se nedá pohřbit do jednotlivých hrobů, když je teď takové teplo. Budou ležet společně, tak jako společně umřeli.“

„Ale kam za nimi budeme chodit?“

„Na hřbitov, kam jinam?“

Barbora už už chtěla dodat, že za tatínkem budou muset chodit na šachtu, protože jeho hrobem je sesypané uhlí a kameň, ale naštěstí se dokázala včas zarazit. I bez toho bylo zjevné, že Barka si s jejími odpověďmi neví moc rady. Proč jí motat hlavu ještě víc? Copak by mohla něco pochopit? Dívenčina čtyřletá zkušenost se smrtí a posmrtným odpočinkem zahrnovala jen hrob staříčků tady v Karwině, s mírně zrezivělým křížem a nahrubo tepanou mřížkou ohraničující zvýšenou vrstvu hlíny, kterou na jaře s maminkou okopaly motyčkou a zasadily do ní květiny.

„Na náš hřbitov?“ ujistila se ještě Barka a tázavě zkrabatila čelo.

„Ano. Na jaký jiný?“ odsekla matka zlostně, aby už se jí to dítě na nic neptalo.

„Když já nevím, maminko, jaké jsou ještě hřbitovy,“ zkroutila Barka rty do podkovy a odtáhla na provaze kozu do chlívků.

Barbora seděla dál na lavici a vyčítala si, že malou dcerku tak zle odbyla.

Vyčítala si, že všechnu domácí práci nechala na Františce.

A nejvíce ze všeho si vyčítala rouhačské myšlenky, které ji v neděli popadly. Jak jen si mohla stýskat nad takovými hloupostmi, že ji už Pawel v kole nevytáčí a že jeho objetí postrádají dřívější vřelost? Co by teď dala za to, aby zase pochrupoval v kuchyni na posteli! Měl by sice tváře propadlé a šedivé, rty úzké a bledé, ale pak by se probudil a mluvil by s ní, a ona by byla šťastná a už by si nikdy nestěžovala na to, že jejich dny plynou v utmácenosti.

A pak ji to napadlo: co když to všechno přivolala, protože nebyla dost pokorná a vděčná za to, kolik dobrého jí život nadělil?

Co když je to všechno její vina?

Rozum se tomu nesmyslnému obvinění bránil, ale vzdoroval marně. Tragédií otupělou mysl už oplétaly otrávené nitě, na které nelze nalézt žádný protijed, a po nedlouhém přemítání si byla Barbora jista: může za to. To ona je vším vinna.

A odčinit to není jak.

Dlouhé hodiny seděla bez hnutí, upírala netečný pohled do zahrady a dobrovolně, snad jako pokání, se nechala zavalit balvanem smyšlené viny.

Tu děsivou tíhu z ní odvalila teprve Julka, z nebe seslaná Julka, která už skoro před setměním přišla na návštěvu.

„Přinesla jsem vám polívku,“ přisedla vedle Barbory na lavičce. „Františka říká, že jsi venku.“

„Je mi tady líp než uvnitř. Tam na mě všechno padá.“

„A ještě nějaký čas padat bude, Barborko.“

Barbora těžce vzdechne.

„Nejsi na to sama,“ snaží se ji povzbudit Julka. „Máš Františku a Barku, ty ti pomůžou. I já ti pomůžu, když budu jen trochu moct. Z bratrské pokladny dostaneš rentu, taky Larisch něco přidá. Říká se, že ho povolali do Vídně, aby se tam z toho nešťestí zpovídal říšským poslancům.“

„Hrabě se bude zpovídat?“ zvedla Barbora udivené oči. Nedovedla si představit, že muž, kterému patří několik karwinských

šachet, pivovar, octárna, velkostatek Dolní Lutyně, Kopytov, Pudlov a bůhvíco ještě dalšího, by se mohl ocitnout v tak nedůstojné pozici.

„No jistě že se bude zpovídat, však má z čeho. Nečetla jsi noviny? Na jeho šachtách zemřelo přes dvě stě lidí! Ještě pořád počítají mrtvé!“

Dvě stě lidí. Ten počet Barboru ohromil. Představila si tu spoustu žen, které teď po celé Karwině truchlí a jsou na tom úplně stejně jako ona. Teprve v tomto okamžiku si uvědomila rozsah celé tragédie, kterou až doposud vnímala pouze ve své osobní výseči. Jako kůň s klapkami na očích viděla jen to, co se týkalo přímo jí, a přitom stejnou bolest zažívalo tolik jiných.

„Oni myslí, že to je jeho vina?“

„Rozhodně bude mít co vysvětlovat. A sám určitě ví, že má máslo na hlavě, protože raději hned propustil ředitele, toho Francouze, co si ho sem před časem přivedl.“

„Bojím se, že za to můžu já...“ odhodlala se Barbora vynést na světlo svoje seabemrskáčské myšlenky, ale další slova utnul Julčín výkřik:

„Co to meleš? Jakou *gupotu* sis to vzala do hlavy?“

Barboře neunikl nezvykle zlostný tón přítelkynina hlasu ani soucit v jejích očích. Byla si vědoma, jak poblázněně její příznání nejspíš zní, a chtěla to Julce celé vysvětlit, zevrubně jí povyprávět od samého začátku, na co myslela v neděli a co z toho vyvodila dnes, ale nepodařilo se jí to, zamotala se do vlastních slov a nakonec jen pokořeně sklopila hlavu. Nenašla už dost odvahy, aby se svěřila i se svou několikrát zopakovanou vizí, ve které se Pawel přece jenom vrací domů a hladí ji po vlasech. Ještě by si Julka začala myslet, že se Barboře zatemnil rozum.

„Pomátla ses? Ty za nic nemůžeš!“ třásla s ní Julka. „Málo máš na hrbu naloženo, že si ještě sama přidáváš? Každý člověk občas hudruje nad životem, ale žádné stýskání nemá takovou moc, aby přivolalo tak obrovské neštěstí. Vzpamatuj se, Barboro. Děti tě potřebují, to malé tě potřebuje. Přestaň tady vysedávat na lavici a toulat se myšlenkami v nesmyslech. Víš vůbec, že

zítra se budou dávat výplaty? Musíš si dojít pro peníze, ať máte z čeho žít. Na to myslí, a ne na *gupoty!*“

Barbora s hlavou stále sklopenou jenom hlesla: „Půjdu.“
„Dobře uděláš. Bolest člověka utluče, když se nechá.“

Tu Julčinu varovnou větu má Barbora zarytou v hlavě a znovu si ji zopakuje, když teď s Pawlovou a Karlovou výplatou v kapse míjí frontu žen čekajících na peníze, které vydělali jejich mrtví muži. Pevně odhodlána nemyslet na *gupoty* a nezaobírat se ničím vzdálenějším, než je příští den, odchází domů, aby uvařila první jídlo od doby, kdy se stala hornickou vdovou.

Letní dny tečou, naplněny děním, které k nejčinnorodějšimu ročnímu období neodmyslitelně patří. Teplé jaro uspíšilo úrodu a záhonky za domem se zelenají bramborovou natí, petrželí, celerem, řepou, mrkví. Barbora na tu hojnost hledí z lavičky u dveří, na kterou ji připoutala nikdy dříve nepoznaná nemo-houcnost pokročilého těhotenství, a snaží se bojovat s černými myšlenkami. Kdyby mohla přiložit ruku k dílu, hned by hlavu jinak zaměstnala a všechno by bylo snazší. Ale takhle? Sedí, hledí, zvládne leda posbírat padavčata nebo srpem nasekat trávu slepicím. Myšlenky jí stále utíkají za Pawlem a Karlem a namísto radosti z dobré úrody přemýšlí, jestli vůbec budou mít v novém bydlišti dost místa na to, aby tam mohli všechno ovoce a zeleninu uskladnit na zimu.

Ještě před pár týdny by ji ani v nejčernějším snu nenapadlo, že odsud bude muset odejít. Vždyť se tady narodila, tady chtěla umřít. Všechna její předsevzetí, přání a představy však smetla jednoduchá zlá pravda: sama ženská se třemi dětmi nedokáže obstarat kuchyň, hospodářství a dům. Nemluvě o tom, že nebude mít odkud brát peníze, aby sebe a ty tři děti uživila.

Prodej domku i nové bydlení zařídila Žofie. Stará dobrá Žofie, která vždycky ví, co je třeba udělat. „Nedostaneš sice za prodej moc peněz,“ řekla Barboře, „protože domek je už starý a zahrada malá, ale budeš mít aspoň něco. A navíc tě tady ti noví

nechají bydlet až do října, abys mohla sklidit všechnu úrodu. Spousta lidí z kolonie by s tebou hnedka měnila.“

Měla pravdu. Ostatní rodiny, kterým důlní neštěstí zabilo živitele, ztratily nárok na koloniální domek hned poté, co jim bylo vyplaceno odškodné. Lidé se museli vystěhovat okamžitě a bez náhrady. Nikdo se nestaral, kam půjdou. Nikdo jim s ničím neporadil, protože pracovníci ředitelství jsou tady přece od toho, aby domky v koloniích uvolnili pro nové havíře, ne aby se starali o rodiny havířů zemřelých.

Přetížená úřední mašinerie těžkopádně funí; kdyby to byl skutečný stroj, jistě už by varovně chrлил páru a dštil jiskry. Na nějaký útlocit nezbyvá čas. Je třeba úředně zpracovat dvě stě třicet pět zahynulých, odškodnit sto třicet vdov a téměř tři sta sirotků, stanovit rentu pro pozůstalé, vypovědět nájemní smlouvy, sepsat smlouvy nové, vyplácet poloviční mzdu stovkám šťastně přeživších, kteří v dočasně uzavřených dolech nemají práci. Jen Bůh ví, kdy se záchranným četám podaří odstranit škody, které napáchala série výbuchů. Jen Bůh ví, kdy havíři odsouzení k zahálce budou moci znovu sfárat. Muži uvyklí každodenní lopotě nakládají s nuceným volnem různě: někteří vypomáhají s letními pracemi na okolních statcích, druzí prolévají přebytek volného času hrdlem v hospodě. A jiní úplně odešli z Karwiné, protože havířinu po této hrozné zkušenosti už dělat nechtějí.

Také Barbora se učí zahálet. Dříve by si každou nečinnou chvíli vyčítala, ale bolavě vzduťé břicho a oteklé končetiny jí už dovolují jen velmi málo. Když naposledy vzala do ruky motyčku, že bude aspoň okopávat brambory, zatočila se jí hlava a sesula se mezi řádky. Nikdo neví, jak dlouho tam ležela; uviděla ji přes plot sousedka a hned běžela do chalupy, aby jim o ležící postavě v bramborovém záhonu řekla. Všichni se nejprve lekli, že je mrtvá, když tam tak bezvládně leží, a první věc, kterou si Barbora matně vybavuje, je Barčino plačtivé volání: „Maminko, nesmíš umřít,“ a vzápětí Julčin rozčilený křik:

„Ty máš jedinou povinnost – donosit dítě! A zůstat tady pro ty, které jsi už přivedla na svět! Děvušky práci zastanou, já ti taky

pomůžu. Nejsi na to sama, tak konečně přestaň být pyšná a ne-
dělej ze sebe hrdinku, která všechno zvládne. Taky bys toho poz-
ději mohla litovat!“

Barbora nechce ničeho dalšího litovat, a tak od omdlení
v bramborových řádcích jenom sedí nebo leží, celé dny popijí
čaj na udržení dítěte, silou vůle do sebe souká jídlo, aby nezú-
stala úplně bez síly, a snaží se udržet tok myšlenek v takovém
směru, aby na ni nepadly chmury. Největší žal už přebolel, teď
nastalo prázdno. A nejistota. Za Pawla dostala padesát zlatých,
za Karla třicet. Něco taky vynese prodej domku. Dohromady to
je docela dost peněz, ale když je projí, nebudou mít nic. Ne, ty
peníze je třeba schovat. Třeba nadejdou ještě horší časy, všechno
je možné. Však zatím mají co jíst, do října mají též střechu nad
hlavou. Je třeba zachovat klidnou mysl a dívat se dopředu, ne-
hroutit se a žít dál.

Barbora pečlivě uloží vyplacené odškodné do plátěného vác-
ku a ten schová na dno truhly v kuchyni. Snad na ty peníze ne-
bude muset jen tak brzy sáhnout. Snad bude umět hospodařit
tak, aby za úspory mohla jednou děvuškáms pořídít věno. Možná
taky hezkou svatbu, kdo ví?

Však si to Fanyňka s Barkou zaslouží, v uplynulých týdnech
celé dny dřou v hospodářství i v domácnosti a večer samou úna-
vou usínají dřív, než stihnou položit hlavu na polštář. Dohroma-
dy jim je pouhých šestnáct let, ale práci zastanou za dospělou
ženskou, vlastně trochu i za chlapa, protože i dříví je třeba našťí-
pat, a to dělal vždycky Pawel nebo Karel.

Malá Barka vzala svou novou roli v domácnosti velmi váž-
ně: domluvila se s kamarádkou, že jí na pastvě vždy na hodinu
pohlídá kozu, aby mohla odejít do lesíka nad loukou a nasbírat
klestí, které pak večer přináší domů. Tváří se vždy nesmírně dů-
ležitě, když z plátěného uzlu vyskládává větvičky ke kamnům.
Stačí to sotva na podpal, ale Barboru dojíká síla čtyřleté vůle,
která se rozhodla být nápomocná. Jakou proměnou ta děvuška
prošla za posledních pár měsíců! Ještě v květnu během solné ces-
ty kňourala, že má šlapat, nosit se chtěla, věneček z pampelišek

žádala, aby udělala další krok! A teď? Jako by každý z uplynulých měsíců vydal za celý rok. Čtyřleté ručky svírající kozí vemeno nabyly sílu i dovednost, aby pak ještě celé roztřesené vynaloženou námahou dokázaly přinést do kuchyně plný plecháček mléka.

A jestliže Barka rychle vyrostla, pak Františka stejně bleskovým tempem dospěla. Vlastně by se mohla hnedka vdávat, už umí zastat všechny práce, které si hospodářství žádá. Navíc je dělá s fortelem; dává si záležet, aby každou domácí povinnost vykonala řádně. Kdyby teď odešla do služby, její panstvo by jistě jásalo, jak dokonalou pomocnici našli. Ale Františka do služby neodejde, i když věk už na to má. Dobře ví, jak moc teď bude doma zapotřebí každá pomocná ruka.

A pokud se za měsíc narodí třetí holka, bude třeba odškodné rozpočítat tak, aby vyšlo na věno i pro ni. Barbora se o svoje děti postará, i kdyby u toho měla krev cedit. Nebude jako některé jiné ovdovělé ženské, co po červnové tragédii poslaly děti do světa – v lepším případě k příbuzným, v horším případě do služby. Lidé říkali, že i pětileté děti musely odejít z domu!

Barbora nechce soudit, protože by to byl hřích. Ani si nechce představovat zoufalství, jaké dovede matku k rozhodnutí, aby dala pětileté dítě k cizím lidem. Třeba ty ženy hledí dále, za horizont štědrých letních měsíců, které umí nakrmit i vícero hladových krků. Možná že je dohnala k těžkému rozhodnutí představa zimy, kdy už bude třeba za každý naplněný talíř zaplatit, a když na to skromná renta od bratrské pokladny nepostačí, co pak? Hrozící hlad umí člověka přivést i k nejzoufalejším činům; a když o tom teď Barbora přemýšlí, najednou sama neví, jak by se zachovala, kdyby doma měla třeba pět dětí. Dokázala by i pak neochvějně stát za tím, že žádné nepošle do služby? Zastávala by stále názor, že lepší je hlad než bolavé rozloučení a svírává nejistota, jestli se její dítě dostane k dobrému pánovi, co ho nebude trápit nebo dokonce bít?

Kdyby došlo na nejhorší, asi by se pokusila spojit se svou sestrou Boženou a poprosila ji o pomoc. Úplně se jedna druhé ztratily už před lety, ale tak už to zkrátka na světě chodí, že spolu lidi

stráví kus života – a pak se jejich cesty rozejdou. Ne že by se nějak poškorpily, uměly spolu odjakživa dobře vycházet, ale copak má obyčejný člověk čas na hledání poztrácených příbuzných, na cesty za nimi, na psaní dopisů? Život havířské ženy je naplněný prací od božího rána až do soumraku, vždycky je co dělat, pořád je něco nedokončené, neuvařené, rozbité, špinavé, přerostlé... Nekonečný koloběh povinností, z něhož se nedá jen tak vystoupat a jít kamsi trajdat a klábosit. Naposledy se s Boženou viděly před lety, na její svatbě v Orlové. Vypadala tenkrát šťastně, byla bezhlavě zamilovaná do svého Hanesa, co sem přijel až odkudsi z Hané a dostal na šachtě neobvyklou práci: starat se o důlní koně. Božka na něho byla tak pyšná! No, snad se jí pořád vede dobře, snad má silného a laskavého muže, snad s ním zplodila zdravé a hodné děti.

Možná by Božce mohla dát vědět, co její rodinu postihlo. Anebo raději ne. Jednak neví, kde ji vlastně hledat, jednak není jisté, jestli by ji tou zprávou nepřivedla do rozpaků. Možná by to Božka považovala za skrytou prosbu o pomoc, a něco takového Barbora nemíní dopustit, má přece svoji hrdost. Navíc vůbec netuší, jak na tom teď sestra je. Třeba se jí vede dobře, třeba ne. A pokud má sama svých starostí nad hlavu, proč jí ještě přidělovat další? Bude lepší nechat věci plynout, jak přicházejí, a nijak do nich nezasahovat. O pomoc může Barbora požádat, až když opravdu nebude zbytí. Zatím to ale ještě nutné není. Zatím svůj nový život zvládá; proč tedy obtěžovat jiné?

Kuchyňská podlaha je plná nabalených ranců s peřinami a oblečením, u zdi jsou srovnány bedýnky s nádobím a se skliženou úrodou. Dřevěnou truhlu, stůl, židle, postele a kolébku už chlapi naložili na povoz, teď to všechno ještě připevňují provazem a za chvíli budou moci vyrazit.

„A ne že to tam vyložíte na chodník! Hezky to nanoste dovnitř, však on vám už starý Mokroš ukáže, kam to máte dát!“ volá Žofie na svého muže, který jen mlčky přitakává, protože za léta soužití s Žofí už nic jiného než přitakávat neumí.

Chlapi v hospodě se mu kvůli tomu smějí, ale Barbora ví svoje. Ženy těch posměváčků mnoho důvodů ke smíchu nemají, protože chlap, který každý boží den chlastá a ohání se tím, že deset hodin rubal uhlí, a proto prostě musí spláchnout prach, je pak doma k ničemu. „Čím míň doma udělá, tím víc si na všechno stěžuje,“ řekla jí jednou Běta Pawuková. „Leží na kanapi a rýpe do mě, dokud neusne. A všechna robota zůstává na mně, protože on už si přece odrobil svoje dole v důře! Když se ozvu, občas mi i jednu střelí.“

Než tohle, to raději být sama, pomyslí si pokaždé Barbora, a cítí vděčnost, že jí Bůh dal tak dobrého muže. Už se ale přestala ptát, proč jí ho tak brzy vzal. Položila tu otázku mnohokrát, prosila o odpověď Boha, faráře i Julku, ale nikdy se jí žádného vysvětlení nedostalo.

„Proč to potřebuješ vědět? K čemu by ti to pomohlo?“ vyštěkla na ni nedávno Julka. „Musíš se dívat dopředu a být vděčná za to, co ještě pořád máš.“

„Když já se bojím, co bude, Julko.“

„To se bojíme všichni. Já taky nevím, co bude.“

„Jak nevíš?“

„Už s Antonem nebudu. Odejdu do Ostravy. To je dost daleko, aby mě nenašel. Děcka nemáme, tak co mě tady drží?“

„Slíbili jste si před Bohem, že zůstanete spolu. To by tě tady mělo držet.“

„Prosím tě! A taky jsme si slíbili, že budeme jeden druhého ctít. Jenomže co dělá Anton? Buď bunčí doma u stolu s flaškou kvitu, nebo mi nadává, že jsem jalová. Minulý týden už na mě chtěl v zuřivosti vztáhnout ruku. Vzala jsem na něho pohrabáč, tak se stáhl, ale na co mám ještě čekat? Až se mu jednou neubráním? Až budu po kolonii chodit potlučená jako chuděra Pawuková?“

„Ale co budeš v té Ostravě dělat?“

„Však ono se něco najde. Sama sebe užívím, o to strach nemám.“

„A co řekneš Antonovi?“

„Nic mu neřeknu. Prostě odejdu, loučit se s ním nemusím. Sednu na povoz a hotovo. Akorát jsem tě chtěla poprosit... Mohla bych si u tebe schovat nějaké svoje věci? Nemůžu jít k silnici s vakem, to by si lidi všimli. Ale svoji výbavu mu tady nenechám, to teda ne! Tu ještě budu potřebovat,“ zvedne vítězoslavně hlavu a spokojeně se usměje.

Barbora zápasí s pocitem, že takhle to nemá být, že Julka se neospravedlnitelně protíví slibu, který před oltářem dala. Pak si ale vybaví, kolik toho pro ni přítelkyně v uplynulých týdnech udělala, spolkně všechny námitky a prostě jen kývne na souhlas. „Kolik toho bude, Julko?“

„Peřiny, povlaky... stejné věno, jaké jsme do manželství přinesly my všechny tady. Nějak to na povoz nacpeme, neboj. Dobře ti to zabalím a přijdu si pro to, až budu mít nové bydlení.“

„A ty tam v té Ostravě někoho máš?“

„Kdeže. Ale je to město plné chlapů, co přicházejí za prací odevsad. Někajý se tam pro mě určitě najde,“ usměje se znovu Julka a Barbora v jejích očích poprvé zahlédne radost. Úlevu z přijatého rozhodnutí, jehož naplnění nastane skoro hned, a neposkytne tudíž prostor pro trýznivé zvažování, jestli to bylo rozhodnutí správné.

„Ale pokud chceš, abych ti vzala věci na povoz, musela bys odejít ještě dneska,“ poznamená věčně Barbora.

„Však já vím. Sbaleno mám za chvíli, Anton je v práci. Půjdu hned, abych byla zpátky co nejdříve, jen co chlapi odjedou. Jediná, kdo o tom ví, jsi ty, a tak to taky musí zůstat.“

„Nemusíš mít strach. Komu bych to povídala?“

„Vždycky je komu vyprávět klepy, na ty se najde dost ochotných uší kdekoli,“ nepřestává se Julka usmívat. „Ale je mi jasné, že ty teď budeš mít docela jiné starosti.“

„To budu,“ hlesne Barbora a najednou na ni zase plnou tíhou dolehne vědomí, že dneškem její život v kolonii definitivně končí. „Raději už běž, ať to všechno stihneš sbalit a přinést dřív, než se povoz vrátí,“ pobídne přítelkyni k odchodu, protože nechce,

aby ji viděla plakat, a zároveň ví, že slzy, které ji už zase začínají štípat v očích, nebude umět zadržet.

Julka ví, že času je dost – jen samotná cesta potrvá skoro hodinu, vyložení nákladu nejméně dvě, ale zároveň chápe Barbořino rozpoložení, a tak jí jen chlácholivě stiskne paži a zamíří ke dveřím. „Vrátím se co nejrychleji, abych ti ještě pomohla s dobalením zbytku,“ slíbí a je pryč.

Není už s čím pomáhat. Všechno, co se dá odvézt a vměstnat do jejich nového skrovného domova, je nachystáno. V kuchyni zůstala jenom kredenc, protože na ni není v tom sklepním kamrlíku dost místa. Vlastně budou rádi, když se tam vejde obsah obou povozů. Nějak to zvládnou. Musí. Berou přece jen to nejnütnější.

Barboře je najednou ve vybrakované kuchyni těsno a úzko. Vyjde na zápraží, kde v zavěšeném uzlíku spí sotva měsíční Žofinka. Říjnový vzduch je přes den ještě milosrdně teplý a holčička vypadá spokojeně; klidně oddechuje a jen občas sebou ve spánku zamele. Nenaplnila matčiny obavy, že dramatické okolnosti během těhotenství vyústí v plačtivost, neklid a nespavost. Právě naopak, Žofinka je neklidnější ze všech čtyř dětí, které Barbora přivedla na svět. Spí a jí, nic víc ji na tomto světě zatím nezajímá.

Barbora usedne na lavici a hledí do zahrady, která vydala celou letošní úrodu a teď se ukládá ke spánku. Už jen chabě olistěné větve jabloní se na jaře osypou květy, ale u toho už oni nebudou. Záhony, ve kterých by byl jindy vysetý kopr, celer, petržel a mrkev, zůstaly ležet ladem. Kus půdy, do kterého měly v březnu přijít sadbové brambory, tentokrát nikdo neporyl ani nepohnou. Růže z Larischovy zahrady opadala; zůstaly na ní jen trny a pár uschlých květů, jejichž okraje vypadají, jako kdyby je pokryla rez.

Barbora se na ten výjev se zájmem zahledí. Nikdy dříve nedopustila, aby květy docela uschly, stříhala je v raném odkvětu, aby nezačaly tvořit šípky a neubíraly rostlině sílu. Bílá růže byla její chlouba, pýcha, srdeční záležitost. Svatební dar, hýčkaný symbol manželství. A vlastně tím symbolem zůstala – akorát

teď namísto opečovávaného keříku trčí ze záhonu smutný shluk trnových větví.

Náhle uvědoměné podobenství Barboru rozladí, téměř rozčílí. Ano, ta kytka je symbolem všeho, co bylo, a už není! Sundá si z hlavy šátek, omotá ho kolem dlaně a jedním rázným škubnutím vytrhne keřík ze země. Drží tu mrtvou věc s překvapivě krátkými kořeny, ze zvyku oklepe hlínu a vztekle s ní mrští na hnůj.

Ať tady shnije.

Ještě lepší by bylo dát sežrat tu kytku koze, aby už ji neměla na očích, ale to bohužel nejde.

Kozu před týdnem věnovala Žofie a jejímu muži. Udělala to, aby se jim revanšovala za sehnání podnájmů, zapůjčení povozu i pomoc při stěhování. Když si kozu odváděli, Barka se rozplakala. „Co teď budu dělat?“ ptala se, a nebylo to jen zoufalství ze ztráty oblíbeného zvířete, ale zároveň i skutečný výraz prázdnoty. Chození na pastvu dávalo jejím dnům pevný řád a v poslední době i pocit důležitosti. Děti, s nimiž trávil čas na pastvině u lesíka pod Gabrielou, tvořily významnou část jejího světa. Během několika okamžiků o to všechno přišla a najednou nevěděla, co si s tou další ztrátou počít. Tatínek pryč, bratr taky, a teď ještě koza!

Slzy se jí koulely po tvářích, vypadala v té chvíli jako ztělesněné neštěstí. Barbora měla taky namále, ale pak dostala spásný nápad: „Žofie, a co kdyby vám ještě Barka chodila kozu pást, než se odstěhujeme? Aspoň vám zůstanou zbytky trávy kolem plotu, abyste pak nemuseli hned začít krmit senem.“

„To je dobrý nápad,“ pochopila Žofie okamžitě a také její muž souhlasně pokýval hlavou.

„Budu vám nosit větvičky na podpal,“ chtěla být Barka vděčná za příležitost strávit poslední dny v kolonii tak, jak byla zvyklá.

„To budeš hodná, Barunko,“ usmála se na ni Žofie. „Tak si pro ni ráno přijď. Jak jí vlastně říkáš?“

„Kozu. Tatínek nechtěl, abychom jí dali jméno. Prý by nám to pak bylo líto, až ji budeme chtít zabít.“

„Tak my jí taky budeme říkat Kozu, když je na to zvyklá.“

Barbora měla v té chvíli zase slzy na krajíčku. Nikdy dřív se tak snadno nedojímala, v životě nenabřečela tolik slz jako za poslední týdny. Pláč vždy považovala za projev slabosti, a když na ni padla chvilka nesoucitu s bližním, mnohdy se v duchu nad všemi ubrekánky ošklíbala.

„Slzama nic nevyřešíš,“ říkávaly jí kdysi babička i maminka. „Akorát ztrácíš čas, kdy bys mohla věci napravit.“ Převzala jejich pragmatický postoj a problémy raději rázně řešila, než aby je oplakávala. Teprve smrt muže a syna jí umožnila poznat, že pláč může být úlevný. Přesto se za slzy i nadále styděla a nechávala je téct, jen když nebyla nikomu na očích, ale polštář mívala někdy vlhký ještě i ráno.

Kupodivu se jí nechce brečet teď, když hledí na vytrženou růži na hromadě hnoje. První okázalé gesto jejího života.

S náhle nabytou rozhodností se otočí na podpatku a naposledy projde zahradou až k zadnímu plotu. Už teď všechno působí zpustle a opuštěně. Letos poprvé nejsou záhony připravené na zimu, kolem kurníku nekdákají slepice, v kotci nelomozí králíci, kozí chlívek je prázdný. Domek, postavený před několika desítkami let jejími prarodiči, už skrývá pouze pec, starou kredenc a věci sbalené na cestu. Na zdech zůstaly obrysy obrázků, v dřevěné podlaze jsou vytlačeny nohy postelí a stolu, židle zanechaly škrábance. A záclonky stále visí v oknech, ručně háčkované; ty tady taky zůstanou, protože v novém domově je jen jedno okno a tím se dá dovnitř nahlédnout, jen pokud si člověk na ulici klekne a skloní se až k zemi. Kdo a proč by takto nepohodlně nahlížel do sklepního kumbálu pod hospodou? A jaký blázen by stínil už tak temnou místnost?

Kdyby sem mohli z hřbitova za cestou dohlédnout maminka s tatínkem, asi by nad tímto žalostným koncem kroutili hlavou. V tomhle domku zažily dvě generace Barbořiných předků všechny změny, jimiž Karwiná za uplynulé století prošla. Tady se dědeček a tatínek rozhodli, že skončí s věčnou robotou na panských statcích i s nikdy nekončící lopotou na vlastním. Už nechtěli, aby je držela pod krkem ustavičná nejistota, jestli

bude dosti deště i slunce pro dobrou úrodu, jestli jarní pupeny nespálí mráz a obilí nepotlučou kroupy, jestli dobytek nepodlehne chorobám a bude ho celou zimu čím krmit.

Uhlí tady bude napařad, říkali si.

Havířů bude vždycky třeba.

A každý týden dostanou peníze na dřevo.

Uhlokopectví, zprvu jen vítaný přivýdělek v zimních měsících, se během několika desítek let stalo hlavním zdrojem obživy. Do malé vsi Karwiná, ležící v půli cesty mezi Těšínem a Ostravou, začaly proudit zástupy lidí bažících po zaopatřenějším životě. K tomu, aby se stal člověk havířem, nebylo třeba ztrácat dlouhé roky v učení – stačilo přijít, sfárat a pak už jenom pořádně robit, aby si člověk vydělal víc než v kterékoli jiné profesi.

Svobodné čeledíny z okolních vesnic přilákala představa, že se konečně stanou svými vlastními pány, nad kterými má nadřazený moc pouze dvanáct, nikoli čtyřiaadvacet hodin denně. Ženaté přivábila jistota slušného hornického platu, díky kterému nebude rodina trpět nouzí, natož hlady. A jejich manželky byly rády, že můžou zůstat doma, s klidnou duší se starat o domácnost, obdělávat zahrádku, děti řádně vychovat a nemuset si dělat starosti o peníze.

Pro všechny příchozí šachta představovala zhmotnění všech nadějí na lepší život.

Kolem obce, která kdysi dávno dostala jméno podle stád krav pasoucích se na neobyčejně šťavnatých loukách, začaly vyrůstat těžní věže. Netrvalo dlouho a krávy se staly výsadou velkostatkářů z okolí, kteří pro ně dokázali zajistit dostatek krmení. V Karwiné už to možné nebylo. S každým nově vystavěným domkem ubyla travnatá plocha, a když kousek od kostela svatého Petra z Alkantary vyrostla kolonie Gabriela, k pastvě zbyl jen svažitý pozemek pod lesíkem. Ten postačil tak akorát pro kozy, které ovšem musel někdo hlídat. Kdo neměl doma dítě v pasáčkovském věku nebo si tuto službu s někým ze sousedů nesmluvil, uvázal zkrátka rohaté zvíře k plotu a dbal na to, aby délka provazu nedovolila spást nic, co je určeno k jídlu lidem.

Barbora obrátila pohled k místu, kam dnes Barka naposledy vyvedla Žofinu kozu, a vytanula jí úsměvná vzpomínka na maminku, která vyrostla v poměrně velkém hospodářství a po sladkém kravském mléku se jí nikdy nepřestalo stýskat. „A co kdybychom si přece jenom pořídili kravku?“ zkusila to na tatínka jednou u večere. „Kdybychom ji uvázali na pastvu kousek dál za vsí, trávy by měla dost. Seno na zimu bych dokázala nakosit a usušit – pro jedno zvíře toho není zase třeba tolik. I ty bys z toho měl prospěch – v kravském mase je mnohem více síly.“

„Kráva je jenom náročná koza, nic víc,“ smetl to tatínek rázně ze stolu. „Dá ti maso, dá ti mlíko, ale potřebuje mnohem víc žrádla i místa.“ Když pak uviděl mamčin zklamáný výraz ve tváři, pro zlehčení dodal: „Uznávám, že více zahřeje, když si ji v zimě přivedeš do světnice. Ale jenom kvůli tomu si ji pořizovat nebudeme.“ Začal se smát a maminka se nakonec přidala k němu, protože věděla, že kravské mléko si může zajít koupit na statek, když ji opravdu popadne velká chuť, a handrkovat se o takovou maličkost nechtěla.

Měla dobrý život, který nehodlala kalit malichernými spory.

V tomto domku, jehož cihlové zdi dávno zčernaly uhelným prachem, zažila maminka všechno, co považovala za důležité. Měla v úmyslu tady zestárnout a umřít a přenechat hospodářství své nejstarší dceři Barboře. Všechno se jí vyplnilo.

Teď leží vedle tatínka na hřbitově za cestou, a kdyby sem mohla dohlédnout, asi by nevěřila, jaký smutný konec to všechno nabralo.

Jistě by se jí nelíbilo, že Barbora domek prodala.

A ještě méně by se jí zamlouvalo, že odsud její dcera odchází jako dvaactýřicetiletá vdova se třemi dětmi.

Ještě že sem maminka z hřbitova za cestou dohlédnout nemůže.

Smrkové větvičky provoněly celou místnost.

Stojí v kameninové váze uprostřed stolu, ovázané barevnými

pentličkami pro štěstí a osvětlené dvěma petrolejkami. Barka zamýšleně pozoruje jehličnatou stínohru na zdi, Žofinka začíná kňourat v kolébce a Františka soustředěným pohledem kontroluje prostřený stůl, jestli je všechno v pořádku a jestli by ještě nemohla něco vylepšit, aby si letošní Štědrý večer udělaly opravdu co nejkrásnější, i když je o tolik jiný než všechny předešlé. Až maminka přijde seshora z harendy, určitě bude zírat, jak hezky to tady máme nazdobené, těší se Františka.

Pochvální se v duchu za svůj nápad sundat petrolejku ze zdi, protože díky tomu je všechno světlo soustředěno na stole a očím zůstává skryta bezútešnost jejich nového příbytku. Nábytek naskládáný přísně účelně, tedy tak, aby se sem vešel. Nepodařilo se to hned napoprvé. Už hrozilo, že Františka s Barkou budou muset spát v jedné posteli, ale pak maminka dostala spásný nápad a vrazila stůl do rohu. „Však co, stejně z něho teďkom potřebujeme jenom dvě strany,“ pokrčila rameny a povzdechla si. Rozhodla se netrápit porušením zažitého pravidla, že aby rodina správně fungovala, musí být stůl uprostřed, protože se u něj odehrává všechno podstatné. Účel světi prostředky, koneckonců. A ony sem potřebovaly nacpat všechno, co mají, protože jinak ty věci nemají kam dát.

Zatuchlý pach, který je před dvěma měsíci přivítal, teď v zimě přetloukl kouř z kamen, která sice moc dobře netáhnou, ale chlad zahnat umí. Na jaře se zdi i strop na dvakrát vybilí, už to mají s domácími domluveno, a Františka se na to upřímně těší, protože očázené, plísni prorostlé stěny v ní probouzejí sklíčenost. Stýská se jí po útulnosti kuchyně v domku v kolonii, ale má už dost rozumu na to, aby se těmto pocitům nepoddávala.

Ponurost sklepní místnosti umocňuje i to, že do ní vede jediné okno, téměř u stropu umístěný malý čtverec, který se dá pouze vyklopit, ne normálně otevřít. Malý průzor vpouští dovnitř jen slabý proud kalného světla, teď v zimě navíc zastíněný cákanci rozšlané černé břechky. Ani výhled nenabízí bůhvíjaký – i když Františka vyleze na židli, nevidí nic než boty a spodní část nohavic kolemdoucích. Sešlapaná hornická bagančata,

urousaný lem kalhot. Občas Františka pro zábavu hádá, jestli tento člověk zamíří nahoru do hospody, anebo bude pokračovat dál, dozadu do kolonie. Správnou odpověď se dozví už za pár vteřin: host se pozná podle toho, že po několika krocích podrážky jeho bot třikrát šoupnou o schody, pak vrznou vchodové dveře, o malou chvíli později se ozvou jeho kroky přímo nad hlavou, protože právě tam je lokál, a nohy židle zaskřípají o drsnou podlahu. To značí, že host usedl ke stolu.

Na štamgasta hospodská obvykle jen zavolá zpoza výčepu, jestli si dá to, co obvykle. Jedinou výjimku představuje případ, kdy se ho chce na něco zeptat nebo vyzvědět, co je nového, třeba jestli se už jeho žena uzdravila nebo jestli se stalo něco Lojzovi, že už tak hrozně dlouho nepřišel, vždyť jako hospodská má přímo povinnost vědět všechno o všech, to je součást tohohle řemesla, a stará Mokroška dělá hospodskou celé čtvrtstoletí, takže všechno, co k její profesi patří, má dávno v krvi.

Nově přichozí host se může těšit výsadě, že za ním hospodská přijde až ke stolu. Zeptá se, co by rád, a když její zkušené oko usoudí, že tenhle chlap by mohl v budoucnu začít dělat potíže, hned na začátku ho bez skrupulí seznámí se zdejším pravidlem: kdo jednou vyvolá hádku nebo rvačku, dostane varování; kdo to udělá podruhé, má utrum a do harendy už nesmí strčit ani nos. A pak ať si chodí chlastat až do Poremby nebo do Dombrové, jestli mu to stojí za to.

Mokroška je dobrá ženská, tvrdá, ale rovná. Nedovolila nikdy žádnému z hostů, aby jí tykal, ale sama tyká téměř všem, a oni to respektují. Chlapy obsluhuje s laskavou rázností, ovšem umí je taky pořádně srovnat do latě nebo rovnou vyhodit z lokálu, když začnou moc vyvádět. Jejich drsné vtípky přechází většinou mlčením, protože většinu těch omletých průpovědek už za ty roky slyšela tisíckrát – obvykle jen kývne hlavou a zatváří se shovívavě, asi jako když matka přehlíží drobnou lumpačinu nezbedného dítěte. Když je však ve výjimečně dobrém rozmaru, umí bodře odpovědět ve stejné notě, občas ještě drsněji, a to pak celá hospoda řičí smíchy, je veselo, kořalka teče proudem

a z Mokrošky se stává všeobecná hornická matka, oblíbená i ctěná zároveň. Však k čemu hospody jsou? Aby se spláchl uhelný prach a utopily chmurné myšlenky!

Z hovorů, které se nahoře vedou, proniká do sklepního bytu jen nesrozumitelný ozvuk, vlastně docela příjemný šum, na který se dá snadno zvyknout; jen při občasných hádkách dolů doputují i jednotlivá slova, když jsou dostatečně hlasitě vyřčená. Františce neuniklo, že maminka při každé takové příležitosti trne, jestli se ke křiku přidá také řinčení rozbíjeného nádobí nebo rachot převrácených stolů a židlí, protože to pak znamená, že si zítra ráno bude muset přivstat, aby stihla do otevírací hodiny všechno pořádně uklidit, a u toho úklidu bude čelit mrzutosti Mokrošové, která si potřebuje ulevit od vzteku nad tou zbytečnou škodou.

Z rozzlobené paní hospodské jde strach: křičí a tříská věcmi, občas i sama něco rozbije, a to pak nejde Františce na rozum, proč vztek z rozbitého nádobí léčí dalším rozbíjením nádobí. Naštěstí ji to ale pokaždé brzy přejde a pak je zase docela hodná. Občas jim dokonce něco dá na přilepšenou nebo na mlsání, a že se u toho pořád tváří přísně, to už nikomu nevadí, protože si na to zvykli. Vlastně je úplně stejná jako její sestra Žofie, která jim tady to bydlení zařídila, protože věděla, že v kolonii zůstat nemůžou a nemají kam jít. Ta byla taky vždycky se vším a se všemi hnedka hotová a usmála se tak dvakrát do roka, ale když přišlo na věc, rázně světu ukázala, jak má dobré srdce.

Maminka v hospodě uklízí a pomáhá s péčí o nemocného pana Mokroše, který celé dny hrozně kašle a nedokáže se sám najíst ani sejít na dvorek do kadibudky. Je nerudný, vysvětluje občas maminka, protože strávil celý život v jednom kole, mluvil nahlas, smál se nahlas, láteřil nahlas, a teď ho každé slovo stojí ohromné úsilí, smát se dávno přestal a celé dny tráví na lůžku. Když ho maminka krmí lžící jako malé dítě nebo ho vede po schodech dolů na dvůr, aby vykonal potřebu, vzteklá rozladěnost z něho přímo číší. On, který býval chlap jako hora, se musí opírat o ženskou, aby došel na záchod! Františka už mnohokrát zahlédla, jak pan domácí maminku nasupeně odstrkuje

nebo na ni cosi vztekle syčí, když podle jeho názoru nedělá něco tak, jak má. A pokaždé ji to rozesmutnilo skoro k pláči. Copak si maminka po tom všem zaslouhuje, aby na ni byl někdo tak zlý? Copak pan Mokraš nechápe, že se mu maminka snaží pomoci?

Františka ví, že paní Mokrašová se o svého muže starat nemůže, protože je od božího rána v kuchyni a pak až do noci v ložárně, a jejich děti žijí kdesi daleko. Ráda by s touto nepříjemnou povinností mamince pomohla, ale když jí to před nedávnem nabídla, maminka jen mávla rukou a vzdechla: „Ty máš na starost Barku s Žofkou. Je ti to málo?“

A tak se Františka stáhla a dál se stará o své mladší sestřičky, snaží se utěšit plačící Žofinku, když potřebuje nakojit, ale maminka zrovna nemůže přijít, pokouší se udržet jejich skromný příbytek v podobě, která je za daných okolností co nejbližší útulnosti, načechrává peřiny, vytírá podlahu, smývá blátivé stříkanice z okna, ať se nemusí svítit i ve dne a nespotřebují moc petroleje, zavírá oči před zašedlostí stěn, nosí dříví ze dvora, přikládá do kamen, vymetá popel, nosí a ohřívá vodu na sobotní koupání, aby mohly jít v neděli na mši vymydlené, a u toho všeho si povídá s mluvňou Barkou tak dlouho, až jí z toho jde hlava kolem, a každý večer má pocit, že umře únavou.

Maminka je na tom zrovna tak. Za práci, kterou vykonává v Mokrašovic domě, tady můžou bydlet, brát vodu ze studny na dvoře a sníst si nahoře v kuchyni jedno teplé jídlo denně. Když se nastěhovaly, chodila maminka ještě vypomáhat na nedaleký statek, kde za odměnu dostávala jídlo nebo dřevo na otop. Myslela si, že jim to společně se zásobami přivezenými ještě z karwinské kolonie vystačí na celou zimu, ale mrkve jsou už teď v prosinci jako z gumy a brambory začaly v chodbičce před sklepním bytem plesnivět. „Asi budu muset prodat část soli, co jsme v květnu přinesly z Wieliczky,“ řekla před pár večery z ničeho nic. „A zkusím se domluvit s paní Mokrašovou, jestli by si ty dobré brambory nevzala nahoru do hospody, aby se nezkazily úplně, a my si pak postupně nabereme stejnou váhu z jejích zásob. Čert ví, proč nám to tady plesniví.“

„To zvládneme,“ řekla Františka, protože ze smutných maminčiných očí na ni padá stejná tíseň jako z omšelých stěn.

„To víš, že to zvládneme,“ odpovíděla maminka, ovšem z jejího hlasu nezaznívalo přesvědčení, ale obava.

V poslední době toho maminka celkově moc nenamluví. S každou zapálenou adventní svíčkou jako by se propadala do většího smutku. Sedává u stolu, mlčky hledí do nikam a zřídka kdy něco řekne. Její věty přicházejí nahodile, nečekaně; když jsou Františka s Barkou zabrány do nějaké činnosti nebo hry, často jim první půlka maminčina sdělení unikne, a pak žádají, aby to zopakovala, ale ona už jen mává rukou: „To nebylo nic důležitého, to já jen tak.“

Františka převzala všechno vánoční chystání na sebe, aby maminku potěšila. Zašla do lesa nalámat větvičky, z truhly vystrachala pár stužek a sváteční ubrus. Teď je všechno uchystáno ke sváteční večeři, větvičky jsou umně zastrkané do kameninové vázy a krásně voní jehličím, snad i proto, že je ze dvou stran ohřívají zapálené petrolejky. Na každém ze tří míst, kde budou u večeře sedět, je položený oříšek a jablko.

Kapří šupiny, které se dávají pod talíř, aby se člověka celý nadcházející rok držely peníze, má zatím schované v kapse, protože talíře maminka přinese seshora už rovnou s jídlem. Na dnešní večer jim hodná paní domácí připravila to, co budou jíst s panem Mokrošem: hrachovou polévku a krupičnou kaši s omáčkou ze sušených švestek. Františce se sbíhají sliny, sotva na ty nadcházející hody pomyslí. Tolik dobrot! Dnešní večer bude opravdu štědrý.

Už aby tady maminka byla!

Jenže ona tady stále není. Co jí mohlo tak zdržet? Vždyť ví, že na ni čekají, je Štědrý večer!

Žofinka přejde od kňourání k pláči a nespokojeně sebou mele.

Barku už přestalo bavit sledování jehličnaté stínohry a zajímá se, kdy se bude jíst.

Františka přerovnává větvičky ve váze a odpovídá Barce, že má být trpělivá, že maminka už brzy přijde.

Žofinka přejde od pláče k zoufalému křiku, vzpíná pěstičky a tvářičku má celou rudou.

Barka se přes svou postel překulí ke kolébce a ze své svrchované pozice utěšuje tříměsíční sestru, že má být trpělivá, že maminka brzy přijde.

Přesně v té chvíli Františka trpělivost dojde. Bouchne pěsti do stolu a vstane tak rázně, až se opuštěná židle zakymácí. Dusavými kroky přeběhne ke dveřím a schody bere po dvou, jako by se vehementností pohybu snažila zahnat probublávající vztek.

Ve výčepu sedí paní Mokrošová s maminkou. Obě se Františkina rázného vstupu zleknou; maminka přímo nadskočí: „Copak tady děláš, Fany?“

„Žofinka dole hrozně pláče. A Barka se pořád ptá, kdy konečně začneme jíst. Půjdete už dolů, maminko?“

„Půjdu. Buď trpělivá. Potřebuju si tady ještě s paní Mokrošovou něco doříct.“

„Ale...“

„Potřebuju si tady ještě s paní Mokrošovou něco doříct.“

Nezvykle řízný tón nepřipouští žádnou další diskusi.

Františka přejede očima po výčepu, který dnes vypadá zvláště smutně. Dřevěný výčepní pult, obvykle plný sklenic k umytí, je prázdný. Všechny židle leží obrácené na stolech a jejich ke stropu trčící nohy vypadají jako zlostně naježené bodliny. Dnes není vzduch v lokále plný dýmu a pachu z cigaret; namísto něj bodá do nosu octový odér z čerstvě vydrhnuté prkenné podlahy. A paní Mokrošová nemá na sobě obligátní zástěru, ale černé šaty s drobnými šedými kvítky, ozdobené kulatým bílým límečkem. Také vlasy má nějaké jiné, upravenější, načebrané. Z drdolu jí netrčí jediný pramen, všimne si Františka, když jí k sobě paní domácí přivolá:

„Pojď sem, holka. No tak, nestyď se.“

Františka zdráhavě přistoupí ke stolu a těká očima mezi oběma sedícími ženami. Maminka sedí se sklopenýma očima, jako by si chtěla vrýt do paměti dřevokresbu stolní desky, ruce má složené v klíně a celá je jakoby schoulená, menší, tichá. Paní

Mokrošová se rozpačitě postávající dívce podívá zpříma do očí a pokračuje:

„Vím, že se tam dole už nemůžete dočkat. Ale my tady s tvojí maminkou probíráme důležité věci. Když nás teď necháš být, budeme s tím dříve hotové. Rozumíš? Běž dolů a počkejte. Trpělivost je užitečná vlastnost, to ještě v životě poznáš tisíckrát.“

„Rozumím.“

„Tak už konečně běž,“ pobídne ji maminka a v hlase rozhodně nemá ani špetku trpělivosti, ke které Mokroška nabádá její nejstarší dceru.

„Mám něco odnést dolů?“ snaží se Františka přivést oklikou řeč na to, že je dnes Štědrý večer a že už dávno měly sedět u stolu a jíst slavnostní večeři. „Stůl už je nachystaný.“

„Ne. Až budu potřebovat pomoc, zavolám tě. Teď běž dolů. Hned.“

Ponížení leží Františce v zátylku jako těžký kámen, když prochází mezi hrozivě naježenými nohami židlí až ke dveřím, které vedou z lokálu na schody ke sklepnímu bytu. Každá z těch třicích dřevěných tyček jí najednou připadá jako vztyčený prst, který po mamince opakuje: *Běž už, běž! Zmizni! Tady nemáš co dělat!*

V krku jí nabobtná knedlík lítosti, oči zaštípu slzami a v břiše píchne zklamání. Takhle to nemělo být. Dnes večer měly být spolu. Sedět u stolu, jíst, vzpomenout na všechny, kteří už tady být nemůžou. Namísto toho si maminka povídá nahoře v lokále, Žofinka si může dole ve sklepním bytě vykřičet plíce a Františka sedí na schodech a pláče.

Takhle to nemělo být.

Barbora se probudí do kalného rána a zmateně mžourá po místnosti, jako by si neuměla vybavit, kdo je, kde je a proč se tam ocitla.

Teprve po chvíli se ozve tepavá bolest hlavy a zažene poslední zbytky spánku. Mdlé světlo, které se dokázalo prodrat malým

oknem, vyzvedává z šera odcházející noci obrysy dvou spících těl. V náhlé a neopodstatněné panice se Barbora poplašeně nadzvedne na lokti, aby se ujistila, že Žofinka leží vedle ní v kolébce. Pohled na pěstičku přitisknutou k ústům ji uklidní, takže složí hlavu zpátky na polštář a zavře oči.

Kdyby tak zavření očí pomohlo nevidět úplně všechno!

Dva snapsy, které do ní včera večer Mokrošová nalila na stvrzení domluvy, jí ještě stále kolují v žilách, protože její tělo není na alkohol zvyklé. Naposledy Barbora pila na pohřbu svého tatínka, a to už je drahně let.

Vydrápe se z postele a nalije si ze džbánu plný hrnek vody, aby smyla štiplavou pachut, co jí ulpěla na jazyku. Na stole stále leží upomínky včerejšího večera: špinavé nádobí, kameninová váza, opentlené smrkové větvičky. Uplakaná Františka. Žofinka vyhladovělá k neutišení. Barka vykulená tím vším. A ona sama, zaskočená nabídkou Antonie Mokrošové, aby se od nového roku postavila místo ní za výčep.

„Můj muž má na kahánku,“ řekla jí včera. „Strávila jsem s ním celý život, takže chci být u něj, když ze života odchází. Jenomže když budu celé dny trčet v hospodě, nejspíše ho prostě jednou najdu mrtvého v posteli. A to bych si pak musela do smrti vyčítat, že jsem ho nechala odejít samotného.“

Barbora tušila, k čemu se hovor stáčí, ale raději zatím mlčela, aby tu chvíli blažené nedořčenosti co nejvíce prodloužila. Nebylo to na dlouho.

„A proto potřebuju, aby to někdo vzal za mě,“ pokračovala Mokrošová rázně. „Ty peníze potřebuješ, máš na krku tři děcka. Vezmi výčep za mě a já ti budu dál poskytovat byt a stravu a navrch ti ještě dám týdenní výplatu. Ber, nebo nechej být, ale rozhodni se hned.“

„Ale já jsem to nikdy nedělala! Jak si poradím s hospodou plnou cizích chlapů?“ vydolovala Barbora ze staženého hrdla pár slov. Zbytek zběsilých myšlenek, pochybností a obav, které jí okamžitě začaly vířit hlavou, zůstal nevyřčený.

„Ale prosím tě,“ mávne rukou Mokrošová. „Taky jsem kdysi

dávno prostě přišla a začala tu robotu dělat, i když jsem k ní nikdy dřív nepřišla. A naučila jsem se to. I ty se to naučíš.“

„A co úklid? A kuchyně? Všechno bych to stejně zastat nemohla!“ zděsila se Barbora.

Mokrošová bohorovně pokračovala: „Na úklid někoho najdu, kolonie je plná ženských, které si rády přivydělají. A vařit budu dál já. Mám to vymyšlené, neboj. Teď je hlavní, aby ses nelekla a neodmítla pomocnou ruku, když se ti nabízí. Bude to tak pro vás lepší, věř mi. Však už teď skoro nemáte co jíst. Chceš až do jara přežívat na jednom jídle denně?“

„A co krmení malé? Nemůžu ji přece kojit v hospodě!“

„To nemůžeš. Ale na tu chvilku za tebe zaskočím já. Nějak to zvládneme, však ono se to časem samo utřepe.“

Barbora zaryla nehet palce do spáry mezi dřevěnými deskami stolu tak silně, až to zabořilo. Hlava jí ztěžkla, neboť přehřšle myšlenek už nekráčela za sebou, ale všelijak se točila, kroutila a přeskupovala, takže nebylo možné žádnou z nich zachytit a pouvažovat nad ní. S očima křečovitě zavřenýma se je pokoušela zkrotit, ale byla to marná snaha.

„Na,“ ozval se Mokroščin rázný hlas po nějaké chvíli, jejíž délku nedokázala odhadnout.

Na stole přistála lahev žitné a dvě plné sklenky.

„Já nemůžu, vždyť kojím.“

„Ty taky furt něco nemůžeš! Vypij to, ať se ti trochu projasní myšlenky. Sedíš tu jak *dura*. Nabízím ti práci i bydlení a ty se tváříš, jako kdybys dostala výpověď.“

Měla pravdu. Barbora věděla, že Mokroška vyslovila ryzi pravdu, ale těch veletočů, které ji život v uplynulých šesti měsících přinutil udělat, už na ni zkrátka bylo moc. Nedokázala odhadnout, jestli vůbec dokáže ustát další radikální změnu ve svém životě. Sotva se tady aspoň trochu usadili a dali novým dnům řád, už aby zase začínali se vším znovu! Fanyňka by musela trávit s holčičkami celé dny a vlastně i večery. Co z toho, že mamu budou mít nad hlavou, když se mama bude točit kolem pípy a s náručí *kryglů* prosmýkávat mezi stoly plnými opilých chlapů? Vařit

jim bude cizí osoba; tříměsíční dítě bude kojit v kuchyni mezi hospodskými hrnci. Dostane výplatu, ale nákupy bude muset obstarávat zase Františka. Zvládne to, se dvěma caparty na krku? Je jí pořád ještě dvanáct, proboha!

Barbora natáhla ruku ke skleničce s žitnou a jedním rázem si ji nalila do krku.

„Tak se mi líbíš,“ pochválila ji Mokrošová a pokračovala: „Sama víš, že po tom výbuchu jsou všude po okolních statcích rozstrkané děcka, co mají pět šest roků, dřou u sedláka, bydlí v seníku a žijou z chleba a vody. Tvoje holky se oproti nim mají jako prasata v žitě. A můžou se mít ještě líp. Copak to nevidíš?“

Neviděla to.

Do této chvíle to neviděla.

Ale právě v této chvíli to vidět začala.

Najednou pochopila, že pokud nepřestane současnost porovnávat s tím, co bylo a už není, nikdy se nevyškrábe z propasti, do které spadla. Musí přestat stavět vzdušné zámky a říkat si, jaké by všechno bylo dobré, kdyby to mohla ovlivnit. Kdyby, kdyby, kdyby... Ale její možnosti volby byly opravdu omezené, vlastně žádné: proživořit se k jaru a doufat, že s prvním slunkem bude líp, anebo se chopit šance a mít se aspoň trochu líp už teď.

V té chvíli ji zaplavila vlna vděčnosti ke staré Mokrošce, že ji přinutila hledět dopředu a už se dál neohlížet. Jistě, bylo by to krásné, kdyby mohli dále žít v kolonii, chlapi by chodili do roboty, Františka do školy, Barka na pastvu a ona by se o všechny starala. Teď je ale třeba, aby konečně uviděla věci takové, jaké doopravdy jsou: není to sice úplná selanka, ale zůstaly spolu, mají kde bydlet, mají co jíst. Je spousta lidí, která by s nimi změnila.

Mokroška jako by vytušila, co se Barboře honí hlavou, pohotově dolila do obou štamprlí žitnou. „Tu máš, dej si ještě jednu. Potřebuješ to.“

Barbora tentokrát nic nenamítla, přitukla si s ní a také tentokrát do sebe obsah skleničky vylila na jediné obrácení zápěstí.

„Dobře ses rozhodla,“ prohlásila Mokrašová, aniž k tomu prohlášení potřebovala slyšet Barbořin souhlas. „Jak jsem řekla – bude to tak pro vás všechny lepší. Uvidíš.“

Barbora jen mlčky pokývla, protože přesně v té chvíli jí vypitý alkohol doputoval do hlavy a okolní svět se s ní nepříjemně zhoupl.

Sklopila hlavu, schoulila ramena a hleděla upřeně do stolu, jako kdyby tím mohla houpání světa zastavit. Moc se to nedařilo. Svět se houpal dál a Barbora se začala obávat, že bude zvracet. Mokraška naštěstí už nic neříkala, nejspíše se domnívala, že její spolustolovnice přemýšlí o dnech příštích. Nemohla se více myslit – její spolustolovnice přemítala o okamžicích veskrze současných. Především o tom, jak se kristepane mohla tak opít, když je Štědrý den a dole na ni čekají děvušky.

Vždyť sem nahoru šla pro jídlo, aby mohly povečeřet, a namísto toho tady už nejméně hodinu sedí a mluví a pije. Chuděrky moje opuštěné, napadlo ji najednou v opilecké lítostivosti. Jenom trochu vystřízlivím a už půjdu za vámi, ubezpečovala se v duchu a doufala, že to moc dlouho nepotrvá.

Toto přání se jí splnilo.

Dveře do výčepu se rozletěly a v nich stála rozčilená Františka.

A Barbora ke svému úžasu zjistila, že úlek je účinný lék na opilost. Paralyzující sevření alkoholu během vteřiny polevilo aspoň do té míry, aby se zmohla vyřknout hloupou otázku: „Copak tady děláš, Fany?“

A zatímco Františka mluvila o tom, jaké pozdvižení dole nastalo a jak netrpělivě na ni všechny čekají, padla na Barboru hanba. Měla by jít hned dolů a všechno napravit, ale zatím toho nebyla schopna, protože společně s hanbou ji tížila opilost, seděla jí v zátylku a nalila jí olovo do nohou. To však nemohla přiznat, a tak se s přehnaně snaživou artikulací přiměla slíbit, že půjde hned, jen co si tady s paní Mokrašovou ještě cosi dořekne.

Františka ale nechápala, že se matka prostě a obyčejně stydí, a stála tam dál jako mlčenlivá výčitka. Pro Barboru to bylo

k nesnesení. Už nevěděla, jak by měla či mohla tu trapnou chvíli ukončit, a tak si ze všech možností vybrala tu nejhorší: zle se na dceru obořila a z výčepu ji nakonec vyhnala.

„Tos nemusela,“ okomentovala výstup Mokrošová, když se za dívkou zavřely dveře.

„To vím taky,“ štekla Barbora. „Neměla jsem pít.“

„Víš co? Běž dolů a už se k tomu nevracej. Pomůžu ti snést jídlo. Když dostaneš cosi do žaludku, bude ti líp. Tak pojď.“

Během necelé půlhodiny byla štědrovečerní hostina rozložena na slavnostně prostřeném stole a nakožená Žofinka spokojeně usínala v kolébce. Hovor však vážnul, Františka se kabonila a Barbora se kála. Velkou dceru neprávem vypeskovala, malou nakrmila opileckým mlékem! Co je to za matku? Nejraději by se neviděla.

Nakonec ledy prolomila Barka, která zvonivě jásala nad dárkem, dřevěnou kozičkou, kterou pro ni matka nechala vyřezat.

„To teď bude moje koza! Už mám zase kozičku!“ jásala a skákala na posteli. „Hned zítra ji vezmu na pastvu.“

„To bys měla,“ přistoupila Barbora na její hru. „Určitě už má hrozný hlad.“

„Určitě má, já vím. Budu se o ni starat jako o svoji.“

„Vždyť je tvoje,“ usmála se toho dne poprvé Barbora.

„Tak jsem to myslela. Že je teď moje a já se o ni budu dobře starat. Jako se o nás staráte vy, maminko.“

Barbora koutkem oka zachytila Františčin úšklebek.

A ještě teď v kalném ránu na ni z toho padá tíseň.

Jakási podivná předtucha.

Pivovarský valach spokojeně žvýká mrkev, kterou mu Barka vložila do tlamy.

„Jen si dej, koníčku, mám pro tebe ještě jednu!“

„Šikovná holka,“ řekne závozník z Larischova pivovaru a pohladí Barku po vlasech. „Ta se vám povedla,“ doplní vzápětí směrem k Barboře, která stojí o pár kroků dál a čeká, až muž vyvalí z povozu čtyři sudy a umístí je do lednice ve sklepě, aby pivo neztratilo správnou teplotu.

Lednice zabírá dvě velké místnosti, tedy více než polovinu rozlohy sklepa, a naštěstí je situovaná na opačné straně než sklepní byt. Na vrcholu zimy Mokraška objednala čerstvou várku ledu z nedalekého rybníka, kterým pak ledaři naplnili obě místnosti až po strop. Barboře stále tak docela nejde na rozum, jak je možné, že led nerozpustilo jarní slunce, ale neustále vysmátý závozník ji ujistil, že led zůstane ledem i v nejparnějších letech. „Oni to ti naši inženýři dobře vyšpekulovali!“ směje se. „Ničeho se nebojte, paninko. A zbytečně si nelámejte tu svoji hezkou hlavinku! Však to znáte – čím je ženská chytřejší, tím je škaredší!“

Barbora mu chce nejprve něco pepného odpovědět, ale pak to raději nechá být. Však on to nemyslí zle. A možná má pravdu,

není třeba přemýšlet nad zbytečnostmi. Hlavně že je led ve sklepe a pivo ve výčepu vychlazené tak akorát, aby chlapi neremcali. Však nemusí všemu rozumět. Bohatě stačí, když zastane svou práci a nestará se o to, do čeho jí nic není.

Obojí je v hospodě stejně důležité, tolik už Barbora pochopila. První dny byly krušné. Nezvyklá námaha rozbolavěla nohy, ruce a hřbet, neustálý halas a hustý kouř rozbolavěl hlavu a oči. Když v noci vyprovodila posledního hosta, scházela ze schodů domů polospící, polomrtvá únavou, ale časem práci uvykla a teď v květnu už je ráda, že se dostala mezi lidi a má s kým prohodit slovo. Občas je i pěkně veselo, zvláště když přijde Tomek s harmonikou, to se pak zpívá dlouho do noci a do ochraptění.

Zimní chandra se rozpustila. Barbora už přestala smutnit za tím, co bylo, a naučila se přijímat to, co každý den přináší: rozverného závozníka z pivovaru, *ožrungu*, co nechce při zavíračce odejít, večně zasmušilou prادلenu. Nejděle uvykala tomu, že se s dcerkami vidí jen časně ráno a pak trhaně několikrát přes den, třeba když Františka přinese malou nakojit nebo když přijdou do kuchyně na oběd. Anebo třeba teď, když Barka stojí a krmí mrkví pivovarského koně, slunce svítí, včely bzučí v lípách, závozník vtipkuje... a Barboře je lehce na duši.

„Tady mi to podškrábněte, paninko, a já pojedu zas o dům dál,“ halasí pivovarský a pak už práská bičem, aby zbývající sudy stihl rozvézt dřív, než na slunci jejich obsah zteplá.

„Maminko, můžu vám s něčím pomoci?“ ptá se příčinlivá Barka.

„Utři stoly.“

„A pak?“

„Pak můžeš roznést popelníky.“

„A pak?“

„Pak mi přijď pomoci vyleštit štamprličky.“

Je stejná jako já, uvědomuje si Barbora jako už tisíckrát předtím. Taky potřebuje pořád něco dělat, být užitečná, nelenošit. A její drobné prstíky se při leštění štamprliček opravdu hodí – nikdo je nedokáže vyčistit tak pečlivě jako Barka.

Jakmile však Barbora odemkne dveře pro hosty, musí Barka dolů za sestrami. A když ne dolů, tak kamkoli jinam, kde zrovna jsou. Teď, když se oteplilo, je všechno snazší než v zimě, kdy děvčata musela trávit téměř celé dny ve sklepním bytě, a na Františku navíc spadly veškeré domácí povinnosti, včetně péče o obě mladší sestry. Svého úkolu se ujala velmi zodpovědně, ale Barbora si nemohla nevšimnout, že její nejstarší dceři zmizel úsměv z tváře. Všechnu práci vykonávala bez radosti, jako čistou povinnost, a jakkoli se jí nedalo upřít, že byt byl jako klícka, v jejím vystupování se objevila umanutá zatvrzelost, která jí byla dříve naprosto cizí.

Když v lednu poprvé požádala o pomoc s přenesením železnáku s horkou vodou z kuchyně na dvůr, aby mohla vyprat Žofinčiny plíny, Barbora v jejím hlase postřehla jakýsi podivný tón. Mluvila s ní, jako by si ony dvě vyměnily role – jako by Františka byla matka, která žádá dceru o pomoc. Barbora nejprve ten nepříjemný dojem zapudila, snad ho chtěla považovat za další dozvuk nepříjemné atmosféry o nevydařeném Štědrém večeru, ale když se pak potajmu dívala oknem výčepu a viděla svou nejstarší dceru, jak stojí u kouřících necek na zasněženém dvorku a téměř zuřivě drhne plíny o valchu, rty má pevně semknuté a ve tváři urputnost, poprvé pocítila obavu – zatím jen tetelivou, neuchopitelnou, ale přesto dosti silnou, aby se jí už od té chvíle nedokázala zbavit.

Nazítří ráno se s Františkou pokusila promluvit a sdělit jí, že si její pomoci opravdu cení, že bez ní by to nezvládly, ale ta jen mávala rukou: „Všichni děláme, co je třeba.“ Tím pro ni bylo téma odbyto.

A právě od onoho lednového rána se jí v očích objevila vyhaslost žen, jejichž život je až po okraj naplněn nikdy nekončící prací, kterou ovšem vykonávají beze špetky radosti a jen proto, že jim život nenabízí jinou možnost. Takovéto ženy Barbora znala, v kolonii se s nimi potkávala a věděla, co jejich každodennímu snažení sebralo smysl a potěšení: muž, který příliš pije, vlastní chabé zdraví nebo ustrojení myslí, která tíhne spíše ke smutku.

U Františky však žádný z těchto tří důvodů nenastal.

Ještě před rokem to byla dvanáctiletá bezstarostná dívka. Běh událostí jako by ji semlel na třináctiletou uondanou ženu.

Jako by na ně červnová tragédie dolehla podruhé.

Nejprve pohltila Barboru, teď Františku.

Barbora chtěla dceru potěšit, pochválit, povzbudit, ale Františka se ke všemu stavěla odmítavě. Laskavé věty odbývala nelaskavými slovy, na doteky reagovala ucuknutím. A protože pomáhat někomu, kdo o pomoc nestojí, považovala Barbora odjakživa za bohapusté plýtvání silami i časem, rozhodla se nakonec, že zkrátka nechá Františku být. Nemůže si dovolit chodit po lokále se zachmuřeným čelem a svěšenými koutky. Je teď hospodská, musí se otáčet a být milá. Nesmí dopustit, aby Františčinu rozpoložení ovlivnilo její vlastní náladu. Nesmí sama sebe rozesmutňovat planými pokusy o proboření Františtiny mlčenlivosti. A už vůbec nesmí dojatě vzpomínat na tu usměvavou holku se srdcem na dlani, která před rokem během solné pouti sama od sebe uvila své mladší sestře věneček z pampelišek. Co bylo, bylo. Porovnávat minulost s tím, co je teď, znamená spadnout zpátky do propasti plné chmur.

Něco takového si Barbora opravdu nemůže dovolit. Je životelkou rodiny.

A tak nyní s úsečným „díky“ přijímá to, co Františka pro domácnost vykonává, a o žádné delší hovory s ní se už nepokouší. Vlídlost a pochvaly si schovává pro Barku, která o to první jmenované stojí a po tom druhém přímo baží.

Díky tomuto přístupu, kdy k sobě z domova pouští jen to dobré a všechno ostatní udržuje opodál, může Barbora dělat svou práci, jak nejlépe umí. Naučila se velmi dobře vycházet s majitelkou hospody a během pár týdnů si k překvapení svému i Mokroščinu vydobyla její plnou důvěru. Naopak rafinovanou ženskostí, byť projevovanou spíše bezděčně, si Barbora získala přízeň pivovarského, takže hostinec U Mokrošů přesunul na první místo svého rozvážkového listu, a navíc pokaždé vyvalí sudy rovnou do lednice. Za úspěch téměř nevídaný se dá považovat to, že přiměla

věčně zamračenou pradelnu, aby vyprané ubrusy přinášela brzo ráno, a ne až k polední, jak to mívala ve zvyku dřív. A především je Barbora oblíbená u chlapů, protože se na ně umí hezky usmát, pivo i kořalku roznáší patričně rychle a není *cimprlich*, když se havíři u stolů rozkuráží ještě o trochu víc než obvykle.

Tohle všechno je teď v Barbořině světě důležité, vlastně nejdůležitější. Barbora potřebuje, aby s ní byla Mokroška i hosté spokojení, protože z výplat a z *tringeltů* zvládne odkládat i něco málo peněz bokem. Do plátěného váčku na dně truhly, k odškodnému od Larische a penězům utrženým za prodej domku.

Člověk nikdy neví, co ho čeká.

Ale měl by na to být připraven.

Antonie Mokrošová je s prací Barbory Matuszkové natolik spokojená, že jí na třetí červnovou neděli dala volno, aby se mohla setkat se svou přítelkyní Julií Siwkovou.

Peřiny, které dostala Julka věnem a které už od října čekají ve velké truhle, až si je majitelka vyzvedne, dávno zatuchly. Barbora je sice trochu protřepne pokaždé, když ukládá do váčku naspořené peníze, ale pokaždé si u toho v duchu řekne, že už by potřebovaly pořádně provětrat. A pokaždé si u toho vzpomene na Julku.

Dostala od ní zatím dva nepříliš dlouhé dopisy, ve kterých se přítelkyně nadšeně rozplývá nad životem ve velkém městě, ale nic konkrétního vlastně nepíše. Sotva si z těch rádků může Barbora udělat obrázek o tom, jak se Julce opravdu daří.

Ale to se teď změní! Minulý týden jí pivovarský předal neofrankovanou pohlednici Ostravy se stručným vzkazem: *Milá Barborko, přijedu Tě navštívit 16. června. Na brzkou shledanou, Tvoje Julka.*

„Kde jste se s ní potkal?“ žasla Barbora nad tou neuvěřitelnou náhodou.

„No kde asi? Přece v Ostravě,“ cvrnkl prstem do pohlednice. „Svět je malý, paninko, tak se tolik nedivte.“

Chtěla se ho ještě vyptávat dál, ale on jako vždycky spěchal, aby mu zbylé pivo na povoze nezteplalo. Malou chvíli ji to mrzelo, ale pak nad tím v duchu mávla rukou. Však se za pár dní bude moct na všechno vyptat samotné Julky.

Barevně potištěný lístek s nápisem *Grüß aus Mähr. Ostrau!*, na němž byla vyobrazena radnice s podloubím a baňatou věží, řeka jménem Ostrawitz a Hlavní ulice, zde nazvaná Hauptstrasse, postavila Barbora na polici se sklenicemi ve výčepu, aby ho měla celé dny na očích. Kdykoli o něj zavádila pohledem, zatelela se nad vidinou setkání s nejmilejší přítelkyní a nechala mysl utíkat k otázkám, na které už brzy bude znát odpověď.

Barbora si nevzpomíná, kdy se naposledy na něco tolik těšila.

Snad je to i tím, že se se svým současným životem dokázala srovnat. Už ji tolik nebolí, když se v myšlenkách zatoulá do některého z předešlých roků. Ještě stále ji ty obrázky vyvolané z paměti trochu rozesmutňují, dokonce i vzpomínky na hezké časy občas trochu zaštípou v očích, ale ten smutek už nedrásá, spíše se přetavil v jímavou vizi čehosi pěkného, co jí bylo dopřáno prožít. Barbora kdesi uvnitř stále silněji cítí, že vzpomínat potřebuje, protože budoucnost se dá stavět jedině na minulosti. Zapomenout znamená přijít o kořeny, ztratit se ve větru nových dní tak, jako se to děje spoustě lidí, co do tohoto uhelného kraje přicházejí pro vysoký výdělek, a kvůli tomu výdělku pak pozbydou všechno ostatní. Barbora je dennodenně vidí u hospodských stolů, ty osamělé chlapy z Haliče, kteří se snaží utopit svůj věcerejšek i zítřek v kořalce, a za tu kořalku utrácejí většinu toho, co si sem přijeli vydělat.

Barbora je lituje.

A má je za vzor toho, co sama nesmí nikdy dopustit.

Jestliže o Vánocích přestala srovnávat současnost s tím, co bylo, pak ji příchod jara přivedl k novému poznání: nesrovnávat neznamená pohřbit minulost v temném koutě mysli.

A právě proto se Barbora tolik těší – protože Julka zůstala na celém světě jediná, s kým si může zavzpomínat. Už aby tu byla!

V předvečer Julčiny návštěvy si Barbora zamluví u Mokrošky jeden nedělní oběd navíc, a když pak ulehne do postele, dychtivé očekávání jí dlouho nedovolí usnout. Dopoledne na mši téměř nevnímá kázání a duchem je zpátky doma. Představuje si Julku, která už třeba právě teď postává na zápraží a vyhlíží směrem ke kostelu, kdy konečně přijdou.

A Julka tam skutečně je. Sedí na schůdkách před hospodou, ale nevyhlíží, spíše zamyšleně hledí k lípám přes cestu. Teprve když na ni Barbora zavolá a rozběhne se k ní, Julka vstane a vykročí jí naproti.

Je oblečená do sytě modré dlouhé sukně a vypasovaného ži-vůtku s károvaným vzorem. Na hlavě má černý klobouk zdobený modrou krajkou, na předloktí jí visí vínová kabelka. A když ji Barbora objímá na uvítanou, do nosu jí zavane jemná vůně kolínské.

„Tobě to sluší!“ žasne nad tím vším, protože nikoho takto oblečeného nikdy dříve neviděla. „Mohla bys jít na návštěvu k Larischům.“

„To by mě ani nenapadlo,“ ušklíbá se Julka. „S tebou budu mnohem raději.“

„To je dobře,“ potěší se Barbora. „Tak pojď dál.“

Dole je už všechno uchystáno ke slavnostnímu obědu: Barbora s Františkou trochu *pošibovaly* s nábytkem, aby bylo možno ke stolu postavit čtyři židle, na kanafasovém ubrusu stojí kameninová váza s čekankami, co je ráno zaběhla Barka nařezat, a naleštěné příbory už jen čekají, až z kuchyně hostitelka přinese čtyři talíře s knedlíkem, pečenou kachnou a sladkým zelím.

Julka se posadí a klouže očima po místnosti. „Pěkné to tu máte,“ řekne po chvíli, ale z jejího tónu je zřejmé, že jí neunikla neutěšenost sklepního prostoru.

„Chtěli jsme na jaro vybělřit stěny, ale není kdy,“ povšimne si Františka její rozpačité reakce. „Maminka je celé dny nahoře v hospodě a já se musím starat o malé. Prostě není kdy,“ rozmáchně rukama v bezradném gestu.

„Hlavní je, že máme střechu nad hlavou a co jíst,“ podotkne

Barbora, které se dceřin nespokojený výrok poněkud dotkne. Celé dny utrousí sotva slovo, a teď se najednou rozvykládá!

„Ty jsi nahoře v hospodě?“ diví se Julka. „Myslela jsem, že uklízíš.“

„To jsem dělala na začátku. Potom se ale věci změnily a od Vánoc jsem ve výčepu. Fanyňka se stará o děvušky a o domácnost. Já vydělávám, protože někdo vydělávat musí.“

„To je jasné. Všichni se musíme otáčet, aby bylo na živobytí.“

Hovor spěje jinou cestou, než by měl, uvědomuje si Barbora, a tak přehnaně hlasitě zvolá: „Donesu seshora jídlo. Po obědě si můžeme zajít na špacírek a všechno si říct.“

„Půjdu vám pomoci, maminko!“ vyskočí příčinlivě Barka a mizí ve dveřích za svou matkou.

Julka mlčky pokyvuje hlavou a kradmo pozoruje Františku, která v sobě zjevně dusí vztek. Z podivně napjaté atmosféry v Matuszkovic domácnosti je jí neveselo na duši; ještě před hodinou by se nenadála toho, co teď vidí a slyší. Doufala, že se alespoň na jediný den přenese do společně prožitých karwinských časů, ale tato její naděje se velmi rychle rozplývá. Všechno je jinak, než čekala: namísto zkroušené a uplakané Barbory je tady pragmatická osoba s rázným vystupováním, naopak z laskavé a milé Františky se stala popudlivá a nespokojená bytost. Ještě že Barka zůstala stejná. A Žofinka, ta roste jako z vody.

„Žofinka roste jako z vody,“ vysloví poslední myšlenku nahlas, aby přerušila napjaté ticho v místnosti.

„To jo. Roste. Úplně jako z vody.“ Jízlivost odměřená do kapek.

„Hezky se o ni staráš, Františko. I o Barku. Umím si představit, kolik práce musíš zastat, když teď maminka obsluhuje v hospodě.“

„Mně nevadí mít hodně práce. Vadí mi, když to nikdo nevidí.“

„Všichni to vidí.“

„Nikdo to nevidí!“

„Fanyňko... Je to těžké pro vás všechny,“ chlácholí Julka rozčilenou dívku, ale ta se jen ušklíbne.

„Nikdo to nevidí, protože celé dny s nikým nejsem. Jenom s Barkou a Žofinkou, a ty z ničeho nemají rozum,“ vede si Františka dále svou, ale hlas se jí začíná lámat pláčem. „Vím, že takhle to musí být, když tatínek s Karlem odešli. Ale je mi smutno z toho všeho.“

„Věř, že smutno je z toho všem. I mamince. Ale člověk musí brát věci tak, jak přicházejí. Moc nad nimi nepřemýšlet.“

„A to já právě neumím, nepřemýšlet. Myslím pořád na něco a pak si to vyčítám.“

„Vyčítáš? Co ty si můžeš proboha vyčítat?“

„Že se v duchu zlobím na maminku za to, že je v hospodě. Někdy se dokonce trochu zlobím i na tatínka, že už s námi není. A pak si právě vyčítám, že takové myšlenky jsou hřích. Je to přece hřích, smýšlet špatně o rodičích, že?“

„Fanyňko, těmhle věcem já nerozumím. Zato ale vím, že máš třináct roků a vedeš celou domácnost. Staráš se o dvě malé sestry. Není divu, že to na tebe občas dolehne. Jak by to mohl být hřích?“

„Pan farář o tom mluvil při kázání.“

„Pan farář,“ zopakuje Julka mdlým hlasem a má co dělat, aby vztek, který s ní v té chvíli lomcuje, neproměnila na slova a nevypustila ho ven. Srdce jí usedá nad tou hromádkou neštěstí, která sedí schouleně na posteli a oči se jí lesknou slzami. V paměti jí vyvstane obrázek dívky, která během loňské cesty do Wieliczky běhala s ostatními dětmi po louce. Dře jako kůň, a ještě se trápí výčitkami! Co je to za spravedlnost? Kdyby byl ten jejich bůh spravedlivý, jak by mohl tohle dopustit? Jak by mohl všechny ty hrůzy dopustit?

„Žádný hřích to není. Trápíš se zbytečně,“ vysouká ze sebe po chvíli co možná nejvládněji, ale sama cítí, že do její promluvy prosakuje zlost, která s ní stále cloumá. Raději tedy slova umocní gestem a něžně pohladí Františku po vlasech.

A pak už obě mlčí, dokud seshora Barbora s Barkou nepřinesou čtyři talíře se svátečním obědem.

Cesta je rozrytá od kmenů, které z nedalekého Voglova lesa tahají dělníci do šachetních dřevíšť. Dnes v neděli tady ale žádní muži, koně ani řetězy spoutané klády nejsou. Jen Barbora s Julkou.

Vyrazily hned po obědě na procházku směrem k východnímu okraji Orlové, kde se Julka narodila a vyrostla. Z hostince U Mokrošů se tam dá dorazit za půl druhé hodiny pozvolné chůze, během které si mínily navzájem sdělit, co se v životě jedné či druhé událo nového. Tento záměr však teď trhají na kusy vodnaté brázdy, nad nimiž se rojí hejna drobných much. Slunce hřeje, vzduch nad bahniskem přesto slabě páchne hnilobou.

„Připadám si, jako by se vrátil čas o rok nazpátek,“ poznamená Julka. „Zase přeskakujeme kaluže. Akorát dneska nemám na zádech nůši se solí a tobě nekrvácí pata.“

„Taky už mě to napadlo,“ přitaká Barbora a opatrně obchází další výmol naplněný vodou.

Krok, skok, krok.

Cák.

Julka, ještě před hodinou krásně vystrojená, má střevice pokryté hroudami bláta a sukni urovanou do půlky lýtek. Až doposud předstírala, že jí to vůbec nevádí, ale na poslední stovce metrů už několikrát podrážděně sykla.

„Koho by to napadlo, že do Orlové povede tak příšerná cesta?“ vycítí její rozmrzelé rozpoložení Barbora a snaží se to zlehčit: „Aspoň si nepřipadáme jako nějaké paničky na špacírku.“

„To teda ne,“ přinutí se Julka k úsměvu, ale vyjde jí z toho spíše úšklebek. „Barboro, pojďme se vrátit a sednout si do první hospody, kterou po cestě potkáme. Kolem Hlubiny určitě cosi bude.“

„Do hospody? Samy dvě?“

Barbora zůstane stát a chvíli se s Julčiným návrhem pere. Představuje si, jak by sama zareagovala, kdyby k ní do výčepu nakráčely dvě ženské, sedly by ke stolu a poručily si pivo. Divná představa, tak moc divná, až Barbora mimoděk nakloní hlavu na stranu a zvedne obočí. Co by si asi o nich pomyslela? Jak by se

k nim chovali chlapi? Nepovažovali by je za poběhlíce? Nezačali by vyvádět jako puštění z řetězu?

Na žádnou z těchto otázek nedokáže Barbora nalézt odpověď. S jistotou ví jen jediné: že Julka ztrácí náladu s každým krokem, a pokud jejich vzácné setkání nemá vyjít naplano, je třeba něco udělat. Hned. Bůh ví, kdy se zase uvidí, a ona jí přece potřebuje tolik věcí říct, tolik si toho chce od ní vyslechnout! Doma je na takovéto rozmluvy příliš mnoho zvědavých uší. Tady je zase příliš mnoho bahna. Zato času mají málo, takže štrapáce jim z něj zbytečně ukrojila celou hodinu, a to se vlastně k pořádné řeči ještě vůbec nedostaly.

„Tak dobře,“ vyhrkne nakonec, polekaná náhlým strachem, že se setkání s Julkou rozplizne do rozmrzelého prázdna. „Zkusíme teda nějakou hospodu.“

„Jdeme,“ zavelí Julka a už se ani nesnaží zastírat, že toho kličkování mezi loužemi má plné zuby.

Všeho tady má plné zuby.

Nejraději by odsud utekla, aby se už nemusela dívat na všudypřítomný zmar. Kácením prořídlý les, rozrytá cesta, hnijící bahno... Zatracené šachty!

Julie Siwková se v tomto kraji narodila i vyrostla a celý život měla na očích, jak ho těžba uhlí proměňuje. Domek jejich rodiny však jakoby zázrakem zůstával stranou všeho dění; dál nerušeně stál na oblém vršku, kde naštěstí inženýři žádné uhlí neobjevili, a tak mohli staříček s tatínkem udržet rodovou tradici a zůstat pláteníky, zatímco stařenka s maminkou dál obhospodařovaly políčko a staraly se o všechny ostatní ženské záležitosti.

Snad právě proto, že navzdory všem okolním změnám její rodina zůstala u dřívějšího způsobu obživy, si Julie dokázala uchovat vzpomínky, ve kterých šachty hrály jen velmi okrajovou roli. Zůstaly jí v paměti nezměněné až dodnes, kdy je nemilosrdně rozmetalo všechno to, co vidí. Bolí ji z toho oči i duše.

Po téhle cestě šlapala nejméně tisíckrát; chodily tudy se stařenkou na bylinky: do lesa i na louky za ním, v poledne i o půlnoci,

za úplňku i v novu. Stařenka věděla naprosto přesně, kdy má která rostlinka největší kurýrovací sílu, a její malá vnučka Julinka dychtivě nasávala všechna její moudra, aby mohla být jako ona, až bude velká. Ráda si představovala, jak za ní přicházejí lidé z Orlové i z přilehlých vesnic, svěřují se jí se svými neduhy a ona pak z plátěných pytlíčků usypává nasušené bylinky a míchá z nich léčivé směsi.

Když zavře oči a soustředí se, stále si umí přivolat do chřípí omamnou vůni půdy, kde se na trámech a rošttech sušilo vše, co se stařenkou přinesly. Téměř ji dojíká třeba jen letmá vzpomínka na příjemně mlčenlivý soulad těch procházek, svůj tehdejší pocit sounáležitosti, užitečnosti. Šťestí.

Hýčká si to všechno v paměti jako svůj největší poklad, ale poslední dobou se začíná bát, že valící se události jejího nového života by mohly vzácné vzpomínky osekát, pozměnit, nechat vyblednout. A právě proto dnes Barboře navrhla, aby se vydaly směrem k Orlové; měla v úmyslu připomenout si staré dobré časy, aby dokázala lépe žít časy současné. Jenže tento její plán přišel vniveč: místo někdejší krásy vidí jenom samou zkázu a místo krásných vzpomínek se obaluje smradlavým bahnem, které jí jen připomíná, jak velkou zákrutu její život nabral.

Ještě stále má v sobě pachuč včerejšího setkání s Antonem.

Zatím ani nestačila Barboře říct, že za ním byla a jak zle pořídila.

Že na ni křičel cosi o kurvách a její snahu o rozumnou domluvu ukončil několika ranami, které naštěstí zanechaly stopy jen na místech, která se dají skrýt pod šaty.

Přijela za ním s návrhem, aby požádali o rozvod od stolu a lože. Hezky se oblékla, aby rozplásla jeho případné obavy o svůj další osud. „Budu se o sebe umět postarat, nemusíš mi nic dávat,“ ujistila ho hned na začátku. „A ty si najdeš jinou ženu, se kterou se budeš mít líp, než ses měl se mnou.“

Pečlivě připravené věty narazily na kamennou zeď Antonovy paličatosti. To, co ho mělo uchlácholit, ho rozběsnilo. Vstřícnost považoval za útok.

„Přece si chceš najít ženu a mít s ní děti,“ zkoušela to všelijak.

„Už jsem si ji našel.“

„Vždyť přece víš, jak těžko se nám spolu žilo.“

„Mně se s tebou žilo dobře.“

„Ani dítě se nám nepovedlo počít.“

„Jednou by přišlo.“

Netrvalo to ani moc dlouho a Julka pochopila, že smíření, ke kterému dokázala ona sama dospět, je u Antona nemožné. Nikdy jí neodpustí, že před rokem odešla. Nikdy si nenechá vysvětlit, proč to tehdy udělala. Nadosmrti to bude považovat za hanbu. Ocejchovala ho jako ubožáka, od kterého utekla ženská. A teď má ještě tolik drzosti, aby po něm chtěla rozluku. Taková ostuda! Čert aby ji spral, kurvu!

Uplynulých dvanáct měsíců vysedával Anton Siwek u kuchyňského stolu a nechával v sobě bobtnat vztek, přikrmoval ho šnapsem a samotou. A když mu pak strůjkyně všeho zla nakráčela do kuchyně, celá městscky vymóděná, a spustila ty svoje divné řeči, zapůsobilo to na něj stejně, jako když důlnímu koňovi posvítíš do očí. Taky začne jančit.

Anton zřetelně cítil, jak se mu hrne krev do hlavy, viděl zbledlé klouby svých zařatých pěstí i houstnoucí černé mžitky, které mu zatemnily zrak. A pak praštil.

A pak najednou ležela na zemi.

A pak najednou byla pryč.

Napil se šnapsu přímo z flašky a mžitky před očima začaly řídnout. Ať si táhne, ludra. Ať si táhne, kam chce.

Šlehl očima po překocené židli, na které ještě před chvílí seděla jeho právoplatná manželka, zvedl ji oběma rukama nad hlavu a mrštil s ní o kredenc. Zvuk tříštícího se skla a porcelánu ho trochu uklidnil. Napil se ještě jednou. Více zhluboka.

A pak pokračoval v započaté práci.

Vzal nůž a začal párat plátěné sáčky s loňskými bylinkami.

Zrovna když jejich obsah s gustem vysypával na hnůj, brala Julka za kliku Žofiina domu. Nenapadlo ji, za kým jiným by se mohla v té těžké chvíli vydat. Pro radu a útěchu se odjakživa

chodilo za Žofii; všichni lidé v kolonii dobře věděli, že co Žofie vyslechne, nikdy nepředá dál.

Že nerozmlňuje svou nezištnou pomoc úlisnou laskavostí.
Vypeskuje, ale neodsoudí.

A na rozdíl od faráře nedává rozhrěšení ani nežádá pokání.

Proto za ní Julka zamířila.

Naštěstí se jí podařilo nepozorovaně protáhnout kolem zadních plotů, aby ji nikdo neviděl v tomhle zbědovaném stavu. Dokázala sice před Antonovými ranami uchránit obličej, ale slzy taky udělají svoje, a každý úder pěstí jako by se teprve teď naplno rozbolavěl.

Dokonce i všeznalá a všechápající Žofie potřebovala několik dlouhých vteřin, aby se dovtípila, co se stalo. Jakmile jí to ale došlo, vtáhla Julii do kuchyně, posadila ji na židli a řekla jen: „Pazgřivec.“

Julka jenom sklopila hlavu: „Vůbec se s ním nedalo mluvit.“

„A čemu se divíš? Odjakživa byl divný pavouk. Myslela jsem, že se změní, když se s tebou ožení. No... a taky že se změnil. K horšímu. Mnohem víc chlastá, říkali chlapi, a nemluví už vůbec s nikým.“

„Věřila jsem, že se dohodneme na rozluce, když už jsme rok od sebe. Ale on o tom nechtěl ani slyšet.“

„Však není divu, že se tě tak drží. Druhou takovou už nenajde – a on to dobře ví. Hlavně ty nebuď *hlupa* a zaříd' si život po svém.“

„To jsem právě chtěla, požádat o rozluku.“

„A proč ti na tom tak strašně záleží? Chceš se snad vdávat, nebo co?“

„Nechci.“

„Tak k čemu ti je rozluka? Zůstaň vdaná a žij si po svém. Až se budeš chtít vdát, ono se to už nějak udělá.“

„Myslíš?“

„Nemyslím. Ví. Čím jsou baby mladší, tím většíma *gupo-tama* se zaobírají. Však ono tě to samo přejde, děvucho. Kolik roků vlastně máš?“

„Dvacet šest.“

„No tak vidíš!“ vykřikla Žofie, jako by ta číslovka potvrdila významnou pravdu. „Celý krásný život před sebou. Tak tu neseď jak *bunk* a buď ráda, že jsi od něho pryč. Však tam v té Ostravě můžeš určitě dělat věci, o kterých by se ti tady u nás ani nesnilo. No ni?“

„Hm.“

„*Hm*? To doopravdy zní, jako že tam můžeš dělat věci, které si my tady ani neumíme představit,“ rozesmála se Žofie, ale na podrobnější vyprávění nenaléhala.

Julka se smála s ní, ale v duchu jí dala za pravdu.

Žofie si už nepochybně vyslechla ledacos, ale celých padesát let svého života strávila v domku pod pastvinami, později pod těžními věžemi. O tomto světě věděla vše. Proč a jak by jí měla Julka vyprávět o elegantním Café Austria nebo o modistickém salonu paní Anny, která ji laskavě vzala do učení a na byt a uvedla ji do vyšší společnosti? Jak lze člověku z vesnice, kde bylo třeba snížit věž kostela, aby nespadla, vyprávět o nové katedrále, jejíž věže sahají až do nebe? Na lepší si člověk zvyká rád a rychle.

Kupříkladu rovným městským chodníkům už Julka uvykla naplno, protože teď by za chůzi po pevné dlažbě dala kdovíco. „Jdeme, ať jsme odsud co nejdříve pryč,“ zopakuje Barboře ještě o trochu důrazněji. „Aspoň že do hornické hospody můžeme i takhle zabahněné,“ dodá po chvíli už trochu smířlivějším tónem. „Ve městě by nás hnali!“

Barbora mlčí a přeskakuje vodnaté brázdy.

Nakonec se k řeči přece jenom dostaly.

Harenda kousek od Grauerovy kolonie, kde v pouhých sedmnácti domech bydlí zaměstnanci dolu Hlubina, je téměř prázdná; u dvou stolů umístěných hned vedle výčepu sedí tři hosté. Otevřenými okny dovnitř proniká měkké odpolední světlo a teplý červnový vzduch, avšak všechno větrání je marné,

protože tabákový dým dávno stihl prosáknout do stěn i nábytku. Celá místnost jím čpí, havířské čibuky se zkrátka vyvětrat nedají, o tom ví každý hospodský svoje. Vedle dveří visí na zdi věšák, ze kterého do prostoru trčí prázdné, nahrubo vykované háčky na kabáty. Mezi okny je umístěna reklama Larischova pivovaru a na jednom parapetu usychá muškát.

A zatímco Barbora s Julkou vstupují dovnitř, od stolů se udiveně zvednou tři páry obočí. Vzápětí zazní několik jízlivých poznámek a jeden přisprostlý výkřik, který Julka překvapivě snadno odrazí: pár dobře zvolených slov, ruce založené v bok a vysunutá brada stačí k tomu, aby přítomní popíječi zmlkli.

Také výčepní se podivuje, na rozdíl od svých hostů však nikoli nepřátelsky: „Robky, kaj jste se tu vzaly? V životě jsem vás neviděl!“

„Prostě jsme sem došly,“ nemíní se Julka vybavovat ani s ním. „Dáte nám dvě piva?“

„A to víte, že dám,“ prohlásí bodře.

A brzy už je nese. Musí dojít až k nejbzdálenějšímu stolu v rohu, kam se Barbora s Julkou usadily, aby byly co nejdál ode všech. Zaválitý hostinský se při chůzi kolébá, ale ruce s oběma pivními sklenicemi jsou naprosto pevné.

„To mi nemůžete mít za zlé, že se ptám, odkud jste,“ prohlásí, když piva rázně složí na stůl. „Samotné ženské sem moc nechodí, to víte. A tam těm se už nedivte vůbec,“ kývne bradou k obsazeným stolům.

„Baba nemá v hospodě co dělat!“ hudrá jeden ze sedících mužů.

„Ty dělej, co umíš,“ odbyde ho hospodský. „Takže chlastej a nemluv.“

Ještě spiklenecky mrkne na neznámé návštěvnice a jde si po svém.

„Konečně budeme mít klid,“ prohlásí Julka. „Na zdraví! A na setkání!“

„Na zdraví,“ přitukne si s ní Barbora a snaží se zahnat myšlenku, že ženské možná doopravdy nemají v hospodě co dělat.

Koneckonců... však ani *do Mokroša* žádné nechodí. Natožpak samotné. „V Ostravě je asi všechno jinak než tady, co?“ pokračuje nahlas v přemítání na toto téma.

„Je. Udělala jsem dobře, že jsem odešla.“

„Nikdy se ti nestýská?“

„Po Karwiné ne, tam jsem nezažila nic hezkého. Leda s tebou, jenže ty jsi odtamtud taky odešla. A po místech, kde jsem vyrostla, se mi stýská, ale ty už jsou pryč. Však si vzpomeň, po jaké cestě jsme dneska šly! Možná dobře, že jsme nedošly až do Orlové, kdo ví, jaký běs nastal tam. Raději nevidět. Šachty všechno hezké sežraly. Nezůstalo tady nic, za čím bych se chtěla vrátit.“

„Však v Ostravě jsou taky šachty, ne?“

„Jsou. Ale taky spousta jiných věcí. Tady jsou akorát ty šachty.“

„Ale no tak, Julko. To přece není pravda.“

„Já vím, ještě jsou tady hospody a kostely,“ usměje se Julka a u toho skončí, podobně jako včera utnula rozhovor se Žofíí. Ani teď se jí nechce vyprávět o titěrných šálcích drahé čokolády a o složitě zdobených kloboucích, které napodobují modely z módního žurnálu, co paní Anně kdosi přivezl až z Paříže. A o spoustě jiných věcí.

Tedy... Julka by o tom všem mluvila ráda, ale bojí se, že by to v Barbořiných uších vyznělo jako vychloubání či rouhání. Nebo jako zprávy z jiného, nesrozumitelného světa, který by nedokázala vstřebat a pochopit, a to by bylo snad ještě horší. Barbora je jediná, kdo jí tady zůstal. Nemůže ji ztratit. Nemůže riskovat, že se jedna druhé odcizí jen proto, že teď obě vedou úplně jiný život než dřív.

Když ve svém podkrovním ostravském kamrlíku vzpomíná na staré časy, pociťuje k té naivní holce, kterou dříve byla, spíše lítost. Všechny sny, ke kterým se upínala, se najednou jeví jako naprosto přízemní: sbírat bylinky, žít v manželství, vychovávat děti, vést stejný život jako všichni kolem. Podlehnout iluzi, že takto to bude až do smrti, protože jinak to ani nejde.

Jak málo stačí, aby byl člověk vychýlen z nastoupené cesty!

Chvilkové poblouznění, zbrklé rozhodnutí... nebo bláhová do-
mněnka, že mlčenlivost je známkou solidnosti a spolehlivosti.

Myslela, že Antonovu zjevnou zádumčivost vyváží chlapské
dříčství – ostatně dělal na šachtě a jí se jeho vypracované svaly
líbily.

Myslela, že letmost jeho dotyků souvisí s ostýchavostí.

Myslela, že s ním bude mít dobrý život.

A ve všem se zmýlila.

Po svatbě až bolestně rychle poznala, že manželovu nemluv-
nost a odtažitost nezpůsobuje plachost v povaze, nýbrž vrozená
– a celoživotně pěstovaná – zášť k lidem. Tolik si přála, aby
byl jako jiní chlapi: občas se dovesela opil v hospodě, občas po-
mohl sousedům a taky – ach, jak se to zpočátku styděla přiznat
i sama sobě! – aby ji drsně a pořádně pomiloval. Anebo aspoň
jedno z toho. Kdyby žil. Ale on nežil, jen vysedával u kuchyňské-
ho stolu a se svou ženou přestal mluvit, jíst, sdílet lože. Za jediné
společníky svého života si zvolil šachtu a pálenku. Nikoho a nic
víc k sobě nebyl ochoten připustit.

I s tím by se ještě dalo žít. Ale když se jednoho dne sprátelil
s kořalkou ještě víc než obvykle, začal na Julii křičet, že takhle si
ten manželský život nepředstavoval. Že žije vlastně stejně jako
za svobodna, akorát jí musí žít a šatit. Když se odvážila namít-
nout, že si za to může sám, rozlítl se a chtěl ji udeřit. Ubránila se
pohrabáčem a pochopila, že pokud s ním zůstane, bude jenom
hůř. Tehdy se rozhodla odejít.

Včera se utvrdila o správnosti tehdejšího rozhodnutí.

Moudrá a životaznalá Žofie řekla: „Však tam v té Ostravě
můžeš určitě dělat věci, o kterých by se ti tady u nás ani ne-
snilo.“

Moudrá Žofie měla jako vždycky pravdu.

Ale dokonce ani jí se Julka neodvážila říct nic víc než při-
svědčující a naprosto vágní *hm*.

Jak by se tedy mohla svěřit Barboře? Barboře, s tou její slepou
vírou v promyšlenost božích úmyslů a snad ještě slepější bázní ze
sebemenšího hřichu? Ztratila by ji; nic by si nenechala vysvětlit,

nic by nechtěla pochopit. Vždyť i před rokem, když jí Julka sdělila svůj úmysl odejít od Antona, ze všeho nejdřív namítla, že je to porušení manželského slibu.

Věděla, jak se v tom svazku Julka trápí, a přesto její první myšlenka vedla k Bohu.

Nepříjemná vzpomínka bodne.

A od ní vede jen krok ke vzpomínce mnohem čerstvější, dnešní.

Julce v mysli vyvstane obrázek zoufalé Františky: třináctileté holky, která během jediného dne přišla o *tatu*, staršího bratra i domov. Nezastaví se celé dny, běhá od nevidím do nevidím, protože musí zastat práci za dospělou ženskou, postarat se o dvě malé děcka i o domácnost, nikdy nemá hotovo a v jejím životě není místo pro nic jiného než povinnost, a přesto se od vlastní matky vlídného slova nedočká... A jako by už tak toho neměla ta chuděra naloženo vrchovatě, ještě se užírá výčitkami, když na ni z toho všeho padne smutek. Prý je to hřích, protože to říkal pan farář! Co ten o tom ví?

Julka cítí, jak v ní bublá vztek.

„Měla bys občas Františku pochválit,“ vypustí ho ze sebe v nejsmířlivější podobě, jaké je v té chvíli schopna.

Barbora nad tou náhlou změnou tématu překvapeně zamžiká, ale hned se zase sebere: „Však mě taky nikdo nechválí. Každý dělá, co je třeba.“

„Barboro, přišla jsi o poslední kousek soucitu? Ty nevidíš, jak se Františka za poslední rok změnila?“

„Vidím. Každý den to mám na očích.“

„A nic s tím neděláš?“

„Ne. Už ne.“

„Měla bys. Je toho na nic moc.“

„Na mě je toho taky moc. Nemůžu vydělávat na chleba a ještě se k tomu starat o domácnost a o malé, to je snad každému jasné. Někteří dopadli hůř než my. Mokroška mi vyprávěla o pětiletých děckách, co musely do služby.“

„Přece se nechceš utěšovat cizím neštěstím!“

„Já se tím neutěšuju. Jen vidím, že nám Pán sice nadělil těžký úděl, ale jiným ho dal ještě těžší.“

„S každým údělem se dá něco dělat, Barboro. Nemusíš ho trpně přijmout tak, jak přišel.“

„Přijmout a nést Boží úděl si žádá mnohem větší sílu a odvalu, než když se mu protiviš,“ namítne Barbora.

„To není pravda.“

„Je to pravda. Když se Boží vůli poslušně podvolíš, On se o tebe postará.“

„Co to říkáš? Vždyť o vás se postarala Žofie a Mokroška, žádný Bůh!“

„On chtěl, aby nám pomohly.“

„A chtěl i to, aby Pawel s Karlem zůstali tam dole? A všichni ti ostatní chlapi?“

Barbora sklopí hlavu.

Julie dnes už podruhé slyší věty vzešlé ze slepé víry a její míra trpělivosti je téměř naplněna. Takové nesmysly! Tolik zbytečného trápení! Třináctileté děvče trochu zabloudí myšlenky a začne se dusit strachem z domnělého hříchu. Udřená vdova se bojí vzít život do vlastních rukou, aby se ten nahoře nenahněval, že se s dostatečnou pokorou nepodvolila jeho vůli. Prý je to tak správné, pan farář to povídal!

Znovu s ní začne cloumat vztek.

„To přece není žádný hřích, když přemýšlíš, jak si ten tvůj *boží úděl* trochu ulehčit! Co kdybys třeba Mokrošce navrhla, aby za tebe vzala všechny neděle? Určitě jí ta práce chybí, však za výčepem strávila celý život. Ty budeš s Barkou a Žofinkou, Fanyňka si vydechne. Všichni na tom vyzískáte.“

Barbora stočí oči k oknu a zahledí se do krajiny. Snaží se dohlédnout daleko, co nejdál, a v duchu se tam přenést, aspoň na chvíli. Třeba tam kdesi daleko je ještě stále svět, ve kterém věci plynou podle srozumitelného řádu věcí: muži a synové neumírají v práci, ženy nemusí živit rodinu a děti můžou být dětmi. Kde má každý v životě své místo i vytyčenou cestu od narození ke smrti.

Také chtěla podle takového řádu věci žít.

Ale Bůh chtěl něco jiného: aby Pawel zahynul, aby ona muse-la obstarávat živobyті a aby Františka z donucení dospěla ve tři-nácti letech.

A taky chtěl, aby Anton začal být na Julku zlý už pár měsíců po svatbě.

Barbořina mysl víří. Podvědomě tuší, že má na dosah objev čehosi důležitého, co by jí nemělo uniknout, co si bytostně po-třebuje uvědomit a vstřebat a vnést do svého života. V urputném soustředění zkrabatí čelo a snaží se ve změti všelijakých myšle-nek rozpoznat tu pravou, tu správnou.

Co když Bůh ke každému člověku promlouvá jiným způso-bem?

Co když Julce říká, aby zkrátka udělala, co sama považuje za nejlepší?

A co když totéž říká i jí, Barboře, ale ona to až doposud ne-pochopila?

Co když tu knutu útrpné poslušnosti na sebe upletla ona sama?

„Tak já se zkusím Mokrašky zeptat,“ řekne zaplavená náhlou úlevou.

„Dobře uděláš,“ uleví se i Julce.

A dál už hovor plyne hladce až do chvíle, než hostinskému zaplatí a vykročí na zpáteční cestu, aby Julka byla ve smluvený čas na místě, kde ji vyzvedne povoz a odveze domů do Ostravy.

Díl druhý
LUDWIK

Sen

Ludwika probudí výkřik.

Jeho vlastní výkřik.

Prudce se posadí na slamníku a zmateně těká očima po půdě. Je tma, škvírami mezi prkny zatím neprosakuje světlo, musí být ještě noc. Slyší jen svůj přerývaný dech a spokojené odfukování dvou sester, v černotě neviditelných. Tentokrát je naštěstí svým výkřikem neprobudil, jinak by mu zase celý den spílaly: „Přes den lítáš na obláčku a v noci pak z toho máš neklidné spaní!“

Taky by raději spal, ale už se bojí položit hlavu zpátky na polštář, protože mu v ní doznívá strašidelná a smutná nálada toho snu. Zdává se mu opakovaně a nic se v něm nemění. Všechny výjevy zůstávají detailně vykreslené, barvy nejsou vyšisované, vůně ani pachy nevyvanuly, nic neodplulo do nepaměti.

Za spícími víčky se Ludwik znovu a znovu vrací do předvečera svých šestých narozenin. Vidí maminku v bílých šatech, na jejichž vyšívaném živůtku jsou úhledně rozprostřeny prameny hnědých vlasů. Je to pro něj nezvyklý výjev, protože bílé šaty si šetřívala jen pro nejslavnější příležitosti, ostatně kdysi dávno se v nich vdávala, zatímco rozpuštěné vlasy mívala naopak jen v nedbalkách, tu krátkou chvilku po ránu, než rozdělala oheň v kamnech. A je

toho více, co nejde Ludwikovi na rozum: mamčinina tvář je pose-
ta divnými fleky, co vypadají jako modřiny – ale kde k nim přišla,
když nedělala nic, u čeho si člověk obvykle modřiny pořídí? A že
o modřinách díky klukovským zábavám Ludwik něco ví!

Chtěl by se zeptat, jak se jí to přihodilo, protože maminka mu
vždycky odpověděla na každou otázku, ale tolik už Ludwik pocho-
pil, že tentokrát se od ní nedozví nic.

Hned vedle leží sestřička Maruška. Ta nemá ve tváři fleky, je
fialová úplně celá. Vypadá zvláště, takhle si ji Ludwik nepředsta-
voval, když ještě zůstávala skrytá v mamčině břiše. Při pohledu
na ni zkrabatí čelo, snad v bezděčné nápodobě, protože i ona sama
mu připadá jakási pokrčená. Taky jí oblékli bílé šatičky, jen o dost
obyčejnější, než má maminka, a Maruška se v nich skoro ztrácí,
jak je malinká. Aspoň tomuhle Ludwik rozumí – je mrňavá, pro-
tože neměla kdy vyrůst. Však nepřežila ani jediný den.

Z přemýšlení ho vyruší dotek na rameni. Polekaně sebou trhne
a otočí hlavu nahoru, aby zjistil, komu ta ruka patří.

Z výšky k němu dolehne lesklý pohled hnědých očí a tatínkův
hlas: „Dej poslední sbohem a běž počkat ven,“ říká.

Ludwik posmrkne, ale neodvází se nic říct. Poslušně sleze ze
štokrlete, které si přistavil k rakvi, a šourá se pryč. Ve dveřích se
otočí, aby se na maminku ještě naposledy podíval, ale výhled mu
zacloní černě oděná záda starého pana Kawuloka, který probděl
předešlou noc na strážu u mrtvé a rovnou už zůstal, aby mohl po-
moci s čímkoli dalším.

Venku stojí snad všichni lidi z kolonie a tiše si cosi povídají.
Když spatří Ludwika, na chvíli zmlknou. Kterási teta ho pohládí
po vlasech a vykřikne: „Božatko male, co vás to potkalo!“

Neví, co by jí na to řekl, a tak neřekne nic. Stoupne si na zápra-
ží a čeká, až mu někdo řekne, co má dělat dál. Už samozřejmě byl
na pohřbu, dokonce několikrát, ale při žádném z nich nepochová-
vali maminku, takže je teď bezradný a bojí se něco dělat, aby to
náhodou neudělal špatně a aby pak tatínek nebyl ještě smutnější.

Stojí s hlavou sklopenou u zdi mezi dveřní zárubní a rámem
kuchyňského okna, kope špičkou boty do travnatého drnu, který

jaro nechalo vyrůst a slepice ho ještě nestihly objevit, a poslouchá silné rány, které se zevnitř ozývají.

Dobře ví, co to znamená.

Zatloukají hřebíky do rakve, aby zůstala navěky zavřená.

Když zvedne oči k zástupu před domkem, vidí, jak se některé tety křížují.

Pokřičuje se tedy taky, aby něco nezanedbal.

A právě v té chvíli se začnou shromáždění lidé rozeskupovat a úplně zmlknou. Do nastalého ticha vrznou domovní dveře a kolem Ludwika projde pan farář, Jozef v ministrantském oblečení a šest černě oděných mužů s bílou rakví na ramenou.

Ludwik ví, že by měl jít taky, ale nohy mu zdřevěněly. Opře se bezvládně o zeď a lidi se promění na černou beztvárovou masu, která se mu chvilku houπά před očima a pak zmizne za plotem předzahrádky.

Nedokáže udělat ani krok.

Zůstane tam stát a přemešká mamčin pohřeb.

A přesně v tomto okamžiku se z děsivého snu pokaždé probudí a chvíli mu trvá, než si uvědomí, že se to neděje, že se to ani nestalo.

Stále rozechvělý tou hrůzou se pomalu dostává k sobě a vybízí rozum, aby zatemněné mysli objasnil, že to není pravda, že to zase byl jenom ten sen.

Že ve skutečnosti na mamčině pohřbu samozřejmě byl, v kostele se třásl zimou a na hřbitově hodil hrst hlíny na rakev.

Rozum pokaždé odvede svou práci, ale vybírá si za to nepěknou daň: přivolá vzpomínky na to, co bylo dál.

1889

Ráno po pohřbu tatínek natáhl nástěnné hodiny.

„Už jsem to ticho nemohl vydržet,“ řekl a zamysleně sledoval pohyb malého mosazného kyvadla. „Život musí jít dál.“

Od dřevěného stolu ho sledovaly čtyři páry dětských očí.

„Musíme vymyslet, jak všechno uděláme, když tady teď maminka není,“ pronesl po chvíli. „Když se budeme snažit, půjde to. Musí to jít.“

A snaha se v domácnosti Pospíšilových, zkoprnělé maminčinou smrtí, nedala nikomu upřít.

Sestry si rozdělily kuchyňské práce a úklid, zatímco nejstarší Jozef na sebe vzal všechnu mužskou robotu a po dobu tatínkovy nepřítomnosti též roli hlavy rodiny. Z tohoto titulu velkomyslně dopřál šestiletému Ludwikovi velký díl dětské volnosti; snad doufal, že mu tím pomůže překonat žal po mamince, který ze všech členů rodiny dolehl nejsilněji právě na benjamínka.

Jozef byl na sebe za toto rozhodnutí pyšný.

Avšak Ludwik to nevnímal jako výsadu; bolest na duši nepřála dětským hrám. Přál si, aby ho někdo obejmul, dal mu puntíkový plecháček mléka se škraloupem, jako to dělávala maminka, a ujistil ho, že všechno bude zase dobré.

Na takové zbytečné ciráty ovšem nikdo neměl čas ani pomyslení a Ludwik si brzy začal připadat odstrčený, zapomenutý, úplně sám.

Všichni čtyři sourozenci Pospíšilovi se narodili i vyrostli v jedné z mnoha hornických kolonií, které začali majitelé důlních společností stavět v těsné blízkosti šachet. Těžko soudit, jakou měrou se na vzniku *kolonek* podílelo lidumilství a jak velkou roli v tomto rozhodnutí hrál čirý pragmatismus; v každém případě však byly zhmotněním nového světa, kdy člověk musí chodit do práce kamsi mimo domov a navíc je mnohdy vytržen z odvěké rodinné pospolitosti.

Místní muži, kteří jen vyměnili zemědělské či řemeslné náčiní za haviřské nástroje, měli úděl snazší: museli se popasovat pouze s první novotou. Ano, každé ráno šlapali hodinu, někdy i dvě, k těžní věži a po dvanáctihodinové šichtě se stejnou cestou vraceli zpátky. Vraceli se však domů, ke své ženě, dětem, rodičům či prarodičům, tedy do světa, který znali odjakživa a který aspoň v tomto ohledu plynul podle odvěkého řádu věcí.

Avšak zástupy lidí z Moravy, Haliče a Uher, které do zdejšího kraje přivábila vidina velkého a jistého výdělků, se ocitaly ve zcela jiné situaci. Tito muži přicházeli do úplného neznáma, z vlastní vůle vytrženi z kořenů, zanechávající své rodiny, chalupy a životní jistoty (jakkoli chabé) daleko, předaleko. Tak daleko, že se mnozí museli smířit s možností, že své blízké už nikdy neuvidí, v nejhorším jim ani na pohřeb nestihnou přijet, protože je zpráva o smrti zastihne příliš pozdě. Někteří mladí synci z gruntů navíc opouštěli domov s rodičovskou klatbou v zádech: Jestli teď odejdeš, tak se už nevracej! Nemáš kam, už nejsi náš syn! A oni přece šli, hnáni představou nového a lepšího života, tolik odlišného od nekonečné lopoty na poli a v chlévě.

Počet obyvatel poklidné zemědělské oblasti se během krátkého času zněkolikanásobil.

Lidé přicházeli neustále, mluvili různými jazyky a z doposud slezským nařečím hovořící oblasti se stal uhelný babylon.

Všichni příchozí těž pochopitelně potřebovali někde bydlet. Zpočátku si nacházeli podnájem u místních domkářů, pro které to představovalo vítaný a snadný zdroj přívýdělku. Princip byl jednoduchý: přes den chalupníci pronajali postel mladíkovi, který chodil na noční. Jakmile se majitel domácnosti vrátil z denní směny, ulehl namísto nájemníka do stejné postele, do stejných peřin.

Systém sdílených postelí přetrvával docela dlouho, ale pak se začaly stále častěji ozývat hlasy, že takovéto soužití je naprosto nevhodné, nehygienické a zdraví dělnictva ohrožující. A protože vedení těžařských společností potřebovalo pracovní osazenstvo silné, zdatné a odpočaté, začaly v bezprostřední blízkosti šachet vyrůstat ubytovací kolonie. Svobodní směřovali do dělnických kasáren; pro ty, kteří si rodinu přivedli nebo založili, se stavěly domky.

Obvyklá vesnická pospolitost zde byla nahrazena pospolitostí havířskou. Roli rodiny v mnoha ohledech převzala komunita; výchovu i zábavu předškoláků obstarávaly po většinu dní ostatní děti. Na *maluchy* neměl nikdo čas ani náladu; v teplých měsících roku je matka vídala jen tehdy, když dostali hlad nebo když je únava zahnila na kutě.

Také Hanes Pospíšil, Jozefův a Ludwikův otec, přišel před dvaceti lety za lepším. Opustil rodový statek na Hané, protože jako třetí syn v řadě tam měl jedinou jistotu: že stráví celý život dřinou na poli, i když by se raději viděl u koňů v maštali. Navíc vzhledem k panovačné povaze svého nejstaršího bratra tušil, že se jeho postavení nebude příliš lišit od postavení běžného čeledína, a jeho vrozená hrdost tento fakt odmítla přijmout. Odcházel s rozhodnutím, že pokud má celý život dřít, pak raději na sebe. A pokud ho má někdo sekýrovat, ať je to raději člověk cizí, od toho se mu to bude přijímat snáz.

Pln odhodlání nasedl v Přerově do nejlevnější, tedy čtvrté třídy osobního vlaku provozovaného Severní Ferdinandovou dráhou. Věděl, že za utracených pár krejcarů může sotva očekávat bůhvíjaké pohodlí, koneckonců jako selský synek byl uvyklý jízdě na povozu. Přesto ho poněkud zaskočilo, že železniční vagon nemá lavice k sezení ani střechu. Usedl do rohu, kde alespoň tolik nefoukalo, ale před kouřem a popílkem z lokomotivy se stejně neuchránil.

Po několika hodinách jízdy vystoupil v Bohumíně. Chtěl se projít po městě, aby trochu protáhl strnulá záda, ale před nádražní budovou se hemžilo tolik lidí, jako doma nebývalo ani o pouť. Na rozdíl od domova zde však vládla nálada neveselá; všichni se tvářili jaksi zachmuřeně, jeho jako by ani neviděli. Chvilí se prodíral lhostejným davem, ale zanedlouho na něj padla rozmrzelost. S úšklebkem se obrátil a odešel zpátky do čekárny.

K večeru nasedl do vlaku Košicko-bohumínské dráhy a ten ho konečně dopravil do Orlové. Utrmácený, zaprášený a s plátným vakem na rameni postával na nástupišti a trochu udiveně si prohlížel dlouhou řadu vagonů naplněných uhlím, která stála na zadní koleji. Teprve když se peron úplně vyliidnil, Hanes se zhluboka nadechl a vykročil do nového života.

Ranní odhodlání jako by se však rozplynulo v kouři lokomotivy.

Se shrbenými rameny mířil ven z nádraží. Váhavě kladl nohu před nohu, jako by na každém kroku očekával nějaké nebezpečí. Poplašeně těkal očima v houstnoucím šeru a poprvé zaváhal, jestli se rozhodl dobře. Nebyl to nerozum, opustit všechno, v čem vyrostl, rozkmotřit se s rodinou a odjet na naprosto neznámé místo, které ho zatím vůbec nevívalo s otevřenou náručí? Udělal dobře? Neudělal by líp, kdyby se teď otočil na podpatku a počkal na zpáteční vlak?

V šeru padajícího soumraku působil prostor před nádražím nevlídně. Hanesovi bylo téměř do pláče. Kam jsem se to dostal?

Zvedl hlavu k temnému nebi, jako by tam mohl nalézt odpověď na všechny svoje otázky.

A pak to uviděl: bílý kostel s kruhovou věží a střechou, která vypadala jako obrovský zvon. Působivě se tyčil na vysokém kopci a v Hanesovi se poprvé zatetelila naděje.

Co když mu tím chce Pán naznačit, jakým směrem se vydat? Rozhodl se poslechnout.

Ať už Hanesovy kroky vedl kdokoli, po chvíli ho z nejtěžších chmur vyvedla vývěsní tabule s nápisem Harenda.

V zakouřeném hlaholu si poručil pivo a zeptal se výčepního, kde se má ucházet o práci na šachtě. „Teď navečer nikde. Ale zeptej se tamhle chlapů, ti budou vědět co a jak,“ pokynul ten dobrý muž směrem k nejhustěji obsazenému stolu u okna.

Byla to dobrá rada. Po několika společně vypitých pivech se Hanes odpotácel do domku jednoho ze svých spolupijců a budoucího kolegy, který mu přátelsky nabídl, že může spát u nich v Mizau, než si najde něco vlastního.

Kolonii Mühsam, dělnickým lidem zkomolenou na Mizau, tvořily čtyři desítky domů o čtyřech bytech, původně projektovaných pro rodiny. Příval prácechtivých však způsobil, že některé byty obývalo až patnáct lidí. Životní prostor se zde scvrkl na slamník na podlaze, který si nebylo radno prohlížet. Několik set lidí mělo k dispozici dvě pumpy a z nedostačujícího počtu kadibudek se na ulice řinula močůvka.

Když dvacetiletý uprchlík z hanáckého statku ze sebe nazítří ráno u kolonijní pumpy splachoval prach cest i kocovinu, měl v sobě malou duši. A když pak kličkoval mezi smrdutými strouhami do přijímací kanceláře jámy Bettina, musel v sobě znovu sesbírat všechnu odvalu i odhodlání, aby se neotočil a nezamířil zpátky na železniční stanici.

Netrvalo však dlouho a byl rád, že to neudělal.

Jednak inspekční vyslanci barona Rothschilda, majitele kucacích práv na orlovském panství, shledali hygienické podmínky v kolonii Mühsam nesnesitelnými, ba téměř středověkými, a nechali zbudovat alespoň provizorní odtoky pro splašky.

Také v dalších ohledech se Hanesův život měnil k lepšímu, a když tuto skutečnost zase jednou zapil v Harendě, v opilsti si

trochu překvapivě uvědomil to, co mu v běžném koloběhu dní unikalo: z vyjukaného synečka se vypracoval na chlapa, kterého si v robotě i v hospodě všichni váží.

Nejen o nedělní mši, ale každý den děkoval Bohu za to, že ho poslal do Orlové a umožnil mu tady žít dobrý život.

Zatímco ve svém bývalém domově by se při hledání ženy musel řídit rozumem, tady mohl poslechnout srdce a vzít si hodnou a pracovitou Boženku, kterou poznal jako příručí v obchodě a do jejíhož podkrovního kamrlíku ještě před svatbou mnohokrát potajmu v noci přišel. Těsně po ohláškách si Hanes na ředitelství zažádal o samostatný domek s vlastní šopkou a zahrádkou v kolonii Mexiko, která byla lépe vybavená, měla pekárnu i dětské hřiště a ležela přímo vedle šachty. Jeho žádosti úřednictvo vyhovělo – ostatně v té době měl Hanes už dvacet pět roků a navíc nevykonával jen tak ledajakou práci.

Zatímco při práci na rodném statku by se dostal k milovaným koňům jen zřídka a víceméně za odměnu, tady s nimi trávil většinu času. V podzemní maštali jich měl na starost dvě desítky a staral se o ně s láskou. Zpočátku mu trnulo srdce, když viděl, jak v polotmě štol tahají vozíky s uhlím, a snažil se jim všelijak přilepšovat, ale pak pochopil, že koně jeho lítost nepotřebují, vždyť nic jiného než podzemí neznají. Toto je jejich svět a zachází se s nimi líp než s mnohými zvířaty tam nahoře.

Koně ho měli rádi.

Havíři uměli ocenit, jak dobře je má opečované a vycvičené.

Doma měl dobrou ženu a čtyři zdravé děti.

Bylo mu čtyřicet let a byl šťastný.

Dokud mu Boženka při porodu pátého dítěte nezemřela.

Čerstvě ovdovělý Hanes se nepral jenom se svým žalem. Stále silněji ho trápil pocit, že od chvíle, kdy po pohřbu natáhl pendlovky, začal čas běžet docela jinak. Hodiny strávené v kuchyni se lepkavě vlekly, téměř každá věc mu bodavě připomněla Boženku. Všechno dosavadní snažení jako by ztratilo smysl, doposud

hladké životní cesty byly najednou plné nepřekonatelných vý-
molů.

Od svého místa v čele stolu zadurděně pozoroval, jak se obě
děvčata snaží zastat Boženčinu práci, a zaplavovalo ho střídavě
dojetí a vztek, když jim hospodaření moc nešlo od ruky.

Většinou jim moc nešlo od ruky.

Mohl si tisíckrát připomínat, že je jim osm a deset let, ale
ve svém momentálním rozpoložení zkrátka neuměl přehléd-
nout, že podlaha je posetá drobký, prádlo šmouhaté a jídlo ne-
dobré. Kytky na předzahrádce povadlé.

A když už byl Hanes v tomto škarohlídkém rozmaru, ob-
vykle se mu myšlenky zatoulaly i ke stejně iritující skutečnosti,
že Jozef nikdy nenaštípe dřevo do zásoby, ale pokaždé jen pro
momentální potřebu, tak akorát na uvaření a ohřátí vody.

No a Ludwik, ten nedělá skoro nic, akorát od slepic vajíčka
vysbírání.

Navíc po prázdninách všichni čtyři budou muset zase začít
chodit do školy. A pak se domácnosti budou moci věnovat ještě
míň než teď. Neradostná představa.

Poprvé po dvaceti letech Hanesa napadlo, že na statku by
se v takovéto situaci nemohl ocitnout, tam žili všichni pospo-
lu a vždycky se našlo dost ženských, které se uměly postarat
o všechno, co bylo třeba.

Ale tady? On musí chodit do roboty a domácnost flikují děcka.

Do paroma s takovým životem!

Nic nebylo jako dřív.

V kuchyni ani v lůžku.

V kuchyni chyběla ženská ruka, v lůžku ženská náruč.

Tolik si Hanes Pospíšil ještě uvědomoval, že s tím musí začít
něco dělat.

A tak to začal splachovat kořalkou a pivem.

Tatínkovo rozpoložení i stále častěji prázdná židle v čele ku-
chyňského stolu uvrhly děti do zmateného stavu. Tu a tam některá

ze sousedek přišla s nabídkou pomoci anebo přinesla jídlo v kastrolu, ale stav domácnosti Pospíšilových se rychle horšil. Děvušky sice stále měly v čerstvé paměti, co všechno maminka dělala, ostatně jí s tím často pomáhaly, ale pochopitelně nebylo v jejich silách vykonávat práci se stejným fortem jako ona. I když se snažily sebevíc, výsledek jejich snaze obvykle neodpovídal, a tatínek jim za to dokonce občas vyspílal, když přišel domů v obzvlášť mizerné náladě.

Také Jozef měl práce nad hlavu. Nejprve chtěl zapráhnout i Ludwika, ale brzy zjistil, že komandování a kontrolování malého kluka je jen další – a navíc dosti úmornou – položkou na seznamu každodenních povinností. Jednoho večera tudíž mladšímu bratrovi velkodušně oznámil, že od zítřka už bude mít na starost jen večerní vynášení vajec z kurníku, jinak si může poletovat s ostatními kluky z kolonie.

K Jozefovu upřímnému úžasu se však Ludwik začal svých vrstevníků stranit.

„Co si s nima najednou nehraješ?“

„Nebaví mě to. A navíc posledně nafoukli slámkou žabu tak, až praskla.“

„No bože, to z nich ještě zloduchy nedělá! To budeš raději sám?“

„Budu. Mně to nevadí. Jsem rád sám.“

Kdyby spolu uměli bratři pořádně mluvit, nemusel jejich rozhovor skončit oboustranným rozladěním. Ale na nějaké dlouhé debaty si u Pospíšilů nikdy moc nepotrpěli, a proto nemohli vědět, že bez rozmluvy není domluvy.

Jozef při odchodu překypoval pocitem křivdy: očekával vděk, dostalo se mu odmítnutí. Jak rád by s Ludwikem měnil! Stýskalo se mu po bezstarostných časech, kdy mohl na louce metat kotrmelce, chytat cvrčky a lézt na stromy. Namísto toho teď štípal dříví, kydal hnůj a nosil vodu ze studně.

Ani Ludwik nedokázal nic říct, bránil mu v tom knedlík v krku. V bratrových slovech neslyšel laskavou pobídku ke hře, ale její pravý opak: *Běž pryč, ztrat se mi z očí!* A tak šel.

Nejprve se náhle příšlé samoty bál, ale už během pár dní v ní našel vlídnou a podnětnou společnost, vlastně mnohem příjemnější než kluci z kolonky, co pro zábavu krutě mordují žáby.

Celé léto probloudil po okolních lesích, zejména Grychtok prozkoumal křížem krážem a zbudoval si v něm vcelku fortelný domek z větví, jehož mechová střecha ho dokázala ochránit před deštěm. Dlouhou chvíli neměl téměř nikdy, naopak některá rána téměř bolestně váhal, kam a za jakými zážitky se vypraví: bude se toulat, pozorovat, stavět? Tolik možností! Na potoce začal budovat mlýn, k němuž bylo třeba pečlivě opracovat kusy kůry, aby mohly sloužit jako lopatky mlýnského kola, a pak musel vydlabat z ulomené větve korýtko, které použil jako náhon. Když po téměř dvou týdnech usilovné práce mlýn spustil, poprvé od maminciny smrti cítil takové to hřání v břiše, o němž se teprve o řadu let později dozví, že se mu říká štěstí.

Ve chvílích nečinorodosti dokázal dlouhé hodiny uchváceně pozorovat vlaky s čadícími lokomotivami, koňské povozy, které vozily od šachet uhlí, i točící se kola důlních věží, která ho jednoho obzvláště inspirativního odpoledne přivedla k nápadu na sestavení spouštěcího zařízení, jehož prostřednictvím by mohl dopravit z kurníku na zem košík s vejci mnohem pohodlněji než ručním snášením po žebříku. Stroj sestavený ze starého kola od trakaře a kusu špagátu ze šopy se bohužel ukázal poněkud vratkým a osm rozkřáplých vajec skončilo zakopaných pod ořešákem.

Na zemřelou maminku a sestřičku vzpomínal s nezmenšenou intenzitou, ale počáteční smutek se postupně přeměnil na lítost, že ho u všeho toho počínání nemůžou vidět, že se jim nemůže pochlibit, co všechno dokázal. Tedy hlavně mamince. Byla by na něj určitě pyšná! Uměla vždycky tak pěkně pochválit, a to i za mnohem menší věci, než je vystavění lesního domku nebo klapajícího mlýna na potoce. Ludwik si byl jist, že v průběhu tohoto léta by od ní určitě několikrát dostal i odštipky z cukrové homole, aby bylo sladkým způsobem stvrzeno, že je v jejích očích opravdový stavitel a vynálezce.

Na konci srpna byl už Ludwik Pospíšil se svou samotou sžitý a spokojený natolik, že se mu do školy pranic nechtělo. Že se naučí číst, psát a počítat, pro něj byl spíše vágní příslib něčeho víceméně neuchopitelného. Nepochybně to souviselo se skutečností, že se v jeho životě doposud neobjevil jediný člověk, který by mu důležitost školního trivia objasnil. A tak usedl do škamen s přesvědčením, že toto je zkrátka jedna z těch věcí, které člověk dělat musí.

Do školy se musí, do kostela se musí.

Tak je to na světě zařízeno.

Ale i v tomto ohledu Ludwik brzy změnil názor: pan učitel byl člověk laskavý, moudrý a pro své povolání zapálený, takže v nově příchozím prvňáčkovi dokázal velmi záhy rozpoznat bystrou mysl s nasákavostí houby. Mezi šestadvaceti dětmi jednotřídky byl Ludwik jediný, kdo se pídil po podrobnostech, a mnohdy reagoval i na výuku, která byla určena mnohem starším dětem. A pan učitel Pernica se ho v tom rozhodl podpořit.

Do uhelného kraje, kde příliv lidí z Haliče zvýšil procento negramotnosti na trojnásobek rakousko-uherského průměru a do jisté míry tak narušil morálku celého žactva, přišel z podhůří Jeseníků, plný ušlechtilých úmyslů a železného odhodlání. Už během prvního školního roku však poznal, že školní docházka je zde u mnohých povinností zbytnou, vlastně nejzbytnější ze všech. A vůle po vědění zakrnělá, u některých dokonce nikdy nevzniklá.

Nechtěl to vzdát, a dál se snažil, seč mohl, za pomoci Komenického i pana faráře, kterého zašel požádat, aby do kázání vložil též zmínku o tom, že být vzdělaný je lepší než zůstat nevzdělaný. Pan farář s panem učitelem souzněl, jeho prosbě rád vyhověl, ale oba mužové se zanedlouho ve smutném souladu shodli, že jejich úsilí padá na pole naprosto neorané.

Nebo povětšinou neorané.

Pan učitel Pernica nebyl totiž jen bytostným idealistou; dokázal být i pragmatikem. A jako takový se snažil vzbudit zájem

o školu i jinými prostředky než poutavým výkladem. Zakoupil pro své žáky novou řadu sešitů od těšínského tiskaře, na jejichž titulní stránce byl vyobrazen výjev ze selského povstání, které vstoupilo do dějin jako Haličská řež. Část přišedších rodičů se upřímně potěšila, že jejich děti nejsou považovány pouze za naplaveniny, ale též za příslušníky bitého národa s velmi pohnutou historií. Sklon k melancholii, se kterým lid z haličských plání přichází na tento svět, vykonal své a pan učitel se stal osobou ještě váženější než dřív.

Učitelův trik s haličskými sešity tedy na úrodnou půdu padl, ale rázně ho ukončil bdělý c. k. úředník, který do Vídně poslal vzorek podrývačské školní pomůcky s varovnou depeší. A zanedlouho už měli žáci v širokém okolí sešity zase zdobené nevinnými krajinnými výjevy či vhodně vlasteneckými prvky.

Měli je i všichni čtyři sourozenci Pospíšilovi. Avšak zatímco Jozef a obě sestry hned po ukončení výuky spěchali za svým, tedy především za péčí o domácnost, Ludwik si zvykl zůstat. Měl rád ticho opuštěné třídy i skřípání učitelského pera, kterým pan učitel opravoval chyby v žákovských cvičeních. Tíše ho pozoroval a užíval si klid, který byl pravým protikladem dusné nervozity doma. Nade všechno však miloval chvíle, kdy pan učitel práci ukončil a společně listovali učebnicí Orbis Pictus. Nejraději měl část věnovanou zvířatům, protože tam mohl přispět k výkladu vlastními znalostmi, a za to býval panem učitelem pochválen. Což se mu doma stát nemohlo.

Tatínek nechválil nikoho.

Tatínek k tomu neměl příležitost, protože se doma v době, kdy jeho děti bděly, nezdržoval.

Od smrti jeho ženy uplynulo několik měsíců a Hanes Pospíšil je prožil v pohnutém stavu mysli, doslova pohnutém, naprosto nepodobném tomu, jaký býval dřív. Svět kolem něj běžel o své vlastní vůli i tempu a Hanes cítil stále menší potřebu do něj zasahovat. Stanovil si milníky svých dnů a těch se úpěnlivě držel – vstát, jít do práce, být v práci, odejít do hospody, tam umlčet hlavu, jít spát.

Jestliže zpočátku ještě děti peskoval za to, že vše neběží podle jeho představ a dřívějších zvyklostí, během letních měsíců jeho vnímavost vůči chodu domácnosti zmrtněla do naprosté letargie. Smutek, prve konstantní a lepivě přítomný, se zkoncentroval do bodavých krátkých okamžiků, které Hanes překonával dvojitým způsobem: v podzemní maštali usilovnější prací, v hospodě rychlejším pitím. Mluvit nepotřeboval, tedy s lidmi. Co taky pořad říkat? Když už si potřeboval ulevit, svěřil se raději koňům, ti ho nelitovali a nevnucovali dobré rady.

Tváře mu propadly a zešedly, oči ztratily jiskru, ramena se shrabila.

O nedělích po mši přicházel domů znervóznělý představou té bezbřehé spousty hodin, které se před ním rozkládají. Železné pravidlo, které mu vstřípili v prvotním domově na Hané, totiž že nedělní návštěva pohostinství je rovna hříchu, měl zaryté pod kůží natolik, že volná odpoledne prozevňoval na lavičce na zápraží, kouřil a úpěnlivě čekal na večer.

Na ráno.

Na něco prostě.

Navzdory vši černotě, která mu zamořila duši, totiž ještě stále v zadním koutku mysli cítil mihotavou naději, že jednou bude líp, že všechno zlé pomine.

Stalo se.

Ona změna k lepšímu však přinesla spoustu změn k horšímu.

Hanes tu cenu zaplatil bez váhání, i když vlastně nevědomky. Oblouzněn silou mocnější, než byl on sám, se znovu úplně podvolil toku událostí, i když tentokrát zcela odlišnému, než jaký ho uondal oněch pár temných měsíců po Boženčině smrti.

Když si v teplou říjnovou sobotu vyzvedl výplatu a vyšel ven před úřednickou budovu, uvědomil si, že letos je babí léto neobvykle dlouhé. Poodešel kousek dál ke dřevišti, sedl na kládu a vyhříval se na slunci.

„Co tu tak vysedáváš? Přemýšlíš, za co utratit výplatu?“ zahalekal na něho povozník Tomek, když projížděl kolem něj s nákladem hlušiny.

„O tom není třeba moc přemýšlet,“ ušklíbl se Hanes.

„No kdybys přece jen nevěděl, kam s penězma, něco bych pro tebe měl,“ zvedl Tomek lišácky obočí.

„Co?“

„Pojed' se mnou do Ostravy, užít si trochu radosti.“

„Co bych někam jezdil. A ještě kamsi až do Ostravy. Nikam nepojedu.“

„A co budeš dělat? Sedět na zápraží a čumět přes plot?“

„Však co je na tom špatného?“ zvedl Hanes vzdorně bradu, ale semínko už bylo zaseto. Klíčilo až do příštího setkání, zaléváno myšlenkami na téma *co já z toho života mám*, a při příštím setkání s Tomkem nabralo podobu docela jiné otázky: „Ty, poslouchej, jestli zase někdy pojedese do té Ostravy, co kdybych jel taky?“

„Však pojed, dobře uděláš,“ pokýval Tomek hlavou. „Jó v Ostravě, tam se jinak žije,“ dodal ještě mnohoslibně.

„A kdy to asi bude?“

„Vyrážíme s bratrem vždycky první sobotu v měsíci. Naložím tě někdy po šesté doma.“

„Tak teda domluvene,“ kývl Hanes hlavou.

Necelé tři týdny, které do určeného dne zbývaly, prožil v napjatém očekávání. Důvěrně znal atmosféru Harendy dole u orlovského nádraží, ve které to bujaře žilo téměř každý den: pilo se, občas v klidu, jindy s hádkou, židle litaly vzduchem jen velmi zřídka, zato se často zpívalo, a na kolejích bývalo nablito jen velmi výjimečně – to pak přišel starý Schlossel, co přehazuje výhybky, udělal kravál a hospodský mu dal na umlčenou frřana.

Co víc se může v hospodě dít? To si Hanes neuměl dost dobře představit.

První listopadovou sobotu si vyzvedl výplatu a spěchal domů, aby se stihl pořádně umýt a převléct do čistého. Když se po šesté zvenku ozval Tomkův křik: „Hanesu, jedem!“, vyběhl před domek s dychtivostí, která povozníka na kozlíku rozesmála.

„Ty jsi nějaký natěšený! Tak si naskoč nahoru na bryčku k Jurkovi a můžeme vyrazit. Jurek je můj bratr, tak se zatím můžete seznámit.“

V temnotě podzimního sychravého večera se kodrcali ostravskou silnicí plnou výmolů a na cestu si svítili důlním kahanem. Ani drobné sněhové vločky, které se v půli cesty začaly snášet z oblohy, nevzaly Jurkovi chuť do zpěvu.

*Něprum še stavimy do stare Šalerky
Ma tam dobré pivo aj gryfne kelnerky!*

„A my máme taky dobré pivo,“ zahalasil spokojeně, když dozpíval, a sáhl do dřevěné bedýnky vyložené dřevitou vlnou. „Tu máš, pij,“ pobídl Hanes. „Ty i já robíme pro Laryša, ale já dostávám lepší deputát,“ chechtal se nahlas.

Hanes po velmi dlouhé době ucítil začínající smích v břiše, a už jen samotné toto zjištění mu zvedlo náladu.

„Ty teda děláš v pivovaru?“

„Ne úplně. Rozvážím, hlavně do hospod. Tomu říkám požehnaná robota, jezdím po knajpách a ještě za to dostávám výplatu!“

„A baby u toho ohlupáváš!“ zvolal od kozlíku Tomek.

„Však to je na tom to nejlepší!“

Dobromyslná přestřelka obou bratrů pokračovala, dokud se ze tmy nevylouply první ostravské domky s dřevěnými verandami na průčelí. Jejich příkrčené obrysy se kostrbatě rýsovaly proti noční obloze a do tmy zářily žlutavé obdélníky oken, za kterými se občas mihla silueta člověka.

„Je to tady podobné jako u nás,“ zabručel trochu zklamaně Hanes.

„Ještě pořád jsme na polské straně, tady jsou taky jenom samé šachty a kolonie. Ale počkej, až přejedeme řeku!“ sliboval Tomek a významně u toho mrkal.

A nesliboval nadarmo. Jakmile po mostě vjeli do Moravské Ostravy, ocitli se v dlouhé ulici, která vyústila na obdélníkové náměstí lemované vysokými domy s podloubím a barevnými

vývěsními štíty. Uprostřed rozlehlé nevydlážděné plochy čněl mariánský sloup, kousek od něj se krčila povážlivě menší osamocená socha, chabě osvětlená litinovou lampou. Druhá lampa stála opodál, ale záře vydávaná dvěma plynovými výbojkami zdaleka nestačila osvětlit celé náměstí, které tak tonulo v téměř přízračném šeru.

Zastavili v protilehlém rohu, mezi domy s nápisem *Gasthaus des Adolf Kraus* a *Zahntechnischen Atelier, Zuby a dásna*.

„Tohle už je něco jiného, co, Hanes?“ zvedl Jurek významně obočí.

„Je.“ Hanes seskočil z bryčky a zvědavě se rozhlížel. Celá jeho životní zkušenost obsahovala náves na Hané a náměstí v Orlové; ostravský Ringplatz se naprosto vymykal všemu, co kdy viděl.

„Však si tu trochu pošpacíruj, než zajedeme s koněm tamhle za roh do dvora,“ pronesl Tomek bohorovně, jako by mu celé náměstí patřilo. „Anebo si zajdi na jedno někam do hospody, aspoň pak budeš vědět, o kolik lepší pivo vaříme my v Karwiné,“ dodal se smíchem už za klapotu kol bryčky.

Hanes chvíli váhavě postával před dvěma schůdky vedoucími do hostince, ale pak se přece jen rozhodl pro prohlídku náměstí. Kdo ví, kdy se sem zase dostane, jestli vůbec někdy. Chvíli přemýšlel, kterým směrem se vydat, a nakonec vykročil napříč, směrem k nejvyššímu ze všech zdejších domů, na němž po chvíli dokázal přečíst nápis *Buchhandlung und Buchdruckerei*. Dům vypadal spíše jako palác, čněl do tří pater, jeho střešní nástavbu s půlkruhovými okny zdobily dvě korouhvičky a z průčelí vyčníval široký balkon s umně tepaným zábradlím. A hned vedle stál hostinec. A další. Za osvětlenými okny viděl Hanes stoly obležené rozveselenými lidmi; znovu chtěl vstoupit a znovu si to rozmyslel.

Jako by mu v tom cosi bránilo. Rozmrzelý vlastní neschopností zmáčknout kliku a vstoupit do lokálu se došoural zpátky k morovému sloupu, vyhoupl se na jeho kamenné zábradlí a zapálil si cigaretu.

Pár kolemjdoucích mu nevěnovalo žádnou pozornost, každý z nich rázným krokem kamsi mířil. Naprosto nevšimavě ho minul výrostek s naloženým trakařem. Žena v šátku. Dva muži v plstěných kloboucích, kteří se o něco vášnivě přeli.

Dala se do něj zima.

Začal litovat, že sem vůbec jezdil.

A právě ve chvíli, kdy lítost začala přecházet ve vztek, se z rohu náměstí ozval Jurkův křik: „Co tam vysedáváš? Je čas jít!“

„Kde jste byli tak dlouho?“ netajil se Hanes svým rozladěním.

„Museli jsme dát koně s bryčkou jinam než obvykle,“ odpověděl Tomek a také on měl v hlase zlobu. „Co to tady celé skupil ten starý židák Strassmann, nic není jako dřív.“

„Ale no tak, chlopi, nepřijeli jsme sem skuhrat, ale pobavit se,“ vstoupil do houstnoucí situace Jurek a chytil své dva druhy kolem ramen. „Takže kušujte a jdeme.“

Trojice mužů se vydala pryč z náměstí. Prošli kolem katedrály, za ní odbočili doleva, minuli rohovou kavárnu Austria a po malé chvíli se ocitli na široké ulici plné lidí. Provoz zhoustl a mezi povozy i bryčkami se proplétaly rozveselené skupinky, jejichž halas se nesl mezi fasádami dvoupatrových domů.

„Už jsme skoro tam,“ otočil se zklidněný Tomek k Hanesovi. „Támhle, vidíš? Tam je Stodolní a kolem ní je už všecko to, za čím jsme sem přijeli.“

„Zajdem nejdřív k Šalerce, ne?“ navrhl Jurek.

„To víš, že jo. Však jsi o tom celou cestu zpíval, jak ses už nemohl dočkat,“ dloubl do něj bratr.

„Jenom se nedělej! Třeseš se na to ještě víc než já.“

Hanes byl rád, že se oba bratři vrátili k přátelskému popichování; i jeho vlastní špatné rozpoložení zpřed půl hodiny se pozvolna rozplynulo v záplavě okolních vjemů. Snažil se nepůsobit dychtivě, aby nebyl za pitomce, co mu kouká sláma z bot, ale nemohl si pomoci. Navzdory svým očekáváním vyplývajícím z názvu ulice zde neviděl ani jednu stodolu; namísto toho se mu nabízel pohled na zástupy rozkurážených mužů a pištivě se smějících žen.

Snažil se kličkovat davem a neztratit z očí Jurka s Tomkem, kteří přidali na tempu a nabrali náskok několika kroků. Když zabočili za další roh, Hanes s úlevou zjistil, že dav trochu prořídil, ale vzápětí v otevřeném průchodu za domovními vraty jeho zrak zachytil mileneckou dvojici, která se k sobě měla s hlasitě projevovanou vášní. Raději stočil pohled na zem a z opatrnosti si hleděl na špičky bot až do chvíle, kdy se ozvalo: „Tak, už jsme konečně tady.“

Pravá polovina dvoukřídlych dveří byla otevřena dokořán a z vnitřku se ven valil hluk a dým. Při vstupu z temné ulice bodlo Hanesa světlo do očí, ale naštěstí se v lokále nesvítilo tolik, aby uviděl celý výjev v jasných konturách už od prvního okamžiku. Nejspíše by se otočil na podpatku a utekl, ale takto zůstal jen překvapeně civět do zakouřeného pološera, v němž na stole tancovala jakási žena.

„Tuž nestůj tu jak solný sloup a pojď,“ chytil ho Jurek kolem ramen a dostrkal zkoprnělého Hanesa k výčepu. Ze dveří za pultem vyšla tělnatá žena s kudrlinkovanou hlavou, a když Jurka uviděla, rozzářil její tučnou tvář úsměv: „Jurku, tak ráda tě vidím. Přivedl sis kamaráda?“

„Přivedl, Sofinko, přivedl. Tady Hanesek totiž potřebuje trochu rozveselit.“

„Tak to jsi ho dovedl na správné místo,“ zasmála se zvonivě a pak se obrátila k novému hostu. „Budte vítán, Hanesku,“ pokývla hlavou, zvedla významně obočí, zlehka mu přejela dlaní po tváři a odkráčela mezi rozveselenou společnost.

„Taky jsem byl trochu vyjevený, když jsem tudyk přišel prvně,“ všiml si Jurek Hanesova výrazu v tváři. „Bude se ti tu líbit, uvidíš. Dáme si po panáku, co říkáš?“

Hanes přikývl. „Kde je vlastně Tomek?“

„U stolu. Ten ví, kde je jeho místo,“ zachechtal se Jurek a posunkem naznačil ženě za výčepem, aby jim nalila žitnou.

A pak ještě jednu.

Teprve když alkohol zklidnil rozbušené srdce, svolil Hanes, aby se přemístili ke stolu.

A tam se mu rozbušilo nanovo; ještě zběsileji.

Na lavici pod oknem seděl Tomek a ruku měl vsunutou do hlubokého výstřihu ženy po svém boku. Ta mu cosi rozverně šeptala do ucha a nejspíš to bylo docela zábavné, protože Tomek měl úsměv na tváři.

„Kaj ste se zapomněli?“ zeptal se Hanesa s Jurkem.

„U výčepu. Se Sofinkou a s kvitem.“

„Tak tomu rozumím. My si tady zatím s Johanou říkáme, co je od posledka nového.“

„A je něco nového?“ usmál se Jurek pobaveně.

„Naštěstí ne,“ ozvala se poprvé Johana. „A vlastně jo,“ zaražila se po chvíli a mhouřivě si prohlížela Hanesa. „Tady vidím, že jste dneska přišli tři.“

„Jo, jo, tady Hanesek potřebuje trochu rozveselit,“ zopakoval Jurek stejná slova, jaká před chvílí řekl hostinské Sophii Schallerové.

„Tak ho teda trochu rozveselíme.“ Johana vysunula Tomkovu ruku ze svého dekoltu, naklonila se přes stůl a pak na uvolněné místo pod halenou vpravila Hanesovu dlaň.

Hanes zrudl.

Osazenstvo stolu se rozesmálo.

„Ty jsi takový upejpavý synek, ty mám nejraději,“ řekla Johana a posadila se zpátky. „Škoda že už jsem se na dnešek domluvila tady s Tomkem. Jinak bych nechtěla nikoho jiného než tebe.“

„Nechte ho už. Však on se rozkouká,“ narušil všeobecné veselí Jurek.

Mýlil se. Hanes se nerozkoukal.

Skrze houstnoucí alkoholickou mlhovinu viděl, jak se Tomkova ruka vrátila do výstřihu Johaniny haleny. Pořád si něco šeptali a smáli se. O něco později si Johana rozvázala šněrování a odhalila bujná ňadra zrakům celého lokálu. Tomek vzal jeden prs do dlaně a předstíral, že ho potězkává. Všichni se smáli. Hanes si objednal další žitnou, a než mu ji kelnerka přinesla, Tomek s Johanou byli pryč.

Až do samotného odjezdu opouštěl Hanes svou židli jen tehdy, když musel na latrínu.

A děkoval Bohu, že mu do tohohle pekla poslal Jurka, který seděl celou dobu vedle něho a dával pozor, ať ho všechna ta vy-pitá žitná nesrazí pod stůl.

„Ty... pudeš... taky... nahoru?“ vyškylal ze sebe Hanes otázkou.

„Ne. Dneska ne. Zůstanu tu s tebou.“

„To... si... hodný. A až přijde... Tomek... Pojedeme dom?“

„Pojedeme. Neboj. Víš co, Hanesu, objednáám ti klobásu s křenem. Mastné aj ostré ti pomůže. Ztřískal ses jak žok.“

„A... co si... taky... udiveny? Já myslel... že pudeme do... hospody!“

„No však já vím, co sis myslel.“

Tomek se vrátil dřív, než Hanes stačil dojít.

„Ta je jak čertica,“ prohlásil spokojeně a chtěl pokračovat v líčení svých zážitků, ale Jurek ho umlčel pohledem.

A tak seděli v rozpačitém tichu, dokud Hanes zbytkem chleba nevytřel masnotu z talíře a nezvedli se k odchodu.

„Co dneska tak brzo?“ volala na ně Sophie Schallerová.

„Příště zase pobudem,“ odpověděl Jurek a manévroval vrávorajícího Hanesa k východu.

Cestou zpátky do Karwiné Hanes v bryčce usnul.

Ráno zaspal mši.

A v poledne se rozhodl, že takhle už to dál nejde.

Jako by se ho dotkla temnota. Ulpěla mu na kůži, prorostla mu útroby, tížila ho na hrudi. Stokrát si mohl Hanes říkat, že v tom doupěti seděla spousta chlapů, kteří si užívali každý dotek a pohled. Bojoval s pocitem provinění i za pomoci rčení, že nevědomost hříchu nečiní, ale i to mu bylo málo platné. Stejně ho dál žrala hanba, stejně si dál vyčítal.

Vztekal se na Tomka, že ho do toho zatáhl.

Nebo že mu aspoň neřekl, za čím doopravdy jedou.

Na dlani stále cítil Johanino ňadro.

V uších mu stále zněl smích ostatních, když s rukou v jejím výstřihu zrudl jako malý kluk.

A v rozkroku mu pokaždé zatrnulo, když si na ten okamžik vzpomněl.

Potřebuju ženskou, uvědomil si. Slušnou ženskou, žádnou Johanu. Takovou, co slovem potěší, jídlem zasytí, v lůžku zahřeje. O děcka se postará. Čert sper rok smutnění! Však na nějakém měsíci nezáleží. Boženka by určitě nebyla proti, kdyby viděla, jak teď žijeme, a ostatním do toho nic není. Lidi mají řeči tak jako tak. A nakonec je to vlastně dobře. Aspoň se člověk může zařídit, jak potřebuje.

Jestliže se Hanes před lety radoval z toho, že se může oženit z lásky, tentokrát se uchýlil k úplně opačným úmyslům. Léta strávená s Boženkou byla požehnáním – a kolika požehnání se může člověk v jednom životě dočkat? Měl by být vděčný za to jedno, které mu Bůh dopřál. Teď je třeba zařídit všechno tak, aby život mohl dobře plynout dál – aby on sám mohl v klidu chodit do roboty a nemusel se dívat na to, jak starší děti doma neumětelsky hospodaří a nejmladší Ludwik se toulá bůhví kde.

Rozhlížel se po ženách svého věku, vdovách i starých paních, které by vzaly zavděk tím, že je obstojně zaopatří a poskytnou střechu nad hlavou, a ony na oplátku budou rády vést domácnost a občas se též k němu pevně přitulí.

Rozhlížet se mohl, kudy chtěl, stejně si to zase Pán Bůh zařídil po svém.

Na Štěpánské zábavě Hanesovi do života přitancovala Jarmila; její mladé tělo se k němu při polce přivinulo a její černé oči ho uhranuly. Hanes byl ztracen.

Co mohl vědět o tom, že Jarmila má své pádné důvody, proč se tak nepravděpodobně vine právě k němu, muži čtyřicetiletému, sedřenému, ovdovělému a se čtyřmi dětmi na krku?

Jak by ho, synka ze statku na Hané a chlapa z hornické kolonie, mohlo napadnout, že i zdánlivě naprosto iracionální činy můžou mít veskrze racionální důvody?

Že předstíraná vášeň může být zlou lstí?

Že za své pomýlení jednou krutě zaplatí?

Nic z toho Hanes pochopitelně zprvu netušil, a tak se ochotně nechal zmást iluzí, že Jarmila je jím stejně okouzlena jako on jí.

Ostravské dobrodružství mu ale stále leželo v zátylku jako temná, neustále přítomná výčitka. Chabé ospravedlnění, že Tomek s Jurkem tuto výpravu podnikají každý měsíc, pocit hanby a provinění nijak neumenšovalo; úlevu nepřinesla ani zpověď. Hlodající svědomí považoval Hanes za káravý prst osudu, který mu rázně kynul, aby vzal život zase pevně do svých rukou a nechal ho kolem sebe nekontrolovaně plynout. Aby se přestal utápět v sebelítosti a neupadal ještě hlouběji do letargie. Aby se zkrátka začal zase chovat jako chlap.

A chlap má mít doma ženskou.

A tak se Hanes podruhé oženil.

1891

Jarmila byla rázná a jemu se to líbilo. Všechno, do čeho se kdy pustila, dělala s vervou, jako by to dělala naposledy. Když objímala, tak vášnivě, když hladila, tak něžně. Když se smála, bylo to, jako když se rozezní zvonky; když se zlobila, divže ne- padaly obrázky ze zdi. Do jakékoli práce se pustila, vykonávala ji s fortelem.

Hanesovo prvotní uhranutí přetrvávalo. Byl unesen Jarmilinou horkokrevností, neutuchající energií, celkovou intenzitou jejího bytí.

A krásou.

Tak černé oči nikdy předtím neviděl.

Po Boženčině měkké laskavosti byla jako smršť. Hanes netušil, co všechno se dá s ženou zažít, dokud to nezažil s Jarmilou. Zakázal si přemýšlet o tom, jestli může být milostný um vrozený, nebo jestli se dá nabýt jedině zkušenostmi. Zakázal si přemýšlet o čemkoli a ochotně se poddal všemu, co od Jarmily přicházelo.

Nejen vášni.

Ještě ani neoslavili výročí svatby, když podlehl jejímu přemlouvání, aby se přestěhovali do podnájmu v nové kolonii u Jindřicha. „Nikdo nás tam nezná, začneme úplně nový život,“

říkávala hlasem prosyceným nadějí. „Jsou tam i úřednické byty, budeme mezi lepšíma lidma,“ ovíjela tu naději dalším příslibem. A Hanes chtěl začít nový život, protože ten předešlý byl v troskách: lidi v kolonii se k němu v poslední době chovali, jako kdyby provedl něco špatného. Hanes nechápal, proč ženské při setkání na ulici najednou uhýbají očima a chlapi u stolu v hospodě umlkají, když si k nim přisedne. Nějaký čas nad tím mával rukou – však co je mu do nepřejících! Beztak jenom závidí, že má krásnou mladou ženu, která se umí doma pořádně otáčet.

Jen ať si všichni hledí svého a zametají hlavně před vlastním prahem!

Učiniv tento závěr, přestal se Hanes zaobírat tím, proč na něj dříve tak přátelští sousedé hledí úkosem. Nechal věci plynout.

Nechal je plynout několik měsíců, během kterých mu Jarmila stále častěji líčila výhody bydlení na Jindřichu. Hanes odolával, dokud nepřišla poslední kapka: Jozef jednoho dubnového večera oznámil, že chce odejít do roboty kamsi v Porúří, poněvadž prý slyšel, že tam se havířstvu daří o něco líp. Hanes mu začal ten úmysl rozmlouvat, ale Jarmila se snad vůbec poprvé postavila na stranu některého z Pospíšilovic dětí. Jozefův záměr hlasitě pochválila a vyslovila názor, že patnáctiletému, takže už vlastně dospělému synkovi jenom prospěje, když se vypraví do světa nabrat zkušenosti. „A navíc,“ obrátila se vzápětí ke svému manželovi, „proč bychom měli doma držet někoho, kdo tady s námi být nechce?“

Na to Hanes neznal odpověď, a tak mlčel.

Jozef se téměř neznatelně usklíbl.

Nazítří se sebral a šel.

Dům byl najednou podivně prázdný. Zbývající tři děti si nastěhovaly slavníky na půdu. Postupně se Hanes začal přiklánět k manželčinu názoru, že asi bude opravdu lepší začít úplně jinde a úplně znovu. Orlovou opouštěl uprostřed léta s těžkým srdcem, přece jen v ní nechával kus života. Na stěhovací povoz přesto nasedal plný víry v dobré časy, které ho v Karwině čekají.

A navíc město s kostelem na skále neopouštěl úplně.

Ani po přestěhování nepřestal pracovat na Bettině u svých milovaných koní. Každý den šlapal s bandaskou v ruce hodinu tam a o trochu delší čas zpátky, protože už mu přece jen bylo přes čtyřicet, večer býval k smrti unavený a jeho návratová chůze se podobala spíše ploužení. Uléhal těsně po večerním jídle a usínal spánkem tak tvrdým, že Jarmilin pozdější příchod do lůžka ani nezaznamenal.

Několik měsíců si namlouval, že přece ještě není tak starý a slabý, aby docházení do práce nezvládl, ale pak jednoho listopadového rána uklouzl na zmrázku a šeredně se potloukl. Byl rád, že se dokázal po svých vrátit domů. Musel Jarmilu uprosit, aby do Orlové zašla sama a vyřídila na ředitelství, že její muž má pochroumanou nohu a že si musejí najít někoho, kdo se místo něj bude pár dní starat o koně. „Už jsem se do toho hrozného místa nechtěla nikdy vrátet,“ ošívala se nad tím požadavkem. „Nesnáším to tam!“ syčela podrážděně, ale šla a vzkaz vyřídila.

Hezky se pak o zraněného Hanesa starala, fortelně, koneckonců to ani jinak neuměla. Ale celý týden, kdy se noha pod bylinkovými obvazy hojila, hučela Jarmila do svého muže, že by se nic takového nestalo, kdyby pracoval blíž k domovu. „Vždyť máš za barákem dvě šachty! Nemusel by ses nikam trmácet a nemuseli bychom bydlet v podnájmu – hnedka by nám přidělili závodní bydlení! Ale to pro tebe asi nic neznamená, protože ty prostě musíš chodit do té svojí Orlové! Jak dlouho to chceš ještě vydržet, Hanes? Jak dlouho podle tebe potrvá, než ti ta cesta začne brát sílu, kterou potřebuješ na robotu? Kolikrát ještě budeš muset spadnout, než ti dojde, že se chováš jak tvrdohlavý mezek? Z čeho budeme živi, když zase nedoneseš celou výplatu? Hanes, slyšíš, co ti tady povídám?“ třásla s ním, když na její vkus už příliš dlouho mlčel.

Poněvadž se úspěch nedostavil, zkusila poněkud vmlouvavější notu:

„Však přece už i ty musíš vědět, že by bylo pro tebe lepší, kdybys měl do roboty blíž. Pro nás všechny by to bylo lepší. Vždyť

my takhle s tebou skoro nejsme, ani já, ani děcka. Buď jsi pryč, nebo spíš, a to se přece nemůže líbit ani tobě. Co, Hanes?“

Hanesovo přetrvávající mlčení ji po několika dnech přinutilo nasadit nejvyšší kalibr:

„Hanýsku, vždyť já tě mám ráda a srdce mi to rve, když tě vidím tak ztrhaného. Celé noci vedle mě jen prospíš... a mně je z toho smutno. Stýská se mi po tom tvojem vercajku, víš? Vždyť ty s ním umíš takové věci... Hanýsku...“

Hanýšek měl zraněnou nohu, zbytek těla byl v pořádku. Zatímco mu tedy Jarmilina ruka vklouzávala pod poklopec, on sám sklouzl k ustálenému řádu svých věcí: prostě se poddal. Poddal se jejím dlaním, prstům, rtům, horkosti jejího těla.

A jejímu vyslovenému přání.

Jakmile se uzdravil, zašel dát na Bettinu výpověď a se začátkem adventu nastoupil na šachtu Františka, kterou od jejich nově přiděleného závodního domku dělila slabá čtvrt hodinka chůze. I tam sice požádal o práci u koní, ale přijímací úředník mu mohl slíbit jenom to, že si do knihy poznačí jeho jméno, kdyby náhodou některý z koňáků odešel. Moc nadějí mu však nedával: „Ale nebude to tak brzo, Pospíšil, s tím počítejte. Maštale se každý drží, tam není taková dřina jako v rubání.“

Už po prvním odfáraném týdnu na Františce si Hanes kladl otázku, jestli neudělal chybu. Unavený byl úplně stejně, jako když chodil za prací do Orlové, a navíc přišel o koně. Tok lítostivých myšlenek a klubající se úvahy o návratu však pokaždé přetála představa rozlícené Jarmily. Ne, s tímhle úmyslem se jí svěřovat nebude. Zaplatpámbu že je doma klid, domácnost šlape, děcka můžou chodit do školy, bydlet je kde a jíst je co.

Vytáhl z paměti obezličku, kterou se od svatby s Jarmilou utěšoval mnohokrát: člověk má být vděčný, že vůbec něco hezkého zažil, a nežádat, aby to trvalo navěky. On prožil krásné časy s Boženkou; dvacet let se mohl starat o koně v maštali. Někdo nemá ani zdaleka takové štěstí: lásku jakživ nepozná, do roboty chodí nadsmrti s nechutí.

K němu byl Bůh milosrdný.

Tak co by si stěžoval?

Měl by spíše děkovat za to, co má, a nerouhat se představami o tom, že by chtěl mít cosi víc.

S tímto závěrem se dokázal snáze smířit i vyrovnat.

K Hanesovu relativně vyrovnanému stavu myslí dozajista přispěl nejmladší syn.

Ludwik zůstal jediným kořenem, který rodina Pospíšilových nechala zapuštěný v Orlové.

Zatímco obě dcery Hanes hned po přestěhování a bez většího přemýšlení zapsal do smíšené trojtřídní závodní školy, jejíž budova stála pár kroků od nového domova, Ludwika nechal v péči pana učitele v Orlové.

Nedošel k tomuto rozhodnutí sám od sebe. I v tomto případě se nechal vést především vnějšími vlivy, konkrétně přímluvou pana učitele, který si otce svého nejnadějnějšího žáka pozval do školy.

„Slyšel jsem, že se budete stěhovat do Karwiné, pane Pospíšile.“

„To je pravda, pane učiteli.“

„Váš syn se velmi dobře učí, jak jistě víte. A já bych byl opravdu rád, kdyby pokračoval ve školní docházce tady u nás. Může to dotáhnout daleko, pokud se mu dostane dobrého vzdělání. Dokázal bych tomu být nápomocen, pokud mě v tomto úmyslu podpoříte.“

Hanes byl způsobem mluvy pana učitele poněkud vyveden z míry, ale to podstatné vyrozuměl: Ludwik je chytrý kluk a byla by škoda toho nevyužít.

Zaplavila ho doposud nikdy nepoznaná pýcha a ještě dlouho uchovával v paměti onu povznášející náladu, ve které toho dne kráčel ze školy zpátky na Jindřicha. Jeho kluk to může dotáhnout daleko! Prý by se mohl stát důlním inženýrem, protože hlavu na to má. Inženýrem!

Jakmile si Hanes plně uvědomil význam učitelova sdělení,

nastoupil úžas. V jeho dosavadním světě byla škola místem, kam se chodí, protože se tam chodit musí. Na rozdíl od mnoha jiných však nepovažoval povinnou školní docházku za císařskou svévolí a zbytečné odvádění dětí od práce. Naopak, Hanes byl osvěcený rodič, a jako takový nikdy sebestemně nepochyboval, že umět číst, psát a počítat skýtá člověku jisté výhody.

Ale studovaný důlní úředník? To už je přece něco docela jiného!

Hanes je denně vídal a zpovzdálí pozoroval, ty učené a postavením nepřekonatelně vzdálené muže v tmavých oblecích. Vídal je v práci i v přilehlé kolonii U Větrní jámy, vnímal jejich jinakost. Choval k nim úctu a považoval jejich postavení za něco daného osudem, jaksi nezvratného a nedostižného, podobně jako kdysi, ještě na Hané, nahlížel na velkostatkáře z opačného konce vesnice.

A teď mu pan učitel tvrdí, že jeho Ludwik by mohl být taky takový? Vydělávat několikanásobek dělnického platu, říkat ostatním, co mají dělat, a nosit knír navoskovaný do ostrých špiček?

Hanesovi se z té představy zatočila hlava, ale jakmile se vize Ludwika sedícího u stolu na ředitelství šachty napevno uhnízдила v mysli, už se jí nezbavil. Hýčkal si tu představu a uchyloval se k ní vždy, když na něj padla únava nebo malomyslnost. Nejmladší syn se pro něj stal jakýmsi světlem na konci tunelu stejnostejných dní naplněných dřinou v dole a nepříliš hřejivou domácí atmosférou.

Jarmila vládla rodině pevnou rukou, na jeho vkus až příliš pevnou. Hanes nemohl nevidět, že se jí děti bojí. Nenacházel však v sobě dost síly na to, aby se své ženě postavil, a postupem času si musel přiznat, že se jí bojí i on sám.

Ale ať si Jarmila generáluje, jak je jí libo. On má Ludwika. Kluka, který to dotáhne daleko.

S tímto vědomím se Hanesovi každé ráno otevíraly oči snáz.

„Chodí ze školy čím dál později. Teď v prosinci už hluboko za tmy,“ prohlásila Jarmila s rukama založenýma v bok a zlostně přimhouřila oči. „Doma ani nehne prstem, jenom si pořád cosi kreslí nebo staví. Co z toho kluka bude?“

„Vždyť víš, že podle pana učitele by z něho mohl být třeba i inženýr,“ namítal Hanes chabě.

„Už s tím zase začínáš? Prý inženýr! Co je to za nesmysly? Učitel ti něco nadřístá a ty mu jako hlupaň hnedka skočíš na lep. Copak máme na studia dost peněz? Vždyť s tím, co nosíš domů, sotva vyjdu. Z čeho bys chtěl klukovi platit nějaké školy?“

„Třeba by se to nějak dalo udělat.“

„A jak bys to asi tak chtěl udělat?“

„Zatím nevím.“

„Samozřejmě že nevíš. Ty totiž nikdy nic nevíš!“

„Zajdu si o tom promluvit s panem učitelem. Třeba ho něco napadne.“

„O takových věcech se přece nebudeš radit s cizím člověkem! Já jsem tvoje žena a říkám ti, že už mám toho Ludwikova poflakování dost. Víc než rok tady poslouchám řeči o tom, že z kluka bude inženýr, ale chlapskou práci zastat neumí. A ty taky ne,

když už jsme u toho. Kolikrát jsem ti říkala, že máš přitlouct to odstávající prkno v šopě? Stokrát, nejmíň stokrát! Ale ty přijdeš z roboty, svalíš se na kanape a chrápeš. Ten tvůj inženýrek přijde ze školy a jde si na půdu cosi stavět. Mám to snad přitlouct já? Přestaň přemýšlet o hlupotách a raději něco dělej!“

Po každé takovéto rozmluvě se Jarmila ještě dlouho trásla vzteky. Když si brala Hanesa za muže, malovala si pohodlný život se zbožňujícím chlapem za zády. Ona mu udělá pomyslení; on ji bude na rukách nosit. Ona je na to ještě pořád dost mladá, on je na to už dost opelichaný. Samozřejmě věděla, že mu na krku visí čtyři děcka, ale nad tímto faktem zpočátku mávala rukou. Nikdy by ji nenapadlo, že s nimi bude tolik starostí a zlosti. Hlavně s Ludwikem, ten jí pil krev ze všech nejvíc. Gizd jeden!

Když ji popadl běs, křičela na něj tak, až jí přeskakoval hlas. Za rozbitý hrnek ho poslala klečet do kouta. Za opožděný příchod k večeři mu spálila sešit s kresbami.

„Fracku zpovykaný! Já se s tím celé odpoledne vařím, a kvůli tobě to pak má vystydnout?“ Vyrvala Ludwikovi sešit z ruky, a než se kdokoli nadál, vhodila ho do kamen.

Ludwik zůstal stát jako opařený. Jeho technické studie šachetních věží a parních strojů, za které sklidil tolik chvály od pana učitele a kterými se chtěl pochlubit také tatínkovi, teď žraly plameny. Oheň, nakrátko přiživený papírem, prudce zaplápolal a mezi železnými pláty plotny se objevila jasně oranžová záře.

„Aspoň si už konečně zapamatuješ, že máš chodit ke stolu včas,“ zasyčela Jarmila zlostně.

Tatínek složil hlavu do dlaní.

Obě sestry sledovaly tu scénu s vytřeštěnýmýma očima.

Ludwik se otočil a zamířil ke dveřím.

„Kam jdeš?“ křičela za ním.

„Pryč.“

„Jak pryč? Kam pryč? Tady budeš, na stole je jídlo!“

Ludwik za sebou zavřel kuchyňské dveře a schoval se na půdě.

Tenkou podlahou k němu doléhaly ozvuky Jarmilina rozčileného hlasu, když tatínkovi vysvětlovala, jak špatný vliv ten učitel

na jeho syna má. „Kdo to kdy viděl, aby kluk utíkal od prostřeného stolu? Co jsou to za móresy? Já ti říkám, Hanes, tohle špatně skončí, jestli to hned neutneš. Přihlas ho do školy tady v Karwiné a uvidíš, jak rychle se věci dají do pořádku.“

Hanes vytáhl z kredence flašku pálenky a šel přemýšlet do šopy.

Byla už skoro půlnoc, než dohlédl na dno, a během těch několikolika trýznivých hodin si dokázal přiznat, že Jarmila má pravdu. Třeba je na učitelově vztahu k jeho synovi opravdu něco podivného, nezdravého, podezřelého. Možná se i on sám nenechal ošálit tou jeho učitelskou krasomluvou, za kterou se může schovávat lecjaký úmysl. Ty řeči o inženýrských studiích! Hned mělo Hanesa trknout, že je to bohapustý nesmysl. Študování je pro onačejší lidi. A navíc opravdu není správné, aby se deseti-letý kluk tolik toulal nebo odcházel, kdy se mu zachce. Od prostřeného stolu, od celé rodiny. Tohle si bude muset odvyknout! A jestli k tomu může dopomoci změna školy, pak tedy bude třeba změnit školu.

Ještě před vánočními svátky se Hanes vypravil do Orlové, aby učiteli oznámil, že Ludwik bude od příštího školního roku navštěvovat chlapeckou školu na Jindřichu.

„Proč, pane Pospíšile?“

„Protože to tak bude lepší.“

„Zvažte to ještě, pane Pospíšile. Chtěl jsem vystavit jeho technické kresby na Národopisné výstavě, kterou připravujeme na příští rok. Má jich plný sešit, jsou opravdu obdivuhodné. Říkal jsem mu, aby vám je ukázal. Budete na něho pyšný, až je uvidíte.“

Hanes k sobě učitelova slova nepouštěl, aby se zase nenechal zviklat a neměl doma peklo. „Ne, pane učiteli. Kluk přejde do Karwiné. Už jsem se rozhodl. Bude to tak lepší.“

Ale nebylo.

Jarmila se odměnou za své definitivní vítězství snažila být vlídná, ale protože takovéto chování bylo v naprostém rozporu s jejím skutečným citěním, výsledek byl poněkud nevěrohodný.

Jen se v ní hromadil vztek, který nemohla průběžně ventilovat, jak byla doposud zvyklá.

Ludwik jí pil krev stále stejně, ba možná ještě více, pokud to vůbec bylo možné. *Inženýrek!* Malý rozmazlený smrad je to! Kvůli jednomu pokreslenému sešitu vyváděl, jako by mu nohu utrhl. No ale aspoň že Hanes dostal rozum a zašel tomu učitelovi říct, že od příštího září má s Ludwikem utrum.

Škoda že ta nová chlapecká škola tady na Jindřichu ještě není otevřená, tam se s děčkama určitě párat nebudou. Kdyby tak ten spratek mohl přejít hned, byl by od něho brzo pokoj.

Ale člověk holt musí brát věci tak, jak přicházejí, a být trpělivý.

Těch několik měsíců to ještě bude muset Jarmila vydržet.

A v září už toho spratka pořádní učitelé srovnají do latě.

Ludwik si co nejpomalejším tempem skládá sešity do mošny a plouží se ke dveřím třídy. Už je tady sám; všichni spolužáci se dávno rozfrnkli, a dnes dokonce spěchá i pan učitel, postává u katedry a nervózně bubnuje konečky prstů do dřevěné desky.

„Na shledanou, pane učiteli,“ řekne tiše Ludwik, když bere za kliku.

„Na shledanou, Ludwiku.“

Z tónu učitelova hlasu je zřejmé, že už nic dalšího nedodá, a tak Ludwik pochopí, že mu opravdu nezbývá nic jiného než odejít. Se svěšenou hlavou ještě chvílku postává před školou a ví, že dnešek už mu nic pěkného nenabídne: čeká ho jen hodina rychlé chůze a pak několik doma strávených hodin, na které se ani trochu netěší. Vlastně se jich spíše bojí.

Tatínkova nová žena Jarmila žádá, aby jí říkal maminko, ale jako maminka se vůbec nechová. Zpočátku, když se k nim přistěhovala a bydleli ještě v Orlové, to nebylo tak zlé, ale když později odešel z domu Jozef, věci se rychle rozpochybovaly k horšímu. „Vychování tvrdé dělá děti zdravé,“ říká macecha pořád dokola. „Já jsem tak vyrostla, a je ze mě pořádná ženská. A z vás

budou taky pořádní lidi, o to už se postarám! I kdybych kvůli tomu musela s vámi dělat kravál každý den.“

A to se jí nedá upřít, že dodržuje dané slovo.

Dělá kravál každý den a doma vládne ustrašené dusno.

Podle ní není nic dost rychle ani pořádně udělané. Všechno je špatně, na všem dokáže najít chybu. Jako by se nikdo nedokázal vyskytovat na místě, kde ho chce macecha mít, natožpak aby dostal jejím požadavkům. Starší sestry hrozivě peskuje, Ludwika rovnou trestá. Za všechno, za cokoli. A tatínek jako by to neviděl.

Jak by ale mohl nevidět? Copak se dá *nevidět*, že Ludwik za trest klečí v rohu, zatímco ostatní jedí večeři? Copak se dá neslyšet křik a pláč?

Tatínek vždycky jen zarytě sedí a hledí, lokty opřené o stůl a ruce sevřené v pěst. Nic neříká, jen se občas hodně zhluboka nadechne, a to pak Ludwik pokaždé zadoufá, že se chystá něco říct, jenže doufá marně, protože tatínek vzápětí jenom hlasitě vydechne a mlčí dál. Dříve občas něco namítl, ale to se pak pokaždé hněv jeho nové ženy obrátil také proti němu, a tak zmlkl.

A co víc – v poslední době jako by s ní začal souhlasit.

Jako třeba s tou školou.

Tato změna tatínkova názoru naháněla Ludwikovi největší hrůzu.

Když se loni v létě přestěhovali na Jindřicha, směl Ludwik na rozdíl od sester nadále chodit do orlovské školy. „Budeš muset vstávat o hodinu dřív a sám šlapat pěšky,“ upozorňoval tatínek, ale dál už nic nenamítal, když mu nejmladší syn odpověděl prostým a rozhodným: „To mi nevádí.“

Ludwik šlapal rád. Nejen proto, že nechtěl přijít o skvělého pana učitele a o knihy, které si od něj mohl půjčovat. Líbila se mu i cesta samotná; už od léta po mamčině úmrtí měl osamělé potulování a ničím nerušené přemýšlení rád. Znal každou lesní stezku, měl oblíbené stromy, v jejichž větvích trávil spoustu času, z vyvýšeniny u Doubravy pozoroval okolní krajinu. Někdy vytáhl z mošny sešit a na jeho stránky kreslil těžní věže a vlaky

stojící na železničních vlečkách od šachet. Odpolední cesta ze školy se mu mnohdy protáhla na dobrodružství trvající několik hodin, tedy pokud přálo počasí. Nenudil se ani na okamžik.

V zimě to pak bylo horší. Ráno vycházel ještě za šera, a když hodně nasněžilo, přicházel do školy promočený až ke kolenům. Po prvním ošklivém nachlazení začal nosit ve školní mošně náhradní kalhoty i onuce, aby se po příchodu do školy měl do čeho převléct. V období od prosince až do března visivaly Ludwikovy šaty na šňůře nad třídními kamny, kterou tam laskavý pan učitel upevnil, aby jeho nejoblíbenější žák znovu neonemocněl.

Zatímco se Ludwikovo mokré oblečení vyhřívalo nad litinovými pláty kamen, Ludwik sám se mohl hrát v nijak neskrývané přízni vyučujícího, který v něm spatřoval pokračovatele svého konání. Celý život podřídil naplnění mise, se kterou sem před lety přišel: učinit z Orlové centrum kultury a vzdělanosti. Tento vznešený, avšak nesmírně náročný cíl ho přinutil oželeť založení vlastní rodiny. Odhodlal se přinést tuto oběť, protože jediné tak nalézal dostatek času a sil na založení a provozování divadelního a posléze i čtenářského spolku. S ostatními nadšenými buditeli se scházeli v sále hostince pana Königsteina a během poměrně krátkého času nashromáždili knihovnu čítající tři sta svazků a odehráli několik představení.

Jakožto moudrý muž nemohl být pan učitel zcela prost jisté dávky pragmatismu. Věděl proto, že sebeúspěšnější dílo, které nemá pokračovatele, je odsouzeno zajít na úbytě. A vlastních dětí nemaje, vybral si za pokračovatele Ludwika.

Jeho úsilí padalo na nesmírně úrodnou půdu. Poloosiřelý chlapec byl vděčný za všechnu pozornost, které se mu dostalo. A co víc, vděčně a s lehkostí vstřebával také výuku. Nepopíratelná inteligence, téměř bezbřehá zvědavost a píle posunuly Ludwika během velmi krátké doby mezi starší žáky jednotlivých tříd. Vynikal téměř ve všem; přemýšlel o ledasčem. Jeho úvahy svou zralostí častokrát vyvedly učitele z míry.

Ještě víc ho ovšem vyvedla z míry prosincová návštěva pana Pospíšila.

„Kluk bude od příštího září chodit do školy v Karwiné,“ oznámil Hanes zkoprnělému učiteli a nebyl ochoten vyslechnout si jedinou námitku. „Už jsme se doma rozhodli. Bude to tak lepší.“

Když pak pan učitel nadnesl toto téma při rozmluvě s Ludwikiem, chlapec se nadechl a téměř mechanicky zopakoval otcova slova: „Doma říkali, že to tak bude lepší.“ Na konci věty se mu už hlas lámal do pláče.

„Zkusím s tvým tatínkem ještě promluvit,“ řekl učitel.

„To můžete, pane učiteli,“ pokrčil rameny Ludwik, ale věděl, že to bude marné.

On sám se pokusil tatínka přesvědčit několikrát, i na slzy došlo, ale ničeho nedosáhl. Všechny důvody sklouzávaly po tvrdé zdi rodičovského rozhodnutí.

„V září prostě nastoupíš do té nové chlapecké školy tady na Jindřichu. Budeš to mít pár kroků a aspoň doma s něčím pomůžeš,“ ukončil debatu otec.

„Tatínku, prosím vás...“

„Už jsem řekl.“

„A to tvoje poflakování cestou domů skončí,“ vstoupila do hovoru macecha. „Vlastně s tím můžeš začít už teď. Každý den budeš nejpozději ve tři doma. Platí to už od zítřka. Jasně?“

Ludwik sklopil hlavu.

„Jasně?“ domáhala se odpovědi macecha.

„Jasně,“ špitl.

„Tak domluveno,“ prohlásila spokojeně a šla si po své práci.

Tatínek nic nenamítl, jen beze slova vstal od stolu a taky kamsi odešel.

Od následujícího dne Ludwikovi cesty ze školy zhořkly. To, co ho dříve naplňovalo radostí, se stalo smutnou připomínkou všeho, o co přišel. V zimě ho ještě poháněl chlad, ale teď, s příchodem jara, je to pro něj mnohem těžší.

Žluté hlavičky podbělu v trávě, jehnědy na lískových keřích, světle zelené pupeny na větvích stromů, to všechno teď musí v rychlosti míjet, aby stihl být v určenou hodinu doma.

Žene se, aby nebyl znovu potrestán. Když se zpozdil poprvé, nechala ho macecha hodinu klečet v koutě. „To abys poznal, proč je dobré nemarnit čas,“ zasyčela na něj.

„Dávej si pozor, abys nemeškal, Ludwiku,“ řekl unaveně tatínek.

A tak se teď Ludwik snaží, opravdu se snaží. Téměř běží, nad korunami stromů už vidí vršek cihlového komína a těžní věž dolu Jindřich. Přesto raději ještě více zrychlí krok, těžká školní mošna ho nepříjemně bouchá do boku, ale on na to nedbá, všechno lepší než zase klečet v koutě, rychle projde podél dlouhé dřevěné budovy a kousek za ní už odbočí doprava, k první ulici kolonie, na jejímž konci, téměř u rybníka, stojí jejich domek.

Zmáčkne kliku a udýchaně vstoupí do kuchyně, aby se pohledem na kukačky ujistil, že pro dnešek úkol zvládl.

Zvládl.

„Dobré odpoledne, maminko.“

„Dobré,“ otočí se k němu macecha od sporáku. „Tak vidíš, že to jde, když se chce,“ dodá nezvykle vlídným hlasem. „Já vím, že jsi v jádru dobrý synek, ale někdo z tebe tu dobrotu holt musí vykřesat.“

„Ano.“

„Tak si sedni a dej si polívku.“

Ludwik si sedá a jí polívku.

Je dobrá, hustá, okořeněná mladými kopřivami, co je včera natrhal u plotu.

„Máš dost? Navařila jsem velký hrnec, můžeš si přidat.“

„Mám dost.“

„Opravdu?“

„Ano.“

„No jak chceš. Aspoň neubude.“

Macecha se s úšklebkem obrací zpátky k plotně a vehementně cosi míchá. Dospělý člověk by v jejích přehnaně rázných pohybech dokázal rozpoznat zlost, ale Ludwikovi je jedenáct, a tak si ničeho varovného nevšimne. Naopak je rád, že si může v klidu dojíst polívku a nemusí s macechou mluvit, protože při hovoru

s ní mu vždycky tak podivně strne hrdlo, a to pak ze sebe musí každé slovo obtížně soukat. Polkne poslední lžičku polévky, hřbetem ruky si otře ústa a nese talíř do plechového mycího nádobí.

„Tak snad aspoň poděkuješ, ne?“ švihnou po něm slova od sporáku.

„Děkuju.“

„A pochválit bys taky mohl, však by ti pusa neupadla.“

„Bylo to dobré.“

„Víc mi neřekneš?“

Ludwik neví, co víc by mohl říct, ale i kdyby věděl, říct by to nemohl, protože se mu už zase stahuje hrdlo.

„Jak myslíš.“

Teď už zlobu v jejím hlase cítí i Ludwik. „Moc dobré to bylo,“ dokáže ze sebe vysoukat, ale sevřený krk dodá těm slovům pláčtivý tón.

„A teď ještě ke všemu začneš brečet?!“ zakřičí macecha hlasitě a mrští vařechou do hrnce tak prudce, až trocha polévky vyšplíchně a sprška kapek zasycí na rozžhavených železných plátech.

„Nezačnu,“ snaží se Ludwik zažehnat hrozící výbuch, ale na to je pozdě. Macešina dlaň už letí vzduchem a přistává na jeho uchu.

„Tady máš, abys měl proč bulet!“ řve macecha ještě vztekleji než před chvílí, chřípí se jí chvěje a v obličejí naskakují tmavě červené skvrny.

A pak to začne.

Rány se valí jako kamení z kopce, nahodile dopadají na různé části těla a Ludwik se před nimi snaží krýt, ale je to marné, macecha jako by najednou měla desatero párů rukou, a tak bije a křičí a bije a křičí a nepřestane, dokud se Ludwik nekrčí v koutě a volá: „Už ne, maminko, prosím vás, už ne!“

„Najednou jsem pro tebe maminka, co! Když něco potřebuješ, tak se umíš ozvat, ty gizde! Ale slušně poděkovat, to tě nenaučili, to tě asi budu muset naučit já!“

Po tomto zuřivém výlevu Ludwik očekává pokračování vý-

prasku, a tak se rychle stočí do klubíčka a sklopenou hlavu skryje do ohbí paže. Pevně semkne víčka a zatne svaly, aby rány, které přijdou, bolely co nejméně. Nic se však neděje. K jeho uším doléhá pouze přerývaný dech macechy, který mu zní jako varování. Ludwik strne ještě víc. Co ho teď čeká? K čemu se macecha chystá? Tohle není dobré. Tohle bude zlé. Moc zlé.

Co horšího mu ale ještě může udělat?

Ona už určitě na něco přijde, tím si je Ludwik jistý.

Nadechne se a najednou ke svému úžasu slyší dusavé kroky, vrznutí kliky a prásknutí dveří. Odešla.

Je pryč.

Ludwik se pomalu rozbálí ze schoulené polohy, otevře oči a chvíli jimi nervózně téká po místnosti.

Je pryč!

Už ho párkrát zbila, ale nikdy ne tolik jako teď. A co hůř, Ludwik nerozumí tomu, čím si dnešní výprask zasloužil. Nic přece neudělal. Ze školy přišel včas, na botách bláto neměl, polívku snědl, poděkoval, nádobí do mycího odnesl...

Rozechvěle se postaví na nohy.

Rozhlíží se po kuchyni, která jako by se proměnila na nepřátelské území. Přiškvařená polévka na plotně strašlivě páchne. Kukačka vykoukne z okénka v hodinách, aby oznámila čtvrt na čtyři, a Ludwik samým úlekem nadskočí. Překocovaná židle leží na podlaze jako škodolibá připomínka toho, co se ještě před několika okamžiky dělo.

Ludwik neví, co má dělat.

Asi by měl jít pryč.

Kam ale?

Kamkoli, rozhodne se. Hlavně pryč odsud.

Prvních pár kroků bolí, celé tělo strašlivě bolí. Strnule přejde ke kamnům, kde stále ještě probublává hrnec s polévkou. Když tady ještě byla maminka, vždycky zvedla pokličku a nechala ho přivonět. Mlhavá vzpomínka se nečekaně vynoří z paměti, nabírá stále zřetelnější kontury a najednou ji Ludwik vidí úplně jasně, svoji hodnou maminku, jak stojí u kamen a dává

mu ochutnat všeho, co navařila. Usmívá se na něj, pohladí ho po vlasech, prohodí pár vlídných slov.

I Ludwikovi se rozjasní tvář; skoro má pocit, jako by se stal zázrak. Tohle je úplně jiná upomínka na maminku než ten příšerný sen o zmeškaném pohřbu, co ho budí skoro každou noc. Navzdory přetrvávající bolesti je Ludwik na několik vteřin šťastný. Najednou přesně ví, co má dělat. Bezradnost pominula.

Utře si rukávem saka usoplený nos a vyběhne zadním vchodem ven, na zahradu, přes plot, kolem rybníka a dál. Běží a běží, dokud ho v dlani nezastudí klika hřbitovní brány. Teprve mezi hroby zpomalí, ale stále jde nedětsky rázně a odhodlaně, míjí kamenné náhrobky se spoustou neznámých jmen i zrezavělé železné kříže a ví, že u toho nejvíce vychýleného, co už z něho i Jezusek padá, má odbočit doprava, na pěšinku vedoucí do zadní části hřbitova, kde jsou hroby nejprostší, kde leží jeho maminka a sestřička, kde je jeho cíl.

A tam, u rovu z navršené hlíny, ze kterého raší jarní tráva a ční opršený dřevěný kříž, si Ludwik sedne na zem a vypráví, slova se z něj překotně řinou jako doubravský potok za jarního tání, a on nepřestává, dokud všechno svoje trápení mamince nevypráví a všechny slzy nevypláče.

Společně s úlevou přichází soumrak, ale Ludwikovi se ještě nechce pryč.

Kam by taky chodil?

No kam?

A proč?

A pak společně s únavou přichází tma a Ludwik spatří maminku v bílých šatech, na jejichž vyšíváním živůtku jsou úhledně rozprostřeny prameny hnědých vlasů. Je to pro něj nezvyklý výjev, protože bílé šaty si maminka šetřovala jen pro nejslavnější příležitosti, ostatně kdysi dávno se v nich vdávala, zatímco rozpuštěné vlasy mívala naopak jen v nedbalkách, tu krátkou chvíli po ránu, než rozdělala oheň v kamnech.

Maminka vypadá stejně jako v tom hrozném snu, ale tentokrát neleží v rakvi. Stojí opodál a usmívá se na něj. Pak přistoupí

blíž, pohladí ho po vlasech a vlídně řekne: „Neboj se, Ludwiku. Jsem s tebou. A teď spi, chlapečku můj.“

Tolikrát ji ta slova slyšel říct! Tolikrát už při nich usínal.

I tentokrát.

Ráno ho najdou cizí lidé, jak spí schoulený v prohlubni mezi hroby.

A odvedou ho domů.

„Dostane se z toho, pane doktore?“

„Dostane, je to silný kluk. Ale nějaký čas si poleží.“

Do nastalého ticha zavrže postel, jak z ní lékař vstává, zahrkají nohy židle po podlaze, když na ni lékař usedá, skřípe pero po papíře. „S tímhle zajděte do apatyky k Salvátorovi. Dostanete lék, a ten pak klukovi dávejte třikrát denně.“

„Děkuju, pane doktore.“

Hanes si převezme popsany lístek, na němž ještě schne inkoust, a nejraději by se propadl.

Už to, že jeho syn strávil celou noc na hřbitově a teď tady leží v horečkách, je dostatečným důvodem k hanbě. Ale vědomí, že doktor našel na Ludwikově těle několik podlitin, to Hanesa přímo drtí. „Asi se připletl k nějaké rvačce,“ nabídl doktorovi chabou výmluvu, ale ví, že doktor mu na to neskočí. Ani ho tolik netrápí, že je v lékařových očích nejspíše prvním podezřelým. V hlavě mu duní jiná otázka: Jak to mohla Ludwikovi udělat? Jak ho mohla takhle strašlivě ztlouct?

Ani na okamžik Hanes nepochybuje o tom, že modřiny jsou Jarmiliným dílem. Vypadají čerstvě, teprve se nalévají, muselo se to stát včera.

Včera, než se vrátil ze šichty.

Sám má máslo na hlavě. Celé roky mlčky přehlížel Jarmilinu nevraživost k dětem, vůči Ludwikovi obzvlášť. A teď se to vymstilo. Neměl ji nechat. Je to i jeho vina.

Kradmo na Jarmilu pohlédne: stojí u sporáku a cosi míchá, její schoulená záda mlčky přiznávají vinu.

S Hanesem lomcuje vztek, ale nechce jí nic říkat. Ne teď, ne před Ludwikem.

Stočí oči jinam.

Ani vidět ji nemůže, nevydrží s ní být v jedné místnosti.

„Zajdi pro ten lék,“ poručí jí stroze a ona beze slov převezme lístek napsaný lékařem a jde.

Teprve když za ní zaklapnou dveře, Ludwik opatrně pootevře oči.

„Viděl jsem maminku,“ vypraví z rozpraskaných rtů.

Hanesovi se zatmí před očima a poprvé od Boženčiny smrti ví naprosto jasně, co má udělat.

Ludwik běží.

Po tvářích ho hladí teplý červnový vzduch, nohy se téměř vznášejí nad prašnou cestou, po zádech stéká čůrek potu.

Dnes je Ludwikovi jedno, že les od včerejška zase o kousek postoupil v přechodu od jarních barev k letním, že na louce kvetou houfy kopretin a kohoutků a že to všechno krásně voní. Ludwik nechává celý svět kolem sebe bez povšimnutí míhat a běží dál, i když už sotva popadá dech. Běží co nejrychleji, aby to stihl.

Chce být doma dříve, než tatínek odejde na šichtu. Má totiž pro něho radostné zprávy a potřebuje mu je vypovědět ještě dnes, protože pokud to neudělá, do zítřka jistojistě praskne štěstím. Musí se o to s někým podělit!

Na Národopisné výstavě, kterou pan učitel Pernica a jeho přátelé uspořádají v září, budou vystaveny Ludwikovy výkresy a model šachetní věže! Bude to velká sláva, přijedou lidé z širokého okolí i z mnohem větší dálky. „Orlová se poprvé ukáže světu jako centrum kultury a vzdělanosti,“ prohlásil pan učitel. „Nesmíme dopustit, aby se o našem kraji mluvilo pouze jako o místě, kde se dobývá uhlí.“

Jakýsi prošedivělý pán, kterého Ludwik nikdy dříve neviděl a kterého se zpočátku trochu bál, při těchto větách souhlasně

pokyvoval hlavou. „Je mi opravdu ctí zapůjčit vám za tímto účelem mou národopisnou sbírku, pane kolego. A tento mladý muž,“ ukázal na Ludwika, „má před sebou zcela jistě velkou budoucnost. V tom jsem s vámi taktéž zajedno.“

„Ludwiku, tady pan řídící Bukovanský za námi přijel až z Polské Ostravy. Stejně jako já si myslí, že je nanejvýš vhodné, abys pokračoval ve studiu. A dnes mi navrhl, aby ses nechal zapsat do závodní školy na Salmovci, ve které dříve vyučoval.“

„Do Ostravy se ale jde hrozně dlouho, pane učiteli,“ vyhrkl Ludwik první věc, která mu přišla na mysl.

„To máš samozřejmě pravdu,“ usmál se pan učitel. „A právě proto bys tam musel bydlet. Tady pan řídící se laskavě nabídl, že tě přijme na byt a stravu. Proberu to ještě s tvým tatínkem, ale jsem si jist, že nebude mít námitek.“

Ludwikovi se ze všech těch změn, které přinesly uplynulé dva měsíce, točí hlava. Macecha je najednou úplně jiná, nikoho neplísní, vlastně téměř s nikým nemluví. O chlapecké škole na Jindřichu se doma úplně přestalo mluvit; tatínek mu jen oznámil, že obecnou školu bude moci dokončit v Orlové. A také mu dovolil chodit ze školy tím způsobem, jakým chořoval dřív. Už nemusí utíkat, aby stihl dorazit před třetí hodinou. Ludwik může znovu lézt na stromy, propátrávat lesní pěšiny i kreslit do sešitu.

Jako by někdo mávl kouzelným proutkem.

Také tatínek je celý proměněný, tak nějak více rázný i laskavý zároveň, těžko to popsát, ale Ludwik cítí, že doma vládne větší klid.

Je si jist, že to všechno nějak souvisí s nocí na hřbitově a se zápalem plic, který následoval, ale nijak po příčinách nepátrá. Stačí mu, že se domů nemusí vracet s břichem staženým obavami, co se zase bude dít.

Ovšem dnes spěchá z vlastní vůle, aby donesl všechny ty dobré noviny dřív, než si tatínek vezme bandasku a odejde na šichtu.

Sotva za sebou zavře dveře a spatří tatínka u kuchyňského stolu nad talířem s jídlem, začne překotně chrlit slova, mluví o výstavě, o panu řídícím, o závodní škole, a tak trochu to

všechno motá dohromady, ale tatínek se jenom usmívá a říká: „Příští týden za panem učitelem zajdu a všechno s ním proberu. Teď si sedni a pořádně se vydýchej, ať zas nelehneš s horečkami. Jsi celý uřícený.“

Ludwik si z vědra vody u kamen nabere plný hrnek vody a hltavě pije. Košile se mu nepříjemně lepí na zpotená záda, a tak vyjde ven, aby na sluníčku uschnul a vyhřál se. Ještě dva týdny a začnou prázdniny, opakuje si blaženě. Budu mít spoustu času, abych na tu výstavu pořídil co nejlepší výkresy a neudělal panu učiteli ostudu.

Proud radostných myšlenek přeruší vrznutí dveří, jak tatínek vychází z domu. „Půjdu s vámi k bráně, tatínku,“ zvedne k němu Ludwik hlavu.

„Jen pojd,“ vybědne ho tatínek a nasadí si plstěný klobouk. Je zčernalý uhelným prachem, který se z drsného materiálu nedá nijak odstranit. Ale komu by záleželo na barvě klobouku? Havíř může být jako ze škatulky jenom v neděli nebo o hornické slavnosti; od pondělí do soboty by to byla marná snaha.

Minou rybník i nově zřízenou klášterní školu, kam začnou od září chodit obě sestry, pozdraví několik sousedů a na konci ulice prudce odbočí doprava na cestu, která je dovede až k jámě Františka. Po většinu cesty mlčí, kráčí v mlčenlivém souznění a kolem nich procházejí skupinky dalších mužů ve zčernalém oblečení a s bandaskami v rukách, kteří dnes taky mají noční šichtu.

Když už je brána Františky na dohled, tatínek z ničeho nic řekne: „A třeba, až vychodíš tu závodní školu, budeš tady robit taky, ale ne tam, kde já. To bych si přál, Ludwiku. To bych si pro tebe moc přál, abys nemusel celý život dřít v díře tak jako já.“

Ludwik cítí, že ta slova nezazněla jen tak naplano, a přikývne.

Tatínek ho poplácá po rameni a rozloučí se: „Tak běž domů, synku, běž.“

„Na shledanou, tatínku.“

Na zpáteční cestě Ludwik nastaví tvář slunci a mírnému vánku; rozepnutá košile už dávno uschla a teď za ním vlaje. Je

mu krásně, jako už dlouho nebylo, snad možná ještě nikdy mu takhle hezky nebylo, a tak si samou radostí poskočí nad všemi těmi nadějnými vyhlídkami, co se před ním rozprostírají.

Hanes Pospíšil projde šachetní bránou a jde na předčítání mužstva a na modlitbu před sjezdem.

Netuší, že to dělá naposledy.

Je pátek 14. června 1894 a v půl desáté večer ho zabije důlní výbuch.

Jarmila pošoupává po desce kuchyňského stolu pět mincí.

Tolik peněz pohromadě nikdy neviděla, natožpak aby jí patřily.

Celý život si hýčkala představu, že kdyby se někdy dostala k většímu jmění, konečně by začala žít podle svých představ. Nikomu neposluhovat, nemuset se přizpůsobovat ničím příkazům, nebýt závislá na něčí libovůli.

A teď před ní leží padesát zlatých a ona neví, jak s nimi naložit.

Necítí však zoufalství nebo bezradnost. Ne, i v této situaci v ní převládá vztek. Rozvibroval jí všechny útroby i ruce, protože Jarmila zkrátka nechápe, čím si tohle zasloužila. Pokaždé když na své životní cestě dojde do bodu, kdy se odváží domněnky, že takto to má být, stane se něco zlého, co ji znovu odchýlí od zamýšleného směru.

Začalo to už dávno, když ještě bydlela v Suché na rodovém statku. Jako nejstarší ze třinácti sourozenců si mnohonásobně odsloužila mateřské povinnosti. Zatímco matka rodila jedno dítě za druhým, Jarmila prala plíny a kolíbala; zatímco její vrstevnice začínaly snít o vdavkách a vlastní rodině, Jarmila dospěla k nezvratnému rozhodnutí, že ona vlastní děti nechce. Měla toho všeho po krk: dětského křiku, pláče, vzdoru a nikdy nekončících potřeb. Stačilo.

Zůstala na statku v malé komůrce, která z vnitřní strany domu přiléhala k chlévům, smířená s tím, že na ni v životě nečeká

nic než práce na poli a v hospodářství. Jenomže pak zemřel otec a vlády nad gruntem se ujal nejstarší bratr. Jako by ze dne na den zapomněl, že to byla právě Jarmila, kdo ho vychoval, a v náhle probuzené patriarchální panovačnosti se k ní začal chovat jako k poslední děvečce.

Dědictví ji úplně minulo – jen naprostý blázen by přece svěřoval majetek ženské, která se nechce vdávat. Celá rodina převzala bratrovo mínění, že když se rozhodla zůstat na ocet, musí nést důsledky. Jarmilino věno bylo z jeho příkazu rozděleno mezi sestry.

Jestliže si Jarmila ještě nedávno malovala poklidný život v lůně široké rodiny, čekalo ji drsné prozření. Ovdovělá matka se zcela stáhla do sebe a většinu času probloumala ztracená ve svém vlastním uzavřeném světě, takže péče o domácnost a krmení patnácti hladových žaludků znovu plně padlo na Jarmilu.

A jako by toho už tak nebylo dost, bratrova nevěsta s ní zacházela jako se služkou za neskrývaného souhlasu svého muže. Jarmila pochopila, že se ocitla v pasti. Bylo jí pětadvacet a měla pocit, že život pro ni skončil.

Sbírala v sobě odhodlání něco udělat, cokoli. Její hrdé nátuře se přičilo takto trpně přijímat, co osud a bratr naložili. A pak víceméně dílem náhody našla způsob, jak spojit příjemné s užitečným. Bylo to až úsměvně jednoduché. Častokrát se později sama sobě podivovala, že na tak jednoduchou revoltu nepřišla dřív.

Jarmila toho roku o dožínkách poprvé okusila, jak chutná mužská náruč. Čeledín, který byl strůjcem tohoto poznání, sice za tři týdny odešel, ale Jarmila si dokázala snadno obstarat náhradu. A náhradu náhrady. Koneckonců, byla v plném květu a její černé oči uměly uhranout, když se pro to rozhodla. Proč by si měla odříkat jedinou radost, kterou jí život dopřál?

Neodříkala si.

Do její cimříčky se dalo vstoupit nejen z chalupy, ale také přímo z chléva, a během onoho podzimu a zimy těmi laťkovými dveřmi střídavě procházeli tři různí muži ze vsi. Víkala každého

z nich srdečně a upřímně a vášnivě; loučila se s nimi povětšinou až nad ránem.

Nic si nevyčítala, ba ani při zpovědi o tom nemluvila. Sama sobě si poskytla rozhrěšení: jejím růžencem i pokáním se stal každodenní drsný život.

Byla opatrná, milence k sobě pouštěla bezpečně dlouho po setmění. Podcenila však sílu pálenky, která v hospodě umí rozpovídat jindy zamčená mužská ústa. Nadosmrtní si bude pamatovat chvíli, kdy se prudce rozletěly dveře její komůrky, v nich se opilecky kymácel brunátný bratr a z očí mu sršely nenávistné jiskry. „Flundru ve svém domě trpět nebudu!“ řval na ni tak hlasitě, až probudil dobytek. „Potáhneš odsud!“

Brzy ráno osobně dohlédl na to, aby si sbalila svých pár švestek, a rázně ji vyprovodil ze vrat.

„Už se sem nikdy nevracej!“ křikl jí ještě do zad.

„To nemám v úmyslu,“ šlehla po něm odpovědí.

Nikdy se nedozvěděla, který z jejích tří tajných milců promluvil a udělal tak z *lehání s Jarmilou* vděčné téma rozhovorů, které obyvatelům Horní Suché vydrželo ještě dlouho poté, co jeho hlavní aktérka zmizela.

Téměř rok se pokoušela na vlastní pěst naplnit nové životní krédo: namísto péče o druhé se starat už jen o sebe, sobecky dbát pouze o vlastní štěstí. Nebylo to ovšem tak snadné, jak se zprvu domnívala. Těžko samotné ženské, těžko, když se musí starat úplně o všechno.

A tak Jarmila přizpůsobila svůj plán novým okolnostem a začala se rozhlížet po ženichovi. Její oko padlo na Hanesa Pospíšila, životem semletého chlapa bez jiskry v oku, u kterého si byla jistá, že další děti chtít nebude. Nemusela se ani moc snažit, aby si ho omotala kolem prstu. Od samého začátku se jí úplně rozplýval pod rukama, jako by před ní ženskou nikdy nepoznal. Nemohl se jí nabažít. Nalila mu krev do žil.

Domácnost mu dala do pořádku.

Výměnou za manželský status byla ochotna starat se o Hanesa, ne však už o jeho děcka. V čase svatby už byly koneckonců

dost staré, aby se o sebe uměly postarat samy. Ona se musela v jejich věku sakramentsky jinak otáčet! Bylo to jenom pro jejich dobro, když se je snažila vést k práci.

Brzy ke svému rozčarování zjistila, že navzdory učiněnému kompromisu stále není paní svého života. Kradmé pohledy a šeptem pronášené poznámky v obchodě či na ulicích ji přivedly k podezření hraničícímu s jistotou, že zvěsti o *lehání s Jarmilou* dokázaly proniknout až sem, do Orlové. Znovu se cítila jako vyděděnec.

Doufala, že se všechny trable vyřeší, když se přestěhují do kolonie u Jindřicha, ale zmýlila se. I v novém domově sdílela domácnost s mrzutým starým chlapem, vzpurným klukem a dvěma holkami, které na ni v jednom kuse hleděly, jako by jim něco udělala. Snažila se, tolik se snažila, ale těm čtyřem jako by nebylo nic dobré. Tehdy se Jarmila znovu začala cítit jako zvíře lapené v pasti.

Kdo by se jí mohl divit, že občas propadla záchvatu vzteku?

Takhle si to nepředstavovala, takhle opravdu ne!

A pak přišel ten den, kdy ji Ludwik rozpálil doběla. Opravdu se snažila s ním vycházet a dávala mu všemožně najevo, že pokud bude sekát dobrotu, ona na něj bude taky hodná. Jenomže to by to nesměl být on, fracek jeden rozmazlený, aby zase všechno nezkazil. Nalila mu polívku, a on nic neřekl. Zeptala se ho, jestli chce přidat, on odmítl. A když dojedl, ani nepoděkoval. Kuňkal, jako by snědl žábu, a tvářil se zrovna tak.

A nakonec ještě začal natahovat moldánky!

Vždyť s ním by to nevydržel ani svatý!

Kdo se jí mohl divit, že v ní všechna ta nastrádaná zloba praskla a vylila se ven? Kdo se jí mohl divit, že mu konečně pořádně nabančila, aby si jednou provždy zapamatoval, že se k ní má chovat s úctou?

Ani podívat se na něho nemohla, jak tam ležel na zemi a kňučel, sopal u nosu.

Musela odejít, jinak by za sebe nemohla ručit.

Copak ona za to může, že utekl z domu a strávil noc na hřbitově? Je to snad její vina, že si uhnal zápal plic?

Hanesa tehdy popadl ďas. Vůbec poprvé na ni křičel a vyhrožoval, že ji vyžene z domu. Polekala se. Kam by šla? A co by si tam počala? Už věděla, jak chutná chleba osamělé ženské, nepotřebovala ho začít jíst znovu. Navíc věděla, že její uhrančivá krása začíná uvadat, přece jenom se jí už blížila třicítka, a to si musí každá rozmyslet, jestli si v tomto věku dovolí zůstat bez obživy a střechy nad hlavou.

A tak Jarmila učinila druhý zásadní kompromis svého života. Spočíval v tom, že popřela sebe samu. Stáhla se, mlčky vykonávala, co se od ní očekávalo, a vyhýbala se nejen hovorům, ale také pohledům. Naopak neuhýbala Hanesovým dotekům, tak rychlým a tak přesně cíleným, až hraničily s ponížením. Podržela. Navařila. Uklidila.

Upustila i od toho mála, co dříve žádala, a ke svému úžasu najednou přestala cítit vztek. Místo něj nastoupil smutek, černočerný smutek, který zaplavil i ty nejzazší kouty její duše. Bezděčně se dobrala ponurému smíření s tím, jakou podobu její život nabral a jakou už nejspíše napořád bude mít.

Jenomže pak Hanesa zavalilo.

O tragédii se dozvěděla až odpoledne druhého dne. Když ráno nepřišel ze šichty domů, domnívala se, že šel hned za tím učitelem do Orlové, protože předešlé odpoledne mladý zase mluvil o těch výkresech a výstavě. Nedivila by se tomu – však Hanes už několikrát upřednostnil Ludwika před celým zbytkem rodiny.

Celý den strávila prací v domácnosti a čekala. Jenomže pak přišel Ludwik ze školy domů a ptal se, kde je tatínek. Tehdy pocítila první bodnutí zlé předtuchy. Vyšla ven z domu a už po pár krocích vycítila, že je něco jinak než obvykle.

Stačil jediný dotaz vznesený přes plot sousedů a Jarmila se rozběhla k šachtě. U vstupní brány v sobě sesbírala poslední zbytky dechu, aby se zeptala, kde by jí řekli něco o jejím muži.

„Tam, u východu z jámy,“ nasměroval ji kdosi a Jarmila šla a s každým krokem si byla jistější, že tam, u těžní věže, na ni čeká další potvrzení jejího životního prokletí: pokaždé, když na své

životní cestě dojde do bodu, kdy se domnívá, že takto to má být, stane se něco zlého, co ji znovu odchýlí od zamýšleného směru.

„Hanesu,“ zašeptala jen, když našla v řadě mrtvých těl svého muže. „Hanes, cos mi to udělal?“

Jeho dětem to oznámila, jen co se vrátila domů, ale více hororů s nimi na toto téma nedokázala vést.

Nechtěla Hanesa sama pohřbít, nechala ho uložit do společného hrobu.

A teď tady pošoupává po desce kuchyňského stolu peníze, které jí jako odškodné vyplatil hrabě Larisch, a neví, jak s nimi naložit.

Celý život si hýčkala představu, že kdyby se někdy dostala k většímu jmění, konečně by začala žít podle svých představ. Nikomu neposluhovat, nemuset se přizpůsobovat ničím příkazům, nebýt závislá na něčí libovůli.

Možná nazrál čas, aby tu představu uskutečnila.

A tak strčí mince do pytlíčku a naposledy za sebou zavře dveře domku v kolonii na Jindřichu.

Na soucitná slova sousedů nereaguje, však už teď nejsou jejími sousedy.

Čeká ji dlouhá cesta, i když zatím docela přesně neví, kam míří.

Jde velmi rychle.

Díl třetí

JULKA

1905

„Budu se vdávat.“

Julčina slova zazní prázdným lokálem a Barbora jim nejprve neporozumí. Odloží utěrku na výčep, založí ruce v bok a zpytavě na přítelkyni hledí, jako by ji němě žádala o zopakování těch tří podivných slov.

Neviděly se dlouho, téměř tři roky, a ona má v paměti uložena Julčina dřívější, nespočetněkrát opakovaná slova o mužích, které ženská vlastně nepotřebuje, když se o sebe umí sama postarat.

Barbora se vlastně nikdy pořádně nedozvěděla, co Julka v Ostravě dělá, tedy kromě toho, že vyrábí klobouky. Drobné zmínky o životě, který je s tím karwinským neporovnatelný, jí obvykle prošuměly ušima i hlavou, aniž pevněji uvízly. Co by se zajímala o jakési hrnky s tekutou čokoládou a drahé hučky s peřím, když se celé dny pořádně nezastaví, aby měla děckám co dát jíst?

Vždycky byla ráda, že Julku vidí; nikdy se jí ale na podrobnosti nevyptávala.

Když nechce nic říct, tak ať nic neříká, uzavřela sama pro sebe Julčino tajnůstkářství. Uvykla tomu, že jejich hovory jsou stále nanicovatější, kratší a rozpačtější, takže svým způsobem

uvítala, když ji Julka navštěvovala stále řidčeji, až před třemi lety přestala jezdit úplně.

O to víc ji dnešní oznámení o chystané svatbě uzemnilo.

„Jak vdávat?“ zeptá se a do hlasu jí pronikne nezamýšlená výbojnost.

„Prostě vdávat,“ pokrčí Julka rameny.

„A koho si budeš brát?“

Julka se usměje. „Znáš ho.“

„Já?“ píchne si překvapená Barbora prstem do hrudi.

„Ano, ty. Znáš ho leta.“

„A kdo to je?“

Julka se zhluboka nadechne, jako by se k vyřčení jména svého nastávajícího musela odhodlat, a pak rychle řekne: „Jurek.“

„Pivovarský Jurek?“ vykulí Barbora oči.

„Přesně ten.“

„Kde jsi k němu přišla, prosím tě?“

„Potkali jsme se.“ Lehce pozvedne bradu, přimhouří oči a zopakuje: „Prostě jsme se potkali.“

„A kde? Byl si u tebe koupit klobouk?“ ušklíbne se Barbora.

Teď se odmlčí Julka. Barbořina nedůtklivost ji zaskočila; čekala radost, dočkala se nevraživosti. „Nepřišel si pro klobouk,“ odvěti suše.

Barbora švihem sebere utěrku a vrátí se k leštění sklenic. S vehemencí pohybu jejich rukou kontrastují kradmé pohledy směrem k Julce, která zírá z okna kamsi ven a prstem nervózně přejíždí po ubrusu. Dneska není tak vyparáděná jako přijížděla dřív, má na sobě kostkované šaty dlouhé až na zem a u krku přísně dopnuté do posledního knoflíku. Vlastně je celá nějaká jiná. Mluví tišeji. Jako by změkla.

Teď nemluví vůbec. Teprve když se pohledem setká s Barborou, nevydrží to už a zeptá se: „Proč se zlobíš?“

„Nezlobím,“ odfrkne Barbora.

Jistěže se zlobí. Poznala to Julka a ví to i ona sama. Chvěje se jí chrípí i ruce. Ale proč? Proč se jí vzteky svírá žaludek, když jí jediná přítelkyně oznámí, že se bude vdávat?

Proč?

To Barbora neví.

Dávno si odvykla nimrat se v citech i v myšlenkách.

A taky už dávno zjistila, že nehledat na nic odpovědi je mnohem jednodušší. Život mnohem hladčeji plyne, když člověk ráno vstane, přes den dělá, co je třeba dělat, a večer jde spát. Nad čím pořád špekulovat, když se stejně nakonec život zakroučí úplně jinak, než si člověk myslel a přál?

Všechny dřívější sny jsou pryč, rozplynuly se. Barbora se kysele ošklíbá, když jí ty dávné obláčkové představy z jakéhosi ne-japného důvodu paměť přivolá do mysli. Vidí je před otevřenýma očima i za zavřenými víčky, ale ona se na to nechce dívat, nechce na to ani myslet, nejraději by ty vzpomínky pohřbila hluboko, aby už ji nemohly trýznit, ale to se nedaří, stále přicházejí, nečekaně, vždycky ji zaskočí.

Brání se aspoň tím, že cítí až trochu pohrdavý soucit k té naivní holce, kterou kdysi byla. Dnes už jí přijdou ponejvíce směšné ty dávné, v duchu malované vize, v nichž coby stařenka sedí s Pawlem na zápraží a společně pozorují vnoučata, jak rostou, pyšně se radují ze všech čtyř děcek, jak si se životem uměly poradit, vedle ní sladce voní vzrostlý keř bílých růží od Larische a ona má hřbet zchromlý robotou, ale mysl klidnou.

Sny!

Ničím sám sobě člověk neubližuje víc než tím, že si něco vysnívá!

Skutečnost pak bolí mnohem víc, když se k těm snům přirovná.

Vyplnil se jí jenom ten robotou zchromlý hřbet.

Ale jinak?

Pawel pod zemí; Karel pod zemí.

Fanka bůhví kde. Byla čím dál protivnější, chvílemi až k nenávisti, a nakonec utekla bez rozloučení, ještě jí ani šestnáct nebylo. Lítost nad tím ale Barbora necítí, tu si už dávno zakázala, protože lítost ubírá sílu. Spíše má na Fanku vztek, že ji takhle sobecky nechala ve štychu, samotnou na všechno. Věděla moc

dobře, kolik toho na matku svým odchodem navalí, a přece se sebrala a prostě zmizela.

Tak špatně ji vychovala?

Nebo to nemohla nijak ovlivnit?

Barbora neví, ale ani tím se nemíní zaobírat, a celou záležitost v sobě uzavře s přáním, že se snad aspoň Fanka kdesi s kým-
si *nesmyka* a nedělá ostudu.

Ještě to by tak chybělo.

Barce je teď tolik, co bylo Fance, když utekla, ale Barka je naštěstí úplně jiná. Tahle holka se povedla, všemu hospodářství i náladě v domě je pravým požehnáním. Ruce má pracovitě, duši laskavou, copy až do pasu, tvář usměvavou, oči modré jako červencová obloha. Dokonce i Mokroška říkala, že kdyby si měla vybrat mezi Matuszkovic děvůškama dědičku, bez váhání by ukázala na Barku.

Ještě že to neslyšela Žofinka.

Žofinka se taky snaží, i když do Barčiny příčinnivosti jí dost chybí. Jako by ji pořád udivovalo, že je na světě tolik práce, kterou je třeba zastat. Do hospody se bojí jenom vstoupit, halas jí leká, kouř ji dusí, chlapské řeči ji děsí; to, co Barka dokáže přejít úsměvem, Žofince vháni slzy do očí.

Však on jí jednu svět udivovat přestane, to jediné je jisté.

Už je jí jedenáct; brzy zjistí, zač je všeho loket.

Otrká se, každá se otrká.

Ale možná jí v koutku duše taky zbydou představy o životě, jaký si vysnívala, když ještě byla naivní mladá holka.

Snad se jí aspoň tolik poštěstí, že se nad těmi zmařenými sny nebude v budoucnu smutně ušklíbat jako její matka.

Barbora se smutně ušklíbne.

V očích ji zaštípe pláč.

Zhluboka se nadechne, pevně semkne rty a pak mrští utěrku na výčep. Nestačí to. Stále se jí chce brečet. Cítí to známé chvění na hrudi, které předznamenává první slzu, ale Barbora

nechce brečet, ne teď, ne tady před Julkou. Musí to nějak zastavit.

Očima těká kolem sebe, čím by si ulevila, a v duchu se plísni: Už zase ses pustila do těch škodlivých dušezpytů! Jako bys nevěděla, čím to vždycky skončí. Sebelítostí.

A sebelítost je ještě horší než lítost.

Dost s tím.

Hned teď.

Třískne pečlivě vyleštěnou sklenicí o výčep tak rázně, až jí praskne v ruce. Střepty se rozletí po celé desce. Barbora si jednou rukou zvedne zástěru a hází do ní kusy rozbitého skla. Vykonává to důkladně, v plném soustředění. Když odvede myšlenky pryč od litování, pomůže to. Dneska to však trvá nějak nezvykle dlouho. Barbora stále cítí slzy pod spodními víčky. Ještě pevněji stiskne zuby a sbírá dál.

Uleví se jí, teprve když obsah zástěry vysype do kýble a na modrobíle pruhované látce zpozoruje krvavé skvrny.

Tak.

Konečně se může přestat litovat; konečně může mít jenom obyčejný vztek – na sebe za zničenou zástěru; na život za to, že jde tak kostrbatě.

Vztek má Barbora raději než lítost.

Lítost totiž člověka utlouká, zatímco vztek dodává fortel při práci.

Bůhví proč to tak je.

Ale je dobře, že to Barbora ví.

Přejede očima po policích se sklem. Vyleštěné púllitry stojí ve třech řadách, každý uchem natočeným doprava, znaky pivovaru ve stejném úhlu, seřazení jako vojáci. Barbora má ordnung ráda.

Teprve teď si všimne Julčina udiveného pohledu.

Rozvířené emoce ještě dosedají, a tak zlostně štěkne: „Co na mě tak hledíš?“

Julka se zvedne od stolu a během několika kroků, které ji dělí od výčepu, tiše řekne: „Sundej tu zástěru. Zajdu to na dvorek vyprat, dokud je krev ještě čerstvá.“

„Já si umím přeprat zástěru sama.“

„Já vím, Barborko.“

Teď už je Julka přímo u přítelkyně a cítí, jak se chvěje. „Barborko, já vím, že to máš těžké. Nedělej si to ale ještě těžší.“

Barbora skloní hlavu. Už zase ty slzy!

„Otoč se, rozvážu ti to,“ vezme ji Julka za ramena a jemným tlakem přiměje Barboru, aby udělala, oč ji žádá. „Hned jsem zpátky.“

Barbora stojí v osiřelém výčepu a chce se jí brečet. Nebo umřít. Podobně se cítila před jedenácti lety, když našla pod dřevěným přístřeškem mrtvého Karla.

Ale protože brečet nechce a umřít nemůže, opláchně si zkravenou dlaň ve škopku s vodou a jde do sklepa narazit sud.

Za chvílku je otvíračka a chlapi budou mít žízeň.

„Za družičku? Já?“ vykulí Barka oči, když si vyslechne všechny novinky.

„Ano, ty,“ směje se Julka. „Takovou krásnou družičku jsem si vždycky přála mít. Třeba se vdávám podruhé právě kvůli tobě.“

„Ale to vy říkáte jenom tak, paní Siwková,“ mávne Barka rozverně rukou, ale vzápětí se toutéž rukou chytí za pus: „Vždyť já nemám žádné šaty!“

„Nějaké ti pořídíme, s tím si hlavu nelámej.“

„Slavnostní?“ nakloní Barka hlavu na stranu a zvedne obočí.

„Samozřejmě že slavnostní. A věneček.“

„Věneček si uviju sama, můžu?“

„Můžeš.“

Sedí spolu u stolu ve sklepním bytě a nad hlavami jim rachotí hospodský lomoz pozdního odpoledne. Julka pohladí Barku po světle hnědých vlasech. Ta děvůška to tady celé prožářila. Je to vlastně malý zázrak, že si v sobě uchovala tolik radosti, když ji nemá čím přiživovat. Máma morous, táta i bratr mrtví, starší sestra utečená, mladší sestra ustrašená. To si pak jeden těžko uchová dobrý rozmar, ale Barka to dokázala.

V tomto ohledu se podobá Jurkovi, ten si taky ze všech možných nálad pokaždé vybere veselost. A Julka je mu za to vděčná, tolik vděčná! I ona má sklony ke kormoucení, sice ne tak silné jako Barbora, ale přece jen. Vedle Jurka se ale k žádnému smutnění nedostane, on ji nenechá. Kdykoli Julka začne mluvit o tom, co se jí v životě nepovedlo, za co se stydí a na co by nejraději zapomněla, Jurek ji obejmě a říká: „Holka moje, já tě chci se vším, čím jsi kdy byla! Bez toho bys byla jiná, a pak bych tě třeba nechtěl!“

Zlatý Jurek! Je úplně jiný než Anton, kterého si kdysi dávno brala z důvodu, na který se jí už dnes nedaří přijít. Snad se prostě chtěla vdát, protože se to od ní čekalo a ona sama to považovala za správné? Bylo to opravdu všechno, co tehdy chtěla? Dostat se pod čepce a doufat, že bude moct vést hezký život?

Na co tehdy spoléhala? Na Boží prozřetelnost? Pche! Z víry v nebeskou prozřetelnost už dávno prozřela. A nedošla k tomu nějakým usilovným přemýšlením, ničeho takového nebylo zapotřebí. Stačilo se jen dívat. Dívat se a vidět, co se kolem děje.

Jak by mohla dál věřit v dobrotu úmyslů tam toho nahoře, když jí samotné doma nastolil peklo? Když dopustil tu strašnou tragédii na Janu-Karlovi a na Františce, která pohřbila Barbořiny dva chlapy a přes dvě stovky dalších?

Kdyby jako poslušná ovce dělala jenom to, co jí nějaký kněz schválí, nejspíše by dodneška ustrašeně dřepěla v Antonově kuchyni a nesla svůj úděl jako spousta jiných ženských, které stále nepochopily, že jejich život neovládá pánbíček, ale ony samy.

Julka se zahledí na Barku, která sedí a v očích má radost, snad si zrovna představuje sebe samu v družičkovských šatech. Ta dychtivost po životě! V této domácnosti naprosto neobvyklá.

„A to se ani nezeptáš, koho si budu brát?“

„Koho si budete brát, paní Siwková?“

„Jurka Žebroka z pivovaru.“

„Jé, toho znám!“ vyjtkne Barka, ale vzápětí zvažní: „A to se může, vdávat se dvakrát?“

„Může. Jak vidíš, může.“

„Myslela jsem...“

„... že co Bůh spojil, člověk nerozpojuje“

„Hm,“ přisvědčí Barka.

„Je nová doba, Barunko. Lidé už začínají chápat, že i Bůh se může mýlit.“

Julka si bezmocně povzdechne a cítí, jak v ní začíná probublat zlost. Před jedenácti lety seděla v téhle špeluňce s Fanynkou a vysvětlovala jí, že nechat se svazovat tím, co říkal při kázání pan farář, je hloupost. Že člověk má používat především vlastní rozum a nevinit se z hříchu, když žádný nepáchá. A teď jako by se to celé vracelo znovu. Jako by těm, kdo žijí v téhle podzemní místnosti, ten jejich bůh nadosmrti upřel jakoukoli radost. Jako by z těch plísni prolezlých zdí lezla nevíra v právo člověka vzít život do vlastních rukou.

Čert aby tohle všechno spral!

Teď už to v Julce začíná vřít. Nejraději by všechno vykřičela. A křičela by opravdu hodně nahlas, aby to všichni slyšeli. Nemůže to však udělat. Nechce. Takový zlostný výlev by chuděra Barka nemusela vstřebat. Pochopit. Unést.

Barka sedí, čelo má zkrabacené a kouše si nehet na palci. „Opravdu si myslíte, paní Siwková, že by se Bůh mohl v něčem mýlit?“ vzhledne po chvíli a hlas má prosycený pochybnostmi.

Julka vidí, jak je holka celá zkroušená, a tak raději polkne všechny odpovědi, které ji zlostně napadnou, a namísto toho řekne: „Nelámej si s tím hlavu, Barunko. Raději přemýšlej, jaké květiny si zapleteš do věnečku.“

Těmito slovy nadobro vyčerpá všechnu vstřícnost, kterou v sobě pro tento den měla, a raději odchází nahoru do výčepu.

Každému schodu věnuje rázné dupnutí svého městského střevíčku.

Jurek pro ni přijede až ráno, nějak to tu musí přečkat.

Čert aby to tady spral!

„Zkaj se tu berete, paninko?“

Julka si tazatele přeměří pohledem. S profesním zaujetím utkví na chvíli u jeho umouněné hučky, snad kdysi jaksi tvarované, ale nyní připomínající klobouk hříbu, co ho ožrali slimáci.

Hučkař stojí u výčepu, opilecky na ni mžourá a nejspíše si chce jen nanicovatým hovorem ukrátit čas čekání, než mu hospodská naleje.

Julka je ale ještě stále najedovaná z rozmluvy s Barkou, a tak hučkařovu otázku raději přejde mlčením. Ví totiž, že kdyby se v tomto rozpoložení pustila do odpovídání, řekla by něco, co říct nechce a co nechce slyšet ani on sám.

„Tuž zkaj?“ nechce se však chlapík vzdát své odpovědi.

Julka po něm švihne otráveným pohledem a mlčí.

„Z Ostravy,“ odpoví namísto ní Barbora a podává svému hostu žitnou.

„Z takové dálky?“ překvapeně vysune spodní ret a pokyvuje hlavou.

„Tak, tak,“ přitaká Barbora.

„Dej mi pivo,“ poručí si Julka.

„No to se hned pozná ženská z hogofogo světa, když si umí v harendě pivo poručit,“ nevzdává se muž šance na konverzaci s osobou z velkoměsta.

„Myslíte?“ zasyčí Julka a do toho jediného slova vloží tolik odměřenosti, kolik se jí tam vejde, aby už ten otrapa konečně ztichl.

Neztichl.

Přešel do protiútoků.

„Moje roba by sem nikdy nevkročila.“

„A proč?“ zvedne Julka výbojně bradu.

„Stydno by jí bylo mezi tolika chlapama. Aspoň to tak říkala,“ krčí muž rameny.

„Aha. No vidíte, a mně stydno není.“

„Julka byla vždycky více do světa,“ snaží se Barbora naředit houstnoucí atmosféru. „Tady jí to bylo malé. Každý se přece snaží najít si svoje místo.“

Informace o Julčině původu hučkaře natolik zaskočí, že zapomene být útočný a s čistým úžasem se zeptá: „To jako že jste odsad? Na to nevypadáte, že byste byla odsad.“

„Jsem z Orlové. A pak chvíli z Karwiné. Odešla jsem po tom neštěstí v devadesátém čtvrtém.“

Doufá, že ho tou vyčerpávající odpovědí odradí od kladení dalších otázek.

Mýlí se.

„Vám tam chlapa zavalilo?“

„Ne.“

„Tak proč jste šla pryč?“

„Protože jsem chtěla jít pryč.“

„S váma je těžká řeč.“

„Však já s váma mluvit nechtěla.“

„No a já už s váma taky mluvit nechcu.“ Kopne do sebe štamprli, třískne s ní o výčep a jde pryč.

Mizérie v Julce bobtná jako namočený hrách. Ještě tohohle ožrunku měla zapotřebí! Jako by už jí dost nezkazily náladu Barbora s Barkou. Tenhle den se od samého začátku vydal špatným směrem. Přijela se podělit o dobré zprávy, jenomže tady jako by o ně nikdo moc nestál. Ušklibne se.

Jak to tady přečká do zítřejšího rána, než si ji vyzvedne Jurrek?

Zhluboka se napije piva, které jí Barbora načepovala, otre pěnu z horního rtu a očima klouže po lokále. Nezměnilo se tady vůbec nic, jen omšelosti přibýlo. Židle vržou, okna volají po umytí, stoly po nátěru. Na středovém lustru visí mucholapka obtěžkaná černými mrtvolkami. Z parapetu zmizely muškáty. Je možné, že během těch let alespoň vymalovali, ale nabílená stěna nemá v hornické hospodě dlouhého trvání. Jinak je všechno stejné jako před deseti lety, a je dost pravděpodobné, že ani za dalších deset roků to nebude jiné.

Teď stejně jako tenkrát vidí kvelb plný chlapů, kteří zapíjejí skončenou šichtu. Sedí kolem dřevěných stolů, stále ještě v oblečení, ve kterém vyfárali, a uhelný prach je všude: na okrajích

stolů, o které se otírají fárací kamizoly, na podlaze, kam opadává z pracovních bot, na sedácích židlí.

Zakouřeným prostorem se nese halasný hovor a slévá se v nesourodou směsici, z níž jen tu a tam vyční jednotlivé slovo či věta, které nijak nenaznačují, že by se kdokoli z přítomných zaobíral něčím jiným, než je prostý životaběh. Svět kvasí, ale do Karwiné jako by ten kvas nedoléhal. Jako by tu nikoho nezajímalo, že se dějí velké věci, a pokud zajímá, pak jen tolik, kolik se dotýká přímo jeho.

Tato uzavřenost udřených Julku dílem popuzuje, dílem jí vnuká myšlenku, jestli to není vlastně pochopitelné, nebo dokonce správné. A jestli ne správné, pak alespoň lepší. Mít vzletné cíle je hezké, ale jestliže se jich člověk snaží dosáhnout odsud, vydává se na velmi nesnadnou cestu. Mnohem snazší je přeskačovat z jednoho stejného dne na druhý a v harendě se navzájem utvrzovat, že takhle to má být.

Nejspíše by sama nebyla jiná, kdyby ji nesnesitelnost soužití s Antonem v devadesátém čtvrtém nevyhnala. Nemůže sama před sebou popřít, že Ostrava pro ni nepředstavovala nic víc než cíl útěku před špatným manželstvím. Ne, žádná jiná ctižádost ji tehdy na cestu nevypravila. Plátenickou dcerku a hornickou manželku sotva mohlo napadnout, co velký svět nabízí. Copak mužou člověka lákat možnosti, o jejichž existenci nemá tušení?

Jak se mohla v plátenické chalupě či hornickém domku dozvědět o pařížské módě nebo o lahodnosti tekuté čokolády?

Druhá věc ovšem je, že jakmile se o tom všem, co velký svět nabízí, dozvěděla, rozhodla se to do svého života přijmout a udělat vše pro to, aby si to v něm mohla také ponechat.

No... a třetí věc je, že ne tak docela dávno musela sama sobě přiznat, že buď pro dosažení tohoto cíle neudělala dost, anebo si zkrátka stanovila příliš vysoký cíl.

Anebo to s ní Wilhelm od samého začátku nemyslel vážně. Možná její sny sahaly až příliš vysoko, kdo ví?

Dnes už jen se smutným pousmáním vzpomíná na časy před zlomem století, kdy se v ostravských kavárnách a salonech

vzrušeně hovořilo o urputnosti Franze Ferdinanda, který si všemu a všem navzdory dokázal prosadit sňatek se společensky nerovnou Žofíí.

Jakýmsi podivným a dnes už jí samé nepochopitelným hnutím myslí začala v životním příběhu hraběnky Chotkové spatřovat paralelu k tomu svému. Jestliže to vyšlo Žofii, třeba to vyjde také mně, utěšovala se. Ostatně jsem o rok mladší než ona, že ano. A nehodlám se provdat za budoucího císaře, ale za inženýra z vítkovických železáren. Důležité je, že svět už nelpí na dodržování starých přežitých pravidel, že teď už se lidé mohou řídit vlastní vůlí. Kupříkladu že se může nadějný mladík z měšťanské rodiny v Heidelbergu oženit s proletářskou holkou z Karwinné. V tom spatřovala Julka svou velkou naději a jejímu naplnění obětovala vše.

Do nového století vstupovala stejně jako všichni kolem s nadějí a vírou, že teď už svět čekají samé dobré věci. Všechno špatné skončilo; teď už lidi mají dost rozumu, zkušeností a technických vymožeností, aby mohli věřit v nadcházející krásné časy.

I Julka si té velké zlomové noci malovala světlou budoucnost.

Jenomže zatímco se Žofie v červenci vdala a stala se kněžnou, Julie stále čekala a snila o prostorném měšťanském bytě, německy hovořících hostech a úhledných dětech, které v salonu hrají na piano.

Když se překulil další rok, už začala tušit, že se chová bláhově a že by měla neperspektivní vztah ukončit. Nedokázala však v sobě zadusit poslední špetku naděje, která se krčila v koutě její duše a občas jí vemlouvavě radila: Věnovala jsi mu kus mládí a velký díl své krásy. Proč to chceš ukončit zrovna teď? Co když už zítra přijde to, na co celé roky čekáš?

Polekána představou, že by se mohla vlastní unáhleností o všechno štěstí připravit, neudělala nic.

V této ustrašené ustrnulosti přečkala tři další roky.

Teprve pětatřicáté narozeniny jí otevřely oči. Najednou na ni stále častěji dotíralo bodavé zjištění, že její kdysi téměř hmatatelné vize řídnou a stávající se spíše pavučinou, skrze kterou teprve

teď dokázala vidět, že Wilhelm ji už nevodí do společnosti, že jí cimříčku sice elegantně zařídil, ale navštěvuje ji stále zřídkavěji, a především – že v tomto věku v ní budoucí matku svých dětí bude ochoten vidět jen sotva který muž, natožpak ambiciózní německý inženýr.

A tak se jednoho dne odhodlala učinit hrdé gesto a řekla Wilhelmovi, že už se s ním nechce dále scházet – nepochybně i ze strachu, aby on neudělal totéž jako první. Přijal tu zprávu až urážlivě vlažně. „To jsem zvědav, jak si beze mě poradíš, *schätzchen*,“ řekl s nadzdvíženým obočím, zlehka ji poplácal po rameni a odešel.

Prozření málokdy chutná sladce.

Také zmařená naděje představuje hořké sousto.

Ze všeho nejhorší však pro ni bylo poznání, že naděje vlastně nikdy neexistovala.

Ta pohrdlivá Wilhelmova věta byla výmluvnější než tisíce slov. Teprve díky ní a tónu, jakým ji vyslovil, Julka pochopila, že z ní nikdy nehodlal udělat Frau Hertzler; pro něj byla vždy jen příjemnou kratochvílí, milou společnicí, vášnivou milenkou. Vydržovanou milenkou.

Jak jsem mohla být tak hloupá? vyčítala si.

Styděla se sama před sebou za svou naivitu.

Proměnila na slzy žal nad všemi promarněnými roky.

Proměnila na střepy porcelánovou sošku, kterou od něj dostala.

A nakonec se šla opít. Pořádně opít, snad poprvé v životě. Dnes nebude dodržovat dekorum, není proč. Záměrně se vyhnula podnikům, jež dříve navštěvovala s Wilhelmem, protože nechtěla na sobě cítit výsměšné pohledy lidí, kteří v ní neuvidí nic než odhozenou stárnoucí chudinku.

Zamířila do míst, kde ji zcela jistě nikdo znát nebude.

Když už společenský pád, tak se vším všudy.

Do hospody pod podloubím kousek od ostravského Ringplatzu vcházela s malou duší, ale dala si záležet, aby alespoň hlavu nesla hrdě vztyčenou.

A pak se to stalo.

Jestliže až do této chvíle závisely všechny životní změny čistě na Julčině vůli a pílí, tentokrát poprvé zasáhl osud.

Měla v úmyslu věnovat se osamělému popíjení na kraji roho-
vé lavice, stranou všeho bujarého dění, ale už u první skleničky
vína ji z toho chmurného počínání vytrhla otázka:

„Odkud vy se tady berete?“

Vzhlédla k tazateli.

„My se známe?“

„Ne. Ale nevypadáte, jako byste sem patřila.“

„Třeba právě zjišťuju, kam vlastně patřím,“ ušklíbla se.

„Sem podle mě ne. Ale je dobře, že jste přišla.“

„Proč?“

„Protože se tak s váma můžu seznámit.“

„Proč byste se se mnou chtěl seznámit?“

„Protože se mi líbíte.“

Jeho přímočarost ji zaskočila, takovému vyjadřování dávno
odvykla. Wilhelm a zákaznice v modiství dávali přednost sofis-
tikovanější mluvě, v níž *kinderstube* mnohdy zastřela podsta-
tu sdělení až k nesrozumitelnosti. Byly časy, kdy to považovala
za projev vznešenosti. Dnes jí to však připadalo už jenom jako
čiré pokrytectví. Spousta krásných slov, která slouží k tomu, aby
nebylo nutné říct pravdu.

Podívala se na muže, který ještě pořád stál před ní, snad čekal
na odpověď. V očích měl pobavení, koutky úst zdvižené v mír-
ném úsměvu, postoj vyčkávací.

„Jsem vám k smíchu?“ zeptala se.

„Ani trochu. Jak vás to mohlo napadnout?“

„Stojíte tady a usmíváte se.“

„Protože mi dělá radost se na vás dívat.“

Teď už ji jeho přímočarost zaskočila natolik, že zmlkla doce-
la. Čekala, že odejde, když se s ním nebaví, ale on ne. Dál tam
stál. Cítila, že se na ni dívá, ale sama se neodvažovala vzhlednout.
S očima sklopenýma k podlaze hleděla na jeho boty a upíjela víno.

To nejsou hornické bagančata, uvědomila si po chvíli.

Tenhle mužský se neživí dělnickou profesí, to se pozná.

Zrovna když se začala zamýšlet nad tím, co je ten chlapík asi zač, ozval se znovu:

„Dělá mi radost se na vás dívat, jenže mnohem raději bych s váma i mluvil.“

Vzhlédla, ještě stále nerozhodnutá, co si s tou situací počít.

„Koukám, že máte dopito. Můžu vám koupit další sklínku?“

„Ale já nejsem žádná animírka.“

Tentokrát se zasmál nahlas. „No to je mi jasné od samého začátku. Sice pořád nemůžu přijít na to, odkud a proč jste se tady vzala, ale na cosi k pití vás pozvu rád. Třeba mi pak sama řeknete, co jste sem přišla hledat.“

„Přišla jsem se opít.“

„Tak to abych šel pro to víno, co?“

Jen pokývla hlavou.

A poprvé se usmála.

A během dalších sklenek vína mu řekla nejen to, co sem přišla hledat, ale i to, co hledala předtím. A jak to nenašla.

Poslouchal pozorně; snad nikdy předtím neměla Julka tak pozorného posluchače.

Nad ránem ji doprovodil až před dům a nechtěl jít nahoru.

Vryl si do paměti její adresu a odjel taky domů.

Celou cestu se usmíval.

Však co by se neusmíval, když si právě našel nevěstu v abštajku?

Považte – v abštajku!

A usmívá se i Julka, když si teď na to první setkání vzpomene.

Vzteky, který v ní ještě před chvílí bobtnal, se rozplyne a ona sama najednou neví, proč byla na toho hučkaře tak protivná. Chtěl si chudák jenom ukrátit čas, než mu Barbora naleje štamprli.

Koneckonců vlastně jí položil stejnou otázku jako tenkrát Jurk.

Julka se nad tím zjištěním uchechtne nahlas, a to přitáhne Barbořinu pozornost.

„Co se najednou tak ščuříš? Ještě před chvílí jsi tady metala blesky, a najednou se usmíváš jak měsíček na hnoju.“

„Na něco jsem si vzpomněla.“

„Na co?“

„Na první setkání s Jurkem.“

„A řekneš mi teda konečně, kde jste se potkali?“

„V Ostravě. V jedné hospodě.“

„A co Anton?“ vystrčí Barbora bradu.

Julka zaskočeně zamžiká: „Tak Anton ti leží v hlavě?“

„Neleží,“ kroutí Barbora hlavou. „Akorát si pamatuju, jaký byl poděs. Proto se ptám. Jak ten to přijal?“

„Přesně tak, jak si umíš představit,“ ušklíbne se Julka. „Vztekal se jak čert, a kdyby ho Jurek nezastavil, nejspíš by mě zase zmlátil.“

„Ale nakonec souhlasil, ne?“

„Barborko...“ Julka se zhluboka nadechne a pak pokračuje: „Vyhnal nás. A za tři dny ho našli oběšeného na půdě.“

„Kristepane,“ křížuje se Barbora zděšeně.

„Sám se rozhodl, jaký život povede,“ řekne Julka zastřeným hlasem. „A sám se pak rozhodl, jak ten život skončí. Není to ničí vina. Ani moje.“

„Já vím, ale stejně...“

„Lidi z kolonie mu chtěli pomoci, ale on je od sebe celé roky odháněl. Jenom chlastal, i z roboty ho kvůli tomu několikrát vyhodili. Je mi ho líto, ale...“ odmlčí se Julka, „... ale nikdy nebudu litovat, že jsem od něho odešla.“

„No, s Jurkem budeš mít určitě lepší život,“ pronese Barbora a v jejím hlase poprvé zazní trocha smířlivosti.

„To budu,“ pokyvuje hlavou Julka.

„Ale stejně je to babař.“

„Barborko. Všichni máme něco za sebou. On i já. I ty, koneckonců. Akorát... prostě se člověk musí snažit, aby si kvůli minulosti nezavřel dveře k tomu, co může být.“

„Co tím myslíš?“ zkrabatí Barbora čelo.

„I ty by ses mohla znovu vdát. To tím myslím.“

„Nemohla. Nechci.“

„Proč?“

„Kdo by si vzal odkvetlou ženskou?“

„On už by se někdo našel.“

„Tady?“ ukáže Barbora rukou po lokále. „Tady jsem za hospodskou. Po mně už chlapi chtějí jenom to, ať rychle nalívám a ještě rychleji roznáším.“

„Pořád jsi hezká.“

„Nejsem. Mám pět křížků na krku a hřbet mě bolí čím dál víc. Do zrcadla se taky umím podívat. Ne, Julko, dej s tím pokoj. To už není pro mě.“

„A třeba se pleteš,“ vede si Julka dál svou. „Třeba na tebe ještě něco hezkého čeká.“

„To čeká. Vypravím Barku s Žofinkou do života, věno jim dám i svatbu vystrojím. Akorát... akorát mám o ně trochu strach.“

„Proč?“

„Vidíš tam toho v rohu? Toho s černým knírem?“ kývne bradou.

„Vidím. Kdo je to?“

„Barnabáš.“

„Barnabáš? Co je to za jméno?“

„Divné, že? Zní až trochu čertovsky. Hodí se k němu. Onedá se ožral namřt a řekl mi, že já už jsem stará, ale s tou mladou – Barku myslel – by si prý dal říct. Bojím se ho.“

„Pazgrívec. Dyť má nejmíň padesát!“

„Má. Ale je mu to jedno. Spouště chlapů je všechno jedno, když to na ně přijde. Proto jsem se už nikdy nechtěla vdát – v hospodě vidím i slyším, jak to chodí.“

„Co tím myslíš?“

„Nestalo by se poprvé, že si chlap vezme havířskou vdovu a pak... pak vezme zavděk i jejíma dcerama. Stará se stará, mladá obšťastňuje, tak to tady kdysi jeden vykřikoval u stolu, aby se ostatním pochlubil.“

Julka se zhluboka nadechne a stočí oči ke kníratému Barnabášovi, který cosi zvesela vypráví svým kumpánům u stolu. Vpředu mu chybí zub.

Barbora pokračuje: „Rozumíš? Už mi rozumíš líp? Vybrala jsem menší zlo. Raději se udřu a zůstanu nadosmrtni sama, než abych osud děvušek dávala všanc. A Pawlovi se stejně žádný nevyrovná, tak co.“

„To máš pravdu. Pawlovi se žádný nevyrovná.“

Ráno zastihne Barboru v mátožném stavu. Je unavená, snad s každým dnem unavenější, a stále častěji na ni dotírá myšlenka, že by si potřebovala pořádně odpočinout.

Nebo aspoň trochu.

Přivolá si do mysli představu blaženého dne, ve kterém by mohla zůstat v posteli, jak dlouho by se jí zlíbilo, pak by si na zápraží vypila velký hrnek melty s nalámaným chlebem, pořádně by se protáhla a šla by na pomalý špacír, kde by měla za povinnost jen vyhrát se na jarním slunci, poslouchat šumění větru v korunách stromů a nechat si hladit lýtka vysokou květnovou trávou.

A pokud je tato představa příliš smělá, šla by třeba i pro sůl do Wieliczky a nechala si zkrvavět záda.

Anebo pomáhat na pole, však tam je o tomto čase spousta práce.

Cokoli by udělala, jen kdyby se zbavila hospody!

Copak ale může?

Copak se může připravit o živobytí a střechu nad hlavou?

S Mokroškou není v posledku vůbec rozumná řeč; co umřel starý Mokroš, je lepší jí vůbec nechodit na oči. Celé roky láteřila nad jeho nemohoucností a skuhrala nad množstvím péče, kterou po ní požadoval, ale když z ní to břemeno sejmul a odešel na onen svět, úplně se pomátla.

Jeden by čekal, že bude truchlit, ale to jí vydrželo jen chvíli. Vdovský žal se během několika týdnů po pohřbu přeměnil v jakousi zavilou mlčenlivost, ze které občas vyšlehla uštěpačná

poznámka. A ještě o něco později přišla nevraživost: Mokrošce najednou nic nebylo dost dobré, sekýrovala Barboru za každou maličkost a po jednom záchvatu vzteku jí vmetla do tváře, že už místo ní o nedělích sloužit nebude: „Bydlíš u mě sedm dní v týdnu, tak budeš sedm dní v týdnu robit!“

Vyvrcholilo to nedávno, když se večer po výplatě chlapi seřvali jako koně a rozbili přes tucet krýglů a čtyři židle. Barbora věděla, že se bude Mokroška vztekat, a snažila se ten budoucí vztek umenšit alespoň tím, že do tří hodin nad ránem uklízela a napravovala škody. Dokonce obrázek na zdi převésila, aby zakryla místo, kde se odloupl kus omítky. Ani usnout pak nemohla, jak se bála, co bude. A bylo: „Cos dělala? Stála za výčepem a dívala se, jak všechno ničí? Ještě jednou, a půjdeš!“

Znovu bodne Barboru křivda, když si na to teď vzpomene.

Ale aspoň že se z toho všeho mohla včera vypovídat Julce.

Jednomu se uleví, když upustí páru.

Posadí se na posteli a zvedne paže, aby se protáhla. V zádech jí hlasitě křupne. Stáhne ze sebe peřinu a donutí ztuhlé klouby, aby jí umožnily položit nohy na zem. Na chodidlech zastudí podlaha, když vykročí k latoru, aby si opláchla obličej.

Nechá vodu stékat z tváře na krk a začne se oblékat. Sukně by už potřebovala přeprat, ale pro dnešek to ještě vydrží, za výčepem to stejně není vidět. Alespoň halenu si vezme čistou a vlasy stočí do drdolu. Vezme boty do ruky, aby jejich klapot nikoho neprobudil, ale když už sahá na kliku, ozve se za ní ochraptělý Julčin hlas: „Dobré ráno.“

„Dobré,“ šeptne přes rameno Barbora a už jde nahoru, aby v hospodě všechno připravila.

Včera večer neuklidila jako obvykle, protože s Julkou pokračovaly v započatém hovoru a ten se jim přelil dlouho přes půlnoc. O to rychleji to bude muset zvládnout teď ráno.

Oči by spaly, v zádech znovu křuplo, ale Barbora už stojí na dvoře a pumpuje vodu do dvou kýblů, aby mohla umýt pocintané stoly a ošlapanou podlahu.

Nahoru, dolů.

A druhý kýbl.

Z drdolu jí vypadne pramen vlasů, který pak popuzeně odfukuje ze rtů až do chvíle, kdy obsah obou věder vylije do velkého prádelního hrnce, aby vodu ohřála.

Chvíli stojí uprostřed kuchyně, ruku přiloženou k bedrům, a přemýšlí, co teď. Co nejprve a co až potom.

Ve výčepu ji praští přes nos puch tabákového kouře a čpících zbytků na dně sklenic. Takhle už to nikdy nenechám, slíbí si v duchu a jde pozotvírat všechna okna, aby v lokále přestalo být k zalknutí.

Musí jít na čtyřikrát, než všechno špinavé nádobí odnese k mycímu.

Do každé sklenice špláchne naběračkou trochu vlažné vody z hrnce na sporáku, ať se lepkavá vrstva zaschlého piva odmočí, a jde utřít stoly.

Jakmile je s tím hotová, obrátí židle nohama vzhůru a vytáhne z kumbálu koště, aby mohla zamést.

Ještě nemá ani třetinu podlahy, když vrznou dveře a v nich stojí mžourající Julka.

„Slyšela jsem tě hrkat židlema.“

„Já vím. To se potichu udělat nedá.“

„Proto to neříkám. Přišla jsem ti pomoci.“

Barbora zůstane zaraženě stát, ale jen na chvíličku, potom pokyne bradou ke kuchyni. „Zůstalo tu po včerejšku všecko nádobí. Voda už bude ohřátá.“

Julka si vykasá rukávy. „Zástěru máš?“

„Hned za dveřma na zdi.“

Za hodinu mají hotovo. Vyleštěné sklenice stojí na policích a lokálem se nese slabá vůně octové vody. Barbora rozvěsí utěrky na tyč nad sporákem.

„Děkuju, Julko. Hnedka je veseleji, když je tu někdo se mnou. A práce jde líp od ruky. Sama bych se s tím lopotila ještě nejmíň hodinu.“

„Tak to máme hodinu k dobru,“ přejde Julka všechny díky i stesky. „Ještě ti nanosím vodu a ty zatím uchystej cosi k jídlu.“

„Meltu s chlebem?“

„To jsem neměla, ani nepamatuju!“

„Tak aspoň poprubuješ, jestli ti ve městě jazyk neodvykl od obyčejných chutí,“ směje se Barbora. „Chceš chleba nalámat rovnou do melty?“

„Ne. Ten si dám zvlášť. Možná jsem přece jenom trochu víc cimprlich,“ směje se Julka už přes rameno a řinčí kbelíky ven ze dveří.

Barbora ji vidí kuchyňským oknem, jak pumpuje vodu, a cítí skoro dojetí. Julka je jako její strážný anděl, vždycky se jí objeví v životě, když ji opravdu potřebuje, když se cítí v koncích. Tentokrát po té strašné havárii, teď v nevolnictví u Mokrošky. Vyslechnete, pomůže, poradí.

Znovu píchne Barboru stud, že ji včera přivítala tak nevlídně. Teď už vlastně ani neví, co ji to popadlo, že se na Julku tak obořila. Proč se nedokázala radovat, že její přítelkyně chystá vdavky? Proč namísto toho prskala jedovaté otázky?

Možná začala její sežmoulaná duše vyplivovat nahromaděnou nespokojenost s vlastním údělem; možná jí našeptávala, že není spravedlivé, aby jeden měl tolik štěstí, zatímco ona se jen lopotí ze dne na den, kouska odpočinku nemá, o jednu dceru ve zlém přišla, o druhé dvě se bojí, hřbet jí bolí, v plesnivé cimře přebývá, všechno špatně, naději nevidět.

Pokusila se to Julce během nočního povídání vysvětlit a nakonec to shrnula: „Vlastně je všechno stejné, jako bylo dřív. Akrát je to všechno mnohem horší.“

Když teď dochystává snídani, kterou díky Julčině pomoci pro jednu nebude muset ujídat při práci, najednou jí znovu vytane myšlenka z dnešního rána. Chtěla přece sedět na zápraží a beze spěchu si vypít hrnek melty s nalámaným chlebem!

Chtěla, a může!

Ráno si to přála, a teď to má.

Nevídané. Jednoduchost tohoto sledu událostí jí pobaveně pozvedne koutky rtů. Barbora je uvyklá tomu, že si všechno musí tvrdě zasloužit. Že by mohly věci přicházet jen tak, protože

si na ně pomyslela, to nezná. Přesněji řečeno, doposud to neznala.

Najednou se jí dýchá o trochu lehčeji. Kvapně naskládá na podnos dva tlusté krajíce, kopeček tvarohu, trochu medu a pak i kouřící hrnky. Prokličkuje mezi stoly ke dveřím, které vedou na dvůr, a pak ven, na vzduch.

„Najíme se tady, co říkáš?“ vyhrkne na Julku, ale na její odpověď nečeká a usedá na dřevěnou lavici s výhledem na dvůr.

Je krásně, ve vzduchu už voní jaro a slunce začíná zase hřát. Barbora mu nastaví tvář a vyhřívá se. Cítí, jak jí teplo prostupuje až do morku kostí, nechává se hladit vánkem a je to příjemné, vlastně slastné, noří se do toho pocitu a najednou si uvědomí, že už ji velmi dlouho nikdo nepohládl, tak velmi dlouho, že už vlastně ani neví, jaké to je, cítit na kůži čísi dlaň.

Už si ani nevzpomíná, jaké to je, když je člověku aspoň na chvíli dobře.

Tak dobře, až by z toho brečel.

Sluneční paprsky a teplý vítr dál vysušují krustu jedenáctiletého trápení a Barbora to cítí, vstřebává, nic neříká. Nechává všechno plynout, protože tak jí to v této chvíli přijde správné. A úlevné.

Julka si přisedne a teprve při bližším pohledu vidí, že Barboře z koutku zavřeného oka stéká slza.

Položí jí dlaň na ruku, která svírá hrnek s meltou.

Barbora se spokojeně usměje, ale oči nechává zavřené.

A Julka přesně v té chvíli pochopí, že sem nepřišla jen oznámit vdavky.

Musí udělat ještě něco dalšího.

Co nejdříve.

„Máš recht, holka. Už ani se mnou sestra nepromluví kloudného slova,“ pokyvuje Žofie hlavou.

V kuchyni kolonijního domku pod šachtou Gabriela se vůbec nic nezměnilo, jen přibyl další nános omšelosti. Nátěr na

stole rozpukal a drolí se, na okrajích už z něj nezbylo nic; dřevěnou desku dávno ohladily rukávy stolovníků do leskla. Prkna na podlaze jsou ošlapaná tak, že ve spárách vznikly škvíry, v nichž při každém zametání a vytírání ulpí další vrstva naneseného uhelného prachu a bláta.

A voní to tady jinak. Starobou. Podél Žofiných úst se táhnou hluboké rýhy, které sevřely bledé rty do vpadlé úžlabiny. Sedí shrbeně a pohybuje se s viditelnou námahou, při nalévání melty její chvějící ruce vycrbolí trochu tekutiny mimo nachystané hrnky. Jen se ušklíbne a nechá nahnědlou kaluž zasychat na stole.

Ještě před pár lety by vyskočila, odběhla pro hadr a rozlitou meltu rázně utřela, poplatná své celoživotní hemživosti a neschopnosti posedět s rukama v klíně. Žofie, která nic nedělá nebo aspoň nic neříká, se vymykala představě každého, kdo se s ní kdy setkal.

Teď ale sedí a posmutněle přikyvuje na souhlas s Julčiným líčením událostí u Mokrošů.

„A děvušky Barboře nepomůžou?“ zeptá se, když si vypoślechnou celou litanii.

„Ty jsou až do oběda ve škole. A odpoledne je Barbora nechce do hospody pouštět, aby si na ně chlapi nedělali chutě.“

„Na koho?“

„Na Barku a Žofinku přece.“

„Vždyť to jsou malé holky!“

„No... Barka už tak docela malá není. A vy přece víte, Žofie, čeho jsou někteří chlapi schopní.“

„Vím,“ ucedí Žofie a skráně se jí zavlní, jak mezi zařatými zuby drtí vztek. „Moc dobře to vím. A ty koneckonců taky.“

Julka se zhluboka nadechne, ale vzápětí semkne rty a sklopí hlavu. Nechce o Antonovi mluvit. Nemá nejmenší chuť pouštět se do rozmluvy o prchlivosti a zapšklosti svého prvního muže. Nechce si přivolávat vzpomínky na jeho vztekem zkřivený obličej, na nenávisťně zařaté pěsti, na pach opileckého dechu, kterým zamořil celý domek. A už vůbec si nemíní do mysli

přivolávat představu bezvládného těla, které visí na půdním trámu. Ne!

Nepřišla přece za Žofií proto, aby se ohlížela do zlé minulosti. Dopředu je třeba hledět; změnit k lepšímu to, co se ještě změnit dá, a neužírat se nezměnitelným.

Moudrá Žofie správně porozumí nastalému tichu.

„Barbora by se měla vrátit,“ řekne prostě.

„Kam? Sem? To nebude chtít.“

„Co by nechtěla?“

„Kvůli vzpomínkám.“

„Vzpomínky...“ mávne rukou Žofie. „Všichni nějaké máme.“

I ona je má, hlubší a bolavější, a v posledku stále častěji dotírající. Mohla by je sama pro sebe odbýt tím, že je staromilná bába, které nadcházejících sedm křížků na krku nedovoluje přijmout novou dobu, ale Žofie za svým nepřijetím současného stavu cítí i něco víc, jakési neuchopitelné znepokojení.

Celý život světa kolem sebe dobře rozuměla, teď mu však rozumět přestává.

Zatímco ostatní slyší ve hřmotu šachet a hukotu koksárenských pecí krásnou píseň, k Žofiným uším doléhá jen lomoz. Zatímco Karwinští pějí chválu na rozlehlost a jedinečnost Larischovy zámecké zahrady s jezírkem, v Žofii bublá rozladění nad tou spoustou marnotratně zabrané půdy. A jestliže se lidé rozplývají nad velkolepostí nového kostela svatého Jindřicha, který Larisch nechal vystavět pro čtyři tisícovky věřících, Žofie dál umanutě chodí do starého kostela u kolonie, protože v obecně opěvované velkoleposti nového svatostánku neuměla Boha najít.

V jejích modlitbách přibyla jedna zcela nová: za Karwinou, za celý tento kraj.

Stále více se Žofie děsí představy téměř nekonečných štol kdesi hluboko pod povrchem, nebezpečných a temných, v nichž se komíhají světla hornických kahanů a ozývají údery kylofů. Tisíce mužů vyprazdňují útroby země v jednotvárné dřině, aby uživilí rodinu, a sami přitom dávají den co den všanc své zdraví, dokonce i život.

A i když tu a tam mnoho životů zhasne, většina přežilých se nenechá odradit a znovu sfárá pod zem. Však i po tom obrovském neštěstí na Františce a Janu-Karlovi před jedenácti lety, při kterém zahynul Barbořin muž i syn a dalších dvě stě třiatřicet havířů, čekali úpěnlivě chlapi z obou šachet, kdy konečně budou smět znovu rubat. Půl roku to trvalo a oni zůstali raději na poloviční mzdě, než aby se pustili do něčeho jiného.

A když o pár měsíců později bouchlo zase na Hoheneggeru a zavalilo přes padesát chlapů, dopadlo to úplně stejně.

Jako by si chlapi z Karwiné ani neuměli představit, že by se vrátili k tomu, co dělali dřív.

Jako by je havířina uhranula a oni bez ní už nechtěli být.

Ostatně někteří se ani neměli k čemu vrátit. Vždyť i sama Žofie vyrostla v rodině, kde se všichni muži věnovali výhradně uhlokopectví, a to i v časech, kdy havířina ještě nebyla považována za stálou profesi, ale spíše za zimní zdroj přivýdělku pro sedláky a řemeslníky z okolí.

U nich doma se však havířině upsali všichni od samého počátku. Snad to bylo tím, že jejich chalupa stávala kousek od místa, kde býval kopec Ptáčník, na němž prý kdysi dávno vykutali vůbec první štolu. Snad to byla síla toho místa, která všechny chlapy jejich rodu táhla pod zem. Anebo vidina lepšího výdělku. Anebo obojí.

Žofie s láskou uchovává jednu ze svých nejranějších vzpomínek, ve které sedí na klíně staříčkovi a on jí snad postě vypráví, jak se za jeho mládí vytahovalo uhlí z jámy rumpálem a jak hned vedle v řadě čekaly koňské povozy, aby vytěžené hromady rozvezly do Bialska, Frýdku, Těšína a Jablunkova. Nikam dál; nijak jinak než na povoze. Uhlí se tehdy prodávalo stejně jako obilí, na sypané *miarky*, to malé Žofii vždycky přišlo legrační. Větší množství by si tenkrát nikdo nepořídil, protože hutě, kovárny i pece v domácnosti byly vystavěny k užití dřevěného, nikoli kamenného uhlí. Ale teď?

Na železničních vlečkách u šachet stojí prázdné vagony, které hladově spolykají vše, co jim spadne do ohromného chřtánu,

a stále nemají dost. Jakmile jsou vrchovatě nasyceny, míří všude tam, kam vedou koleje, a ty dneska vedou i do těch největších dálek, kam by kdysi koňský povoz dojel snad za měsíc. Jestli vůbec.

Ze země rvou havíři stále více a více, aby ty hladové železné chřtány naplnili.

A Žofie má strach, kam až to může vést.

Nahoře, nad zemí, rostou další a další kolonie, obchody, parky, lázně a kostely, jejichž věže sahají skoro do nebe. Nahoře to vypadá, jako by nastával ráj. Ale co dole?

Kolik si toho ještě nechá země líbit? Už před deseti lety bylo třeba snížit věž starého kostela, aby kvůli pohybům půdy nespadla. Copak je Žofie jediná, kdo si to pamatuje? Copak nikomu dalšímu nepřijde v této souvislosti divné, že jen kousek opodál vyrostl kostel mnohem vyšší?

Není tahle nová Karwiná výrazem příliš velké pýchy?

Žofie neví a je z toho trochu nespává, protože po většinu svého života vždy věděla, co si myslet a co dělat. Jenomže to byl ještě jiný svět, který uměla chápat. Teď jako by už nevěděla vůbec nic a k budoucnosti hledí s obavami. Mohla by se planě utěšovat, že jí osobně se ta obávaná budoucnost netýká, ale Žofie taková není, nikdy se neuměla oprostít od starosti o bližního. Ráda lidem pomáhala, nikdy nestála opodál. Ale teď neví, neví.

A tak stále častěji sedí na zápraží a s rukama bezmocně složenýma v klíně pozoruje nekonečné otočky šachetních kol na Gabriele. A zatímco jí na zástěru dopadá uhelný prach, marně se snaží nalézt odpověď na otázky, které jí víří hlavou.

Co bude dál? Copak lze opravdu beztréstně vyprázdnit zemi, aniž by za to přišla odplata?

Žofii občas z těchto úvah popadne hrůza k nevyovězení děsivá, uvězní jí slova v krku, a ona se pak nedokáže svěřit či vyzpovídat nikomu, ba dokonce ani panu faráři. A možná je to tak dobře, protože dokonce i laskavý pan farář by ji dozajista měl za pomatenou, kdyby mu vylíčila ten děsivý sen, co jí poslední dobou narušuje spánek.

Ve snu Žofie vidí, jak země tohle všechno polyká, stejně jako teď vagony polykají vytěžené uhlí. Za ohromného rachotu se karwinské domy bortí a propadají pod povrch, aby vyplnily vy-rubanou prázdnotu. Nahoře zůstává jen holá země, šedivá a ne-hostinná. A uprostřed té apokalyptické planiny se tyčí starý kos-tel, ale je jakýsi divný, jako by se zešikmil.

Šikmý kostel!

Žofie se snaží tu hrůznou vidinu zahnat, zasunout ji do nepa-měti a nemuset se trápit jejími trýznivými dozvuky.

Chce přesvědčit sebe samu, že je to jen sen, zlý sen. Žádná vize. Copak je nějaká vědma, aby viděla do budoucnosti?

To spíše jen její stará hlava nedokáže vstřebat všechny novoty a brání se jim.

Měla by se vzpamatovat a nekazit si dnešek strachem ze zítřka.

Teď je teď; co bude, bude.

Tak.

Žofie se silou vůle oprostí od nepříjemných myšlenek a za-ostří pohled na Julku, která ji trochu zaskočeně pozoruje z opač-né strany kuchyňského stolu.

„Co jste se tak zamyslela?“

„Ale to já jenom tak,“ mávne nad Julčinou otázkou rukou.
„O Barboře jsem přemýšlela.“

„Vy ji znáte odmala, že?“

„Tak tak,“ přitaká Žofie. „Pamatuju ji ještě s pasteveckým proutkem v ruce. Jednou jí koza utekla a ona, místo aby ji šla hledat, přišla s pláčem domů.“

„Našli ji pak?“

„Našli. Ale bez Barbory. Ta seděla doma a brečela, že už kozu určitě neuvidí.“

Dávná vzpomínka Žofii rozjasní tvář. Ano, tak si Žofie Bar-boru vybavuje, jako okatou děvušku s jedním tlustým copem na zádech. Anebo pak jako nevěstu, když si brala Pawla. To byl dobrý chlap, škoda ho. Barbora vedle něho rozkvetla, v manžel-ství se z ní stala pořádná ženská, co umí vzít za práci a nenechá

se udolat každou maličností. Jako by se teprve vedle Pawla naučila stát na vlastních nohách.

„Vzpomínáš, jak jsi jí tehdy cestou do Wieliczky ošetřovala zkrvavenou nohu?“ zvedne oči k Julce.

Ta mírně nadzvedne koutky rtů a usměje se.

„To víte, že vzpomínám. Vydržela tehdy jako kůň, myslela jsem, že nedojde.“

„Věděla, že na ni doma čekají. To je možná to, co jí teď chybí.“

„Co myslíte?“

„Zastání. Barbora odjakživa potřebovala vědět, že se má o koho opřít. Bez toho je jako papěra. A jak znám svoji sestru, ta jí moc opory nedá. Spíš naopak.“

Julka jen přikývne.

„Kdyby se vrátila sem, byla by aspoň trochu mezi svýma. Tady to zná, tady vyrostla. Toho se člověk může chytit, když je mu nejhůř.“

„Ale já se opravdu bojím, že tady by ji utloukaly vzpomínky.“

„Však nemusí přímo sem pod Gabrielu. Na Solce jsou i malé byty. Určitě by jednu cimru dostala, kdyby vzala práci na šachtě.“

„Barbora? Na šachtě? Co by tam dělala?“

„Třeba ograbčoru. Nebyla by jediná ženská, co si tím vydělává.“

„Ograbčoru?“

„Třídít uhlí od kamení.“

Julka si představí unavenou Barboru, jak celé dny stojí a přebírá nekonečné černé hromady.

„Zvládne to?“ řekne pochybovačně.

„Co by nezvládla?“ vystrčí Žofie bradu. Pak odfrkne a dodá: „Když se člověku nedaří, má se vrátit tam, odkud přišel. Kořeny máme jenom jedny.“

Rozhodnost, s jakou pronese poslední věty, rozpustí všechny obavy, které jí ještě před chvílí svíraly duši.

Jestliže se sem začnou lidi vracet, nemůže být tak zle.

Barbora s úlevou shodí poslední ranec na zem a mne si rozbolavělé rameno.

Přestala počítat, kolikrát bylo třeba vystoupat do prvního patra. Třikrát devět schodů, nahoru a dolů. Úzké schodiště nedovolilo vynést truhlu i s jejím obsahem, a tak společně s Barborou postupně všechno vyskládaly do starých cích a v těch pak Barbora vynášela skromný rodinný majetek do bytu, který se jí i oběma děvůškám stane ode dneška domovem.

Také postelím bylo nutné odmontovat pelesti. Jurek a Žo-fiin nejmladší syn Toncek, který byl ke stěhování přizván, uvízli hned s tou první na chodbičce vedoucí k přízemním bytům.

Lomoz a hlasitý hovor přitáhl pozornost muže z bytu nalevo. Otevřel dveře, zkušeným okem přehlédl situaci a okamžitě věděl, co je třeba udělat: „To musíte, chlapi, rozebrat, s takou *kisňou* se tu nepohnete. Položte to tady a počkejte. Dojdu do šopy pro vercajk.“

U vchodových dveří si všiml bezradně postávající Barbory. „Nebojte, paní. Však my vám pak doma postel zase dáme doku-py. Nechcete přece spát tady na chodbě, ni?“

„Ne. Akorát... Na povoze jsou ještě dvě další.“

„Tak to máme co robit,“ poškrábal se na hlavě, zhluboka se nadechl a pak kývl na Jurka, který uvízl mezi pelestí a dveřmi na protější straně chodby. „Klopněte tam na ty dveře za váma. Zavoláme Frantu, ať nám taky pomůže.“

Po druhém zaklepání se dveře na Jurkově straně otevřou. „Co se to tu robí?“ chce vědět muž stojící mezi futry.

„Co se tak hlupě ptáš? Nevidíš?“ oboří se na něj první muž. „Lužko se jim šprajclo. Jestli se chceš ještě dneska dostat do hospody, budeš nám s tím muset pomoci.“

„A vercajk máme, Lojzo?“

„Už pro něho idu.“

Barbora se opírá zády o zeď mrňavé chodbičky za vstupními dveřmi a dojetím se jí stahuje hrdlo. Zatímco Mokroška ji dnes ráno vyprovodila jedovatými slovy o nevděku a darmožroutství, tito dva muži ani nečekali, až je někdo požádá o pomoc.

„A co vy tady furt stojíte?“ zeptá se jí ten, který jde pro vercajk. „Však zatím můžete vyskládat to ostatní, co jste si přivezla.“

A než Barbora nabalí první ranec, všichni čtyři muži už pracují podle narychlo sestaveného plánu. Jurek s Tonckem se postarají o uvízlou postel, zatímco Franta s Lojzou rozmontují ty dvě, které zatím stojí venku.

Jestliže ještě ráno Barboře připadalo, že toto stěhování je další prohrou, ke které ji osud přinutil, najednou to začínala vidět jinak.

Koutkem oka pozorovala své dva nové sousedy, jak za přátelského popichování opírají o bočnici povozu jeden díl postele za druhým.

Všimla si sousedky, která jen zavolala „Dobrý den“ a pak pod vchodové dveře vložila dřevěný klínek, aby zůstaly otevřené.

Všimla si dětí, které nejprve pokukovaly zpoza rohu, ale když se osmělily, trvalo už jen pouhou chvíli, než si odvedly Žofinku ke společnému hraní.

Barka zůstala s matkou; ve svých šestnácti letech už přináležela mnohem více k dospělým než k dětem. A pak i ony dvě vymyslely plán – zatímco Barka rovnala věci k odnesení, Barbora je v ranci odnášela nahoru.

Nepočítala, kolikrát musela jít tam a zase zpátky.

Ale teď už konečně může vydechnout a promnout si namožené rameno.

Ve vstupní místnosti jejich nového domova vládne chaos. U každé ze tří stěn stojí torzo postele a na něm odmontované pelesti. V jednom rohu u okna jsou naskládané židle, v druhém stůl, na němž se kupí peřiny napěchované do proužkovaných povlaků. Střed pokoje zabrala truhla, nyní obložená vším, co z ní dole musely vyndat, a na ní jsou navršené tři slamníky. Na kovové podložce kachlových kamen stojí pendlovky a hmoždíř. Bedýnky s nádobím musely zůstat za dveřmi, aby ho chlapi při montování postelí nerozmlátili.

Teď si ještě dole dávají po štamprli, za odměnu.

Pak si nejspíše dají do druhé nohy, a po ní další, na kamarádství.

A až to všechno společně zapijí, bude čas na další práci. Jurek s Tonckem slíbili, že ještě dají dokupy aspoň Barbořinu postel. Více toho dneska už asi nestihnou. Mrzuté je, že na posteli bez pelesti se spát nedá, mohla by se rozklížit. A však co, děvušky můžou pro jednu spát na slamníku. Zato Barbora má bolavá záda. Bojí se, že kdyby strávila jedinou noc na podlaze, ráno by už nemusela vstát.

Zvenku k ní doléhají ozvuky mužských hlasů. Přejde mezi změtí předmětů k oknu, ale své čtyři pomocníky nikde nevidí. Nejspíše zůstali stát hned u dveří, mimo její zorné pole. Barbora tedy zvedne oči výš a kochá se prostou skutečností, že po tolika letech strávených ve sklepní cimře vidí ze svého obydlí něco jiného než boty kolemjdoucích. Vlastně jí připadá jako malý zázrak, že okno propouští dostatek světla a nabízí výhled na okolní domky, teď zlatavě nasvícené klesajícím dubnovým sluncem. Vzadu za nimi ční proti obzoru věže svatého Jindřicha. A když okno otevře, severní vánek k ní donese vůni sladu z pivovaru.

Líbí se jí tady.

Bude mít i zahrádku.

Vlastní domácnost.

Konečně!

A když k tomu všemu připočte události dnešního odpoledne, poprvé po nekonečně dlouhé době ji napadne, že se má na co těšit.

Najednou jí doba strávená u Mokořsky připadá jenom jako jakási životní mezihra. Bezčasí, v němž se věci děly mimo její vůli.

Z rozjímání ji vytrhne příchod Barky, která až doposud z jejího příkazu zametala schody. Přece se před novými sousedy nevedou tím, že všude našlapou a zavřou za sebou dveře.

„Maminko, co mám teď dělat?“

Barbora přejede očima po spoušti v místnosti. „Asi by bylo dobré začít těmi věcmi z truhly. Ať tady mají chlapi dost místa, až přijdou.“

Berou postupně jednu věc za druhou, ale práce neodsýpá, protože některé předměty byly v truhle uvězněné celé roky, a když je teď Barbora drží v ruce, nedokáže je jen tak strčit zpátky dovnitř. Bílé botky, které jí stařenka věnovala k prvnímu svatému přijímání a které pak ona sama při stejné příležitosti obula všem třem dcerám. Poutový obrázek v nakráplém rámku, na němž je vyobrazena Panenka Maria. Svatební věneček, taky už notně pomačkaný. Pawlova havířská uniforma. Hadrová panenka, kterou kdysi ušila Fanynce na hraní.

Každá z těch věcí je téměř obřadně vložena zpátky do truhly a v Barboře se vzdouvá dojetí. Už se začíná bát, že se rozbere, když se našťestí rozletí dveře a v nich stojí alkoholem rozjařená mužská čtveřice.

„Jezuskote! Co se tu s tím tak babráte? Jak máme něco dělat, když se sem ani nevejdeme?“ rozhazuje Lojza rukama.

„Už, už,“ probere se Barbora ze sentimentální letargie.

„S takovou to za světla nestihnem. Máte petrolejku?“

„Někde bude,“ rozhlíží se Barbora, ale po chvíli musí přiznat: „Asi jsme ji nechali u Mokrošky.“

Lojza si povzdechne: „Tak pošlete mladou k nám, ať si o ni řekne její robě.“

Barka se bez vyzvání zvedne z podlahy, uhladí si sukni a vykročí. Pak ji ale napadne: „A na které dveře mám vlastně zaklepat?“

„Na ty hned pod schodama,“ přispěchá Barbora s odpovědí.

„No vidíte, jak už se u nás v baráku vyznáte,“ směje se Lojza. „A víte co? Až donesete petrolejku a uklidíte ten brajgl z podlahy, běžte k nám obě. Aspoň se nám tu nebudete motat.“

„A nebude to vaší ženě vadit?“

„Vaše starosti bych chtěl mít,“ zvedá Lojza obočí. „Nebude jí to vadit, co by jí to vadilo?“

A tak Barbora s Barkou a Žofinkou tráví první večer v přízemním jednopokojovém bytě Ligurských, kam se musely vměstnat společně s Lojzovou ženou Maňkou a jejich čtyřmi dětmi. Hovor jim narušují úder y kladiv a šoupání nábytku seshora, a Barboře

ten rámus zní téměř jako nebeská hudba, příslib dobrých věcí, které se ode dneška budou dít.

A tak si na to s Maňkou Ligurskou dá sklenku domácího likéru vyrobeného z třešně, co roste kousek odsud, u Soleckého kříže.

Rychlá chůze Barboře omotává sukni kolem nohou. Rozčiluje ji to, ale zvolnit tempo nemůže, aby nepřišla pozdě do práce. Hned první den! Co by si o ní pomysleli? A neřekli by jí, že už zítra chodit nemusí? To asi ne, na šachtách jsou pořád vděční za každý pár rukou.

Ale co kdyby ji přeřadili na jinou práci, náročnější, nebo třeba hůře placenou?

Barbora se na pár okamžiků poplaší. Strach naštěstí trvá jenom chvíli, protože vzápětí si uvědomí, že nic takového jí nehrozí. Náročnější práce na šachtě jsou vyhrazeny mužům, a pokud jde o mzdu, hůř už být nemůže.

Na ceduli s platovými výměry, která visí v přijímací kanceláři, se ženský výdělek krčí na samotném dně tabulky; slovo žena je vepsáno do prvního sloupce, jako by to byla samostatná profese. V horních kolonkách jsou uvedeni předáci, havíři a dřevíři, vespod koxsaři, nádeníci... a ještě o řádek níž ženy, kterým mzdová vyhláška přiznává necelou polovinu nádenického platu. Nezáleží na tom, jakou práci vykonává. Tohle si zkrátka vydělá, ať dělá, co dělá.

Barbora se odevzdaně smířila s tím, že takhle to prostě je. Ví, že je zbytečné se nad tím zamýšlet nebo v tom vidět nespravedlnost. Za poslední roky si chlapi ve stávkách vymohli zvýšení platů, ale ženské dostávají pořád stejně. Jen Bůh ví proč. Možná tím dává najevo, že když ženská pracuje za peníze mimo domov, protíví se tím jeho vůli? Ale ne, to je nesmysl. Opravdu je lepší nad tím vůbec nedumat a přijímat vše tak, jak přichází.

Zkrátka a dobře, havíř si teď za rok vydělá přes tisícovku,

dělník osm stovek, ograbčora necelé tři. Ale zaplatpámbu za ně!

Každá vydělaná koruna se jí bude zatraceně hodit. Navíc má levné závodní bydlení. A zahrádku. A malou šopku.

Dobře bude.

Rozhodně líp než u Mokrošky.

Vykasá si sukni, aby mohla jít rychleji. Na dlani ucítí vetčnost staré látky. Tuhle sukni zdědila po mamince, snad stokrát ji už látala a pokaždé při té práci láteřila nad její zteřelostí. Dávno ji chtěla vyhodit, protože jí přišla leda na ostudu. Teď je ráda, že to neudělala, protože na práci ograbčory je tahle stará handerka jako dělaná.

Boty má bohužel jediné; musí se tedy smířit s tím, že i na mši bude chodit v zauhlených škrpálech tak dlouho, dokud nenašetří na nové, kterým pak bude říkat sváteční a vyšetří si je jen na ty nejvýjimečnější příležitosti, aby jí vydržely až do smrti. A třeba si poprvé v životě koupí jiné boty než černé! To by bylo krásné, zasní se Barbora, mít červené střevíce, s přezkou, ne na zavazování, a třeba i s malým kramflíčkem na parádu...

Barbora si na chvíli maluje představu, jak v červených střevíčkách tancuje na svatbě svých dcer. Jak ty botky dělají i z pravidelné návštěvy kostela navýsost slavnostní událost. Jak výjimečná si v nich připadá. Jak jí umožňují nebýt na pár hodin udřenou ženskou, ale aspoň trochu šmrncovní dámou.

Ach, to by bylo tak krásné, povzdechne si Barbora znovu nad tou představou, ale vzápětí podrážděně zatřeše hlavou a přenesese se zpátky do reality. Nové boty? Tak těch se jen tak nedočká! Je kopa věcí mnohem důležitějších než paráda.

Třeba petrolejka. Jak jen ji mohla zapomenout? Nejspíš se to stalo ve chvíli, kdy Mokroška před odjezdem tak strašlivě křičela. No co už teď s tím nadělá. Zatím si vypůjčila lampu od Ligurských, ale je jí to hloupé a nepřijemné. Připadá si na obtíž. Nová petrolejka je hned první položkou na jejím pomyslném nákupním seznamu. Tedy kromě jídla. Jíst se musí především.

Odvykla si hospodařit; už zapomněla na kdysi zažitý koloběh,

kdy po Pawlově a Karlově výplatě pekla maso, zatímco před výplatou vyvařovala v krupné kaši špekové kůže, aby chlapi v šachtě nepadli vysílením.

Hospodařit možná zapomněla, avšak spořivost nepozbyla na jediný den. Celých jedenáct let služby u Mokrošky, kdy za byt a stravu platila svou prací, až úzkostlivě strádala všechno, co mohla: vdovskou a sirotčí rentu, ubohou výplatu i halířky, které jí občas někdo nechal jako tringelt. Vyšlo to tak akorát, aby ona ani děvušky nechodily bosé a rozedrané. Několikrát už sice bylo tak zle, že měla cukání sáhnout do váčku s úsporami, ale pokaždé dokázala tomu záchvatu marnivosti odolat. Chce jim přece za ty peníze pořídit výbavu a vystrojit svatbu, ne je ošatit!

Je na sebe pyšná, že to zvládla.

A taky šťastná z vědomí, že zrovna dnes začínají časy, kdy konečně bude líp. Už se nebude muset den co den nechávat ponížovat a třást strachy, že za sebemenší pochybení skončí s dcerami na ulici. Mokroška jí tím nesčetněkrát vyhrožovala; vlastně pokaždé, když jí cosi přeletělo přes nos.

V kapse má pracovní knížku, ve které stojí, že je zaměstnána jako pracovnice třídirny uhlí v dole arcivévodý Bedřicha Rakousko-Těšínského. Zlé jazyky mu sice říkají markýz Gero, ale Barbora ví svoje. Každý je lepší než ten vydřiduch Larisch, co jí zabil muže a syna a pak ji odbyl směšným odškodným!

Díky práci v arcivévodově šachtě je z ní osoba s pravidelným příjmem, střechem nad hlavou a pronajatou zahrádkou.

Naštěstí teprve začal duben, ještě má čas zasadit brambory, mrkev, řepu i becoky. Tedy... pokud se jí podaří dát dohromady peníze na sazenice. Na dluh jí v zahradnictví zatím nikdo neprodá, když je tady nová. Možná by se to dalo zařídit, kdyby se za ni někdo ze starousedlíků přimluvil, ale to Barbora nechce. Už tak se cítí příliš velkým dlužníkem, nejen pokud jde o peníze. A s žádostmi o laskavost ještě zdaleka neskončila – nemá žádné nářadí ani konev. I to si bude muset vypůjčit. Kdo asi teď používá motyčku, rýč a hrábě, které zůstaly v jejich bývalém domku?

Zahrádka, která patří k jejich soleckému bytu, je jako dlaň, moc se tam toho nevejde, ale pořád je to takhle mnohem lepší, než kdyby chodila jako kdysi vypomáhat na statek. Za stejnou práci by dostala mnohem méně, než si dokáže vypěstovat. S vlastní zahrádkou bude svou vlastní paní. Jako kdysi.

Jako kdysi...

Koutek úst se jí nadzvedne ve smutném úsměšku, když se oklikou vrátí k tématu, které se jí honilo hlavou před malou chvílí.

Kdysi by ji ani nenapadlo, že bude muset chodit do roboty. Ve světě, kterému se Barbora učila od dětství rozumět a který podle jejího nejlepšího mínění souzněl i s Boží vůlí, se ženská práce odehrávala v domě a kolem něj. Nebo na poli. A když přibývající křížky rozbolely hřbet natolik, že vykonávat těžkou práci nebylo dále možné, v chalupě se vždycky našel pár mladších rukou, který robotu zastal namísto těch ochřadlých.

Kdyby se život posunoval podle Barbořiných dávných představ, seděla by teď na zápraží domku kousek od starého kostela, spokojená s vědomím, že jí na sporáku probublává oběd, peřiny že jsou krásně natřepané, podlaha čistá, na zahrádce roste dost jídla na zimu a krásný keřík bílých růží jí stále připomíná, jak dobrého muže si vzala.

Namísto toho si to tady štráduje do kopečka k šachtě. Sukni má pro rychlý krok neslušně vykasanou, aby nezmeškala začátek první šichty. Dává si velký pozor, aby ji takhle nikdo nezahlédl. Nehodlá žádným cizím očím nabízet pohled na svoje vyhublé nohy, na nichž se při chůzi ve zvrásněných vrstvách třese vysušená bledá kůže.

Bůhví, co by si o ní pomyslel ten, kdo by ji teď spatřil. Nejspíše by v ní viděl odkvetlou a podivnou ženštinu. Nohy jako hůlky, ale v pase dost široká na to, aby se i bez pohledu do tváře dalo rozpoznat několiknásobné mateřství a pokročilý věk. Oblečená do starých hader, jejichž omšelost podtrhuje několik různobarevných záplat. Zpod šátku se dokázalo vymanit několik neposlušných pramenů vlasů, v nichž už dávno stříbro převládlo nad někdejší černí.

Barbora si mimoděk posune vyrudlé plátno šátku hlouběji do čela.

Dávno už se na svůj obraz v zrcadle nebo v okenní tabulce nedívá s potěšením. Spíše se tomu výjevu snaží vyhnout, aby si ušetřila úlek ze zahlédnutí té cizí tváře se zapadlýma a vyhaslýma očima, propadlýma tvářemi a hlubokými rýhami, co se táhnou od chrípí až k bradě.

A vlastně je to dobře vymyšleno, napadne ji na okamžik: těžká lopota zhasne jiskru v očích a vyryje vrásky do kůže, ale zároveň člověka milosrdně zaměstná natolik, aby na marnivost nemohl plynout časem. Do zrcadla ať na sebe hledí Larischova žena a jí podobné. Ona, Barbora, se takovými zbytečnostmi nemůže zdržovat.

A jako by chtěla své úvahy podtrhnout, přidá ještě více do kroku. Mine větrní jámu a pak už z mírného návrší téměř běží, dokud jí pod nohama nevyrostou koleje šachetní vlečky. Má namířeno k dřevěné lávce, která vede zhruba ve výšce prvního patra od přístavby těžní věže. V paměti jí naskočí podobný výjev, starý jedenáct let. Pod téměř stejnou lávkou byla tenkrát na jámě Jan-Karel vyskládána těla horníků.

Břítký krok na okamžik ustrne a Barbora se vši vůli snaží té drásavé vzpomínky zbavit. Nalézt v sobě klid.

Dnes tady nenajde mrtvého syna.

Dnes jde do roboty.

Zhluboka se nadechne a zvedne oči k nebi.

Modrotu ranní dubnové oblohy zakrývá černý kouř, který se valí z vysokého komína. Uši plní dunivý lomoz, v němž zanikají všechny obvyklé zvuky jarního jitra. Barbora pomalu táhne zrak zpátky k zemi, kde se v černotě uhelného prachu pohybují lidé. Nikde nepostává žádný hlouček zoufalých žen, pod lávkou je prázdné.

Znovu se zhluboka nadechne a dá se do kroku. Teď už nemusí jít rychle, a tak spustí sukni a ze záhybů vytřepe nános uhelného prachu, který se tam i za tu krátkou chvíli stačil usadit.

Sousedé říkali, že na Gabriele byla nedávno vystavěna nová úpravna, s otáčivým výklopem, rošty a třídícími stoly. Ona neví, co ta slova přesně znamenají, styděla se ptát. Vstřebala si z té informace jen tolik, že všechny ty novoty ograbčorám trochu usnadňují práci. To je to, co ji zajímá. Nechce vědět nic víc, než je nezbytně nutné.

Sebere v sobě veškeré odhodlání a zamíří k budově u těžní věže.

Tam, uvnitř, se ohlásí k nástupu do práce.

A pak bude dlouhých deset hodin třidit uhlí od kamení.

Jako zrna od plev.

„Až do Ostravy přede mnou utekla, ale stejně se mi dost neschovala. Přece jsem si ju tam našel!“ vykřikne Jurek a zvedne sklenku k přípitku.

Svatební hosté, shromáždění v altánku zahradní restaurace Larischova pivovaru, ho rádi napodobí.

„Jó, pod ostravským laubama, tam se odjakživa daly najít ty nejlepší baby!“ přizvukuje Tomek a užuž se nadechuje k pokračování, ale naštěstí ho Jurek umlčí výhrůžným pohledem.

Julka se usmívá; nedá na sobě znát, jak v ní při Tomkově větě hrklo.

Všichni svatební hosté mají za to, že byla v Ostravě modistkou a že ji láska k Jurkovi přivedla zpátky do Karwiné.

Vlastně je obojí pravda; ne však pravda celá. Významná část Julčina ostravského působení zůstává zamlčena – a tak to musí zůstat. Karwiná není Ostrava, tady je to pořád vesnice, i když mnohem větší a černější, než bývala dřív. Po šťavnatém drbu každý rád sáhne; něčí pošramocená pověst je vítaným rozptýlením z přízemní každodennosti.

Copak by měl někdo z přítomných dostatek pochopení pro přespříliš ambiciózní sen chudé holky z Orlové, která se namyšleně chtěla provdat za německého inženýra z Rothschildových železáren?

Která se pak, když všechno tak neslavně skončilo, musela jít opít, aby vystřízlivěla z pomýleného vztahu?

A která svého nastávajícího potkala ve vykřičené ulici plné prostitutek?

Vysmáli by se jí, zle by se jí vysmáli. To v lepším případě.

Mnohem pravděpodobnější však je, že by jí začali pohrdat.

Ženské by si před ní uplivovaly, chlapi by jí dělali nemravné návrhy.

Jednou děvka, navždy děvka.

To platí i pro Julku.

Vyrazila do světa a tam se zkazila.

Jurkovi jeho pověst sukničkáře snadno odpustí; jí by cejch poběhlce zůstal navždy.

Už teď si nemohla nevšimnout, že se na ni někteří dívají přes prsty, a to nemají o Wilhelmovi a o laubech ani potuchy. Pouhý fakt, že jinak vypadá a jinak se chová, je pro ně dostatečným důvodem, aby na ni hleděli úkosem. V jejich očích zpanštěla a zpychla, odcizila se jim, stala se pro ně obtížně pochopitelnou. Jako by v jejich vnímání stálo rovnítko mezi slovy odlišná a divná. Jako by jediný správný život byl ten, který žijí oni sami: od narození do smrti se pohybovat jenom v trojúhelníku postel-práce-kostel, k němuž v případě udřeného chlapa přibývá ještě čtvrtý bod, hospoda. Všechno ostatní je navíc, jaksi nesrozumitelné a popuzující.

A to zase dráždí ji.

Nic těm lidem neudělala, jen se pokusila vymanit ze života, se kterým jsou oni smíření. Co jí kladou za vinu? Že odešla od Antona? Že se Anton deset roků na to v opilosti oběsil? Vždyť ji už pár měsíců po svatbě udeřil! Na co měla čekat? Až bude nucena chodit po kolonii s modřinami? Až se z ní stane stejná troska jako z Pawukové, co se klepe, jen se jí ten její objeví na očích?

Anebo se provinila tím, že ji život hornické manželky neláká? Že má na sobě elegantní šaty z pudrového taftu, na krku tři řady perel a střevíce s perleťovou přezkou? Vždyť se vdává a její muž byl nedávno povýšen do úřednického stavu v pivovaru. Co

by od ní chtěli – aby chodila v sepraných šatech a sešmajdaných botách?

V Julce to začíná vřít. Dnes má být oslavovaná, obdivovaná, obletovaná. Je přece nevěsta! Ona tady ale namísto toho sedí a snaží se zahnat pálivý pocit na hrudi, který pozvolna stoupá k hrdlu, odkud se prodere až k očím a vžene do nich slzy. Představa, že se rozbere na vlastní svatbě, ji prudce zvedne ze židle, tak prudce, až se židle překotí a přitáhne všechny oči, což je pravý opak toho, čeho chtěla dosáhnout. Chvilí stojí a vůbec neví, co teď dělat, ale naštěstí je tady Jurek, zlatý Jurek, který ji zase zachrání.

„Tak moc chceš se mnou tancovat, Julinko? Až ti ze samotného chtění židle upadla?“ směje se tím svým nakažlivým smíchem, bere rozpačitou Julku kolem ramen, vlepi jí pusou na tvář a už ji vede na vydlážděné prostranství mezi stoly, které slouží za taneční parket.

„Co tě tak namíchlo?“ zeptá se jí pak, když už si může být jistý, že hudba bezpečně oddělí jejich hovor od uší svatebčanů.

„Ale nic,“ chce ho Julka odbýt, protože slzy ještě pořád nejsou definitivně na ústupu. Jurek se ovšem nedá. Pevněji ji přitiskne k sobě a řekne:

„Nic? A jéje. To vy ženské říkáte, když vás štve úplně všechno.“ Tváří se pobaveně, ale v očích se mu odráží upřímný zájem. Má Julku rád. Všechny ženy, které kdy prošly jeho objetím, měl rád. Ale tohle je jiné. S Julkou mu nestačí jen polaskovat v hospodě a pak pobýt mezi peřinami. Věděl to od prvního večera, kdy ji zahlédl U Zlámané kryky, že tahle ženská má v sobě to, co on: stejné kořeny, stejné ambice. Vzešli ze stejného, k podobnému oba míří. S žádnou jinou by si netroufl vystavět tak odvážné plány. U žádné jiné by necítil takovou oporu v zádech.

„Tak co se stalo?“

„Hledí na mě přes prsty.“

„Kdo?“

„Všichni.“

„Ale prosím tě. Já na tebe hledím s láskou,“ snaží se to Jurek zlehčit, ale dobře ví, že rozptýlit novomanželčino rozladění

nebude lehké. Dnešní den se opravdu od samého rána nevyvíjel dobře.

„Ty možná ano. Ale moji vlastní rodiče se chovají, jako by si přede mnou chtěli uplivnout.“

„Nediv se jim. A nezlob se na ně. Vždyť víš, proč to tak je – čekali, že budeš stejná jako oni, a ty jsi zatím úplně jiná. S tím se neumí popasovat.“

„Hm.“

„No tak už se nemrač, Julinko. My dva máme před sebou hezký život. Jednou třeba i tvoje mama a tata pochopí, že ses vydala po dobré cestě.“

Julka zvedne oči ke svému muži a chce se jí znovu brečet. Teď ovšem z úplně jiných důvodů. „Máš pravdu, Jurku. A nechej zahrát něco rychlejšího, ať ze mě ten smutek rychleji spadne.“

Barbora pozoruje tančící pár. Sluší jim to spolu, to se musí uznat.

A koneckonců i jí samotné to dneska sluší, nebo má aspoň ten pocit. Vykoupala se a vlasy si umyla, kartáčem si pečlivě vydrhla uhelný prach z rukou (raději rozedřít kůži do krve, než na ní mít černé rýhy), požádala Barku, aby jí splekla vlasy do pevného copu a z něj vytvořila složitý drdol, z truhly vytáhla hodobožové šaty a medailonek po babičce.

Ale všechna ta paráda bledne ve srovnání s tím, co do její garderoby přibylo dnes ráno: nové střevíce, které jí darovala Julka. Jsou červené, skoro nové, sice zavazovací, ale zato s kramflekem! Nemůže se na ně vynadávat a vlastně pořád tak trochu nevěří, že je skutečně má na nohou, protože tohle jsou přece boty, o kterých tak dlouho snila, na které si chtěla šetřit, aby si je někdy v budoucnu mohla vzít na svatbu svých dcer.

Když dnes ráno dorazila do domku Jurkových rodičů, odkud se svatebčané vypravovali do kostela, měla na sobě svoje černé škrpály, na kterých se marně pokusila zamaskovat, jak jsou zoufale sešlapané. Nepomohl ani nejjemnější hadr, který doma

našla, ani dvě vrstvy pečlivě rozetřeného sádla, stejně to pořád byly staré křusky.

Julčinu ostrížímu zraku neunikly. Podívala se na Barbořiny boty, pak do Barbořiných očí. Nato beze slova odešla a po chvíli se vrátila s červenými střevíčky. „Vezmi si tyhle, snad ti budou, Barborko.“

Barbora se už nadechovala k námitce, že takový dar přece nemůže přijmout, ale než stačila cokoli říct, už nebylo komu. Pár okamžiků ještě bojovala s hrdostí, ale vzápětí už seděla na štokrli a téměř obřadně, se zatajeným dechem, vyměnila staré boty za nové. Byly jí trochu velké, ale taková drobnost nemohla zakalit až tetelivou radost, která se jí rozlila po celém těle.

Seděla dál na štokrli, netečná ke všemu okolnímu hemžení, nervozitě a hádkám. S pohledem zálibně upřeným na své krásně obuté nohy nechala kolem sebe proplouvat hlasité protesty Julčiny matky, která nedokázala přenést přes srdce, že se svatební hosté scházejí v domě ženichových rodičů:

„Kdo to kdy viděl, aby nevěsta vycházela do kostela odjinud než z domova? Co je to za nové móresy? Nejraději bych na tu veselku vůbec nešla!“

Tak dlouho sýčkovala, až to Julka nevydržela a řekla: „Maminko, u druhé svatby se to už tak nebere.“

„Bůh to vidí, že neděláš dobře, Julie. Bůh to všechno vidí,“ zvedla matka varovně prst, aby podpořila argument, proti kterému, jak doufala, nebude možné nic namítnout.

To už však byla Julka v ráži a námitku našla velmi snadno. „Nic nevidí! Protože není!“ vykřikla téměř zuřivě a rázným krokem odšustila ve svých krásných šatech do vedlejší místnosti.

Stará žena jen zalapala po dechu, pokřižovala se a zdrceně usedla na štokrli vedle Barbory. „Slyšela jste to? Slyšela jste, co řekla? Takové rouhání v den svatby!“

Barbora rozuměla jejímu rozladění i strachu, ale neměla nejmenší chuť pouštět se s ní do rozpravy o ničem, natožpak o Bohu. Pro tuto chvíli byla pevně odhodlána setrvat v nemluvnosti a v marnivém obdivování svých nových bot.

Mít trochu klidu. Aspoň chvíli mít trochu klidu.

A těšit se z nových střevíců.

Nic jiného si nepřála.

Náladu jí tedy nezkažil ani další vzniklý rozruch, který pro změnu vyvolala její vlastní dcera. Přiběhla s věnečkem v ruce, modré oči plné vzteku a rozechvělým hlasem křičela:

„Já za družičku nepůjdu!“

„A proč bys nešla?“ divila se Barbora.

„Protože ten družba, co mi ho vybrali, má dvacet dva roků!“

„No a co má být?“

„Je starý!“

„Ale prosím tebe, jaký starý? Dvacet dva roků, to přece není tak moc,“ snažila se ji matka uklidnit.

Snažila se marně.

„Je to moc! Je to hrozně moc! Družba má být mladý synek, ne dospělý chlap!“ vykřikla Barka až neslušně hlasitě.

„No tak s ním nechoď,“ pokrčila Barbora rameny. „Však ona si nějaká jiná tvůj věneček ráda vezme na hlavu a půjde s ním místo tebe.“

Barka nasupeně odkráčela a Barbora jen zavrtěla hlavou. Tolik se na to ta holka těšila, i věneček si sama uvila, a teď se o to všechno připraví kvůli nesmyslnému vrtochu. Ale co. Každý svého štěstí strůjcem. Když nechce, ať nechá být. Tolik starostí je na světě, netřeba se trápit malichernostmi.

Cestou do kostela šly tedy všechny tři Matuszkovy vedle sebe; Barčino místo mezi družičkami ráda zabrala jiná dívka. Nebyla to radostná chůze. Barbora se potýkala s podpatky a dceřinou mrzutostí, Barka bojovala se vzteklými slzami, co se jí draly do očí, a Žofinka zaraženě mlčela, protože jí přece slibovali, že dnešní den bude velký svátek, ale prozatím to vypadá tak, že se všichni kolem jenom zlobí a hádají.

Když svatební průvod doputoval ke svatému Jindřichu, nastala další mela. Julčin otec, nepochybně ovlivněn míněním a momentálním rozpoložením své ženy, odmítl odvést nezdárnou dceru k oltáři.

„Už jsem ji ke svatební přísaze jednou odvedl, a všichni víme, jak to dopadlo.“ Rozmáchl rukama a bradou významně pokynul směrem k Julce, přesto dál mluvil ke zkoprnělým hostům: „Copak nevidíte, jak se chová ke své matce? Ať si ji k oltáři odvede, kdo chce. Já to neudělám.“

Vymluvit si to nenechal. Dokonce ani Jurek ve své nejvýřečnější podobě, který za jiných okolností dokázal vymámit z jalové krávy tele, budoucího tchána nepřesvědčil. Starý muž názor nezměnil. Naopak Jurkovi vyčetl nedostatek úcty ke starému člověku a nakonec začal vyhrožovat, že jestli do něho Jurek nepřestane hučet, otočí se a nepůjde ani na obřad.

Julka sklopila oči k zemi.

Jurkovi rodiče si vyměnili nechápavý pohled.

Druzičky a družbové napjatě vyčkávali.

Strnulé ticho přerušil Tomek: „Tak já tě teda, Julko, k tomu oltáři odvedu.“

A odvedl.

Rozpačitá nálada se nerozplynula ani během obřadu. Barbara si dobře všimla, jak toporně Julka stojí; jako by už to celé chtěla mít za sebou a jít pryč. I Jurek byl jako na jehlách: těkal očima mezi farářem a Julkou, několikrát se nervózně otočil k Tomkovi, jako by u něj hledal podporu, a když Julce nasadil prstýnek, zapomněl ji políbit. Tázavě zvedla obočí a mírně naklonila hlavu. Jurek, jako by jí chtěl tu planou chvíli vynahradiť, ji prudce objal a přitiskl své rty k jejím na mnohem delší chvíli, než mnozí svatebčané považovali za slušné.

Julku naopak jeho bezprostřednost pobavila. Zasmála se, sice ne nahlas, ale natolik patrně, že si někteří přítomní vyměnili pohoršené pohledy.

Když bylo po všem a zavěšená do Jurka vykročila od oltáře směrem ven z kostela, měla poprvé v tom dni úsměv na rtech. Doufala, že teď se všechna smůla zlomila, zášť rozplynula, zkrátka že konečně bude mít takovou svatbu, jakou si představovala.

Tato naděje přežila jen pár kroků. Sotva novomanželé došli k prvním lavicím, Julka spatřila samé zaražené tváře.

A v té chvíli měla sto chutí popadnout Jurka za ruku a někam utéct, někam pryč, pryč odsud, někam hodně daleko, kde by jí nikdo nedával okatě najevo, jak je jiná, nepochopitelná, pobuřující.

Dokázala sice připustit, že dopolední události se silně vymykaly tradičnímu průběhu svatebního dne, ale snad by se ti lidi mohli aspoň pro tuto chvíli přemoci, ne? Co by jim to udělalo, kdyby se usmáli? Nebo kdyby se přinejmenším tvářili vlídně? Furt bazírují na těch svých tradicích, ale pak sami nedokážou zakončit svatební obřad tím, že novomanžele vyprovodí dojatým pohledem. Nebo aspoň milým. Hlavně ne zamračeným.

Asi si ale nemůžou pomoci.

Holt.

A tak se také Julka přizpůsobila obecné náladě a mračila se do aparátu fryštátského fotografa Wenzela, kterého si přizvali, aby zdokumentoval jejich velký den.

Sveřepý výraz si zachovává i teď, když v pivovarské zahradě tančí s Jurkem. Barbora ze svého místa u stolu vidí, jak se ji Jurek snaží uklidnit, potěšit, ale všechno marné. Julka najednou přestává tančit, cosi říká a rozčileně u toho gestikuluje.

Odchází.

A míří směrem k Barboře.

„Prý je to dobré znamení, že se všechno podělalo!“ soptí, když usedne na vedlejší židli.

„To říkal Jurek?“

„Jo. Teď, když jsme spolu tancovali. Na mojí první svatbě se prý všichni veselili, a jak to zle dopadlo. Takže naše manželství bude podle něj dlouhé a šťastné, když je tady dneska skoro každý naštvaný!“

„Snaží se ti zvednout náladu, Julko.“

„A vždyť já vím,“ povzdechne si nevěsta a natáhne ruku k lahvi kvitu. „Dáš si se mnou, Barunko?“

„A to víš, že dám,“ nedokáže Barbora odmítnout.

Do cinknutí přípitku zazní Julčina otázka: „A co vlastně Barce přeletělo přes nos, že mi najednou nechtěla jít za družičku?“

„Prý byl pro ni ten družba moc starý,“ obrátí Barbora oči v sloup, aby dala najevo, co si o dceřině vrtochu myslí.

„Starý? A já jí ho naschvál vybrala, protože mi přišel ze všech nejmilejší.“

„To je někdo z Jurkovy strany?“

„Tak napůl. Jurkovi rodiče se ho ujali v devadesátém čtvrtém. Mama mu umřela v šesti letech, tatu mu zavalilo na Františce.“ Odmlčí se a pak dodá: „Ve stejný den jako Pawla s Karlem.“

Barbora smutně pokývá hlavou. „Kolik mu tehdy bylo?“

„Jedenáct.“

„A jak k němu Žebrokovi přišli?“

„Jurek i Tomek znali jeho tatu. Tchyně se synka ráda ujala. Vždycky říká, že když jí ti její dva nezdární holomci nedokázali dát vnuka vlastního, tak aspoň přivedli tohoto.“

„A dodneška bydlí u nich?“

„Bydlí. Všem jim to tak vyhovuje. Žebrokovi nejsou na stará kolena sami a on má domov. Prý jako děčko nezažil moc hezkého, takže umí být vděčný. Hodně jim pomáhá, na domácnost přispívá, je to zgruntu dobrý člověk. Proč by měnili, když jim to všeckym štymuje?“

Barbora souhlasně přikyvuje a očima hledá mladíka, jehož stručný životní příběh si právě vyslechla. Najde ho v altánku, kam se všechna omladina stáhla před dusnou atmosférou neveselé veselky. A vida, hned vedle něj stojí Barka a živě přitakává tomu, co on jí vykládá. To jsou změny! Nejdřív s ním nechce jít za družičku, a najednou se s ním dává do řeči!

Kývne bradou směrem k altánu a s mateřskou smířlivostí řekne: „Tak se na tu cácoru podívej, Julko.“

Julka chvíli hledí a pak se usměje: „Zdá se, že už jí to odmítnutí odpustil. Spíše bych řekla, že na Barce může oči nechat.“

„Myslíš?“

„Nemyslím. Vidím.“

Barbora zakroučí hlavou. „Já už ničemu nerozumím. Spíše bych čekala, že s ní po tom všem neztratí ani slovo.“

„Sama přece pořád říkáš, že cesty boží jsou nevyzpytatelné. Tak buď ráda, že se ti to zase jednou potvrdilo,“ rýpne si Julka v dobrém rozmaru, protože dění v altánu je snad první věcí, která ji o jejím svatebním dni opravdu potěšila. Nesmělé dvoření a jeho upejpné přijetí... Po všech dnešních nesvárech na ni ten výjev působí jako živá voda. Najednou je jí lehčeji na duši; cítí úlevu. Jako by teprve teď dokázala vidět, že není všechno černé. Jako by se teprve teď dokázala opravdu zhluboka nadechnout.

Barbora chce nejprve namítnout, že se slova přítelkyně proti prvnímu přikázání, ale vzápětí si uvědomí, co by tou karatelskou promluvou způsobila. Jasně vnímá náhlou změnu Julčiny nálady. Má ji upřímně ráda a ze srdce jí přeje, aby si svůj svatební den mohla aspoň trochu užít. Nechce ji znovu uvrhnout do mrzutosti, k čemu by to bylo? K ničemu, rozhodne se rázně, a raději prudce změní téma: „Děkuju ještě jednou za ty boty. Jsou nádherné. Takové jsem si vždycky přála.“

„Opravdu?“ potěší se Julka. „Tak to by sis v nich měla zatancovat!“

Nečeká na odpověď a běží za Jurkem, aby vzal přítelkyni do kola. Ten uposlechne s potěšením: už se začínal bát, že jejich svatební den bude spíše připomínat funus. Když teď ale za ním přiběhla Julka, které jako by se zázrakem vrátila krev do žil, vezme s gustem Barboru do náručí a během tance jí vysekne několik poklon. Barbora je udýchaně přijímá a se šťastným ruměncem ve tváři se raduje, že ani po letech nezapomněla kroky. Však se kdysi s Pawlem něco natancovali!

A jako by se jejich očividným potěšením z kroužení po parketu proměnila nálada většiny svatebčanů; najednou se od stolů zvedají další páry a dosavadní zasmušilost se rozplývá v rytmu polky a mazurky. Když o několik hodin později na zahradní restauraci Larischova pivovaru padá červnový soumrak, jsou už všichni hosté natolik rozjaření a opilí, že na sebe halekají v družné pospolitosti.

Kolem jedenácté ovládne Barboru únava. Domů to nemají daleko, slabou půlhodinu chůze, ale zítra je třeba zavčas vstát

na mši. Dojde pro Barku s Žofinkou a zavelí k odchodu. Mladší dcera se zvedne hned, očividně je už taky zralá do peřin. Zato Barka se jen velmi neochotně loučí s mladíkem, který jí po celý večer dělal společnost. „Maminko, počkejte na mě prosím u stolu. Přijdu za chvíli. Pěkně prosím.“

Barbora se protančila k naprosté smířlivosti, a tak svolí. Aspoň si ještě jednou zavdá kořalečky s novomanželi. Na cestu. To se musí.

A pak se už konečně na cestu vydají. Mlčky vyjdou z pivovarské restaurace a minou svatého Jindřicha, před kterým se dnes dopoledne strhla tak nepříjemná hádka. Kousek za ním tři unavené postavy vykročí Zámeckou ulicí směrem k Soleckému kříži, a teprve těsně před Sušskou odbočí doprava ke svému domu. Tehdy Barka z ničeho nic pronese:

„Dostala jsem od něho pětikorunu výslužky, i když jsem ho jako družbu odmítla. To je od něho pěkné, že, maminko?“

„Je. Můžeš si koupit něco na památku,“ řekne Barbora, maminko se odmlčí a pak dodá: „Všimla jsem si, že si celý večer povídáte.“

„Ano?“ Barka se trochu poleká, že budou následovat výčitky.

Barbora dceřinu obavu rozpozná a hned ji také rozežene: „To mu jen slouží ke cti, že se na tebe nenazlobil. A jak se vlastně jmenuje?“

„Ludwik, maminko. Ludwik Pospíšil. Příjmení má české po tatínkovi, ten prý sem přišel kdysi dávno odněkud z Hané.“

1906

Julka se líně protáhne a slastně povzdechne.

Ještě stále se dostatečně nenabažila pohodlí úřednického bytu, který Jurkovi coby zasloužilému zaměstnanci pivovaru přidělilo ředitelství Larischových podniků.

Po celé roky svého ostravského exilu se bránila návratu do Karwiné. Tenkrát to pro ni byl symbol prohry. Teď se nad svou někdejší pomýleností jenom pousměje: stal se pravý opak. Zatímco Ostravu opouštěla jako pokořená a odhozená naivka, která za deset let dokázala nashromáždit jen dvě skříně garderoby a pár kousků nábytku, tady během krátkého času získala všechno to, o čem dříve jenom snila: byt se třemi prostornými světlými pokoji, z nichž ten největší zdobí lahvově zelená kachlová kamna.

Za oknem ložnice se klube pozdně březnové ráno. Slunce je ještě slabé a větve holé, ale ve vzduchu se už vznáší jaro; letos ta vůně Julce připadá jako předznamenání dobrých věcí, které nadcházejí. Jako definitivní tečka za vším špatným.

Když se v posteli posadí a trochu natáhne, může zahlédnout špičku věže nového kostela, kde se před necelým rokem vdávala. Ještě dnes má v sobě pachut' nevydařeného svatebního dne.

Vzpomínky zatím nestačily dostatečně zeslábnout, aby z nich nečpělo všechno rozčarování.

Ale jinak se všechno už celý rok hýbe k lepšímu; nevydařená svatba jako by ukončila roky trápení. Jedna událost plodí druhou, jeden úspěch prošlapává cestičku k dalšímu. Jako by se kdesi rozběhl neviditelný stroj, poháněný tím, co se děje, a vypadávaly z něj další výrobky podobné vloženým surovinám.

Jurek se s ní ženil už jako nižší pivovarský úředník; po dvou desetiletích práce si předloni vysloužil služební postup. Namísto kozlíku tedy seděl na kancelářské židli, namísto biče držel pero. Svým bývalým kolegům rozepisoval každodenní trasy a při příjezdu zaznamenával do knihy dosažené tržby. Evidoval odpracované hodiny, prodané hektolitry i prázdné sudy. Vedení doufalo, že pod jeho taktovkou poběží rozvážka jako na drátku a že na své někdejší spolupracovníky a nynější podřízené dokáže přenést vlastní zápal pro práci. Dobře věděli, jaký v něm mají poklad. Žádný povozník nikdy nedosáhl takových tržeb jako on. Z rozvážky rovnou přivážel objednávky na příští dodávku. Hospodští ho milovali. Hospodské ještě víc, protože se k nim uměl chovat galantně, dokázal pošpásovat i vylechnout, slova svých lichotek uměl vyvážit tak, aby nezašel příliš daleko, neuvedl do rozpaků nebo neurazil, a zároveň aby ho pokaždé znovu rádi viděli.

A oni ho skutečně viděli rádi.

Jurkův obchodnický šarm nepochybně přispěl k tomu, že z původně lokálního podniku nesoucího název Graf Larisch-Mönniche Brauerei Karwin se stal největší pivovar v celém Rakouském Slezsku. Zvyšující se poptávka volala po větší výrobě, a tak stovka zaměstnanců vařila pivo v nepřetržitém provozu. Protože ruka dělnického hnutí do této části Larischova podnikatelského impéria doposud nedosáhla, lidé pracovali ve dvánáctihodinových šichtách, od šesti do šesti, pouze o nedělních a svátečních odpoledních dostávali volno. Nad jejich příčinlivou prací stál sládek Josef Milde, který se těšil všeobecné úctě a dostávalo se mu pochval i od samotného hraběte Larische.

Ano, pan hrabě umí ocenit, když některý z jeho lidí prokáže neobyčejný talent a píli.

Jen je třeba, aby mu takový člověk přišel na oči, což není tak snadné.

Někdy k tomu musí dopomoci náhoda, jako třeba v Jurkově případě. Ale říká se přece, že štěstí přeje připraveným, že ano?

A Jurek se na svůj šťastný okamžik připravoval dvě desetiletí.

Stalo se toto: v únoru přišlo od císařského dvora oznámení, že na přelomu srpna a září se budou v Těšíně konat vojenské manévry, kterých se zúčastní i samotný císař Franz Josef. Podle přípisu se dalo očekávat, že část císařské delegace při této příležitosti navštíví také solecké sídlo rodu Larisch-Mönnichů.

Na zámku zavládlo radostné očekávání, které se vzápětí přetavilo do horečnatých příprav. A právě uprostřed všeho toho zmatku onemocněl vedoucí odbytového oddělení, starý pan Katzenbach, na jehož bedrech ležela odpovědnost za bezchybnost všech dodávek na zámek i do bažantnice, kam se část vzácných hostů rozhodla zavítat na hon.

Ředitel pivovaru musel překerní situaci vyřešit okamžitě. Velmi dobře věděl, jak silně si pan hrabě zakládá na své pověsti dokonalého hostitele. Uvědomoval si tudíž s řezavou jasností, že sebemenší chybička v dodávkách či způsobu podávání piva, k níž by během vzácné návštěvy došlo, pana hraběte rozzlíbí a jemu, řídícímu, se ošklivě vymstí. A právě v této zoufalé situaci mu v mysli vytanul Jurek, který se v pivovaru vypracoval od píky a ze všech stran na něj zaznívala samá chvála.

Nechal si ho zavolat do kanceláře. „Žebrok, něco bych tu pro vás měl.“

„Co, pane řediteli?“

„Uměl byste se postarat, aby během císařské návštěvy bylo všude pivo v dostatečném množství i teplotě?“

„Uměl, pane řediteli. Už dvacet let nedělám nic jiného.“

„Cože?“

„Dvacet let se starám, aby bylo pivo v dostatečném množství i teplotě všude, kde má být.“

Ředitel se musel proti vlastní vůli zasmát. Očekával devótnost nebo úlek z přílišné odpovědnosti; dočkal se sebejistoty a nonšalantního nadhledu.

„Beru vás za slovo, Žebrok. Ale nepřejte si vidět důsledky, jestli na vaši práci uslyším jedinou stížnost.“

„Neuslyšíte, pane řediteli.“

A neuslyšel.

Pokud vůbec byla na jediný okamžik v Jurkovi malá duše, velmi rychle se rozplynula v energické práci. Dal si záležet na sebemenším detailu, osobně všechno kontroloval a ještě jednou pro jistotu ověřil.

Svému slibu, že všechno proběhne hladce, dostál. Na jeho práci neslyšel ředitel jedinou stížnost.

A přišly i důsledky. Jestliže ředitel před několika týdny vyhrožoval Jurkovi postihem, pokud dodávky piva pro císařské hosty jenom trochu zahaprují, nyní vyvodil závěry zcela jiné. Zdravotní stav starého Katzenbacha totiž nejevil známky zlepšení, ba naopak se dalo čekat, že na lůžku setrvá ještě hodně dlouho, a tak ředitel nabídl Jurkovi uvolněné místo.

„Osvědčil jste se, Žebrok, všecko šlapalo jako hodinky. A tak jsme si s panem hrabětem řekli, že byste se mohl začít starat o celý odbyt. Ostatně máte s prodáváním piva dvacet let zkušeností, že ano.“

„Mám, pane řediteli,“ přitakal Jurek. „Vaše nabídka je pro mě velká čest. Vynasnažím se udělat všechno pro to, aby se našemu pivovaru vedlo stále lépe.“

„Beru vás za slovo, Žebrok. Ale nepřejte si vidět důsledky, pokud na vaši práci uslyším jedinou stížnost,“ zopakoval ředitel svá vlastní slova, ale tentokrát už věděl, že na Jerzyho Žebroka se může spolehnout. Samozřejmě že si ho prověřil. Věděl tedy, že nový vedoucí odbytu pochází z prosté rodiny – jeho otec a bratr provozují povoznictví, matka je v domácnosti, že absolvoval jen obecnou školu a provází ho pověst prostopášníka. Všechny tyto záporů však mnohonásobně převážily nezpochybnitelné klady: ten Žebrok má fištrónu více než kdekterý studovaný člověk, lidi

ho respektují a zároveň ho mají rádi, chovat se umí, jako kdyby dostal do vínku nejpřísnější *kinderstube*. A především má hlavu pro kšeft, to se pozná.

Bez dalších odkladů podepsali pracovní smlouvu, v níž byla Jurkovi přidělena funkce, trojnásobně vyšší plat než doposud a třípokojový byt na Solce.

Když pak celý průběh svého pracovního skoku vyprávěl Julce, oba se smáli. Nejen proto, že se díky němu před nimi rozprostřela mnohem příznivější budoucnost, ale také proto, že celý tento šťastný sled událostí dokladoval změnu odvěkého společenského uspořádání. Narodit se v chudobě už neznamenal v chudobě žít a zemřít; nová doba přinesla možnosti dříve nevídané.

Robit pro Laryša je docela něco jiného než být zaměstnán u pana hraběte.

Lidé z první skupiny obývají obvykle jednu místnost; studnu a latrínu mají na dvoře. Lidé z druhé skupiny obývají několik místností; tekoucí vodu i splachovací záchod mají doma.

A když se teď Julka v novém třípokojovém bytě na Solce slastně protahuje v posteli, stále ještě nemůže uvěřit vlastnímu štěstí.

Vstane z lože, přehodí si přes ramena lehký župan a jde vykonat ranní hygienu.

Dnes si dá na úpravě svého zevnějšku obzvlášť záležet, protože odpoledne ji čeká důležité setkání.

Nová doba totiž přinesla dříve nevídané možnosti i jí samotné.

Monika Žebroková položí na stůl velký talíř čerstvě upečených buchet s tvarohem a úlevně vydechne. Těsto jí dneska špatně kynulo. Zrovna dneska, když potřebuje mít pro hosty! Taková schválnost!

Uhnětla ho už kolem šesté, schválně si kvůli tomu přivstala a dala do těsta úplně čerstvé droždí. Když však před osmou odcházela na mši, skoro se ani nepohnulo. V kostele pak chvílemi trnula, co si počne, jestli opravdu nevykyne. Chtěla se ukázat

jako dobrá hospodyně a hostitelka, a jak to bude vypadat, když návštěvě předloží jen omluvu a hrnek melty?

Naštěstí se její obavy nenaplnily, a tak teď může zálibně pohlednout na stůl s vyšívaným ubrusem, vázou plnou čerstvě natrhaných květin a úhledně naskládanou hromádkou buchet. Říkali, že přijdou kolem třetí, z Karwiné to sem do Stonavy mají hodinku chůze. Každou chvíli tu budou.

Sama moc nerozumí tomu, proč je jak na jehlách. Vždyť ti Matuszkovi jsou milí lidé. Na Jurkově svatbě prohodila pár slov s Barborou a také si všimla, že jejich Barka a Ludwik propovíдали většinu hostiny v altánku. Bude to příjemný čas, ujistila Moniku snacha Julka: „Uvidíte, maminko, že s Barborou najdete společnou řeč.“

Tak proč *dofrasa* ta nervozita? Monika znovu přivřenýma očima zkontroluje celou kuchyň, jestli je všechno, jak má být.

Je. Bohužel je.

Už tady není do čeho píchnout, pokud nechce být za bláznivou a znovu zametat už zametenou podlahu. Hodiny na zdi ukazují půl třetí. To znamená, že zbývá ještě spousta času, který by se nesnesitelně vlekl, pokud by zůstala tady v kuchyni.

Kde navíc už není co kloudného dělat.

A tak vyjde Monika ven. Na dvoře před domkem najde svého muže a staršího syna Tomka v pilné práci: opravují prasklou loukoť většího povozu, kterým po šest dnů v týdnu rozváží uhlí ze šachet. Menší vuzek, určený na převozy všeho ostatního, stojí v dřevěném přístřešku, ke kterému z jedné strany přiléhá šopa a z druhé stáje.

Tam bude nejspíše Ludwik. Kdykoli má volnou chvíli, utíká ke koňům. Vždycky říká, že tu lásku podědil po tatínkovi, který se kdysi na Bettině staral o důlní koníky. Kdyby v té Orlové starý Pospíšil zůstal, nemuselo ho v devadesátém čtvrtém zavalit a nemusel ze svojich děcek udělat sirotu.

A Ludwik by nikdy nepřišel k nim do Stonavy.

Jako dneska to Monika vidí, když ho Jurek tenkrát zkraje července přivezl: shrbeného, zkroušeného, nemluvného. Ludwik

zůstal sedět na kozlíku a netečně hleděl kamsi za domek, jakoby ke Švédskému kopci anebo ještě dál, naprosto netečný ke všemu dění kolem. „Kdo je to?“ zeptala se tenkrát Monika mladšího syna. „Ludwik. Zůstal úplně sám a nemá kam jít. Mama zemřela při porodu, tata byl na šichtě, když to u Larischa bouchlo. Vytáhli ho na povrch, ale už byl mrtvý. A macecha, se kterou se oženil, sebrala odškodné a zdrhla. V domku zůstaly tři děti – holky si rozebrali sousedi na Jindřichu, ale kluk je tam v kolonii za divného, tak ho nikdo nechtěl. Tuž sem ho přivezl k nám.“

„A kde ty jsi k němu přišel?“

„V hospodě, maminko. Kde jinde?“

„Kde se vzal synek v hospodě, prosím tě? Co má v tomhle věku co robit v hospodě!“

„Ujali se ho v orlovské harendě. Ale už je tam víc jak tři týdny a užitek z něho prý není žádný: furt jenom mlčí, stojí, všechno mu trvá. Hospodskému s ním došla trpělivost a chtěl ho vyhnat.“

„A kam by kluk šel?“

„Pryč. Prostě pryč.“

Teprve v té chvíli věnovala Monika Žebroková chlapci na kozlíku první pečlivější pohled. Musel jistě slyšet, že se o něm mluví, ale nepohnul ani brvou. Dál schlíple seděl: hlavu měl skloněnou tak hluboce, až se jeho brada dotýkala hrudi; z pokleslých ramen mu visely nehybné paže, bezvládně spuštěné mezi mírně rozkročené nohy. Byl prostovlasý, oblečený do kalhot z režného plátna, bílé košile a tmavě šedého saka, kterému se už notně třepily okraje rukávů. Na nohách černé křusky, sešlapané a popraskané. Moniku zaplavila lítost.

„Jak se jmenuješ, synečku?“ zeptala se a zvedla ruku, aby ho mohla pohladit.

Nenechal se. Polekaně sebou škubl a dál mlčel.

„Tak jak se jmenuješ? Pověz mi to,“ trvala Monika na svém a stáhla ruku zpátky.

„Ludwik,“ pokusil se odpovědět, ale už nemluvil dlouho, velmi dlouho, takže jeho hlasivky ochraptěly a zvuk jména pokroutily do nesrozumitelná.

Monika už se nadechovala k opakování své otázky, ale Jurek ji předběhl. „Ludwik se jmenuje, maminko. Ludwik Pospíšil.“

„Ludwik,“ opakovala po něm.

Vyslovila chlapcovo jméno zadumaně, téměř mimoděk, nikoli jako člověk, který si chce opakováním zapsat do paměti právě zaslechnuté. Její myšlenky se očividně toulaly úplně jinde: tam, kam se už dávno neodvažovala pustit, aby si nepřivodila další zbytečné trápení. Dva syny vychovala, ale vnoučat se ani od jednoho nedočkala. Už tu marnou touhu stokrát oplakala. A teď... Může to být tak, že teď jí, naprosto nečekaně, Jurek vnouče přivezl na kozlíku pivovarského povozu?

Několik okamžiků bojovala sama se sebou i s ohromující nečekaností toho pomyslení, ale pak znovu pohlédla na zkormoucenou bytost před sebou a najednou věděla úplně přesně, co chce udělat.

„Tak tedy vítej, Ludwiku,“ řekla prostě.

Chlapec k ní zvedl oči. Byly veliké a smutné, tak smutné, že už se do nich nechtěla dál dívat, a raději se uchýlila k věcnému tónu. „Můžeš zatím bývat na půdě, než vymyslíme něco lepšího.“

Polekána vlastní rozhodností se obrátila a už přes rameno prohodila směrem k Jurkovi: „Postarej se o něj.“

S těmito slovy se odebrala do kuchyně, kde na stůl prostřela o jeden talíř navíc a přemítala, jak o nenadále novíně zpraví manžela. Ani na okamžik se nebála, že Bogdan kluka vyžene. Strávila s ním celý život; věděla, že je měkko srdcatý. Starost jí dělalo spíše to, jak přijme, že rozhodla sama, bez něj. Nastěhovat si cizího člověka do domu je velká věc. Ani ona by nebyla ráda, kdyby se takto zachoval její muž, kdyby se s ní neporadil.

V obavě z jeho reakce si sesumírovala v hlavě všechny dobré důvody, proč je dobře, že neposlala Ludwika pryč. Pospojovala je v působivou litanii o svých nenaplněných modlitbách a přáních, o závazku pomáhat bližnímu, o krutém osudu... Snad nikdy se ještě na žádnou promluvu nepřipravovala tolik jako tenkrát.

Jenže když pak muž přišel domů a ona na něj začala nervózně chrlit nahromaděné myšlenky, nenechal ji ani domluvit.

„Tak ať tady synek zůstane. Kam by chodil?“ rozložil rukama ke stropu. Vzápětí zamyšleně zkrabatil čelo: „Však ani nemá kam jít, co?“

„Nemá,“ přitakala.

„Jeden krk ještě užijeme. Nejsme první ani poslední, kdo k sobě vzal sirotka.“

Dojetí jí pro tu chvíli stáhlo hrdlo do němoty. Bogdan Žebrok byl celý život dobrý člověk a zůstal jím i v této chvíli.

Monika Žebrová namísto slov pohládila svého muže po paži.

„A kde vůbec ten synek je?“ zajímal se.

„Poslala jsem ho na půdu.“

„Tak ho zase zavolej dolů. Budeme jíst, kručí mi v břichu.“

A tak s nimi Ludwik zůstal. První týdny zůstával ještě zasmušilý a zamlklý, ale postupně uvykal novému domovu a lidem. Vlídlost, s níž ho manželé Žebrovi přijali, ho alespoň částečně navrátila do starých dobrých časů, kdy ještě bylo všechno v pořádku. Paní Žebrová stojící v zástěře u plotny mu s lehkým přimhouřením očí mohla připadat jako maminka, pan Žebrok v podvečer přicházel z práce a sundával si hned za dveřmi klobouk stejně jako tatínek: taky býval hrozně unavený, jen méně umouněný od uhelného prachu. Namísto vlastních mladších sester měl teď Ludwik nevlastní starší bratry, o tolik starší, že by vlastně mohli být jeho rodiči. S Tomkem toho mnoho nenamluvil, ten mu připadal jako trochu podivný pavouk. Zato Jurka si uvykl vnímat jako nového pana učitele: taky ho ledacos učil a do ledasčeho ho zasněvil, jen s tím rozdílem, že nevěnoval pozornost knihám, ale spíše praktickým dovednostem. Ukázal mu, jak se opravuje povoz, hřebelcuje kůň, rozděluje pořádný oheň v kamnech. A nejen to. S vrozenou schopností vycítit, co druhý člověk chce a potřebuje, pořídil Ludwikovi skicák a tužky, a po večerech si pak se zájmem a s neskrývaným obdivem prohlížel jeho kresby.

Neuplynul ani půlrok a Ludwik začal považovat stonavský domek za svůj nový domov. Jedl s ostatními u společného stolu, vypomáhal v povoznictví, v domácnosti, ve stájích. Když mu paní Žebrová s laskavým gestem dovolila, že si může jít po svém, sebral starou školní mošnu, v níž měl sešit s tužkami, a utíkal pryč: kamkoli, kde bude moct být sám.

Občas v sobě sebral odvahu a zamířil ke Švédskému kopci, kam ho ke zkoušce odvahy lákala strašidelná pověst o pohřbených vojácích z dob třicetileté války. Jindy se poklidně vydal po proudu Stonávky až k jejímu soutoku s Olzou. Nejčastěji však zamířil do hustého lesa, který se táhl až k Horní Suché, protože právě tam se dokázal cítit téměř šťastný. Nebo přinejmenším smířený, klidný. Prodíral se podrostem, lehával v mechu a vyseďoval na větvích vysokých dubů a nejednou v tom našel jakési podobenství s tím, co bylo dřív: před pěti roky se mezi stromy doubravského Grychtoku zbavoval žalu ze smrti maminky; teď, když ztratil i tatínka, hledá útěchu ve stonavském lese.

Jakmile dosáhl čtrnáctého roku, rozhodl se nastoupit na šachtu. Pan Žebroek mu sice nabízel práci v rodinném povoznictví a zdůvodňoval to tím, že mu ubývají síly a už nedokáže zastat to, co dřív. Znělo by to náramně věrohodně, kdyby ovšem Ludwik nevěděl, že zakázek přichází stále méně, protože většinu uhlí teď už rozvážejí vlaky, a všechnu povoznickou práci tudíž bez potíží zastane Tomek.

Ludwik nechtěl ze společného krajíce ukusovat víc, než považoval za správné. Pamětliv poslední věty, kterou slyšel z tatínkových úst, si v přijímací kanceláři jámy Gabriela řekl o práci na povrchu. Věděl, že se tím rozhodnutím zbavuje poloviny peněz, na které by si mohl přijít v rubání. A přece to udělal. „*To bych si pro tebe moc přál, abys nemusel celý život dřít v díře tak jako já,*“ řekl mu tatínek pár hodin před tím, než ho v díře zavalilo, a Ludwik tato slova považoval za otcovo poslední přání, které je povinován splnit.

Desetihodinové šichty ho připravily o většinu tělesné síly a o všechnu chuť k toulání či kreslení. Jen silou vůle se v neděli

přiměl naštipat dříví nebo vypomoci v maštali. Nemusel to dělat; chtěl. Považoval to za výraz vděku za to, co pro něj Žebrokovi udělali. Za byt a stravu jim odevzdával celou svoji šachetní výplatu; dobrovolnou práci odplácel vlídné zacházení. Věděl, jaké s nimi udělal štěstí. Uvědomoval si, že ho berou jako vlastního. A uměl si toho vážit, mimo jiné proto, že z vyprávění znal spoustu příběhů, kdy se osirelým dětem vedlo mnohem, mnohem hůře. Ludwik chtěl věřit, že si svůj příděl smůly vybral v prvních jedenácti letech života a k budoucnosti hleděl klidně, bez větších očekávání, ale také bez obav.

V téměř nezměněné podobě uplynulo několik dalších let, během nichž se u Žebrokových měnil jen věk členů domácnosti. Všechno ostatní zůstávalo při starém: otec vedl povoznictví, maminka se starala o domácnost a plnila talíře, Tomek vozil uhlí, Jurek rozvázal pivo a Ludwik pracoval na Gabriele všude tam, kam ho poslali.

Teprve krátce po Ludwikových dvaadvacátých narozeninách konečně nadešla událost, která rázně rozcísila neměnný tok dní: Jurek se k úžasu celé své rodiny rozhodl oženit.

Veškeré přípravy vzal na sebe, nechtěl svým staříčkům ani rodičům své nastávající přidělovat práci. A taky se chtěl ukázat – nedlouho před tím ho v pivovaru povýšili do úřednického stavu, a tak si mohl za symbolický peníz pronajmout pivovarskou zahradu, kam obvykle chodili spíše lepší lidi, a na hostině nechat téct proudem vyhlášené *Larische Granatbräu*, které mu zaměstnavatel velkoryse odepsal jako deputát. Ušetřené peníze vložil do nákupu jídla, které si většina svatebních hostů nemohla běžně dopřát. Chtěl, aby si jeho veselku všichni opravdu užili, aby se jeho svatba hostům natrvalo zapsala do paměti.

Toto přání se mu splnilo – ovšem poněkud jinak, než si přál.

O svatebním dni se pokazilo snad všechno, co se pokazit mohlo.

Nad vším nakonec dokázal mávnout rukou.

Ovšem Ludwik! Z jeho smutku mohlo Jurkovi srdce ustrnout. Za roky soužití v něm začal vidět mladšího bratra, kterého

osobně naučil všechno, co má správný chlap umět a vědět: od štípaní dříví až po používání kamence po neopatrném zaobcházení s břitvou. Byl na něj pyšný, viděl se v něm.

Proto ho chtěl mít na svatbě za družbu.

Proto požádal Julku, aby Ludwikovi vybrala tu nejhezčí ze všech družiček.

A proto mu bylo málem do pláče, když slyšel zkormouceného Ludwika říkat: „Ona mě nechce. Prý jsem pro ni moc starý.“

Když to Jurek uslyšel, soptil. Takové móresy! Copak je dvaadvacet roků nějaký věk? A vůbec, děvucha je přece na svatbě, to neumí novomanželům aspoň trochu vyjít vstříc?

Jeho rozčarování pominulo, když *tu děvuchu* v podvečer zahlédl v Ludwikově společnosti. Stáli spolu v altánku, Ludwikovi zářily oči a ona se smála tak srdečně, až jí tmavě plavé copy kolem hlavy komíhaly. V jedné chvílce, to už byla tma, přišel Ludwik k Jurkovi a spokojeně mu oznámil: „Za družičku se mnou jít nechtěla, ale mluvit se mnou chce. To je mnohem lepší, než kdyby to bylo naopak, že?“

„Máš úplnou pravdu,“ přitakal světaznale Jurek. „A víš co? Dej jí výslužku, jako kdyby ti za družičku šla. Věř mi, že se ti to vyplatí,“ dodal ještě a spiklenecky na Ludwika mrkl.

„Myslíš?“ rozzářil se tou nadějí Ludwik.

„O tom nepochybuji,“ ujistil ho Jurek. „Jestli něčemu rozumím, tak to jsou ženské,“ dodal ještě a měl za to, že je celá záležitost vyřešena.

Mýlil se.

Ludwik byl nazítří jakýsi divný: nemluvný, zasmušilý. A co víc, nezlepšovalo se to. Ludwik smutnil následující týden i měsíc, až už to začalo být všem divné.

„A nezamíloval on se náhodou do Barky?“ napadlo jednou zvečera Julku.

„Že by?“ zaujal Jurka manželčín nápad. „No... možné to je. A zjistit se to dá jediným způsobem,“ prohlásil a při nejbližší příležitosti poprosil svou matku, aby Matuszkovy pozvala na návštěvu.

Monika Žebroková souhlasila hned a potutelný výraz v její tváři prozrazoval, že i ona cosi tuší.

Jurek se zaradoval, jak jeho namlouvací plán hladce plyne, a vyrazil s pozváním za Barbarou.

Ta ho však příkře odmítla: co prý se bude o neděli kamsi trmácet, když má tolik práce, doma i na zahrádce. Kdyby si potřebovala zajít kamsi na kus řeči, může přece zaklepat na sousedy v domě. Vzápětí přišla s námitkou, že Stonava je moc daleko, a vzápětí šmahem zavrhla Jurkův návrh, že je tam odveze: „Jsem snad nějaká panička, abych se vozila? Půjdeme po svých.“

„Takže půjdete?“ zaradoval se Jurek.

Barbora se zarazila; tak silně se chtěla ohradit proti jízdě na povozu, až mimoděk odsouhlasila návštěvu u Žebrokových.

Nezbylo jí nic jiného než rezignovaně pokývat hlavou.

A dnes tedy nastal ten velký den. Monika Žebroková nervózně přechází mezi vygruntovanou kuchyní, kterou provoněly čerstvé tvarohové buchtý, a dvorkem, kde její muž a starší syn opravují polámané kolo. Zamíří k plotu, otevře vrzavou bran-ku a ujde kousek po cestě, aby měla lepší výhled ke křižovatce od Solcy. Nic. Nikdo. Kde můžou být? Barbora přece nechala vzkázat, že vyrazí hned po obědě, aby tu byly nejpozději ve tři.

A třetí už minula.

Monika rozladěně povzdechne a vrací se k domovu. Chlapi na dvoře jí nevěnují jediný pohled, jsou plně zabraní do práce. Najednou na ni padne samota, a tak se vypraví do stáje za Ludwikem. Jde najisto; její nevlastní syn tam tráví téměř každé nedělní odpoledne. „Jsem u těch koňů šťastný,“ říkává.

Ale dnes tam k Moničině úžasu není.

To je divné.

Moc divné.

„Neviděli jste Ludwika?“ zavolá k Bogdanovi a Tomkovi, ale poněvadž tuší, že jejich odpověď bude znít *ne*, vlastně na tu odpověď ani nečeká a rozběhne se do zadu do zahrady. Z jakéhosi důvodu potřebuje Ludwika najít, něco ji k tomu pudí. V rychlosti zavádí bokem o roh domu a bolestivě se o něj udeří. Nezastaví

se však, jen sykne a běží dál, do jabloňového sadu. Ví, že Ludwik tíhne k bloumání; častokrát jí vyprávěl, jak rád vysedává na stro-
mech a přemýšlí o všeličems.

„Ludwiku!“ volá Monika už mezi prvními stromy. „Ludwi-
ku, ozvi se!“

Ale slyší jen šustění trávy pod svýma nohama a šumění větru
ve větvích.

Začíná být rozladěná. Takhle si dnešní odpoledne nepředsta-
vovala. Těšila se na příjemnou rozmluvu s hosty, a namísto toho
tady pobíhá s naraženým bokem mezi jabloněmi.

Jestli ten mezek zrovna dneska odešel do lesa, ať si ji nepřeje.

Otočí se a už mnohem pozvolněji šlape zpátky k domku.

Když se došourá na dvůr, rozladěnost už v ní dostoupá do té
míry, že se rozhodne taky vydat na špacír. Ano, přesně to udě-
lá: projde se po Stonavě, prohodí přes plot pár slov se sousedy,
uklidní se.

A pak hned za první zatačkou uvidí po cestě přicházet tři
ženské postavy. Jdou rázně, spěchají. Jakmile se vzdálenost mezi
ní a jimi zmenší natolik, aby dokázala rozpoznat, že jsou to
opravdu Matuszkovy, zastaví se a zavolá: „Už jsem se bála, že
nedorazíte!“

„Dobré odpoledne přeju,“ odpoví zadýchaně Barbora. „Tro-
chu jsme zabloudily.“

„Na rozcestí u Křivého dolu jsme odbočily na Horní Su-
chou,“ doplní její starší dcera.

„Ale našťestí jsme až do Suché nedošly,“ ucedí mladší dcera.

„No tak hlavně že už jste tady,“ dodá smířlivě Monika a vede
návštěvu domů a do vycíděné kuchyně, ve které se rozladění nad
pozdním příchodem a dlouhým čekáním pozvolna rozplyne.

První opatrné věty poletují nad talířem s buchtami, ulpívají
na okvětních lístcích ráno natrhaných čekanek, kohoutků a ko-
pretin, topí se v hrncích s dlouho ohřívanou meltou. Když zazní
pochvaly na útulnost kuchyně i na vláčnost buchet, začne ho-
vor mírně váznout, ale našťestí právě v té chvíli se otevřou dveře
a v nich stojí Bogdan Žebrok.

I v šedesáti letech se stále dokáže držet zpřímá. Vstoupí do místnosti, jde si k lavoru umýt ruce a pobaveně se zeptá: „Co tady mlčíte jako zařezané? Jeden by čekal, že čtyři ženské si budou skákat do řeči. Jestli to nebude tím, že jste si nedaly po štamprli.“

Monika se hned zvedne, vděčná za příležitost něco udělat. Před otevřenými dvířky kredence se zarazí a otočí se ke společnosti u stolu: „Barka asi ještě nebude, že?“

„To se ví, že nebude. Vždyť má šestnáct!“ vykřikne Barbora.

„Teprve? Já myslela, že je ti víc, děvuško, vždyť jsi jako z růže květ,“ stočí Monika udivený pohled k Barce. „Ale teď už rozumím mnohem líp, proč ti Ludwik na svatbě připadal starý,“ pronese s úsměvem.

Barka sklopí hlavu a cítí, jak se jí hrne červeň do tváří.

Žofinka se potutelně směje do rukávu.

Barbora na své dcery nechápavě hledí.

Němohru u stolu přeruší Bogdanova otázka: „A kde Ludwik vlastně je?“

Monika krčí rameny: „Asi se zase kdesi toulá.“

„No zrovna dneska by se toulat neměl, když máme takovou návštěvu.“

Než jeho zdánlivě nevinná věta stihne doznít, Barbora se dovtípí. Najednou je jí jasné, proč Jurek tolik naléhal, aby se sem dneska s děvuchama vypravila. Teď už chápe, proč je u Žebrokových slavnostně prostřený stůl a proč si dnes Barka uvázala do vlasů tu novou mašli z bílého atlasu.

Zdá se, že Barbora byla jediná, komu účel této návštěvy doposud unikal.

Na malý okamžik se na ostatní rozzlobí, že ji takhle vodili za nos. Pak v duchu vyplísí sama sebe, že zase jednou byla natolik ponořena do svého světa a povinností, že nechala kolem sebe nepozorovaně plynout něco, co by mateřskému zra-ku uniknout nemělo. Barčinu zasmušilost z posledních týdnů mylně přičítala vyčerpání z práce, kam holka musela nastoupit, aby bylo dost peněz na obživu. A zatím... Semkne rty do úzké

čárky, zkrabatí čelo, pohled zasekne do výšivky na slavnostním ubruse.

„Na, dej si,“ postaví před ni Bogdan plnou štamprli.

Barbora ji do sebe vyprázdní s bravurou, kterou odpozorovala od štamgastů u Mokrošky, a zaškaredí se nad silou pálenky.

„Tak to bychom měli,“ prohlásí ochraptěle, jakmile jí v hrdle odezní pálivá vlna. „A teď si teda můžeme říct, co a jak bude dál.“

„Nepočkáme na Ludwika?“ navrhně Bogdan.

„Není třeba. Ludwik už svoje řekl tím, že utekl,“ usmívá se Monika. „To je celý on.“

„Já ho půjdu hledat!“ zvedá se překotně Barka.

„Já ti pomůžu,“ nabízí se Žofinka a už taky odsunuje židli od stolu

„Já nechci, abys mi pomáhala!“ volá na ni Barka přes rameno a rychle bere za kliku.

„Zakázat mi to nemůžeš!“ nedá se mladší sestra a žene se za ní.

Jakmile za děvčaty prásknou dveře a ze dvora přestanou dovnitř doléhat ozvuky jejich hádky, nalijí si dospělí ještě jednu sklínku a během krátké rozmluvy dojdou ke shodě, že nebudou mladým bránit ve štěstí.

„Schön willkommen im Darkau.“

Julka stojí před zrcadlem v ložnici a nacvičuje si uvítací větu pro lázeňské hosty.

Uctivá úklona, zdvořilý úsměv, uměřené gesto.

„Serdecznie państwa witamy w Darkowie.“

Stačí. Už stačí.

Přeříkala si to snad tisíckrát, lépe už se to říct nenaučí. Ještě si stejně musí projít seznam hostů, kteří zítra přijedou. Takže tedy, jméno, stav, důstojenství:

Pan Dr. Petr Stampfl, c. k. notář z Glühlu s pí. chotí, pan František Musil, c. k. technický oficiál z Vídně s pí. chotí a s dítětem, pan Alois Friedrich, kněz z řádu Ježíšova z Krakowa, paní Marie

Millerová, choť zlatníka z Jihlavy, pan Edmund Czerny, kandidát profesury z Židlichovic, paní Matilda Wagnerová, choť úředníka solných dolů z Wieliczky se slečnou dcerou... A další a další, celkem dvacet řádků vypsanych pečlivým rukopisem úředníka z oddělení ubytovacích rezervací.

Toto bude něco úplně jiného než hovory se zákaznicemi v ostravském modiství. Tam stačila uctivost, občas přibarvená trochou podbízivosti a pokaždé doplněná spoustou chvály, když si dáma konečně vybrala. Zato tady! Tady je třeba se postarat o tolik věcí, aby byli hosté od samého příjezdu navýsost spokojeni. Julce z toho jde hlava kolem.

„Váš pan manžel na vás nešetřil slovy chvály, Frau Žebrok,“ řekl jí ředitel, když se před dvěma týdny dostavila na pracovní pohovor. „Ujistil mne, že jste se během svého ostravského pobytu pohybovala mezi vznešenou společností a osvojila si způsoby a mluvu, které budou pro vaše zdejší působení naprostou nezbytností.“

„Pevně věřím, že se manžel v tomto ohledu nemýlil,“ ujistila ho Julka.

„Vládnete tedy němčinou, češtinou i polštinou?“

„Ano, pane řediteli.“

„Bude zapotřebí osvojit si též základy franštiny, Frau Žebrok. Naše lázně čeká velký rozmach. Už nyní k nám přijíždějí vzácní hosté z celé Evropy, náš věhlas stoupá. A díky tomu, že novým výlučným vlastníkem se od letoška stal pan hrabě Larisch-Mönnich, můžeme odůvodněně očekávat klientelu ještě vznešenější.“

„Všichni v to doufáme, pane řediteli. A já osobně se vynasnažím udělat všechno pro to, abych svým malým dílem také přispěla.“

„Máte mou důvěru, Frau Žebrok. Můžete nastoupit k prvnímu dni příštího měsíce. Do té doby si nastudujte historii a současnost lázní, abyste byla způsobilá podat našim vzácným hostům i ty nejpodrobnější informace, o něž eventuálně projeví zájem. Podklady ke studiu vám předá Frau Wenzel.“

„Vaše důvěra mě zavazuje, pane řediteli.“

„Těšilo mě.“ Ředitel povstal z kůží polstrované židle a dal tím Julce najevo, že pohovor skončil. Byla ráda; srdce jí celou dobu tlouklo tak zběsile, až se obávala, že jí každým okamžikem vyskočí z hrdla. Co možná nejdůstojněji došla ke dveřím ředitelovy pracovny a při východu ze dveří se ještě otočila a mírně pokývla hlavou k řediteli, přestože by se nejradyji rozběhla a utíkala, aby se o tu vzrušující novinu podělila s Jurkem.

Byl to jeho nápad, aby se ucházela o práci v lázních Darkov. Napoprvé jí to přišlo jako bláznivina: „Copak já něco vím o lázeňství?“, ale Jurek si dál vedl svou: „Asi tolik, kolik já věděl o pivovarnictví, když jsem kdysi nastupoval. Julinko moje, vůbec o sobě nepochybuji. Dobré způsoby znáš, řeči ovládáš, krásná jsi. Vždyť ty bys ty lázně přímo ozdobila!“

Nechala se přesvědčit Jurkovou výmluvností. Nic nenamítala, když si za drobného přičinění ředitele pivovaru smluvil schůzku s novým ředitelem lázní, aby se u něj přimluvil za manželčino přijetí do práce. Bůh ví, co panu lázeňskému řídicímu všechno navypřávil, ale zjevně to zapůsobilo.

Ach Jurku, ty jsi pro mě pravé požehnání, říkala si v duchu snad potisící, když za klapotu svých vysokých kramfleků kráčela chodbou ředitelství lázní. Srdce jí ještě stále zběsile tlouklo, hlava přehrávala každé slovo, které padlo při přijímacím pohovoru, a oči těkavě hledaly dveře s cedulkou Frau Wenzel.

Když je konečně našla, uctivě zaklepała a od starší dámy s pichlavým pohledem převzala několik strojopisných listů. „Je nanejvýš nezbytné, abyste jako zaměstnanec lázní bryskně ovládala vše, co je v tomto dokumentu obsaženo,“ kladla jí ta přísná osoba na srdce.

„Spolehněte se, madam,“ ujistila ji Julka a odešla domů, plně odhodlána vrýt si do paměti každou větu.

Nakonec to nebylo tak těžké, jak se zpočátku obávala. Husť popsané listy papíru obsahovaly neskonale zajímavý příběh uplynulých čtyřiceti let, který se klenul od čiré náhody k mírně zaslepenému vizionářství, aby nakonec vyústil v současnosti,

u ryziho pragmatismu. Julka se několikrát přistihla, jak hltá řádky, aby se dozvěděla, jak to bylo dál. Chvillemi měla pocit, že čte román, nikoli záznam skutečnosti.

Na počátku bylo uhlí. A to uhlí bylo v zemi, a v té zemi ho byla vůle najít. Na panství Ráj, které leží mezi Darkovem a Stonavou, byl roku 1862 učiněn pokusný vrt. Namísto černého zlata však země vydala mocný gejzír slané vody. Zklamání majitele pozemku, barona Jiřího Besse z Chrostiny, bylo neskonale. Tolik si přál mít vlastní kutací jámu a zbohatnout jako Larisch, ovšem Bůh mu to zřejmě nehodlal dopřát. Krátce zvážil možnost, že by z tryskající vody začal vyrábět sůl, jako bylo v kraji kdysi dávno zvykem, ale záhy tento nápad zavrhl: copak by mohl konkurovat produkci solného dolu z nedaleké Wieliczky? Zkormouceně tedy svolil, že lidé mohou vodu z pramene nabírat dle libosti k běžnému užití.

Speciální *erlaubnis* nedlouho poté udělil také svému osobnímu lékaři, doktoru Antonu Fiedlerovi, který pojal zvláštní nápad: hodlal solanku ohřívat, koupat v ní dobrovolníky a následně dopodrobna analyzovat léčivou účinnost zdejší neobvykle silně mineralizované vody.

Jaká pošetilost! soudil zprvu baron. Malá jiskra neurčité naděje se v něm ale přece jen rozkřísila, a proto nechal vyrobit čtyři dřevěné vany, umístit je na svůj statek v Ráji a pak už jen čekal, co se z Fiedlerova pokusu vyklube. První výsledky kurýrovacích koupelí ho přivedly k opatrnému zájmu, který ovšem záhy přerostl v zájem zcela živý. Z improvizované léčebny začaly přicházet zvěsti o téměř zázračné účinnosti solankové kúry: ochromené údy se uzdravují, bolavá záda se napřimují, nemožící začínají chodit.

„Léčení zdejší mnohdy zázraku rovno jest,“ pravil doktor Fiedler v hodnotícím reportu.

Povzbuzen těmito závěry přestal baron pokládat lékaře za pošetilce a začal se vážně zaobírat myšlenkou na založení skutečných lázní. Obchodnická obezřetnost ho však vedla k úvahám, jak si takovouto velikou investicí pojistit. Copak může postavit

celý záměr na dobrých léčebných výsledcích místního doktora? Věděl, že potřebuje nějaký pádnější argument, a tak nechal vzorky solanky odeslat k vědeckému zkoumání do Vídně. Několik týdnů trnul napětím.

A pak mu přišlo psaní z lékařské fakulty v hlavním městě monarchie.

Dlouho obálku obracel v rukách; věděl, že její obsah ovlivní celý jeho následující život. Teprve po drahé chvíli se zhluboka nadechl a pak jediným mocným škubnutím listovního nožiku obálku otevřel. Začal překotně číst. Zdvořilostní fráze v úvodu jen přelétl a očima sklouzl k dalším odstavcům, při jejichž četbě mu tvář projasnil šťastný úsměv: v dobrozdání stálo, že darkovská solanka obsahuje dvojnásobně vyšší procento jódu a bromu než doposud nejúčinnější prameny v hornorakouském Haalu, a tudíž může být bez jakýchkoli pochybností prohlášena za vodu léčivou. Podepsán ctihodný dr. Rettenbacher.

S tím už se dalo ledacos podniknout. Baron Beese si zažádal u zemské vlády v Opavě o povolení ke zřízení Lázeňského místa Ráj, a jakmile mu byl dokument vystaven, bezodkladně dal zahájit výstavbu prvního lázeňského domu. Ten měl být vyveden v módním švýcarském stylu, s kamennou podezdívkou a prosklenými stěnami.

Dva roky poté mohl baron v právě dostavěném Skleníku slavnostně zahájit první lázeňskou sezonu a v jejím závěru se radovat jak z četby lékařských reportů, které hodnotily léčebné výsledky jako více než uspokojivé, tak i z účetních výsledků hospodaření, které byly uspokojivé neméně. Věhlas Bessových lázní se šířil s rychlostí, s jakou z jeho pozemku tryskal zázračný pramen.

Ten začal být využíván také k průmyslovým účelům: solanka byla odpařována a z vídeňského skladu firmy Mattoni distribuována po celém světě. Baron mohl být spokojen, poněvadž jeho prvotní úmysl, tedy zbohatnout jako Larisch, začal pozvolna docházet naplnění.

Ale jen velmi pozvolna.

Na Bessův vkus až příliš pozvolna.

Kdyby tak měl kromě lázní ještě uhelný důl, to by jmění přibývalo mnohem rychleji!

Nechal tedy provést nový zkušební vrt – a historie se zopakovala: namísto uhlí získal další pramen. Pokud ho chtěl zužitkovat, bylo zapotřebí dalších obrovských investic, a na ty už neměl dostatek prostředků. Roku 1895 se proto rozhodl spojit finance a síly s doktorem medicíny Wilhelmem Degréem, jehož příchod předznamenal zlatý věk darkovských lázní.

Nový spolumajitel a šéflékař vnesl do slezského Darkova ducha velkého světa. Všechno staré, omšelé a nemoderní muselo zmizet. Nařídil strhnout původní Skleník a namísto něj nechal vyrůst Společenský dům. Také další lázeňské objekty byly přebudovány, vystavěny a poté i vybaveny podle nejnovější módy. Do parku nechal z Beskyd navozit vzrostlé stromy a dal tím vzniknout legendě, že zdejší solanka je vpravdě zázrak, protože jejím přičiněním stromy vyrostou za jedinou noc. Nechal zhotovit množství propagačních materiálů v celé řadě jazyků a během několika let se z Darkova staly jedny z nejelegantnějších a nejdražších lázní v celé Evropě.

Úpravnost parku a elegance budov by však byla málo platná, pokud by je nedoprovázela účinnost léčebných postupů. Doktor Degré s neutuchající energií sepisoval odborné studie, které dokumentovaly neobyčejnou účinnost darkovské vody i soli. Navázal spolupráci s největšími evropskými kapacitami, které následně šéflékařovy závěry oficiálně potvrdily. „Mohu prohlásit, že tamní pramen lze jen s mírnou nadsázkou označit za elixír života,“ prohlásil jeden z oslovených profesorů.

Degrého hvězda stoupala k nebesům, sláva jeho lázní se šířila celou Evropou.

Společně se svou chotí Annou Marií se ve volných chvílích procházel po pískem sypaných cestičkách parku i po dřevěné kolonádě, kde od lázeňských hostů přijímal slova vděku a chvály. Během necelých deseti let se stal jednou z nejvýznamnějších postav celého regionu. Málokdo se těšil takové úctě jako on.

Žádný strom však neroste do nebe.

A tak doktora Degrého, který byl ještě docela nedávno považován za spolustrújce zázraku, když jeho stromy vyrostly za jedinou noc, doběhl nejpřízemnější ze všech problémů: dluhy.

Snílkovství je drahý špás. Prudký rozmach doprovázený ohromnými investicemi srazil Bessovi s Degréem vaz.

V posledním roce devatenáctého století byli oba pánové nuceni odprodat své podíly jedinému muži z celého Těšínska, který měl na koupi vyhlášených lázní dostatek peněz: Larischovi.

Jakmile se Julka pročítla až k této pasáži, v náhlém popudu podrážděně odložila papíry na stolek. Věděla, že oficiální dokument o darkovských lázních bude od této chvíle pokračovat chvalozpěvem na nového majitele, a jí se do takovéto četby z jakéhosi důvodu najednou nechtělo. Cosi se v ní vzedmulo, snad dávná vzpomínka na almužnu, kterou Larisch vyplatil Barboře a ostatním vdovám jako odškodné po neštěstí v devadesátém čtvrtém roce, snad si právě v té chvíli naplno uvědomila, že lázně jsou jen dalším kamínkem do už tak rozsáhlé mozaiky larischovského impéria.

Jednou si nás tady koupí všechny, napadlo ji.

A vzápětí se za to v duchu vyplísnila:

Jsi snad nějaká proletářka, abys plivala na ruku, která tě živí? Naskytá se ti možnost života, o jakém se ti dříve ani nezdálo. Před pár lety jsi živořila v malé ostravské cimřičce a naivně snila o tom, že jednou budeš paní inženýrová. Teď bydlíš v prostorném bytě a jsi provdaná za muže úřednického stavu. Ty sama jsi dostala práci, ve které se budeš stýkat s lepšími lidmi. Nebudeš chodit z práce umouněná od uhelného prachu a k výplatě dostaneš násobek toho, co dostává Barbora.

V Boha už Julka dávno věřit přestala, ale rouhání proti dobrému osudu stále rozpoznat dokázala.

A tak si zakázala další podobné myšlenky a raději znovu sáhla po odloženém strojopisu, aby dočetla závěrečné odstavce. Zcela nepřekvapivě v nich stálo, že od roku 1905 je výlučným majitelem lázní slovatný pan hrabě, JUDr. Heinrich Larisch-Mönnich,

který miní využít svých zkušeností dobrého hospodáře a rozkošatělých společenských kontaktů, aby navázal na um a vizionářství doktora Wilhelma Degrého.

Sebevědomý tón těch vět ji uklidnil. Přesto v ní kousek dřívějšího rozladění zůstal, hlodal kdesi vzadu v mysli, přítomen jen lehce, ale přece tolik, aby ovlivnil Julčino rozpoložení.

„Jurku,“ zeptala se pak při večeři, „zůstanou lázně takové, jako jsou teď?“

„Jak to myslíš?“

„No... jestli je podle tebe Larisch povede ve stejném duchu jako Degré?“

„Nemá důvod něco měnit. Koupil lázně za hubičku, protože Degré dlužil, kam se podíval. A všechna ta paráda, kvůli které si půjčky nabral,“ mávnul Jurek rukou kamsi do tmy za oknem, „ta v Darkově pořád stojí. I skvělá pověst zůstala, lidi už se sem naučili jezdit. Kdepak, Larisch nemusí měnit vůbec nic. Jemu stačí jenom chytře využít to, co má. A to on umí velmi dobře, jak oba víme.“

Julka souhlasně pokývala hlavou. Po chvíli přece jen zamýšleně dodala: „Když mi je Degrého líto.“

„Může si za to sám, Julinko.“

„Přece toho tolik udělal! Vždyť se podívej!“ přisunula k Jurkovi hromádku propagačních materiálů, které si přinesla z lázní. „Toto všechno vybudoval, podívej na tu krásu! A teď musí s celou rodinou odejít v hanbě, jako zkrachovanec. Přijde mi to strašně nespravedlivé.“

„Poradím ti, jak se zbavit téhle lítosti, ano? Zajdi se do Darkova podívat na vilu Henrietta, co si ji nechal Degré postavit jako rodinné sídlo. Sám vždycky vykřikoval, že je to nejkrásnější dům na pravém břehu Olzy. Ale už zapomněl říct, kolik ho to stálo.“

„No... však Larisch má taky zámek,“ namítla Julka chabě.

„Julinko, holka moje, ty to máš nějaké popletené. Larisch staveš za svoje, Degré na dluh.“

Julka sklopila hlavu a začala se probírat hromádkou reklamních tiskovin na stole. Nový Společenský dům, Dětská léčebna,

letohrádek, kaple... Všechny ty krásné stavby byly Degrého dílem. A nejen ony, ale i celý plán léčebných procedur, jejichž zázračná účinnost sem lákala lidi z široka daleka. Jak doktorovi asi je, když to musí opustit s hanbou v zádech?

Jurkovi neušel zachmuřený výraz v její tváři a už trochu popuzeně řekl: „Přestaň ho litovat, svůj díl slávy si vychutnal vrchovatě.“

„Já vím.“

„No tak vidíš. Co je ti do Degrého?“

„Nic. Ani nevím, co mě to najednou popadlo. Už odpoledne jsem...“

Jurek jí skočil do řeči. „Já vím, celé odpoledne jsi tu svoji krásnou hlavu trápila zbytečnými myšlenkami. Už toho nechej, Julko. Každý svého štěstí strůjcem. Mysli na sebe, ne na všechny kolem.“

Julka se chvíli odhodlávala, ale pak přece jenom vyhrkla: „Já odpoledne nemyslela na Degrého, ale na Barboru.“

„Na Barboru?“ zakroutil Jurek nevěřičně hlavou. „Proč, proboha?“

„Nějak mi nejde na rozum, jak je možné, že jsme spolu před dvanácti lety šlapaly s nůši na zádech pro sůl, a teď jsme každá někde úplně jinde.“

„A to si vyčítáš, Julinko? Není přece tvoje vina, že Barboru potkalo tolik neštěstí. Každý člověk holt hraje s takovými kartami, jaké mu život nadělí.“

„Já vím, ale...“

„Co tě to dneska popadlo, holka moje? Myslel jsem, že budeme slavit, a ty zatím... Nemůžeš pro Barboru udělat víc, než jsi udělala.“

„A co když ano?“

„A co by to jako mělo být?“ sevřel Jurek oči do štěrbin. „Čím bys chtěla tu nespravedlnost urovnat? Ulevilo by se ti, kdyby ses třeba vzdala práce v lázních a namísto toho šla s Barborou dělat ograbčoru?“

Julka mlčky zakroutila hlavou.

„Nemůžeš na sebe převzít tíhu světa tím, že se vzdáš výhod, které ti nabízí. Ona půjde zítra přebírat uhlí, zatímco ty budeš vítat lázeňské hosty. Tak to prostě je!“ bouchl Jurek pěstí do stolu, protože už mu začínala docházet trpělivost s nesmyslností této debaty.

„Promiň,“ špitla Julka.

„A však já se nezlobím na tebe,“ odvětil Jurek už trochu smířlivěji. „Mně je jenom líto, že se neumíš radovat, když by ses radovat měla. Čekají nás krásné časy, a ty tady smutníš nad nespravedlností světa.“

„Už nebudu.“

„To doufám,“ řekl Jurek. „Všechno bude dobré, uvidíš. Pokud se něco v lázních změní, tak k lepšímu. Nikdo nemá takovou hlavu na kšeft jako Larisch.“

„To je pravda,“ připustila Julka a s nadzvednutým obočím dodala: „Koneckonců vidíme to všude kolem sebe, že... I pan ředitel říkal, že se mám naučit francouzsky, protože chtějí dále rozšiřovat klientelu.“

„Tak vidíš,“ vezme ji Jurek za ruku a potěšen její změnou nálady ještě dodá: „Slyšel jsem, že by chtěli nalákat i Rusy, ale to se zatím nedaří. Ti pořád jezdí do Karlsbadu, protože jim to před dvěma stovkami let doporučil car. Asi to bude něco v ruské povaze, že cara poslouchají i dlouho po smrti,“ směje se už nahlas a Julka se k němu přidává a v duchu se raduje, že má tak dobrého muže, co ji umí zaopatřit, zklidnit i rozesmát.

A pomilovat, dodala k seznamu Jurkových ctností o něco později, když spokojeně usínala s hlavou zabořenou do polštáře z žakárového damašku.

Díl čtvrtý
BARKA

1907

Barka si už dávno nezakrývá uši, když se vysypává právě veze-
vené uhlí. Prvních pár dní jí ten rachot pronikal až do morku
kostí a lomožil jí v hlavě i během nocí, ale postupem času jako by
ho přestala vnímat. Stal se pevnou součástí jejích dní stejně jako
nekonečný černý proud hornin, které hluboko pod zemí chla-
pi narubali, táčníci dopravili k jámě, výtaháři vyvezli na povrch
a pomocní dělníci vysypali ograbčorám k vytřídění.

Desítky párů zčernalých ženských rukou teď vybírají z vytě-
žené hmoty kamení, aby se na povozy a vagony dostalo jen čisté
uhlí. To, co zbude, bude vyvezeno na haldu. U ní už číhají ti nej-
ubožejší z ubohých, kterým nikdo neřekne jinak než opunčáři.
Vrhají se na každou novou várku a po vzoru zlatokopů prohra-
bují hromady hlušiny, ze které při troše štěstí vytahují zapome-
nuté kousky uhlí. Ty si pak schovají na zimu. Nebo je prodají,
budou-li mít komu.

Ohromné čpící kopce jalového kamene a doutnající škváry
den co den zlézají děti s loktušemi upevněnými šikmo na hru-
di; jejich mrštná lehká těla se do sypkého podkladu tolik neboří
a svah jim pod nohama tolik neužívají. Díky tomu dokážou být
u každého návozu mnohem rychleji než dospělí, s dychtivým

výrazem ve tváři se vrhají na vysypaný obsah důlních vozíků dříve, než by dobrý rozum považoval za správné, a občas za to zaplatí zlými spáleninami z doteku strusky, co ještě nestačila dostatečně vychladnout. Jakmile se jim podaří loktuši naplnit, sklouznou malí opunčáři z haldy dolů, aby mohli obsah vysypat. Pokusit se loktuši naplnit ještě jednou. A pak zas a znovu, bude-li čím.

U úpatí černé hory sedávají po celé dny staré ženy s nůšemi. Dlouhou chvíli si nemají čím ukřátit, protože jakákoli práce, kterou by si k haldě donesly, by byla poznamenána mocným nánosem černého prachu. Sedí tedy povětšinou mlčky, uondané zdejším pomalým plynutím času, a jen občas mezi sebou prohodí pár slov. A hlavně hlídají: aby na obsah nůše nesáhl nikdo cizí a aby ten obsah byl k unesení. Plná nůše uhlí k unesení není. To ví každý, kdo si ji kdy naložil na hřbet.

Lépe jsou na tom v tomto ohledu ti, kteří si můžou k haldě přistavit kolečka, a ještě výhodněji si stojí takoví, co mají dvoukolový či dokonce čtyřkolový vozík. Ti pak v závěru každého dne zapřáhnou sami sebe a odvezou nasbírané uhlí či uhelné bláto tam, kde jim bude k užítku. Anebo kde jim za ně vyplatí peníze na dnešní chléb. Nebo kořalku.

Barka je vídá, jak se s každým podvečerem plouží a nesou či vezou svůj poklad, svoje živobytí. Míjejí se v půli cesty: ona s maminkou jdou ze šachty domů, opunčáři míří opačným směrem, od haldy kamsi jinam, k sobě domů, ať už je to kdekoli. Někteří hledí nevraživě, a to Barce nejde na rozum, čím si od nich ten zlostný pohled zasloužila, když je stejně jako oni pokryta od hlavy k patě uhelným prachem. Jiní však už po několikerém potkání dokonce pozdraví: „Zdruw!“ a ona s úsměvem odpovídá, vděčná za ten kousek vlídnosti.

Opunčáři se stali pevnou součástí jejího života, stejně jako ženské, které společně s ní celé dny přebírají to, co vydala země. Stojí ve dvou řadách proti sobě, ve všudypřítomném hluku nemluvné, což si pak vynahradí během přestávky na oběd, kdy se mezi jednotlivými sousty překřikují a občas i vtipkují tak

nejapně, až Barka klopí oči. Sama sedává raději stranou, stejně jako maminka, protože bodré veselí jim není vlastní, neumí na něm být účastny ani jako posluchačky.

„Jsou horší než chlapi,“ ucedí občas maminka, když hovor zabrousí k necudným tématům. „Přesně takové řeči jsem celé roky poslouchala u Mokrošky, ještě teď mám toho plné uši.“

Barka se pokaždé jen usměje a někdy maminku chlácholivě pohladí po paži. Uvykla už jejímu škarohlídství, které při sebe-menším doteku lidské sprostoty vyplyne na povrch. A vlastně nejen tehdy. Moroují se i při jiných příležitostech, vlastně vždy, když věci neběží v souladu s jejím uspořádáním světa. Což je často. Skoro pořád.

Barka by si přála, aby maminka uměla v sobě najít trochu více radosti, ale už pochopila, že se to sotva někdy stane. Neustále si drží odstup, hledí na svět podezřívavě, a dokonce i na srdečné projevy sousedů či jiných lidí reaguje zdráhavě, jaksi odtažitě, jako by se bála, že když si je připustí blíž k tělu, dříve nebo později se jí to vymstí.

Když se na Solcu nastěhovaly, zpočátku se zdálo, že to bude jiné. Maminka viditelně pookřála. Jako by jí ze zad spadl těžký balvan, když se konečně zbavila hospody a věčně láteřící paní Mokrošové. Při stěhování s vděčností přijala pomoc strýčka Jurka, neodmítla žádný pár příčinlivých rukou, které sousedé nezištně nabídli, protože bylo třeba rozmontovat nábytek a dát ho zase dohromady. Dokonce tehdy párkrát zašla do přízemí na kus řeči s Maňkou Ligurskou.

Vydrželo jí to zhruba týden. Pak se pozvolna stáhla zpět do své ježaté ulity, kam po většinu času nenechala proniknout ani své dvě dcery.

Počáteční selanka definitivně skončila, když bylo třeba rychle pořídit sazenice, aby se stihly včas vložit do země. Mohla sousedy poprosit o přímluvu u karwinského zahradníka, aby jí dal sazenice na dluh. „Nechci být nikomu za nic dlužná ani vděčná,“ prohlásila, a tak následující dva týdny doma živořily o suchém chlebu a vodě, aby mohla sazenice koupit. Pranic na ni neplatilo

ujišťování, že na dluh tady nakupují skoro všichni; že každý obchodník v tomto městě má hned vedle pokladny sešitek, kam si zapisuje nezaplacené nákupy.

Na svatbě Julky a Jurka mamince zvedly náladu nové červené střevíce a tanec s Jurkem, ale ani tento radostný rozmar neměl dlouhého trvání. Když za ní Jurek o něco později přišel s pozváním k Žebrokovým, už zase byla najedovaná a vehementně se bránila.

„Robota nepočká!“ prohlásila rázně. „Není čas na plané dřisty nebo na jakési chození zbůhdarma sem a tam. Je třeba vytrít, vyklepat peřiny, vyprat, porýt záhony, navařit, nádobí umýt...“

Nakonec k Žebrokovým přece jenom šly, ale maminka se durdila i při zpáteční cestě. „Tos mi o tom Ludwikovi nemohla něco říct?“ obořila se na Barku. „Seděla jsem tam jak úplná hlupaňa. Já jediná jsem vůbec nevěděla, o čem se povede řeč.“

Barka tehdy jen mlčky sklonila hlavu; maminka mohla na být zdání, že se dcera kaje, ale skutečnost byla jiná. Barka k sobě nechtěla maminčino láteření pustit, aby jí nepokazilo tetelivou radost nad krátkým setkáním s Ludwikem.

Dodnes k těm prosluněným chvílím utíká v myšlenkách, když chce sebe samu potěšit.

Společně s Žofinkou ho toho odpoledne našly na břehu Stonávky, kde seděl na kameni a hleděl na vodu. Pozdravili se a šli kousek proti proudu, nejprve všichni tři, ale po pár desítkách kroků se Žofinka dovtípila. S chabou výmluvou, že ji bolí nohy, usedla do trávy a řekla, aby si ji tam na zpáteční cestě vyzvedli.

Barka s Ludwikem tak pro sebe získali trochu času, během kterého mu ona oznámila, že ještě pořád má schovanou tu pětiakorunu, co jí dal na svatbě jako výslužku, a on se usmál a řekl, že to z ní dělá dobrou hospodyňku. I další hovor plynul v podobném duchu: nevinné věty prodchnuté snahou být na sebe milí. Těsně před tím, než se při návratu ocitli v Žofinčině dohledu, zůstal Ludwik stát a vzal Barku za ruku.

„Víš, o čem se teď u nás doma mluví?“ zeptal se s postřehnutelným napětím v hlase.

„Tuším.“

„O nás dvou.“

Z těch tří prostých slov se Barce podlomila kolena. *O nás dvou*. Měla by mu teď prozradit, že *na ně dva* myslí celé ty týdny a měsíce, které uplynuly od svatby? Hlavou jí vířila slova, která by snad bylo vhodné použít, ale když už se je konečně odhodlala vyslovit, stažené hrdlo jí v tom zabránilo. Stála tam s očima upřenýma do trávy, v hrudi jí tlouklo zešílené srdce a hukot rozbourané krve se jí v uších mísil s šuměním řeky.

„Víš, proč jsem dneska utekl?“ přerušil nastalé ticho Ludwik.

„Ne,“ zvedla k němu hlavu.

„Bál jsem se, že až na nás dva zavedou řeč, odmítneš mě jako tehdy na Jurkově svatbě.“

„A já myslela, žes utekl přede mnou.“

„Jak tě to mohlo napadnout? Copak...“ Nedořekl, jen malinko zakroutil hlavou a pak to řekl znovu, tentokrát s nádechem vlídné výčitky: „Jak tě vůbec něco takového mohlo napadnout?“

Barka nevěděla, jak ji to mohlo napadnout. Nevěděla totiž ani, jestli ji to opravdu napadlo. Možná to jenom tak plácla, kdo ví? V té chvíli věděla s jistotou jen to, že se jí srdce roztlouklo ještě o něco rychleji, že se jí roztočila hlava a že se jí špatně dýchá. Když už se začínala bát, že v příští chvíli omdlí, ucítila na tváři Ludwikovy drsné dlaně a na čele jeho měkké rty.

„Barunko...“ vydechl. „Celou dobu na tebe myslím a maluju si chvíli, kdy tě znova uvidím. Jak sis mohla myslet, že bych utekl před tebou? Já opravdu utíkal jenom před svým strachem, že mě nebudeš chtít.“

„Tak to ses bál zbytečně,“ šeptla Barka a přejela mu konečky prstů po tváři.

Ještě pár okamžiků tak zůstali, jako by si chtěli vrýt kouzlo té chvíle do paměti a odnést si ho s sebou, ale pak sebou Barka polekaně škubla. Najednou si uvědomila, že kousek odtud sedí Žofinka – a co kdyby se je vydala hledat a zahlédla je takhle? To by se Barka musela hanbou propadnout a pak trnout, jestli to Žofina nepožaluje mamince. To by bylo! Hrůza pomyslet!

Spěšně se vydali na zpáteční cestu a po pár krocích našli Žofinku, která usnula v srpnové trávě na břehu řeky; ve světlých nedělních šatech tam vypadala jako zapomenutá víla. Do domku Žebrokových dorazili trochu zadýchaní a nemluvní: Barku a Ludwika umlčela intenzita prožité chvíle, Žofinku přetrvávající rozespalost.

Dospělí posedávali v kuchyni už trochu v rozpacích, protože vše důležité si mezi sebou řekli, a teď už jen vyčkávali na příležitost, kdy budou moci své rozhodnutí oznámit těm, kterých se ponejvíce týká.

„Tak my vám tady domlouváme budoucnost, a vy zatím kde si trajdáte!“ vykřikl Bogdan Žebro, sotva se otevřely dveře.

„Tato, nechej je,“ klidnila ho Monika Žebroková, protože jejímu pozornému ženskému zraku neušlo, že Barka okamžitě zrudla a Ludwik sklopil hlavu. „Raději tady mladým řekni, na čem jsme se my dva tady s Barborou dohodli.“

„No na čem...“ rozhodil Bogdan rukama, jako by mělo být i beze slov jasné, co se chystá říct. „Že se můžete vídat, jestli budete chtít.“

Barka s Ludwikiem se na sebe šťastně usmáli.

„Pán Bůh vám žehnej, děti,“ dojala se Monika, vstala od stolu a šla je obejmout.

„A já to všechno zaspala,“ posteskla si Žofinka. „Takže bude svatba?“ zeptala se vzápětí s dvanáctiletou bezprostředností.

„Nepředbíhej,“ odbyla ji Barbora. „Raději se rozluč, ať můžeme jít a cestou nezatmíme.“

„Já vás domů doprovodím,“ nabídl se Ludwik.

„Není třeba, teď už cestu známe,“ řekla Barbora a také se zvedla k odchodu.

Muselo uplynout několik dní, než ze sebe dokázala cestou do práce vypravit: „Nemysli si, Barko, že z toho nemám radost. Mám. Jenom mě to zaskočilo. Ale ten Ludwik je dobrý synek, to se pozná.“

„Maminko!“ skočila jí Barka kolem krku.

„To víš, že si přeju, abys s ním byla šťastná,“ pokračovala

Barbora. „Smůly už jsme si vybraly dost.“ Vymanila se z dceřina objetí a dodala: „Domluvila jsem se s Žebrokovými, že příští neděli přijedeme do Stonavy na dožínky.“

„Maminko!“ zajásala Barka tak hlasitě, až se k nim otočilo několik párů očí.

„Nebudeme tady všem na očích tolik vyvádět, dobře?“ napomenula ji matka.

Ale Barka si tenkrát nemohla pomoci a co pár kroků samou radostí poskočila.

A nejraději by si poskočila i teď, když stojí u pásu, vybírá z černé hromady velký kámen, zatímco kousek od ní rachotivě vysypávají další *vuzek* právě vyvezeného uhlí. Nic z toho k ní však nedoléhá, je ponořena do krásných vzpomínek a krásných vyhlídek.

Protancovala loni s Ludwikem celé dožínky!

A příští neděli budou spolu na hornické slavnosti tancovat zas!

Hop!

1909

„Vy se mi spolu tak líbíte, Baruško,“ říká Žofie a hlas se jí láme dojetím. Je už stará, hodně stará, má skoro sedmdesát a v ústech jí od posledka nejspíše ubylo dalších pár zubů, protože rozumět jejím slovům je zase o něco obtížnější. Někdejší ráznost dávno pozbyla; moudrost v jejích očích však přetrvává.

Je po ohláškách, teď už všichni vědí, že se Barbora Matuszková a Ludwik Pospíšil budou brát. Barka září, Ludwik klopí oči k zemi, nesvůj ze vší té pozornosti. Tu a tam kradmo loupne očima ke své nastávající a zklidní se. Vidí ji šťastnou, a to mu stačí.

A za ní přistupují další obyvatelé kolonie pod Gabrielou, kteří se po nedělní mši shromáždili před starým kostelem. Stejně jako před lety, napadne Barboru. Tehdy tady stávala s Karlem a Pawlem a prohodila se sousedy jen pár slov, aby mohla co nejdříve běžet domů a podlít pečeni.

Dnes Barbora nespěchá. Dnes ani nevaří, protože Julka s Jurkem je pozvali na oběd do pivovarského hostince. Takové panské způsoby, kroutila nad tím nejprve Barbora hlavou, ale pozvání přijala. „Takový velký den si zaslouží něco slavnostnějšího,“ tvrdí Julka. Třeba na tom něco je, pokrčí Barbora smířlivě

rameny, zhluboka se nadechne a vykročí od kostelních dveří směrem k ostatním.

Skupinka opatrně sestupuje z kopce, na kterém kostel stojí. Na opačné straně svahu už sáňkují první děti, jejich výskot protíná tichost čerstvě zasněžené krajiny, dnes tak nezvykle bílé. Z komínů koloniálních domků stoupá kouř ke kalné obloze, na níž se klube mdlé lednové slunce. Barboře svou barvou připomíná hrudku margarínu, která se rozpouští v krupičné kaši.

Zvedne oči k místům, kde stojí jejich starý domek. Kolik hrnců krupičné kaše v něm kdysi dětem navařila! Zastaví se, pojednou zcela zaplavena dávnou vzpomínkou, tak překvapivě živou: Karel, Fanka a Barka sedí u dřevěného stolu, z talířů se jim kouří a oni v kaši lžicemi kreslí obrazce. Pawel leží na kanapi, odpočívá, a ona sama stojí u plotny, dívá se na ně všechny a děkuje Pánu Bohu za to, že jí dopřál tak dobrý život.

To už ani není pravda, pomyslí si teď a silou vůle zažene slzy, které ji začínají štípat pod víčky. Přitáhne si pevněji uvolněný pléd a dá se znovu do chůze. Před sebou vidí Barku s Ludwikem, jak jdou zavěšeni do sebe, cosi si radostně říkají a od úst jim stoupají obláčky páry. Ona tak taky s Pawlem chodívala.

Zdá se jí to celé věky.

Třeba má Julka pravdu, když říká, že je třeba hledět dopředu a neohlížet se pořád za tím, co bylo.

Barka si našla dobrého muže, o tom nemůže být pochyb. Ludwik je hodný, umí vzít za práci, má ji upřímně rád. A navíc nehrozí, že by se mu stalo to, co Pawlovi s Karlem: robí na povrchu, nefará. I to Barboře dodává klid.

Děvucha se s ním bude mít dobře.

Příští neděli, až skončí ohlášky, půjdou hned po mši za panem farářem a domluví datum svatby.

Barboru konečně přejde dojetí a namísto něj po dlouhé době cítí mír v duši.

„Nemám pro vás dobré zprávy.“

Pan farář vypadá rozrušeně. Takový nikdy nebývá. Nezvyklost té situace způsobí, že se farářovo rozpoložení okamžitě přenesení i na ty, kterým jsou znepokojivá slova určena.

Barka s Ludwikiem si vymění polekaný pohled.

„Co se stalo, pane faráři?“ vzmůže se Ludwik na otázku.

„Při kontrole dokumentů jsem narazil na takovou ošemetnou věc...“ ošívá se farář.

„Na jakou?“

„Všechno nasvědčuje tomu, že...“ Ustrne uprostřed věty, sklopí oči k jakýmsi papírům na stole a chvíli na ně upřeně hledí.

„Pane faráři, povězte nám to.“ Ludwikovi se chvěje hlas a cítí, jak křečovitě ho svírá Barčina ledová ruka.

„Jak se jmenovala vaše matka?“

„Božena Pospíšilová.“

„A za svobodna?“

„Czyżová.“

Barka slabě vyhekne.

„A teď mi povězte vy,“ osloví ji farář, „jak se za svobodna jmenovala vaše maminka?“

„Taky Czyżová,“ hlesne sotva slyšitelně.

„Ověřoval jsem samozřejmě, jestli se nejedná o shodu jmen, to se občas stává. Ale bohužel jsem dospěl k závěru, že v tomto případě se to nestalo. Vaše matky byly sestry.“

Barka se rozpláče.

Ludwik strnule sedí.

„Jste bratranec a sestřenice a jako příímí příbuzní nemůžete uzavřít sňatek,“ vyhrkne farář překotně, jako by to sdělení chtěl mít co nejdříve za sebou. Nechá ta tvrdá slova doznít a už mírnějším tónem dodá: „Nemůžu vás sezdat. Je mi to moc líto.“

„Ale my se máme rádi!“ vypraví ze sebe Barka mezi vzlyky.

„To já vím,“ pokyvuje farář hlavou. „Radil jsem se na biskupství, jestli lze s takovouto situací nějak dále naložit.“

„A dá se teda něco dělat?“ vzhledne k němu Ludwik.

„Je tady jedna možnost, ano. Poměrně neobvyklá, ale je.“

„Co je to, pane faráři?“

Duchovní si mne bradu, zjevně je sám vyveden z míry výjimečností této situace. „Mohli bychom zažádat o povolení k sňatku u papežské kurie v Římě.“

Barka se vyjeví. „U Svatého otce?“

„Ano.“

„Uděláte to, pane faráři?“ chce vědět Ludwik a v hlase má na jednu naději: chabou, třepotavou, ale přesto rozpoznatelnou.

„Pokud mi k tomu dáte souhlas, pak to udělám.“

„Udělejte to, pane faráři. Udělejte to co nejdřív.“

Listina byla odeslána a otevřela prostor k nekonečným úvahám, hlasitým řečem i pokoutním šeptandám.

Jak se něco takového mohlo stát?

Tato otázka visela ve vzduchu a kdekdo se na ni pokoušel nalézt odpověď. Nejrychleji s tím byly hotové některé ženské v práci: téměř okamžitě dospěly k závěru, že to musí být dost divná rodina, když tohle dopustili. Copak slušní lidi ztratí z očí vlastní sourozence? Tohle by se u nás doma stát nemohlo, šklíbí se zlé ograbčory dál, nepochybující o vlastní dokonalosti.

Barka s Barborou si nemohou nevšimnout jejich významně nadzvednutých obočí a jen velmi ledabyle zastíraných úsměšků. „Nech je být, ať se tou zlobou zadusí,“ chlácholí matka dceru, které její mládí ještě nedovoluje pochopit, že cizí neštěstí může někomu udělat radost. Nezjistila zatím, že škodolibost je jedním ze způsobů, jak se vypořádat s prázdnotou či nevydařeností vlastního života, a proto jí každý zahlédnutý úšklebek vhání slzy do očí.

„Hlavně před nima nebreč,“ říká Barce jednou o polední pauze Beata Radecká, která na pásu stává hned vedle ní. „Jenom je tím ještě víc rozkurážíš, ludry zlé. Tvař se jakoby nic. Však ono je to jednou přejde.“

„Dobře ti to říká, Barunko,“ přitaká vehementně Barbora. „Prostě si jich zkus nevšímat.“

Ale i ona sama cítí tíhu na hrudi, i ona hledá odpověď na otázku, jak se to vůbec mohlo stát.

„Copak mě něco takového mohlo napadnout?“ rozkládá pak bezmocně rukama u kuchyňského stolu Žebrokových, když se sejdou, aby probrali ty nedobré zprávy. „Prostě jsme se s Božkou ztratily, no! Kolik nás takových je, kteří se navzájem poztráceli!“

„Ale vždyť my ti nic nevyčítáme, Barboro,“ ozve se Bogdan. „Jen je nám z toho stejně smutno jako tobě.“

Barbora už ale není k zastavení, chrlí slova tak rychle, až se občas zakoktává: „Chtěla jsem Božku vyhledat po tom neštěstí v devadesátém čtvrtém, ale pak jsem to nechala být. Bylo tolik jiných věcí, o které jsem se musela postarat,“ povzdechne si, ale vzápětí mávne rukou a drmolí dál: „Kaj by mě tenkrát napadlo, že už je několik roků v hrobě... Copak jsem mohla tušit, že spolu s Pawlem a Karlem tam dole umřel i muž mojí sestry? Takové věci přece člověku nepřijdou na mysl. Jak by mohly?“

Žebroкови jen zadumaně přitakávají, hlavy skloněné, ve tvářích bezmoc.

Nikdo nic neříká, protože není co říct.

Snad jen to, že nezbyvá než čekat.

Když se pak Matuszkovy vrátí domů a děvušky usnou, Barbora otevře truhlu a z jejího dna vytáhne váček s odškodným od Larische a peníze utrženými za prodej domku. Schovávala ty peníze celé roky pro tuhle příležitost – a teď jí mají být k ničemu? Od huby odtrhávala sobě i děvuškám, aby jim mohla pořídit věno a vystrojit svatbu, a nakonec těch peněz nebude třeba?

Dlouho neplakala, ale teď pláče. Ani se tomu nebrání.

S lehkým údivem se upamatovává, jak horké jsou slzy, když stékají po tváři. Nechává je kapat na živůtek noční košile a pláče dál.

Nelituje se však, ani zdaleka ne. Její úvahy míří docela jiným směrem.

Je snad prokletá, že kdykoli si dovolí být šťastná, přijde nějaká pohroma?

Nosí snad ostatním smůlu?

Čím to?

Dobře ví, že cesty Boží jsou nevyzpytatelné, ovšemže to ví. A přece se neumí srozumět s tím, proč na ni Pán zase uvalil takovou těžkou zkoušku. Měla by se na to v neděli zeptat pana faráře? Není taková úvaha rouhání?

Barbora neví. Bezradně sedí na podlaze vedle truhly, váček žmoulá v dlani a vůbec si nevšimne, že Barka se probudila a tiše na ni hledí.

Dceřin hlas ji poleká.

„Maminko, neplačte,“ řekne Barka tiše, ale i ona sama má v hlase slzy. „Tetička Julka říkala, že takové povolení občas Svätý otec dává. Že prý i Larisch má za ženu vlastní sestřenicí.“

„Barunko moje, co je pro pána, není pro kmána,“ opáčí Barbora smutně.

„Musíme počkat, maminko.“

„Já vím.“

„Pojďme spát, maminko. Ráno musíme vstávat.“

„Já vím,“ hlesne Barbora, zastrčí váček zpátky na dno truhly a uloží se do postele.

Do rána ale nezamhouří oko.

Čas otupil nejdrásavější smutek do tíživé prázdnoty.

Čekání se proměnilo v setrvalý stav, podobno jakémusi danému jevu, o jehož existenci víme, ale s hlubší intenzitou ho vnímáme, jen když na něj plně zaměříme pozornost.

Barka si to uvědomila, když v práci přestala vídat jedovaté úšklebky nepřejícných ženských a když se jí všichni ostatní přestali ptát, jestli je něco nového. Dokonce ani ona sama už po každé mši nevyhledávala očima pana faráře, jestli pro ni nemá zprávy.

Až to bude, tak to bude, opakovala sama sobě.

Jestli to bude.

Je třeba žít dál.

Uchovat si víru; neupínat se k ní však.

Zima přešla v jaro, půda na zahrádce před domem se vlhce rozvoněla, a Ludwik ji přišel zkraje března porýt. Po něm nastoupila Barka s motyčkou a svěřovala záhonům mrkev, pastinák a petržel.

S aprílem nastal čas raných brambor, cibule a kopru. A pažitky, protože zelené do polívky musí být. Pracovali společně, občas se jeden druhého letmo dotkli, i když byli Barboře a sousedům na očích.

V květnu dali do země astry. Nevyplýtvali na ně záhon, zasadili je dozadu k plotu, pro potěchu všem. Pokud u té práce mysleli na to, že v září, až astry rozkvetou, už možná bude rozhodnuto, nechali si to pro sebe. Snad z pověrčivosti, snad aby zabránili myšlenkám rozběhnout se příliš odvážným směrem.

Po třech zmrzlých začali sklízet první úrodu.

Jejich dny plynou v pomalém spolubytí za mlčenlivého přihlížení okolí; nikdo se neodváží pronést jediné slovo o jejich nesezdanosti, o nesprávnosti a bezbožnosti jejich chování. Do konce i když Barka začne Ludwika kus cesty doprovázet, aby prodloužila společně strávený čas, zareaguje na to Barbora jen nepatrným přikývnutím: „Však jen běž, Barko, je krásně.“

Loučí se obvykle u Křivého dolu, v půli cesty, u mohutného kaštanu s neobvykle okrouhlou korunou. Obejmou se, zlehka se políbí a jdou si každý svou cestou. „Tak zítra v robotě,“ říkají si s posledním mávnutím, protože co se oteplilo, zvykli si v polední přestávce jídat společně na kládách v dřevišti. A ani proti tomu nikdo nevznesl jedinou námitku. Nikdo jejich společný čas nepohanił jízlivou poznámkou.

Teprve když se začnou přibližovat dožínky, Barka znejistí. „Co když z toho Říma nic nepřijde, Ludwiku? Co pak? Co budeme dělat?“ ptá se s rostoucí naléhavostí a Ludwik neví, co jí na to má říct.

Chlácholivá slova o trpělivosti už přestávají působit. Nepomáhá ani to, že jí při večerním loučení objímá stále silněji. Ve vši počestnosti, ale vroucněji, aby věděla. Nepomáhá nic, Barka

jako by vyčerpala všechnu svou smířlivost a trpělivost. Stále častěji pláče a začíná mít sklony k popudlivosti.

Ludwik je bezradný. S ženskými slzami se setkává poprvé v životě a dokonale ho matou. Hledí na usouzenou Barku, srdce mu to rve, ale co si s tím počít, to neví. Měl by ji litovat, utěšovat, mlčky obejmout? Anebo naopak předstírat, že se zatím nic tak hrozného neděje, že je zkrátka třeba vydolovat ze sebe trochu víc trpělivosti?

Ludwik nemá zdání, začíná ho přepadat zoufalá bezmoc. I jemu samotnému už začíná být úzko z představy, že na žádost nepřijde žádná odpověď. Anebo přijde, ale bude zamítavá. Co pak? Co pak?!

Jediný, komu se odvážil svěřit, byl Jurek.

„Ptáš se mě, co bys měl udělat ty, nebo co bych udělal já?“ přimhouří Jurek lišácky oči.

To Ludwika zaskočí. „No... řekni mi oboje.“

„Mít tvoji letoru, asi bych s Barkou ještě vykopal podzimní brambory a pak bych zašel za farářem, aby napsal do Říma zdvořilý dotaz, jak se věci mají. Ale já... já už bych asi nečekal.“

„Co tím myslíš?“

„Chceš s Barkou být? Chceš. Tak s ní buď. Kdyby všechno běželo podle plánu, dávno byste už byli svoji. Tím bych se řídil já.“

„Chceš říct, abych... abychom...“

„Přesně tak. Věř mi, nic ženskou neutěší tolik jako pevná mužská náruč.“

„Ale to přece...“

„Ludwiku, ptal ses, co bych dělal, tak ti to říkám.“

„S tím Barka nebude souhlasit.“

„Ne? A co když vám tu žádost kurie zamítne? Budete spolu celý život jenom obdělávat zahrádku a chodit na půl cesty do Stonavy?“

Ludwik sklopí hlavu.

„Anebo vezmete život do vlastních rukou, tak jako to třeba udělala moje Julka, a pokusíte se být šťastní?“

„To by Barka neudělala,“ zvedne Ludwik bradu.

„Odkud bereš tu jistotu? Ptal ses jí? Mluvili jste o tom?“

„Nemluvili.“

„Tak vidíš. A přesto se teď odvažuješ mluvit za ni.“

„Znám ji.“

„Třeba neznáš.“

„Znám,“ trvá si na svém Ludwik, ale pochybnost už je zasetá.

Barka sedí pod dubem na Křivém dole, opírá se zády o jeho rozpukanou kůru a tváří se nešťastně. Na její sukni se tu a tam snese nažloutlý list s vlnkovatým okrajem, říjnový vzduch je prosycený vůní bramborové natě, země už studí. Barka nic z toho nevnímá; všechny její pocity se soustředí na to, že za chvíli se budou muset zase rozloučit a rozejít do svých domovů. Přestává už věřit, ztrácí trpělivost i naději, propadá se do bezmocné le-targie a občas sama sebe leká, když ve svém chování vyzoruje maminčiny sklony k chmurám.

Ludwik sedí vedle ní a bezděčně žvýká stéblo trávy. Celé týdny v sobě sbírá odvahu a hledá slova, aby Barce nějak šetrně předložil k úvaze Jurkův návrh, ale doposud se neodhodlal. Barka taky většinou mlčí; hovory celkově vážnou. Jako by dokázali mluvit jen na jediné téma, kterému se ovšem věnovat nechtějí, zatímco všechna ostatní témata v jejich očích poztrácela smysl, stala se nanicovatá, zbytečná, prázdná.

Atmosféra pod dubem s okrouhlou korunou houstne k nesnesitelnosti. Ticho už hezkých pár dní není prodchnuté krasosmutným souzněním, už alespoň týden v něm probzukuje napětí, které Barku popouzí natolik, že znenadání Ludwika nepřívětivě ponoukne: „Co nic neříkáš? No tak, řekni něco.“

Ludwikovi nejprve prošvihne myslí neškodné sdělení, že na solecké zahrádce ještě zbývá vykopat dva řádky kobzolí, ale pak tu větu raději polkne. Bůh ví, jestli by v ní Barka přece jenom nenašla něco závadného, kvůli čemu by začala být ještě smutnější. Stává se jí to čím dál častěji: je vztahovačná, hned nazlobená, hned smutná. Ludwik se to snaží chápat, být chlap, ochranitel,

konejšitel, ale i jemu docházejí síly. Snad právě proto se v něm zrovna v této chvíli cosi vzepře nebo vlastně spíše vzedme a on se k vlastnímu úžasu slyší říct: „Už mě to čekání nebaví.“

„A co jiného chceš dělat?“

„Nevím. Prostě už odmítám sedět se složenýma rukama a čekat jak ovce na porážku. Jak dlouho ještě to chceš takhle vydržet? Co když nám z Říma vůbec neodpoví, nebo nám to zamítnou? Taky se s tím prostě smíříme?“

„Kam těmi řečmi míříš?“ zeptá se Barka trochu polekaně, protože je to dnes poprvé, co Ludwika slyší mluvit zvýšeným hlasem.

„No kam, kam... Bylo by dobré pobavit se o tom, co uděláme, když svolení nedostaneme.“

Barka sebou polekaně trhne: právě nastala chvíle, které se celou dobu bála.

Teď to Ludwik vysloví nahlas.

A jakmile to udělá, z potlačované obavy se stane pravda: *jestli nám papež svatbu nepovolí, budeme se muset rozejít.*

„Jestli nám papež svatbu nepovolí...“ odhodlává se Ludwik, „můžeme spolu odejít někam, kde nás neznají.“

Barka úžasem vyjekne. „Cože?“

„Kde nás neznají. A tam spolu být. Žít...“ seká Ludwik vlastní výrok na kousky, protože už ho nechce opakovat.

„Žít spolu nesezdání?“

„Ano.“

„To přece nejde.“

„Spousta lidí tak žije.“

„Ale není to správné.“

„A to chceš spolu celý život jenom obdělávat zahrádku a chodit na půl cesty do Stonavy?“ zopakuje Ludwik v zoufalém výkřiku Jurkova slova, protože cítí, jak se mu sesouvá půda pod nohama, jak celý ten rozhovor spěje někam, kde ho nechtěl mít.

„Raději to, než někde žít jako vyhnanci.“

„Myslel jsem, že mě máš ráda.“

„Mám tě ráda, Ludwiku. Mám tě ráda tak, že to ani vyslovit neumím. Ale nemůžu odejít, žít s tebou někde na hromádce

bůhví kde a nechat tady maminku samotnou. Už o jednu dceru přišla. Usoužila by se.“

„Takže se budeš raději soužit místo ní?“

„Jestli je taková Boží vůle, tak to pokorně přijmu.“

„Myslíš to vážně?“

„Myslím.“

„Tak to mi asi nezbyvá, než abych to taky přijal.“

Ludwik se zvedne a beze slova rozloučení odchází ke Stonavě.

Barka počká, až jí zmizí za nejbližším ohybem cesty, a pak se vydá opačným směrem.

Slzy jí jakoby zázrakem došly.

Krátké zaklepaní na dveře se ozve kolem šesté hodiny večer. Barbora odloží buclok, ve kterém vmíchává žlutky do mléka, otře si ruce o zástěru a jde otevřít.

Za dveřmi stojí ministrantský Leszek, v pihaté tváři mu září zelené oči, a aniž pozdraví, vychrlí ze sebe krátkou větu: „Nechává pro vás poslat pan farář. Prý máte hned přijít.“

Barboře se zatočí hlava. Zhluboka se nadechne, zašmátrá v kapse po zbloudilé drobné minci, předá ji Leszkovi, poděkuje a nechá panu faráři vzkázat, že přijdou co nejdříve. Jen co za ním zavře dveře, přejde ke stolu a ztěžka dosedne na židli.

A je to tady.

Devět měsíců čekání je u konce. Ten dlouhý čas byl však až příliš dlouhý: dokázal překlenout jarní užaslost nad nečekanou zprávou, vstřebal i letní činorodost, která měla (a uměla) zahnat nekonečné čekání, ale s podzimem přišlo skomírání.

Barka poslední měsíc vadne před očima. S Ludwikem se bůhvíproč přestala vídat, mluvit o něm nechce. V některých okamžicích začíná Barboře připomínat Fanku: svou práci zastane, ale před světem jako by se zamkla.

Barboru to znepokojuje. Děsí. Co by jí zbylo, kdyby Barka utekla?

Už jenom Žofinka.

Z celé veliké rodiny jediné ona.

Namáhavě vstane od stolu, v bolavých zádech jí suše křupne. Bude muset zajít dolů k Ligurským. Barka s Žofinkou si tam zvykly chodit. Nedívá se jim. U Ligurských je vždycky veselo.

I dneska večer. Prostor schodiště zaplnil halas, který se prodral dřevěnými dveřmi přízemního bytu. Barbora rozpoznává Žofinčin smích: zvonivý, radostný, nese se nad všemi ostatními zvuky a hlasy, které Barboře doléhají k uším.

Když zaklepe, veselý hovor v bytě rázem umlkne. Všude, kam přijdu, začne být ticho a zasmušilo, napadne ji najednou. Pak už ale nemá čas o tom dál přemýšlet, protože dveře zavrzejí a v nich se objeví rozesmátá Maňčina tvář.

„Jdeš za námi?“ neskrývá překvapení. „Tak to pojď dál!“

„Nemůžu. Jdu pro Barku. Nechal pro ni poslat pan farář. Máme za ním hned přijít.“

Cítí na sobě pohledy všech přítomných. Barka, která sedí zády ke dveřím, se otočí a upře na matku doširoka otevřené oči.

„Pojď, Barko. Čeká na nás.“

Dívka se zdráhavě zvedne.

„Tak dobré pořízení, děvuško,“ přistoupí k ní Maňka a pevně ji obejmě.

„Děkuju,“ hlesne Barka, ale objetí neopětuje, stojí jako solný sloup s rukama svěřenýma.

„Musíme jít,“ pobídne dceru Barbora.

„Já vím,“ řekne Barka a strnule přejde ke dveřím. „Ještě si zajdu domů pro vlnák.“

Barbora ustoupí, aby mohla dcera projít ke schodišti. „Počkám na tebe před barákem. Pohni si. A sundej hrnec z plotny, ať se to nepřiškvaří!“ zavolá už do dceřiných zad. Pak se otočí zpátky do kuchyně Ligurských, očima vyhledá tvář své mladší dcery a řekne: „Nevím, kdy se vrátíme. Ale až se vrátíme, chci tě doma vidět v posteli.“

„Ano, maminko,“ pípne Žofka.

„A nechceš ji pro tentokrát nechat u nás?“ nabídne se Maňka. „Kdo ví, kdy se vrátíte, tak ať tam holka není samotná.“

Barbora chce nejprve projevit rodičovskou přísnost a říct, že už jednou rozhodla, holka bude spát doma a basta, ale pak rezignovaně mávne rukou: „Pro mě za mě.“

Maňka k ní přistoupí a šeptne: „Bude to tak lepší. Bůh ví, v jakém rozmaru se vrátíte.“

Ta věta vrátí Barbaru ostře do reality. Stáhne oči do šterbinek, zhluboka se nadechne a řekne: „Tak my už půjdeme.“ Bez dalšího loučení za sebou zavře dveře.

Po schodech v té chvíli už sestupuje Barka a za chůze se pečlivě balí do vlnáku, protože listopadové noci srážejí teplotu k mrazu. Venku se honí cáry řídké mlhy, osvětlené mdlým měsícem. Vůně pozdního podzimu se mísí s čpavým pachem kokosárenského plynu. Chůze šustí spadaným listím, které ještě nestačilo zetlít.

Vydají se oklikou, po cestě, protože jít zkratkou přes louku a koleje si Barbora po setmění netroufá. Lampu v tom spěchu zapoměly, a tak se nechávají vést jen osvětlenými okny domků, které jsou rozeseté podél ulice. Jdou bez jediného slova; obě předstírají, že se musí plně soustředit na to, aby nešláply do výmolu a nezvrtly si nohu. V nemluvném napětí nechají za sebou solecké návrší, odbočí doleva mezi radnici a svatého Jindřicha a odtamtud už to mají ke starému kostelu jen poslední, malý kousek cesty.

Zvolní krok.

V bezděčné snaze oddálit okamžik pravdy jdou stále pomaleji a pod kostelním kopečkem se Barka zastaví úplně. „Bojím se tam jít,“ zachraptí staženým hrdlem.

„Já vím. Ale každá chvíle, kterou tady prostojíme, ten strach jenom zhorší. Pojď,“ vezme ji Barbora kolem ramen. „Ať už to máme za sebou.“

Farář stojí na zápraží, jako by vytušil jejich příchod.

„Pozdrav Pán Bůh,“ vítá je. „Pojďte dovnitř. Žebrokoví by tu měli být každou chvíli.“

„Žebrokoví?“ vyjekne Barka. „Oni tady budou taky?“

„Čemu se tolik divíš, dcero?“ kroutí farář hlavou. „Žádost

jste podávali společně – a společně byste si měli vyslechnout i rezultat.“

„Takže vy jste to ještě nečetl, pane faráři?“ dovtípí se Barbora.

„Ne. Považoval jsem za správné počkat na vás. Obálka je stále zalepená. Pojdte se mnou do sakristie, tam na Žebrokovy počkáme,“ kyne rukou, vstoupí dovnitř a vede návštěvnice do místnosti nalevo od oltáře.

Mezi rozvěšenými komžemi, klerikami a štólamy se najednou Barka cítí polapená. Za chvíli se všechno rozhodne – a ona by nejraději utekla. Ještě před měsícem by v této situaci ani nedýchala rozrušením, ale teď? Teď už ani sama neví, co si vlastně přeje. A na vině je Ludwik, protože začal vést ty divné řeči. Proč jen to udělal? Do té doby viděla Barka jenom jednu možnost: trpělivě vyčkat na zprávy z Říma. To se dá vydržet, i když si u toho člověk občas popláče. Barka už od malička ví, že Pán nás všechny občas zkouší a že je naší povinností jeho zkoušky přestát. Tak je to odjakživa dáno a s tím se Barka umí popasovat.

Jenomže Ludwik do toho vnesl další možnost, a z té dvojakosti se Barce točí hlava. Vyznat se v tom nedokáže, rozhodnout se neumí, je rozpolcená. Opravdu se po ní žádá, aby zvolila mezi Bohem a Ludwíkem? To nedokáže.

Barka už vůbec neví, co je správné a co ne.

Teď sedí na rozvrzané dřevěné židli v sakristii kostela a její tvář má barvu voskovice. Nejraději by utekla. Anebo ještě líp, vznesla by se ke stropu kostela, prorazila trámův i střechu a vyletěla až k nebi, kam by za ní pozemské trápení nemohlo. K prvnímu však nemá dost odvahy a druhé se jí vyplnit nemůže, a tak tam dál sedí a nevidomě hledí na obrázek Panenky Marie na protější zdi. Její strnulou mysl poprvé od příchodu do kostela napadne, že by se mohla začít modlit. Ale za co?

Vždyť ani neví, co si vlastně přeje.

Z bezvýsledného přemítání ji vytrhne hlasité zavrzání vstupních dveří, které se mocně rozlehne celým prostorem prázdného kostela. Vzápětí se z přítmi ozvou hlasité kroky a jejich téměř

dunivá ozvěna. Barka nedokáže rozpoznat, kolik párů lidských nohou se blíží. Ví jen to, že se blíží.

A pak jsou uvnitř.

Ludwik, Bogdan, Monika. A za nimi ještě Tomek. Jsou tady všichni.

Ve všeobecném zdravení se ztratí, že Barka nepozdravila nikoho.

„Leszka jste vysadili doma?“ ptá se pan farář.

„Ano, ano,“ přikyvuje Bogdan a mne si prochládlé ruce.

„To jste hodní. Brzy už by si o něj doma začali dělat starost.“

„Je to šikovný synek,“ přidá se Tomek. „Pomáhal mi zapřahat a nedal jinak, než že se mnou bude sedět na kozlíku.“

„Třeba se k vám dá za pár roků na řemeslo,“ směje se pan farář.

Barka nevěří vlastním uším. Jak můžou takhle tlachat? Nejsou snad zvědaví, co je v té cizokrajné obálce? Opatrně odlepi oči od Panenky Marie a co možná nenápadně si prohlédne přítomné. Ludwik stojí ještě ve dveřích, jedním ramenem se opírá o veřej a kouše si ret. No, aspoň někdo je tady ještě nervózní.

Farář si odkašle, během mžiku zvažní.

„Sešli jsme se, abychom společně zvěděli rozhodnutí papežské kurie ve věci sňatku Barbory Matuszkové a Ludwika Pospíšila. Odpověď, na kterou jistě všichni netrpělivě čekáme, je kryta v této obálce.“

Trhání papíru rve Barce uši.

Farář přejeđe očima po prvních řádcích a pak se zeptá: „Chcete, abych vám to přečetl celé, nebo jen samotný závěr?“

Barka chce vykřiknout, že ji zajímá jen konečné rozhodnutí, ale předběhne ji Bogdan.

„Jen nám to přečtete celé, pane faráři. Nestává se každý den, že obyčejnému člověku přijde psaní z Říma.“

A tak se farář pouští do pomalého předčítání, větu po větě překládá z latiny do polštiny, tu a tam v řeči zaškobrtne. Sakristií se nesou slova o uvážlivém posouzení obou žadatelů, takéž jejich dobrého zdraví fyzického a duševního, a především

o důkladném zvážení veškerých okolností, tak tragických a výjimečných, že nemohou nechat žádného dobrého křesťana lhostejnými.

Barka ani nedýchá.

A pak ji málem smete závěrečná věta: „S ohledem na vše výše řečené se Jeho Svatost Pius Desátý rozhodla sňatku požehnat.“

Barka se zajímavě nadechne.

A Barbora si je najednou jistá, že tímto okamžikem se v jejich životech všechno zlomilo k lepšímu. Smůlu si definitivně vybrali. Teď už bude jenom dobře.

Ona a hlavně mladí mají před sebou krásné časy.

Celé krásné dvacáté století.

1915

Ludwiku můj nejmilejší,

nemine chvíle, abych na tebe nepomyslela. Je v tom i určité uklidnění – jestliže na tebe myslím stále, jistě bych vycítila, kdyby se ti stalo něco zlého. Ale žádné takové vnuknutí nepřišlo, a proto věřím, že jsi živ a zdrav. Nehladovíš?

Ve chvíli, kdy ti toto píšu, děti i maminka už spí. Leonek mi dnes pomáhal s plením a vedl si moc dobře, ty jeho drobné prstíky vytáhnou z hlíny i nejmenší kořínek. Ola chtěla taky přiložit ruku k dílu, ale nedokázala rozlišit mezi úrodou a plevelem, a tak jsem ji raději poslala kolébat Ženku. Já i děti jsme zdraví, nijak zvlášť nehladovíme a já mám pro Ženku stále dost mléka.

Bohužel musím napsat, že mamince se moc dobře nevede. Ještě na podzim se držela, ale s lednovými mrazy přišly úporné kašle a bolesti v zádech, které ji upoutaly na lůžko. Přestěhovala jsem jí postel do kuchyně, aby zůstávala uprostřed všeho dění. Vyhověla jsem i jejímu přání a postavila do nohou postele tu její velikou truhlu, kterou s sebou vozí celý život. Museli jsme kvůli tomu přemístit nábytek a je nám tady trochu těsno, ale na to by byla hloupost žehrat. Hlavně že je maminka stále s námi.

Každý den, když jenom trochu dovolí počasí, se vypravujeme za tvou maminkou do Stonavy. Snažím se jí být nápomocná, co jen můžu. Drží se statečně, tatínka ještě stále oplakává, ale zrekvírovaných koňů a povozů už nelituje. Říká, že se vrací, odkud přišla – k půdě. Společně s ní a s Tomkem obděláváme pole za sadem. Taky ve slunných mezerách mezi jabloněmi jsme vyryly pár záhonů. Pokud se úroda vydaří a nezvýší se povinné dávky, měli bychom příští zimu přestát.

Vedeme si v tom ohledu lépe než Ligurští, ti musí spoléhat jen na zahrádku u domu, a ta pro tři hladové krky jistě stačit nebude. Maňka je nešťastná, protože keřasové prodávají za dvojnásobek a někdy i trojnásobek dřívějších cen a už ji takhle obrali o většinu úspor.

Ničemu nepomáhá ani to, že obchodníci nechtějí přijímat papírové peníze. Bojí se, že ztratí na hodnotě. Všichni žádají jenom mince, ale těch je velký nedostatek, a navíc se teď místo rýnských dvoukorun objevily dvoukoruny papírové. Lidi ze zoufalství začali bankovky trhat na dvě nebo čtyři části. Obchodníci je přijímají, ale přiznávají jim jenom poloviční hodnotu. Když platím půlkou dvoukorunové bankovky, nemá hodnotu koruny, ale jenom padesátníku. Vznikají kvůli tomu velké hádky a v trafice už prý i na pěsti došlo.

Nálada mezi lidmi je zlostná. Každý se snaží urvat, co může, a to dobrým sousedským vztahům nepřeje.

Dobří lidé se ale snaží žít dál, jak nejlépe dovedou. Tetička Julka teď pracuje v lazaretu Červeného kříže, kterému Larisch dal do užívání celé lázně. V prosinci tam s ní začala chodit i naše Žofinka – co jí Stanka vzali na vojnu, chodila jako tělo bez duše. Tvrdí, že ošetřování raněných vojáků jí pomáhá vydržet to čekání. Moc tomu nerozumím, já bych to tam asi nezvládla. Někdy vypráví hrozivé příběhy. A strýček Jurek? Ten je smutný, protože na vaření piva není dost ječmene. Stále ale pracuje v pivovaru a pořád říká, už aby ta válka skončila a mohl se pustit do práce.

Taky na šachtách je útlum, ale začíná se proslýchat, že válka potřebuje více uhlí, a proto by prý karwinští havíři mohli být

zproštění vojenské služby. Vidím v tom pro nás velikou naději, můj nejdražší! Ženské říkaly, že když je hlavní velitelství vojsk tady u nás v Těšíně, mohli by tomu oficiři lépe porozumět.

Zatím se obě těžařstva uchýlila k najímání ruských a italských zajatců, přivezli je prý až z měst Most a Terezín kdesi v Čechách. Obzvláště na Rusy jdou ale samé stížnosti, že jsou špatnými dělníky a naopak dobrými jedlíky. Snad je pošlou, odkud přišli, a namísto nich povolají ty, kteří umí dobrou práci zastat. Nechci těm lidem přát nic zlého, ale pokud by to mohlo znamenat, že se vrátíš domů, pak ať se to stane.

Představuju si, jaké to bude, až mě zase obejměš a děti postiskáš. Leonkovi i Olince o tobě před spaním pokaždé vyprávím. A Ženka? Ta je ještě maličká, aby z toho měla rozum, ale jistě se potěší, až ji poprvé vezmeš do náruče. Ne však tolik jako já!

Musím už jít spát. Nechám si o tobě něco hezkého zdát, můj nejdražší. Dávej na sebe pozor.

S láskou Barka

Zapomněla už, jak uklidňující je pohled na chlapské ruce položené na kuchyňském stole. Mírně sevřené pěsti, svalnatá předloktí, košile vyhrnutá k loktům. Ten výjev ji uklidňuje, dodává jistotu. Ludwik je zpátky. Zpátky!

Přijel včera po poledni, zmožený, špinavý, smradlavý. Objala ho, okoupala, nakrmila a uložila. Pak se chodila pořád dívat, jak oddechuje ve spánku. Když v noci sama ulehla a přivinula se k jeho hřejivému tělu, cítila obrovskou úlevu.

Spal i ráno, a dopoledne taky. Začala chystat oběd a každou chvíli si přikládala ukazováček na rty, aby děti věděly, že mají být zticha. Ženka ale vycítila, že je něco jinak, a začala kňourat. Zabalila ji tedy do povijanu, oblékla větší děti a šli společně dolů připravovat záhony. Březnová půda byla ještě polozmrzlá, každé kopnutí stálo dvojnásobek sil.

Vlastně jí to ani moc nevadilo, stejně se nedokázala soustředit. Bezcílně se motyčkou porýpávala v hlíně, okřikovala děti a každou chvíli běžela domů zjistit, jestli už není Ludwik vzhůru.

„Co pořád lices nahoru a dolů? Však já mu řeknu, ať na tebe zavolá z okna, až se probudí,“ ozvala se z postele Barbora. I za těch pár slov však zaplatila záchvatem dávivého kašle. Schváceně padla zpátky na polštář, ale oči se jí radostně leskly.

Barbora víc než kdo jiný na světě ví, jak je dobré mít chlapa v domě.

A jak je krušné ho tam nemít.

Leží tady celé dny, bolestí přikurtovaná k lůžku a nemá na práci nic jiného než přemýšlení. Občas může malé pohladit po vláskách, ale jinak jí nezbývá než nečinně pozorovat, jak se musí Barka otáčet. Žofka chodívá brzy ráno vypomáhat do lazaretu v lázních a vrací se pozdě večer, zmrtvělá únavou.

Divné časy.

Znovu a znovu leze Barboře na mysl neodbytná vzpomínka: před sedmi lety, když farář přečetl papežovo písemné požehnaní, si naivně představovala, že teď už bude všechno dobré. Zpočátku se dokonce zdálo, že se nemýlila. Vystrojila Barce svatbu, přesně jak si to představovala, i Žebrokoví velkým dílem přispěli. Byla to krásná veselka.

První vnouče zemřelo tři dny po porodu; Ludwik tehdy málem zešílel strachy, aby nepřišel i o Barku stejně, jako přišel o maminku. Novorozeně oplakali a dali do hrobu k Barbořiným rodičům. Naštěstí se Barce podařilo znovu otěhotnět velmi brzy, takže do roka byl na světě Leon, po něm Olga.

A tehdy se to zase začalo jaksi kazit. Barka po těžkém porodu nemohla znovu otěhotnět. A když se to konečně podařilo, odvedli jí muže do války. Evženka se narodila skoro devět měsíců po tom, co se její rodiče rozloučili na perónu karwinského nádraží. Ani v té chvíli nevěděli, že v Barčině břiše roste nový život. Možná počali při loučení poslední noc před odjezdem, to už se nikdy nikdo nedoví.

Zpočátku všichni říkali, že tahle válka bude vyhraná raz dva. Že do jara budou chlapi zpátky doma. Barbora už ale tehdy tušila – jako tolikrát předtím – že jsou to plané naděje, které vycházejí spíše ze zbožných přání, než aby odrážely skutečný stav věcí. Karwiná se najednou hemžila cizími lidmi ve vojenských uniformách. Byly jich stovky a stovky, těch přivandrovalců bůhvíodkud, kteří se sem sjížděli na shromažďovací velitelství. Tady dostali oblečení, zbraně, krátký výcvik – a byli posláni na frontu, aby namísto nich

okamžitě přijeli další. Velitelství nařídilo starostovi, aby jim zařídil ubytování ve školách i v dělnických kasárnách. Nedalo se jim vyhnout ani při sebemenší pochůzce, a Barboru jejich přítomnost děsila víc než blízkost bojové linie.

Jestli je na její zhoršené chorobě aspoň něco dobrého, pak to, že se už na ty cizí chlapy v uniformách nemusí dívat. Naháněli jí hrůzu.

Kolem Vánoc začala chrchlat tak, že jen stěží popadala dech. Myslela si už, že je to její konec, ale pak se to malinko zlepšilo. Jenže ji z toho ustavičného kašle rozbolel hřbet. Tedy ne že by ji nebolel i před tím, jenom se to dost zhoršilo. Teď už si ani nedojde ven na záchod, takže jí Barka musela dát pod postel nočník.

Stydí se za to. Je jí hanba, že pach jejích výkalů občas zamorí celou kuchyň. Ale co má dělat? Nikdy nechtěla být nikomu na obtíž, a teď tady leží jak lazar, kterého už nikdo na nohy nepostaví.

A ještě se u toho musí dívat, jak Barka neví, kam dřív skočit. Tři děcka, domácnost, zahrádka, výpomoc ve Stonavě. A do toho shánět jídlo. Mýdlo. Všechno.

Z pochmurných úvah ji probere zašramocení. Že by se probudil Ludwik? Rychle si uhladí vlasy a stočí pohled ke dveřím z ložnice. Vrznutí pantů jí potvrdí, že se nemýlila. Ano, stojí tam, ještě celý rozespálý mžourá po kuchyni. Škrábe se na hlavě. Vlasy má rozčepýřené, tvář zarostlou, oči unavené. Vypadá sešle. Bůh ví, co má ten synek za sebou. Ale však ona se o něho Barka postará, aby brzo nabral síly. Ráno říkala, že pro něho ve Stonavě vyprosí kuru. Silná polívka postaví na nohy každého.

„Dobré ráno, maminko,“ zachraptí Ludwik a odkašle si.

„Dobré, synku,“ pokusí se Barbora o úsměv. „Barka je s děckama dole. Máš na ni zavolat.“

Ludwik kývne a jde udělat, co mu bylo řečeno. Když otočí klíčkou, do kuchyně se útočně vřítí chladný březnový vzduch. Barbora se spěšně zachumlá pod peřinu, až z ní koukají jenom oči.

Pak ze svého teplého úkrytu dojatě pozoruje, jak Barka s dětmi přibíhá, Ludwik je všechny objímá a usedá ke stolu, aby si počkal na talíř hrachové kaše s chlebem.

Barka chystá jídlo a zamilovaně se dívá na svého muže.

Už zapomněla, jak uklidňující je pohled na chlapské ruce položené na kuchyňském stole.

Dej Bůh, aby je teď mohla vídat už napořád.

„Á, Ludwik! Tak jsi přece přišel, to jsem rád!“

Jurkova kancelář v pivovaru je zařízena stroze a účelně: stůl se dvěma židlemi, na polici lahve s rozličnými viněťami zdejšího piva, na zdi reklamní plakát s nápisem, na pracovní desce hromady papírů.

Ludwik rozpačitě postává a rozhlíží se, v kancelářích nebývá častým hostem. Anebo mu přešla do krve vojenská disciplína a čeká na vyzvání? Sám neví. Zimník si nechal zapnutý, v ruce žmoulá plstěný klobouk.

„Tak pojď dovnitř přece,“ kyne mu Jurek. „Pivo si dáš?“

„Dám. Rád.“ Ludwikovy kroky duní po prkenné podlaze.

Jurek se nakloní přes stůl: „Aspoň že ti zůstaly vojenské boty. Ty se budou hodit, co?“

„Budou.“

„Ty jsi nějaký nemluvný, Ludwiku. Na, dej si to pivo, ať se ti trochu jazyk rozváže! Buď rád, že dávám, protože v hospodě ti teď nenalejou.“

„Proč by nenalili?“

„Protože jim to zakazuje ta jejich vyhláška. Ve všední dny můžou čepovat jen od sedmi do deseti večer. V neděli je to trochu lepší, to je dovoleno nalívat celých šest hodin v kuse. Ale stejně nesmí jednomu člověku prodat víc než dva půllitry.“

„Dvě piva? Jenom? To se museli chlapi bouřit, ne?“ vzpomene si Ludwik na předválečné pijatyky ve všech hospodách.

„To víš, že chlapi remcali. Akorát brzo zjistili, že jedno pivo teď stojí jako dvoukilový bochník chleba. To je silnější argument než celá vyhláška.“

„To teda je,“ přizvukuje Ludwik. „A přitom chleba je taky mnohem dražší než před válkou.“

„Není obilí,“ rozhodí Jurek rukama v bezmocném gestu. „Ani my nemáme z čeho vařit. Dodávky ječmene nám krouhli na úplné minimum.“ Ušklíbne se, ale pak mnohem hlasitěji dodá: „No ale tak zle ještě není, abych byl bez piva i já. Anebo ty, když na věc přijde. Tady máš,“ podá Ludwikovi lahev se žlutohnědou vinětou. „Na tvůj šťastný návrat.“

„Na to si připiju,“ pokyvuje Ludwik hlavou, ťukne svou lahví o Jurkovu a zhluboka se napije. „Á... Málem jsem už zapomněl, jak je to dobré.“

„To jste na frontě neměli, co?“

Ludwik zvážní. „Ne.“

„Já vím, musí to tam být peklo. I Julka si v lazaretu vyslechne příšerné příběhy.“

„Být přímo u toho je tisíckrát horší.“

„To si umím představit. Mluvit o tom asi nechceš, jak tě tak pozoruju. Co?“

„Ne.“

„Tak se budeme bavit o něčem jiném. Co dneska v robotě?“

„Tam je taky vojna, akorát se v ní nestřílí.“ Ludwik upije piva a odříhne si.

„Slyšel jsem. Takže je to pravda, že vám místo direktora a štajgrů rozkazují oficiři?“

„Je to tak,“ přisvědčuje Ludwik. „Když někdo poruší pravidla, dostane hnedka špangle.“

„Co dostane?“

„Špangle, v armádě se tím trestá taky. Svážou ti ruce za hřbetem a pověsí tě za ně. Bolí to jak sviňa a občas se vykloubí ramena. Když omdlíš, polijou tě studenou vodou a visíš dál – hodinu nebo dvě, podle toho, jaký jsi dostal trest.“

„Copak může chlap s vykloubeným ramenem fárat?“

„Nemůže, to je jasné. Kdo dostane špangle, je ostatním ukázaný jako odstrašující příklad.“ Ludwik dopije pivo, posunkem si řekne o další a teprve pak pokračuje: „Ale víš co? Tam –“ mávne rukou kamsi za okno, „ – tam to byla většinou jenom sprostá buzerace. Ale tady mi to dává smysl. Teď je hlavní, aby byl na

šachtě klid – žádné remcání nebo stávky. Vlaky i fabriky potřebují uhlí, a někdo ho narubat musí.“

„No a kam podle tebe ty vlaky jezdí? Co se podle tebe v těch fabrikách vyrábí? Uhlí Rakousko potřebuje, aby mohlo vést válku!“

„Možná. Ale já dělám svoji robotu jako vždycky. Já už na nikoho nestřílím.“

„Takže půjdeš do rubání?“

„Ne. Hned jsem jim řekl, že chci zůstat nahoře.“

„A oni s tím souhlasili?“

„Nejdřív ne. Ten, co mě přijímal, začal nejprve mít řeči, jestli prý chci zpátky na frontu, když odmítám fárat. No a v té chvíli mi byly jasné dvě věci,“ začne Ludwik významně ukazovat na prstech: „Za prvé, že ten chlap nemá ánung, jak to na takové šachtě chodí. A za druhé, že když ho rozzuřím, posadí mě do nejbližšího vlaku na frontu.“

„Nebo ti dá špangle.“

„Nebo.“

„Ale tys fárat stejně odmítl.“

„Jo. Ale udělal jsem to chytře, nemysli si.“

Jurek neklidně poposedne na židli. „Aha. A jak?“

„Poprosil jsem ho o tužku a papír a nakreslil jsem mu celé schéma těžby. Byl z toho celý vyjevený a hned se zajímal, jestli náhodou nedošlo k omylu. Prý jestli nejsem inženýr,“ prohlásí Ludwik a marně se při tom snaží zakrýt pýchu.

„To jsi mu ale doufám vyvrátil?“ ptá se Jurek už trochu znerózněle.

„Jo. Ale možná jsem neměl. Třeba bych pak měl kancelář jako ty,“ propracovává se Ludwik k lehké a pro Jurka zcela nepochopitelné euforii. „Nad tím výkresem jsem mu pořád opakoval, že k dobývání uhlí nestačí, že kdosi dole rube. Že aj ti nahoře musí rozumět svojí robotě, aby všechno štymovalo.“

„Takže jinými slovy: tys veliteli vysvětloval, proč nehodláš splnit jeho rozkaz.“

„Bylo třeba, aby mu to konečně někdo vysvětlil! Však jsem ti už říkal, že o provozu šachtý neměl ánung.“

„A co tě na tom tak udivuje? Ten chlap prostě dostal rozkaz sednout na tu židli a udržovat morálku mužstva, nebo jak se tomu u vojáků říká. K tomu nepotřebuje znát provoz šachty! Jemu stačí vědět, že v šachtě je uhlí, kterého je třeba vytěžit co nejvíc. Chápeš už? On prostě jenom plní rozkaz, nepotřebuje se k tomu dozdělat! Mohl tě rovnou odlifrovat zpátky! Je to voják, Ludwiku, ne havíř.“

„A to máš zase pravdu,“ pokýve Ludwik hlavou. „Havíř to není. Je to jenom voják. Naštěstí zrovna tenhle voják nebyl tak hlupý, aby si ode mě nenechal říct co a jak.“

Jurek nevěřicně kroutí hlavou.

Ludwikova řeč nabírá obrátky i hlasitost, jak se dostává do ještě větší ráže: „Co se ksichtíš? Jenom díky mně teď ví, že ze šachty je třeba odčerpávat vodu a že je dobré, když to robí chlop, co s tou mašinou robit umí, ne nějaký takový, co mu to narychlo ukázali!“

Jurek zesíná. „Měl jsi štěstí, že tě s tím kreslením a kecama nevyrazil rovnou zpátky na shromažďovák. Riskoval jsi. Hrozně jsi riskoval, Ludwiku.“

„Do péruna, nech už tych marudských řečí! Proč se se mnou raději neraduješ, jak všechno hezky klaplo? To mám oslavovat bez tebe, nebo co jako?“

Ludwik škytne. Jeho artikulace začíná podléhat vypitému pivu. Také gesta se stávají rozmáchejšími, když rozčileně pokračuje: „To víš, že jsem šťastný, že jsem zpátky u rodiny a v robotě, ale do rubání nemůžu. Čemu na tom furt nerozumíš? Bylo to tato poslední přání, abych nikdy nevlzl do řury. Poslední přání se mají plnit, ne?“ Vyzývavě zvedne bradu.

„To mají. Pokud to jenom trochu jde. Ne když kvůli tomu člověk riskuje krk.“

„Risk je zisk, nebo v pysk,“ šklíbí se Ludwik opilecky. „Jsem zpátky u svojí mašinky. Dodržel jsem, co po mně chtěl tata. A nepotřeboval jsem k tomu nic jiného než tohle,“ zatuká si špičkou prstu na hlavu.

Jurek si otevře další pivo a zalituje, že všechna kořalka z tajné

skříňky je už dopitá. Ludwikova umanutost mu nahání strach. Kluk by měl být rád, že ho armáda pustila zpátky domů, a dělat všechno pro to, aby mohl zůstat. Ale on? Dělá ze sebe hrdinu a předvádí se jak malý zpyovaný fracek, který nevidí dál než na svou momentální potřebu nebo touhu. Klepe si tu na hlavu, aby ukázal, jaký má fištrón, a přitom se málem dopustil největší chyby svého života. Hňup jeden! Chybělo málo a byl zpátky v zákopu!

Chvilí trvá, než se Jurek nadechne k odpovědi: „Když se tolik oháníš tou svojí chytrostí,“ drtí slova mezi zuby, „tak se prosím tě snaž, aby z ní měla tvoje rodina užitek, a ne další trápení. V některých věcech ti to pálí jako nikomu, v něčem jsi zase hlupy jak pantok. Vzpamatuj se, Ludwo – máš Kristovy roky, krásnou ženu a tři děti. Přestaň hrát haura, to se nevyplácí. V dnešních časech dvojnásob.“

Ludwik zaskočeně zamžiká. Navzdory stoupající opilosti si dokáže uvědomit, že takhle příkře s ním Jurek ještě nikdy nemluvil. „Já žádného haura nehraju. Dostal jsem se pryč z vojny? Dostal. Dostal jsem se zpátky na šachtu? Dostal! Tak co furt do mě vyrýváš? Fárat nemůžu. Už jsem ti stokrát říkal proč.“

„A ty si myslíš, že by si tvůj tata přál, abys kvůli tomu takhle riskoval? Podle mě ne.“

„Tata by byl pyšný, že jsem se z toho uměl vyvlíknout. Vždycky říkal, že mě ty moje kresby někam dostanou.“

„Takhle si to ale asi nepředstavoval, ne?“

„Co ty můžeš vědět? Však jsi ho neznal!“

„Znal.“

Ludwik vytřeští oči. „Tys znal mojeho tatu?“

„Znal.“

„Jak to, žes mi to nikdy neřekl?“

Jurek znejistí. Co by teď měl říct? Přece nemůže začít vykládat o tom, jak kdysi vyrazili k Šalerce do Ostravy. Hlavou se mu mihne dávná vzpomínka na zaraženého Hanesa, když mu v dlaní přistálo Johanino prso, a vzápětí ho napadne jediná správná odpověď: „Tvůj tata byl slušný člověk. Vždycky věděl, co je třeba udělat. Nebo neudělat.“

„A já to vím taky! To mám totiž po něm!“ vykřikne Ludwik a bouchne pěstí do stolu.

„Víš co, Ludwiku?“ začíná už Jurkovi docházet trpělivost. „Dám ti jednu dobrou radu.“

„Ty? Ty už jsi mi kdysi jednu radu dal a já pak kvůli tomu málem přišel o Barku!“

„O čem to zase prosím tě mluvíš?“

Alkoholu neuvyklý, tudíž alkoholem už dost rozkurážený Ludwik se vrávoravě zvedne, opře se dlaněmi o stůl a řve, až mu sliny létají od úst: „Radil jsi mi, abych s ní utekl, když jsme čekali na povolení k svatbě. Já jsem jí to řekl a ona se mnou přestala mluvit! Málem jsme se kvůli tobě rozešli!“ Ludwik sebou zuchne zpátky na židli, přimhouří oči a nenávidně vyše přes stůl poslední dvě věty: „Víš co? Ty už mi nikdy žádné rady nedávej!“

Alkoholu uvyklejší, a proto o poznání méně opilý Jurek pochopí, že pokud naváže na Ludwikovu výbojnou notu, strhne se hádka, která mezi nimi bude trčet velmi dlouho. Možná napořád. A tak namísto drsné odpovědi, která se mu už drala na jazyk, zvolí mnohem smířlivější tón. Mluví o rodině a taky o tom, že je třeba držet pohromadě a dělat všechno tak, aby se v pořádku dočkali konce války.

Ludwik sedí, rozrušení už vyprchalo. Jako by ze sebe všechnu zlost vykřičel, najednou celý schlíplý poslouchá Jurkovo vyprávění o všem zlém, co rodinu za poslední rok potkalo: tátu zabilo zrekvírování koňů a povozů, mamka se může ustýskat, Barka nohy uběhat, Barbora je upoutaná na lůžko. Julka chodí z lazaretu k smrti zbitá; Žofka jakbysmet. Pivovar je na huntě. Každá koruna je dobrá. Jen blázen by do toho přidával ještě další trápení. „Chápeš už, Ludwiku? Chápeš už, co ti tady celou dobu vysvětluju?“

„Jo,“ přisvědčí Ludwik a sklopí hlavu. „Když tata odjakživa chtěl, abych se živil hlavou. To nevyšlo, jak oba víme. Ale když jsem tam s tím chlapem seděl, prostě mě najednou napadlo, že bych si to mohl aspoň pro jednou zkusit. Být ten, kdo ví víc. Rozumíš? Chtěl jsem si to jenom zkusit.“

„No tak sis to zkusil. V úplně špatný čas. Už to nedělej.“

„Nebudu.“

Prudká změna nálady, v jaké se hovor od této chvíle nese, přímoje oba muže k otevření dalších dvou lahví piva.

A když se nad ránem vrávoravě rozcházejí, v Jurkově kanceláři už žádné pivo není.

„Tampon. Podejte mi tampon.“

„Tady.“

„Děkuji.“

Smotek buničiny rychle nasakuje krví.

„Ještě.“

„Prosím.“

Julka vede jeden z nejtýpčtějších dialogů svých současných dnů. Jednoslovné výměny s kadencí střelby z pušky. Nebo spíš s prudkostí proudu krve, která prýští z otevřené rány. Jen občas se s operátérem letmo potká očima, vzápětí se oba sklánějí zpátky ke své práci.

Nad ránem přijel další transport z fronty. Než o té brzké hodině nádražáci sehnali dobrovolníky na vyložení nosítek a jejich převoz do Darkova, jeden voják zemřel. Nechali ho na peróně přikrytého erární dekou a vzkázali veliteli domobrany, aby co nejdříve zajistil převoz na hřbitov. Oni se museli především postarat o těch osmnáct, kteří přežili.

Kteří teď zaměstnávají celý špitál.

A dlouho do noci budou.

Doktora čeká nekonečná řada operačních hodin. A Julku s ním.

Pacient, který jim zrovna leží na stole, je na tom asi nejhůř. Polní felčar tam kdesi daleko určitě odvedl nejlepší práci, jakou v drsných podmínkách mohl, ale sněť přesto zasáhla téměř celý pahýl levé nohy. Pacient při přijetí blouznil, měl čtyřicetistupňovou horečku, při vědomí byl jen napůl. „Exartikulace,“ rozhodl doktor s jednoznačností, která zdaleka neodpovídala jeho mládí. „Okamžitě. Připravte ho, sestro.“

Nebyl čas ani prostor pro hledání méně radikálních řešení, dlouhé zvažování, čekání. Ve vojenské nemocnici se jedná rázně. Na sichrovku. Anebo vabank. Jak se to vezme. Zbytek nohy, který si voják přivezl na doléčení z polní nemocnice, musí pryč i s kyčelním kloubem.

Julka jen přikývla a svižným krokem zamířila na operační sál. Na chodbě se obratně propletla mezi provizorními lůžky těch, kteří neměli dost štěstí, aby směli stonat v místnosti s okny. Někteří jí slabě kynuli, jiní se jí snažili cosi říct, ale ona se jim v té chvíli věnovat nemohla, teď opravdu ne, a tak k nim poslala alespoň úsměv a pokračovala v chůzi. Později, pánové, později, sliboval její vlídný pohled.

Anebo spíš zítra, podotkla už sama pro sebe.

Dneska asi z operačního pokoje nevyjdeme.

Chodbu opanoval pach lyzolu smíšený s pachem zoufalství, výkalů a hnisajících ran. Dávno už tomu uvykla, vlastně od samého začátku, kdy byly lázně přeměněny na lazaret a ona se po krátkém váhání rozhodla zůstat. Tváří v tvář všudypřítomné bolesti a zmaru by se musela sama před sebou stydět, kdyby krčila nos kvůli troše smradu. Zakázala si jakékoli nářky. Kradou soustředění i sílu. A obojího je tady zapotřebí vrchovatě.

Začala na stolek zručně skládat nástroje, připravila si dezinfekci a obvazový materiál; očima pokynula mladší ošetřovatelce, aby přivezla stojan s chloroformem. Než dorazil doktor, měly hotovo.

Uznale kývl hlavou, aby Julka věděla, že její bryskní práci vidí a oceňuje.

Julka mlčky kývla na odpověď.

A pak se pustili do práce, sehraná dvojice. Museli by se podívat do výkazů, aby zjistili, kolikátou společnou operaci právě začali, kolikátou končetinu se chystají amputovat. Sami by se už nedopočítali.

Jürgena Müllera sem převeleli loni v květnu, přišel přímo z Vídně. Vlastně ještě není hotový doktor. Absolvoval tři roky medicíny, ale válka zavřela všechny školy. Nebylo koho učit, protože

mobilizační povinnost se samozřejmě vztahovala i na studenty. Univerzity osiřely.

Když začalo být po prvních bitevních režích zřejmé, že lékařské kapacity polních špitálů ani zdaleka neodpovídají počtům raněných vojáků, oslovilo mocnářství mediky s nabídkou: každý odsloužený půlrok v terénu bude započten jako dva semestry studia. Jürgen zdaleka nebyl jediný, kdo po této nabídce bez váhání sáhl: prahl po praxi a ta školní mu připadala naprosto nedostatečná – jejím vrcholem byla účast při pitvě. A kromě touhy po výkonu lékařské profese se u něj projevilo vlastenecké cítění, podobně jako u celé řady jeho vrstevníků, kteří neměli nejmenší tušení, jaké peklo je v zákopech a na bitevních polích čeká.

Do Darkova byl Jürgen převelen po krvavé bitvě u Gorlice. Tam sice Rakousko-Uhersko dosáhlo slavného vítězství, prolomilo východní frontu a zahnilo Rusy na východ, ale za každé vítězství se platí. Zatímco oslavné titulky v novinách velebily prozíravost rakouských a německých velitelů, kdesi na haličských pláních leželo tři sta padesát tisíc mrtvých mužů. Tři sta padesát tisíc! Julka si to ani nedovedla představit. Namísto toho jí v mysli naskakovaly vize dalších desetitisíců, kteří leží mezi těmi mrtvými: zubožení, sténající, s prostřelenými břichy a utrhanými končetinami.

Netrvalo ani tři dny a část těch zubožených přivezl první transport. Pak další. A další. Špitál začínal prskat ve švech, na pokojích museli přirazit postele přímo k sobě. Ale ani to nestačilo. Začali nemocné ukládat na podlahu. Vrchní zástupce Červeného kříže poslal urgentní žádost na velitelství, aby byla spěšně učiněna dodávka dalších postelí nebo alespoň polních lehátek. Žádosti bylo promptně vyhověno. Od té doby stála lůžka i na chodbách, občas dokonce i na podestách schodišť, které před pouhými dvaceti lety nechal v co nejelegantnějším stylu vybudovat lázeňský šéflékař Degré.

A právě v této vypjaté době přijel Jürgen, aby se připojil ke dvěma doposud sloužícím, ale už naprosto vyčerpaným lékařům. Nejen oni, ale všechen ostatní personál v něm viděl hotovou

spásu. Kdo by se staral o to, že zatím nemá doktorský diplom? Důležité bylo, že uměl vzít do ruky skalpel.

Byl jako čerstvý vítr. Neopotřebovaný, dychtivý. Tam, kde ubíhaným ošetřovatelkám zastírala zrak přemíra nedobře organizované práce, viděl nevynesené mísy s výkaly nebo zakrvácené obvazy. Tam, kde jeho starším kolegům rutina a únava nedovolaly vykonávat nic víc než lékařské úkony, dokázal pacientům říct pár povzbudivých slov. Po pouhých dvou týdnech asistování se odhodlal k první samostatné operaci. Nebyl to nijak rozsáhlý zákrok, ale získal mu důvěru a otevřel dveře ke složitějším úkonům.

Julka s ním u té operace byla. A následně u celé řady dalších, Jürgen si ji začal pravidelně vyžadovat. Její přítomnost jako by mu dodávala jistotu.

A i jí samotné jako by tím výrazem nepokryté přízně stouplo sebevědomí. Do chaosu, který zapříčinil především nepoměr mezi počtem pacientů a počtem ošetřovatelek, začala vnášet řád. Nebylo pro ni zase tak těžké získat si respekt u vyjukaných dívenek, které sem přišly po absolvování krátkého zdravotnického školení Červeného kříže. Stran teorie byly připravené téměř na všechno, překypovaly odhodláním prospět dobré věci, ovšem v praxi často vytřeštěně hleděly na všudypřítomné utrpení. Jedna z nich omdlela hned první den, když na chodbě vedle dveří operačního sálu uviděla bednu s amputovanými končetinami.

„Tohle už se nesmí opakovat!“ křičela Julka na zřízence, který měl za úkol bednu naložit do sanitního vozu. „K čemu je pak šúrování podlahy a všechna dezinfekce, když tady necháte ležet uřezané nohy?“

„Chtěl jsem to odnést až po poslední operaci.“

„Dneska už žádné amputace nebudou. Právě proto jsem vás žádala, abyste tu bednu odnesl hned. Nemůžete to tady přece nechat všem na očích.“

„Aspoň se děvuchy otrkají a nebudou tak cimprlich.“

„A dost! Ještě slovo a nahlásím to doktorovi.“

Zmlkl.

„Nepotřebuju, aby mi tady ošetřovatelky zbytečně omdlívaly kvůli vašemu lajdáctví! Najděte si někoho, kdo vám to pomůže odnést. Ať už ani vás, ani tu bednu nevidím.“

Dívky brzy poznaly, že u ní mají zastání, a snad i proto ochotně přijímaly každý úkol, který směrem k nim z Julčiných úst zazněl. Většina z nich byla vděčná, že každý den dostávají konkrétní práci. Z Julky se během nedlouhého času stala nepostradatelná osoba, která večer co večer rozepisovala služby a dílčí povinnosti na další den; bylo třeba dbát nejen o včasné převazy, udržování hygieny pacientů, o roznášení i vynášení mís a lahví na močení, ale také o pravidelné větrání, o udržování tepla a čistoty ve všech prostorách.

„Tady je teď větší ordnung než v lecjakém feldšpitále,“ řekl jí jeden ze služebně starších lékařů.

„No však už bylo načase,“ opáčila a šla si po své práci.

Trávila v lazaretu stále více času; z domu odcházela před párou ranní a vracela se večer, nezřídka až před půlnocí, a padala do postele polomrtvá únavou. Pod očima se jí vyrýsovaly temné kruhy, tváře se propadly a kůže na ruku, ustavičně vysušovaná dezinfekcí, jí popraskala.

Jürgenovým všímavým očím to neušlo. „Nechtěla byste tady raději přespát, když končíme takhle pozdě?“ navrhl jí.

„A kde, prosím vás? Vždyť nám pacienti leží i po chodbách.“

„Mohl bych vám uvolnit lůžko v doktorském pokoji.“

„A kde budete spát vy?“

„Já už se někam uložím.“

„Musela bych to nejdříve probrat s manželem.“

„Dobře, rozumím. Moje nabídka stále platí.“

Jurek kupodivu neprotestoval. Hned napoprvé se nechal přesvědčit, že ty dvě hodiny spánku, které Julka nocováním v lazaretu získá, jsou neocenitelné. „Vždycky trnu strachy, když se opozdíš a přijdeš až za tmy. Teď v zimě vlastně každý den,“ řekl a hned pokračoval: „Cesta mezi Darkovem a Solcou není bezpečná jako kdysi,“ opakoval to, co všichni věděli, a naštěstí už

nedodal, co se mu dralo na jazyk: že nadržený voják rád vezme zavděk ženskou, co se sama toulá po nocích.

A ještě něco si nechal pro sebe: že vlastně bude docela rád, když neucítí v manželské posteli mrtvolný pach špitálu, který se Julce zažral pod kůži.

Stýskalo se mu po voňavé, vždy upravené ženě, se kterou se oženil. Tisíckrát si mohl opakovat, že Julka dělá záslužnou práci. Stokrát na ni mohl být pyšný. Přesto nedokázal nevidět, že se během necelého roku proměnila v osobu, která je pouhým stínem dřívější elegantní krásky.

Ani Julka neřekla vše, co měla na srdci. Nahlas sice ocenila manželovo velkorysé gesto, ale v duchu si vybavila, jak ji stále silněji obtěžuje pivní dech, který se téměř každou noc vznáší v ložnici.

Buď jak buď, domluvili se. Když bude Julka sloužit dlouho do noci, zůstane spát v lazaretu. A ona toho při nejbližší příležitosti hned využila. Když s Jürgenem na doktorském pokoji udělali poslední záznam do marodní knihy, bylo už po desáté. Rozdělili si komisárek a otevřeli konzervu fazolí.

„Musím vám složit poklonu,“ zahájil konverzaci nad skrovnou tabulí.

„Za co?“

„Vy víte, za co. Ale pokud to má zaznít nahlas, tak tedy za to, jak obdivuhodně zvládáte své povinnosti.“

„Totéž bych mohla říct já o vás.“

„Ale já se na tu profesi už tři roky připravuji. Vy – pokud je mi známo – jste s ošetrovatelstvím nikdy dřív nepřišla do styku.“

„Mýlíte se. Byla jsem s ním ve styku po celé své dětství a dospívání.“

„Kde?“

„Doma. Babička byla bylinkářka. Chodili se k ní léčit lidé z celé Orlové a okolí. A když třeba kvůli horečce nebo zranění nemohli přijít, šla ona za nimi. A já taky. Učila jsem se od ní. I bylinky jsem s ní chodívala sbírat.“

„Vy se vyznáte v bylinkách?“

„Vyznám,“ přisvědčila Julka.

„Podle vašeho způsobu mluvy a výborné němčiny jsem vám přisuzoval spíše měšťanský původ,“ řekl Jürgen se sebejistotou mladého muže z dobré vídeňské rodiny.

„Obávám se, že v tomto ohledu jste se poněkud zmylil,“ opáčila Julka pobaveně a záměrně do svých slov vnesla přehnaný afekt.

„Němčinu vás učila taky babička?“ přistoupí Jürgen na její hru a potutelně zvedl obočí.

„Ne. Tu mě naučil... jeden dávný přítel.“

„Chápu.“

Julka na chvíli zavře oči, z výrazu její tváře je patrné, že nad něčím přemýšlí. „Teď jste mi něco připomněl. V době, kdy... kdy mě ten dávný přítel učil německy, jsem viděla svůj vzor v Žofii Chotkové,“ odfrkla si, aby dala najevo pohrdání vůči té naivní osobě, kterou kdysi byla. „Chápete, že ano? Taky jsem se chtěla provdat výš, než by ledaskdo považoval za vhodné. Nebo možné.“

Jürgen ulamoval komisárek a pozorně poslouchal. Hlavu měl nakloněnou na stranu, Julčino vyprávění ho zjevně zaujalo. „Pokračujte,“ vybídl ji.

„Dvakrát sem s Františkem Ferdinandem přijeli na návštěvu, naposledy necelý rok před válkou. Pokaždé to pochopitelně byla obrovská sláva – následník trůnu s chotí! Velkolepé hostiny na zámku, hony v bažantnici. Když jsem ji ale tehdy viděla projíždět v kočáře, závist mě dávno přešla. Byla jsem už několik roků šťastně vdaná. No a po Sarajevu mi došlo, že jsem se vlastně vdala líp než ona.“

„Vy jste pracovala na zámku?“

„Ne. Tady v lázních. Přijímala jsem hosty.“

„Takže jste vlastně zůstala na stejném místě.“

„Ano. Jen ta práce se poněkud proměnila.“

„Ale šťastně vdaná jste dál.“

„Ano, vdaná jsem dál.“

Postřehl jemnou nuanci v její odpovědi. Vstal, aby ji mohl obejmout, dát jí najevo porozumění, soucit, sounáležitost. Opravdu

to měl v úmyslu. Nepostřehl okamžik, kdy do jeho objetí pronikla touha. Nejspíše se to stalo v okamžiku, kdy ho její paže také obemkly s horkou naléhavostí.

Bílé pláště ze sebe strhávali téměř zoufale, zběsile.

A nechali je ležet na podlaze doktorského pokoje až do rozbřesku, kdy je z krátkého spánku probral nezvyklý ruch na chodbě. Ještě stále s rukama a nohama propletenýma vnímali vzrušené hlasy, které mluvily o novém transportu z Karpat.

Pohládila ho po tváři: „Bylo to jenom jednou. Krásné, ale jednou.“

Zaskočila ho tím. Vymlouvat jí to ale nedokázal, i když chtěl.

Julka vstala a šla se k umyvadlu opláchnout a přeplést si cop, aby ji uvolněné pramínky neusvědčily. Jürgen z lehátka sledoval každý její pohyb, vnímal, jak její štíhlé hbité prsty překládají vlasy a pak upevňují čepec vlásenkami, přál si tu chvíli zachytit, uchovat, zastavit, protože to, co se dnes v noci stalo, překonalo všechny jeho dřívější milostné zážitky a jemu se nechtělo vůbec připustit, že by Julka mohla svoje slova myslet vážně.

Už na odchodu ho políbila a znovu zašeptala: „Jenom jednou.“

Teprve zaklapnutí dveří ho vytrhlo z rozjímání.

Třeba to řekla jenom tak. Třeba. Snad.

S touto mihotavou nadějí se umyl, oblékl a šel zjistit, jestli už přivezli všechny nové pacienty z nádraží do lazaretu.

Přivezli.

Hektičnost tak početného příjmu brzy spolykala poslední zbytky snové melancholie toho rána. Bylo nutné rozhodnout, kteří pacienti potřebují akutní operaci, a těm ostatním nasadit medikaci. Bylo zapotřebí pro všechny připravit nová lůžka, nařídit převazy, podat léky, nachystat jídlo.

Vědomí toho, co se v noci stalo, se v Jürgenovi a Julce znovu probudí, až když spolu o něco později stojí nad operačním stolem. Každý letmý pohled, kterým o sebe při práci zavádí, i každý nepatrný dotek při podávání nástrojů jim to mihotavě připomenou, ale oni tu letmou vzpomínku zarputile odhánějí, protože

teď na to není vhodná chvíle, teď jim na operačním stole leží voják, kterému sněť zasáhla nohu až ke kyčli.

„Ještě jeden tampon, sestro! Rychle!“

Julka poslechne, ale rezignovaně semkne rty.

Na rozdíl od Jürgena, který upřeně hledí do operačního pole, totiž vidí, že pacientův dech je stále mělčí.

Ztrácejí ho.

Ztratili ho.

Dnešní první pacient je mrtvý.

„Vstávej, Ludwiku. No tak vstávej!“ Barka sedí na kraji postele, třese manželovým ramenem a šeptá, aby její hlas nepronikl přes zavřené dveře do kuchyně, k matčiným uším. „Neměls tolik pít, když to neumíš. Za chvíli musíme jít.“

„Barunko moje,“ vztáhne k ní Ludwik ruce, když se probere z největších mrákot. „Já jsem s Jurkem zapíjel to, že od teďka už budu zodpovědný.“

„Vidím, žes to vzal za správný konec,“ pronese Barka škodolibě.

„Nebud' na mě tak přísná, ženo.“

„Mně nevadí, že ses ztráskal. Mně vadí, že jsi ještě nevstal. Musíme na úřad a pak k tvojí mamince. Slíbila jsem jí, že přijdeme v poledne, a už je devět.“

„A nemohla bys mi teda přinést do postele hrnek kafe? Na rychlé probrání?“

„Nemohla. Na probrání máš studenou vodu v lavoru.“

„Stejně tě mám rád, i když mi ani kafe neuvaříš.“

Barka ho se smíchem bouchne polštářem. „Hod' sebou, at' pak nemusíme do Stonavy běžet.“

Když se konečně vyberou, blíží se desátá. Před úřadovnou, kde se vydávají chlebenky, postává hlouček žen. Už z dálky je patrné, že o čemsi rozčileně debatují.

„Dobrý den,“ pozdraví je Barka. „Co se děje?“

„Začali vydávat i cukřenky. Kilo na osobu na jeden měsíc.“

„A vždyť je to dobře. Jenom si vzpomeňte, jak jsme všichni běhali obchod od obchodu a marně sháněli chleba, protože všechno skoupili šmelináři. Po zavedení chlebenek se to aspoň trochu spravilo.“

Nechá za sebou huderání ženských, které se z principu bouří proti jakékoli novotě, i kdyby jim měla být ku prospěchu, a společně s Ludwikiem a s dětmi vystojí frontu na lístky. „Přibyl nám jeden dospělý,“ hlásí úředníkovi, když na ně přijde řada. „Můj muž byl propuštěn z vojenské služby.“

„Kvůli zranění, nebo práci na šachtě?“

„Kvůli práci na šachtě.“

„Máte pracovní smlouvu?“ obrátí se muž za stolem přímo na Ludwika.

„Mám,“ šmátrá Ludwik v náprsní kapse kabátu. „Tady.“

„Vy budete pracovat na povrchu?“

„Ano.“

„V tom případě vám nevzniká nárok na přídavek pro těžce pracující. Dostanete běžný lístek na dvě stě deset gramů denně.“

„Co se dá dělat,“ krčí Ludwik rameny.

„Od 18. března vstupují v platnost i poukázky na odběr cukru,“ pokračuje úředník mechanicky. „Přiznaný nárok je jeden kilogram měsíčně pro dospělého, půl kilogramu pro dítě.“

Manželé Pospíšilovi vše mlčky odkývají a sledují, jak úředník zaznamenává do knihy údaje o nově příšle osobě s nárokem na přiděl potravin, odpočítává příslušný počet lístků a opatřuje je kulatým razítkem.

Pak jim hromádku papírků podá a ještě doplní: „Cukr dostanete ve stejné prodejně jako chleba a mouku.“

„Ano. Děkuji,“ odpoví Barka a očima loupne po hodinách na zdi, které už ukazují téměř jedenáct. „S Pánem Bohem,“ loučí se a podává chlebenky a cukřenky Ludwikovi, aby je ukryl do bezpečí své náprsní kapsy.

„Co to říkal o tom stejném obchodě? Tomu jsem nerozuměl,“ chce vědět Ludwik, když vyjdou ven a protlačí se houfem reptajících ženských před vchodem.

„Každý obchodník dostane jenom tolik chleba, na kolik k němu byly vydány poukázky. Rozdělují to na radnici. A tam pak taky kontrolují ústřížky, jestli všechen chleba doopravdy prodal. Aby se zabránilo šmelině.“

„To je snad jediná věc, která byla na vojně jednodušší.“

„Takhle je to lepší, Ludwiku. Ještě před rokem jsem s ostatními ženskýma běhala po celé Karwině, protože chleba nikde nebyl. Anebo byl, ale příšerně drahý. Takhle máme sice málo, ale jistě.“

„Zatím.“

„Nesýčkej, Ludwiku. A raději pojď, za hodinu tam máme být, a zatím jsme ani pořádně nevyšli.“

Cesta mezi Solcou a Stonavou je rozbahněná, lemovaná jablonovou alejí. Holé větve dlouho neprořezávaných stromů vypadají na pozadí šmolkového nebe jako tmavá krajka. Na polích se v brázdách drží poslední zbytky sněhu, ale půda už vydává voňavou zprávu o nadcházejícím jaru. Po zoraných hroudách hlíny běží dva zajíc, v remízku z pokroucených břízek a lískových keřů se ozývá ptačí čírikání. Barka nastaví tvář mdlému slunci, které ještě nemá sílu hřát, a je jí tak hezky, až by nejraději brečela.

Chytí Ludwika za ruku, aby se znovu ubezpečila, že ho má opravdu zpátky. Pevně ho sevře, až jí klouby prstů zbělají, až to zabolí. Druhou rukou drží Olinku, aby zabránila jejím čtyřletým nohám podlehnout pokušení a šlápnout do kaluže tak prudce, až by blátivá voda stříkala. Ženka poklimbává na matčině hrudi v pevně uvázané loktuši.

Ludwik si pyšně vede syna. Ukazuje mu stromy a říká, jak se jmenují. Ptákům přiřazuje jména podle tvaru, podle zpěvu, a Leonek to po něm příčinlivě opakuje, dychtivý po otcově pochvale. Dostává se mu jí dosytosti.

Pětičlenná skupinka dál odměřuje kroky po cestě mezi poli; nasvícená březnovým sluncem připomíná obraz zpodobňující jednoduché štěstí.

U košatého dubu na křižovatce u Křivého dolu, kde kdysi dávno sedávali v nemluvném zoufalství, si jen vymění pohled

a do Stonavy přicházejí akorát včas, aby je přivítalo polední vy-zvánění z kostela.

Také Monika Žebroková je vítá, ne však zvonivě.

Stojí na zápraží a radostně otevírá náruč, ale sotva řekne prv-ní slova, hlas jí zlomí pláč.

„Synečku můj, ty ses mi vrátil,“ objímá Ludwika až křečovitě a do vlněné látky jeho kabátu pořád dokola mumlá: „Ty ses mi vrátil.“

„Vrátil, maminko,“ opakuje po ní Ludwik a hledí ji po vla-sech, které během jeho nepřítomnosti úplně zbělely.

Docela dlouho tam nehnutě stojí, dokud se neozve Ženči-no zakňourání. Monika se na ten popud odtrhne od Ludwika, urovná si pár pramenů, které se vymanily z úhledného drdůl-ku, a otočí se k uzlíku na Barčině hrudi: „Odpusť staré ustuka-né babě, drobátko. Ty máš určitě hlad a ostatní taky. Oběd nám stydne, a já vás nechám stát na schodech! Pojdte, pojdte dovnitř.“

„Já se ještě zajdu podívat do stájí, než nachystáte na stůl,“ řekne Ludwik.

„Jak myslíš,“ odpoví trochu zaraženě Monika už s rukou na klíce a pokyne Barce a dětem, aby šli za ní.

„Zabila jsem kuru, ať si můžete dát silný vývar. A k masu bu-dou kobzole.“

„To je úplná hostina, maminko.“

„Však komu už mám podstrojovat než vám? Nikdo jiný ne-zbyl.“

„Co to říkáte? Tak to přece není.“

„Ale je. Akorát ty nic nevíš,“ mávne Monika rukou.

„Co bych měla vědět?“

„Baruško, to není nikdy dobré, vědět víc, než je třeba. Co ne-víš, to tě nebolí.“

„Maminko, o čem to mluvíte?“

Monika se na ni pronikavě zahledí, zhluboka se nadechne a pak oči zavře, jako by váhala, zda opravdu započít doposud jen lehce naklepnuté téma. Pak se otočí k plotně, začne promí-chávat obsah jednoho ze dvou hrnců a otočená k Barce zády

říká: „Co Bogdan umřel a vzali nám koně, jde všechno *zu grunt*. Tomek furt není doma, vůbec nevím, kde se smýká, protože mi nic neřekne. Skoro pokaždé ale z něho táhne jako ze sudu, několikrát už jsem mu musela i boty sundávat, protože v nich vlezl do postele a usnul. Nepomůže s ničím. Však si vzpomeň, kolikrát s náma šel na pole? Jestli pětkrát, tak je to moc. A nemysli si, že mi pomáhá víc, když ty tady nejsi. Dělán na poli sama. A sil ubývá.“

„A co kdyby mu zkusil domluvit Jurek? Na toho Tomek vždycky dal.“

„Jurek? To je další takový!

„Co je s Jurkem?“

„Ten zas pro změnu chlastá při hlídání pivovaru.“

„Jurek hlídá pivovar? Tomu nerozumím?“

„Mají skoro zastavenou výrobu. Zůstalo jich tam jenom pár – on, sládek a ještě nějakí další lidi, aby mohli zase začít vařit, až bude z čeho. Jenomže jak byl Jurek zvyklý být v jednom kole, tak ho teď to nicnedělání nudí. No a zahání tu nudu pitím. Někdy mám pocit, že to málo, co ještě zvládnou vyrobit, vypije on sám.“

„A Julka s tím nic nedělá? Moc mi k ní neštymuje, že by ho nechala takhle pustnout.“

„Prosím tě, ta je od rána do noci v lazaretu. To Jurkovi určitě taky nepřidá, když má ženu celé dny v luftě.“

„Já už taky ani nepamatuju, kdy jsem ji viděla naposledy,“ příkyvuje Barka a přemýšlí, jak zkroušenou Moniku povzbudit. „Zkusím si to zařídit tak, abych vám mohla chodit pomáhat co nejčastěji,“ uvažuje nahlas. „Teď na jaro se snad mamince od toho hrozného kašle uleví, třeba pak bude moct zastat nějakou práci doma místo mě. A Ludwik vám taky pomůže, to přece víte, maminko.“

„Vím. To víš, že vím. Ludwik je dobráčisko, dřič.“ Teprve s touto větou odloží Monika vařechu a otočí se k Barce. „I nebožtík Bogdan vždycky říkal, že se má k robotě nejvíc z těch tří. To nám Pán Bůh prokázal dobrou službu, když nám ho tenkrát přivedl do domu.“

„Pro něho to bylo ještě větší požehnání. Raději nemyslet, kde by skončil, kdybyste se ho neujali.“

„No kde by skončil. Kdesi ve službě, jako většina sirotků. Nebo by se přidal k opuncarům.“

„Jak říkám – raději nemyslet,“ zatřepe Barka hlavou a raději prudce změní téma: „Potřebuju nakojit malou. Můžu s ní jít vedle?“

„Jen běž. Já tady zatím s Leonkem a Olinkou nachystám na stůl.“

Když se Barka vrátí, stůl je prostřený a uprostřed stojí mísa kouřících brambor. Děti sedí na lavici pod oknem, nespouštějí oči z jídla a viditelně polykají, jak se jim sbíhají sliny. A Ludwik stále nikde.

„Zajdu pro něho,“ rozhodne se Monika a prudce odstrčí židli. „Přece nám to kvůli němu nevystydne.“

Ludwika najde ve stáji. Sedí na zemi a opírá se o stěnu v místě, kde stával jeho oblíbený hnědák. Na pokrčených kolenou má položenou ohlávku a v očích slzy. Když ji spatří ve vratech, tvář mu zkriví smutný úšklebek: „A co že si nevzali i tohle?“

„To nevím. Asi ji přehlídli,“ krčí Monika rameny. „Protože jinak berou všechno.“

„Co tím myslíte, maminko?“

„Ty nic nevíš? No jo, hodná Barka tě asi chtěla ušetřit.“

„Co mám vědět?“ zeptá se Ludwik už trochu netrpělivě a vstane.

„Koně jim nestačí, povozy jim nestačí, úroda jim nestačí!“ vykřikne Monika. „Vypisují sbírky na prádlo, pokrývky, vlněné látky, motouzy... Posílají pro to školní děti a říkají jim, že to dělají pro vlast! Pro vlast! Od narození mluvíme polsky, žijeme ve Slezsku, a nějací panáci z Vídně nám budou cosi říkat o vlasti?“ Monika rozčileně natáhne k Ludwikovi ruku. „Však pojď se mnou do kuchyně, něco ti ukážu.“

Je tak navztekáná, že Ludwika přejde všechen smutek. Nikdy ji v takovémto rozpoložení neviděl, vlastně si ani neuměl představit, že by jeho laskavou druhou maminku něco tak silně

vyvedlo z míry. Jde za ní přes dvůr do kuchyně, kde Monika ukáže prstem na polici vedle kredence.

„Když loni vymysleli, že ta jejich vlast nemá z čeho vyrábět děla, vyhlásili sbírku kovů. Museli jsme odevzdat hmoždíře, svícny, nádobí, zkrátka všecko, co bylo z mosaze nebo mědi. A podívej, co jsme za to dostali,“ sundá z police hmoždíř. „No jen se podívej, co mi dali místo mojeho krásného tepaného hmoždíře po mamince.“

„To je ze železa,“ řekne zkoprněle Ludwik, když od ní hmoždíř převezme, potěšká a prohlédne.

„Baže ze železa. Zato s vyrytou vyprávěnkou,“ přitaká nasušeně Monika.

Ludwik najde očima nápis a nahlas čte: „*Durch Krieg zum Sieg*. Válkou k vítězství. Co to má být?“

„To má být asi poděkování. Takové trochu jiné než naše, co? Asi po rakouském způsobu,“ pronese suše Monika, vezme zpátky hmoždíř a položí ho na polici.

Ludwik se otočí k Barce: „Nám taky něco zabavili?“

„Taky.“

„A co?“

„Všecko. Jako ostatním. Četníci chodili kontrolovat, jestli si někdo něco neschoval.“

„To prohledávali lidem domovy?“ vytřeští Ludwik oči.

„Ano. A byli dost přísní. Říkali, že je to nutné pro záchranu Rakouska. U koho něco našli, byl potrestán.“

Monika se vyčerpaně posadí. „I zlato chodili od lidí vybírat. Na revanš taky dávali věci ze železa. Rozvěsili po celé Stonavě letáčky s nápisem *Gold gab ich für Eisen*. Dal jsem zlato za železo! Který hlupák by se chtěl něčím takovým chlubit?“

Barka stojí a v očích má slzy.

Ludwik stojí a bezmocně svírá pěsti.

Děti, neuvyklé tolika emocím, zaraženě mlčí a vrtí se na lavičce.

Monika vstane a řekne: „Nic nenaděláme. Pojdme raději jíst. Dokud máme co.“

Julka sedí na mírném svahu pod krajem lesa a odmotává si z rukou staré onuce, které měly ochránit její rukavičky před zničením. Tedy v to aspoň doufala. Marně.

Kozinková kůže v odstínu bordó, jedna z posledních památek na Wilhelma, je podrápaná, na vnitřní straně prstů se objevily první díry. Ono vlastně není divu – když je neznámý rukavičkář před patnácti lety šil z jemně vyčiněné kozinky, domníval se, že ručky v nich oděné budou nosit leda kabelku nebo paraple.

Jistě by ho nenapadlo, že se v nich budoucí majitelka vydá trhat kopřivy.

A přesně to Julka dneska udělala.

Společně s osmi pacienty v rekonvalescenci, kteří už na tom byli zdravotně tak dobře, že dokázali zvládnout půlhodinovou chůzi po polní cestě směrem na Horní Suchou, se hned po rozbřesku vydala trhat kopřivy.

Na samotném počátku kopřivové výpravy nebyl Julčin nápad, ale poslední císařská vyhláška. Ta kopřivu označila za nejvýznamnější textilní surovinu těchto těžkých dní. Školní děti, váleční invalidé i všichni ostatní, kdo jen trochu mohou, byli vyzváni ke sběru, sušení a následnému odevzdání na určených místech. Odtamtud bude vše hromadně odesláno do vojenských továren ke zpracování. A k ušití nových uniforem, kterých se zoufale nedostává. Aby bylo v čem bojovat za nehynoucí slávu Rakouska.

Květnová louka omamně voní. Hlavně kvůli tomu sem Julka chtěla jít. Po dlouhé době strávené v lazaretu už bytostně potřebovala cítit čerstvý vzduch, vítr a slunce. Květiny, trávu. Slyšet šumění větru ve větvích. Bzukot včel.

Možná byla jediná, kdo výzvu ke sběru kopřiv uvítal.

A kdo je šťastný, že ji mohl uposlechnout, i když za to platí požahanýma rukama.

„Máte ty rukavice úplně zničené,“ ozve se muž sedící vedle ní, ještě před pár týdny čistý průstřel stehenního svalu a popáleniny druhého stupně, teď už Václav Snopek z jižní Moravy.

„Mám,“ přisvědčí Julka.

„Vám to nevadí?“

„Vadí, nevadí. Stejně bych už je nenosila. Není kam.“

„Vy jste odsud, sestřičko?“

„Ano. Před válkou jsem pracovala v lázních, a když se z nich stala vojenská nemocnice, zůstala jsem.“

„Já jsem byl před válkou truhlář. A zase budu, až to všechno skončí.“ Václav si utrhne stéblo trávy a začne ho žvýkat.

„Všichni se chceme vrátit k tomu, co jsme dělali dřív.“

„To chceme.“

Rozhovor uvízne. Julku pálí dlaně a paže, jsou poseté drobnými puchýřky. Chvilí se na ně dívá a pak vstane: „Půjdu si to do potoka ochladit.“

„Můžu s vámi?“ Václav k ní natáhne ruce, aby ukázal, že je na tom stejně jako ona.

„To víte, že můžete. Koneckonců...“ napadne ji najednou a hlasitě zavolá: „Pánové, pokud byste se někdo chtěl zchladit v potoce, pojdte se mnou.“

Zvednou se všichni.

Devatero párů bot šlape po lesním podrostu, překračuje popadané větve a obchází trsy pichlavého maliní, dokud se nezaštaví na břehu potoka. Julka si přidřepne na velký placatý kámen, ponoří do ledové vody ruce až po lokty a drží je tam, dokud jí v nich nezačne chladem brnět. Ostatní ji napodobí, někteří si navíc oplachují tvář, jiní sundávají šedivé košile a omývají se do půl pasu.

Julka si je prohlíží, koutky úst má zdvižené v lehkém úsměvu. Nemůže nevidět, jak se celá její skupinka trhačů kopřiv tváří spokojeně, snad až blaženě. Prošli bojem, byli zranění, léčili se v lazaretu... a teď se tady ráchají v potoce jako malé děti.

„Půjдете se mnou zítra zas?“ zeptá se a ani ji nepřekvapí téměř jednohlasná odpověď: „Ano!“

Po návratu ještě chvíli trhají, jen Julce už udělí volno. „Vždyt máte ruce celé červené. Nechte je odpočinout. My to zvládneme i bez vás,“ řekne jí galantní truhlář Václav z jižní Moravy.

Julka tedy zůstane sedět. Hledí na louku, která se táhne až k protějšímu kraji lesa, a v tu chvíli ji něco napadne. Kopřivy trhat nemůže, ale nečinně sedět nemusí.

Vstane a prochází travou, oči pozorně upřené k zemi. A už je vidí: mochnu, hluchavku, heřmánek, popenec. A tamhle jsou bezové keře. Kousek dál břízy, jejichž lístky jsou teď v máji tak akorát lepkavé, tudíž léčivé.

Jestliže se ještě před chvílí nacházela ve stavu blažené lenory z toho, že může sedět na louce a vlastně vůbec nic nedělat, najednou ji zaplaví činorodá radost. Vyprázdní jedno z pláten, které leží rozprostřené na zemi a schnou na něm utržené stvoly kopřiv, sváže cípy a s uzlíkem se vrací na louku.

S lehkostí v duši trhá ode všeho trochu a má pocit, jako by se vrátil čas.

Na půdě lazaretu přiváže snůpky bylinek ke střešnímu trámu. Ty, které se přivázat nedají, rozloží na plátno a nechá sušit. Hlavou jí při tom běží všechny choroby, jejichž léčbu můžou podpořit, a jen co má hotovo, běží dolů, do doktorského pokoje.

„Jürgene, dneska jsem dostala opravdu skvělý nápad!“

„Ano?“ zvedne Jürgen obočí do udiveného oblouku, ale rty mu hrají pobaveným úsměvem. „A můžeš mě s ním seznámit?“

Její impulzivnost a nevyčerpatelná energie ho nepřestávají udivovat; nikdo nemá takový *eifer* jako Julka. Srší nápady, a jakmile se je rozhodne uskutečnit, je schopna hnout nebem a zemí, aby se to skutečně stalo. Nemá problém se s někým rázně pohádat, pokud je přesvědčena o své pravdě. A ještě menší potíže jí činí někoho pochválit, pokud k tomu nalezne pádny důvod.

Jürgen nikdy nepoznal nikoho, jako je Julka.

Proto ji respektuje.

Proto ji miluje.

A proto ho nesmírně zajímá, s jakým nápadem přišla tentokrát.

„Začneme s přídatnou bylinnou léčbou,“ prohlásí Julka, jako by to už byla hotová věc. „Dneska jsem nasbírala první várku.“

„Cože? S jakou bylinnou léčbou?“

„Byli jsme s rekonvalescenty trhat kopřivy, já jsem si popálila ruce, takže mi chlapi řekli, abych si odpočinula,“ chrlí Julka, aby uvedla Jürgena do situace, ale zároveň aby mohla co nejdříve ji přejít k podstatě věci. „Jenomže já nevydržela jen zbůhdarma sedět, vždyť mě znáš. A tak mě napadlo, že bych mohla namísto kopřiv sbírat byliny. Chápeš, léčivky. Přinesla jsem jich plný ravec, teď se suší na půdě.“

„A co těmi bylinami chceš léčit? Tady v lazaretu?“

„Cokoli, Jürgene,“ pokračuje Julka rozhodným tónem a zároveň se do jejích slov vloudí i drobný údiv nad pošetilostí jeho otázky. „Mám tam mochnu proti průjmu a na bolavý žaludek. Hlučavku na nespavost. Popenec na problémy s dýcháním. Březové listí na močové cesty. A v červnu bude bylinek ještě mnohem víc!“

„Julko, ty chceš v lazaretu léčit bylinkama?“

„Vždyť ti to tady celou dobu říkám,“ nepostřehne nadšená Julka lékařovu pochybnost a pokračuje dál: „Když pacientům nasadíme odvary a obklady podle jejich příjmové diagnózy nebo na základě pozdějších potíží, můžeme tím léčbu podpořit. Nebo uspíšit. Přinejmenším jim pomůžeme psychicky – každý z nich si rád vzpomene, jaké to bylo, když doma stonal a matka nebo žena mu dávaly horký čaj.“

„To máš asi pravdu,“ připustí stále ještě trochu zdráhavě Jürgen. „Ale uznej, že je to poněkud nevědecká metoda.“

„Kterou moje stařenka kdysi léčila celou Orlovou,“ kontruje Julka. „Jürgene, dovol mi to. Když to nebude k ničemu, dá se s tím kdykoli přestat. Ale zkusit to můžeme, ne?“

„A co když přijde kontrola?“

„Tak najde chlapy, jak pijí čaj nebo mají obklady na těle. Co nám kdo může říct?“

Jürgen váhá. Během tří let studií několikrát slyšel slova plná despektu, která mířila proti zastaralým způsobům léčby a babškému šarlatánství. Vyučující na univerzitě vzývali moderní medicínu, vycházející z vědeckých poznatků a bádání, a on jim plně důvěřoval, chtěl se stát lékařem moderní doby. A teď za ním Julka přijde s léčivkami!

Julka z jeho tváře dokázala vyčíst rozpolcenost. Pochopila, že se jí ho stále nepodařilo přesvědčit, ale nemínila se vzdát. „Víš, co stálo na samotném začátku tady těch lázní? Voda, která vytryskla ze země při hledání uhlí. Nejdřív se nad tím majitel pozemků ošklíbal, ale za pár let se ukázalo, že solanka – tak té vodě říkáme – má přímo zázračné účinky. Dokonce to písemně potvrdil jakýsi profesor z té tvojí univerzity.“

„Skutečně? Nevíš, jak se jmenoval?“

„Vím. Rettenbacher.“

„Rettenbacher? Jsi si jistá?“

„Jsem. Ten jeho glejt visel řediteli v pracovně na zdi.“

„Ale to je opravdu slavný profesor, ohromně uznávaný. Mě už bohužel neučil, ale znám jeho práce.“

„No vidíš. I taková kapacita uznala, že pouhá voda může uzdravovat. Určitě by nic nenamítal ani proti léčivému účinku bylinek.“

„Julko... ty bys přinutila slepého vidět,“ zvedne Jürgen ruce nad hlavu, jako by se vzdával, a s hlasitým povzdechem doplní: „Tak dobře, umluvila jsi mě. Ať je po tvém. Kolegům to nějak vysvětlím.“

„Děkuji!“ vykřikne Julka a radostně ho obejmě. „Uvidíš, že nebudeš zklamaný. Zítra vezmu rekonvalescenty zase na kopřivy a natrhám další várku.“

„A dneska?“

„Co dneska?“

„Dneska taky nebudu zklamaný?“ zašeptá jí Jürgen do ucha. „Zůstaneš se mnou?“

„Na noc ne, Jürgene. To Jurkovi nechci udělat. Nemůžu. Nezaslouží si to.“

„A co si zasloužím já?“

„Ty si zasloužíš, abych s tebou zůstala aspoň chvíli.“

Barbora sedí na štokrleti, které jí Ludwik přinesl z domu. Nedokázala by dlouho stát, vlastně nedokáže stát ani krátce, ale

dnešní událost si nemíní nechat ujít. Zády se opírá o kmen lípy, jedné z mnoha, které rostou na prostranství mezi novým kostelem a radnicí, a nechává si hladit tvář srpnovým vánkem.

Nebyla tady dlouho, celé roky. Neměla důvod. Na radnici za ni všechno vyřizuje Barka a nový kostel jí nikdy nepřirostl k srdci, je pro ni symbolem časů, kdy se zhroutil celý její svět. Věž svatého Jindřicha se pro ni stala věčnou upomínkou na události, s nimiž se její mysl nedokázala popasovat. Ani tehdy, ani teď.

Zatímco ona, oplakávající muže a syna, se musela kvůli životí přestěhovat do podzemního brlohu u Mokrošky, začal ne daleko starého kostela vyrůstat nový, zpupně vysoký.

Zatímco jí a ostatním vdovám nechal Larisch vyplatit až urážlivě nízké odškodné, na stavbu svatého Jindřicha přispěl víc než štědře.

Zatímco věž starého kostela bylo nutné snížit a zpevnit hrázděním, aby ji nepoškodily pohyby poddolované země, věž nová pyšně strměla až k nebi.

Barbora nebyla jediná, kdo svatého Jindřicha nepřijal, koho chvalozpěvy na jeho velikost a velkolepost spíše popuzovaly. Larisch nechal nový kostel vybudovat jako odpustek za to, že z karwinských lidí odírá kůži. Copak se dá s takovým úmyslem postavit opravdu svaté místo? Nedá!

Mnohokrát na toto téma mluvila s Žofí, nadurděně si notovaly a každou neděli spolu dýchavičně vyšlapávaly kopec ke starému kostelu. Když Žofie předloni umírala, zapřísahala oba syny, aby je ani nenapadlo nechat za ni kdykoli sloužit zádušní mši jinde než u svatého Petra z Alkantary, kde byla pokřtěna, oddána a kde se po celých sedm desetiletí svého života modlila.

Barbora to cítí stejně jako Žofie.

A přece teď sedí na štokrli kousek od kostela, do nějž odmítá vstoupit, protože to, k čemu se tam schyluje, prostě chce vidět na vlastní oči.

A slyšet na vlastní uši.

Dnes se zvon u svatého Jindřicha rozezvoní naposledy. Pak ho sundají a odvezou do železáren, kde ho roztaví, aby z něj pro ještě větší slávu Rakouska-Uherska vyrobili dělo.

Tak to alespoň bylo obyvatelům Karwiné řečeno.

Okolo kostela, který bude zakrátko tak bezbožně ponižen, se shromáždil obrovský zástup lidí. Postávají a jsou víceméně tiší, napjatě čekají na polední vyzvánění.

Polední, poslední.

Ačkoli... zvon se ve skutečnosti nerozezní v pravé poledne, ale už v jedenáct hodin.

Dokonce ani čas totiž nemohl za války zůstat takový, jaký býval po celé věky. V noci na prvního máje museli všichni lidé z úředního příkazu posunout ručičky hodin o jednu hodinu napřed. Říkají tomu letní čas, prý se díky němu ušetří za světlo. Taková bláznovina! Nejprve zakázali dávat svíčky na hroby o svátku Všech svatých, pak dovolili jen dvě svíčky na rodinu o Vánocích a na jaře přišli s tímhle nesmyslem o letním čase.

Barbora ze svého stanoviště nevidí na kostelní hodiny, ale z rostoucího šumění davu vyrozumí, že smutný okamžik, kvůli kterému se všichni shromáždili, nastane co nevidět. A opravdu, zanedlouho se nad hlavami početného shromáždění nese mocné vyzvánění, které po uplynulých dvacet let provázelo všechny významné chvíle života Karwiné i jejích obyvatel.

Většina přítomných naslouchá s hlavou zakloněnou a očima upřenýma vzhůru k věži. I Barbora tam hledí a najednou se jí zmocní pocit, že zvon zní jinak než dřív, jaksi tesklivěji. Samotné je jí najednou do pláče.

Když dozní dvanáctý úder a srpnový vítr odnese jeho ozvěnu na východ k Fryštátu, nastane nepřírozené ticho. Lidé stahují zraky zpátky k zemi; vědí, že teď už není zbytí. Teď nastane nevyhnutelné.

Členové vojenské komise, kteří až doposud stáli vedle hlavního vstupu do kostela, se odeberou dovnitř splnit rozkaz. Jakmile se za nimi zavřou dveře a venku zůstane jen dvoučlenná hlídka, která má za úkol nepustit nikoho dovnitř, oněmělý dav

se pomalu rozhoupe a rozševelí. Nejprve lidé šeptají a jen kroutí hlavou, jako by stále nechtěli uvěřit, ale hovor brzy nabere obrát-ky i sílu. Začne se ozývat rozčilený křik.

Barbora vidí zdvižené pěsti, dlaně rozložené v bezmocném gestu i ruce vztekle založené v bok. Šumění lidských hlasů přerůstá v hlasité reptání, pak ve vřavu a k osamělé postavě pod lípou začínají doléhat první hlasité výkřiky.

Celý život se Barbora snažila zůstat stranou všeho dění, koneckonců i dnes to měla v úmyslu, ale teď se toporně zvedá a vykročí k nejbližšímu hloučku. Nezná ty lidi, ale to jí nemůže zabránit, aby společně s nimi nežehrala na všechno, co jim válka vzala.

Nastrádané zoufalství, umocněné dlouhými dny nuceně strávenými na lůžku, se z ní řine ven a stejně jako všichni kolem rozčileně nadává na drahotu, hlad, lístky na chleba, mouku, cukr, kávu, maso, tuky, zkrátka lístky na úplně všechno, které měly podle slibů zajistit alespoň minimum jídla pro každého, ale stejně nezajistily. Obchodníci nedostávají dost zboží, aby mohli všem zákazníkům prodat příděl podle obdržených lístků.

„Skoro každý den obházím všechny pekaře ve městě, ale třeba zrovna včera jsem se domů vrátila bez chleba,“ zlobí se nejmladší žena ve skupince. „Co mám děckám dát jíst, to mi nikdo neřekne.“

„A když už se chleba sežene, tak se někdy ani nedá žrát! A kdo by se taky divil, když chlebovou mouku musí pekaři čím dál víc nastavovat kdovíčím?“

„Ani petrolej se nedá nikde dostat!“ zlobí se žena v šedém šátku. „Podzim na krku, dny se krátí. To máme ještě ke všemu mít večer co večer černou hodinku?“

Nikdo jí neodpovídá, každý chce přednést svou vlastní stížnost, a věty se dál valí jedna přes druhou v lomoživé kakofonii nespokojenosti:

„Chtěla jsem chlopovi koupit nové kalhoty, protože i ty poslední už v robotě roztrhal, ale krejčí po mně chtěl sedmdesát korun! Kde by na to člověk vzal? To máme pojit hladem, abysme nemuseli chodit rozedraní jako vandráci?“

„To by se jim nejspíš líbilo,“ přizvukuje žena stojící hned vedle. „I látky jsou tak předražené, že člověk pomalu nemá ani na záplatu.“

„Zato kvůli látkám na uniformy chodí děcka místo školy sbírat kopřivy. A na podzim prý budou muset povinně na kaštany. Děcka zůstanou hlupé, zato císařští koně budou mít co žrát!“

„Však českou školu na Hoheneggeru už zavřeli. Nejdřív se vymlouvali, že tam nemá kdo učit, když všichni učitelé narukovali a zůstala jenom jedna učitelka. Tak tam začali zadarmo docházet starší učitelé z Orlové a z Lazů. Češi mezi sebou vybírali peníze na nájem, ale všecko marné. Po prázdninách se na Hoheneggeru otevírá německá škola. Austria Schule se to bude jmenovat.“

„No co s tím naděláme,“ rozkládá bezmocně rukama žena, která nemá látku ani na záplatu. „Budme rádi, že aspoň polská škola zůstala.“

„Pravda!“ přitaká horlivě muž v saku.

„No počkejte, polskou školu by si tady v Karwiné nedovolil zavřít ani císař, ne?“

„Ale prosím vás. Od něho se dá čekat úplně všecko.“

„To je pravda!“ přitakává další ženský hlas z hloučku. „Na Vánoce prý letos vůbec nebude dovoleno prodávat stromky ani svíčky. I tu poslední radost nám seberou.“

„Bez svátků se dá obejít, paní,“ odbude ji starší muž v havířsky začerněných kalhotách. „Stromkem ani svíčkama břicho nenaplníte, a přitom jíst je třeba. Jenomže dneska už ani vlastní prase nemůžete porazit bez úředního požeňání,“ kroutí rozeleně hlavou. „A když už vám to povolení k zabijačce milostivě dají, rovnou k tomu přidají nařízení, kolik masa a tuku musíte z každého bravka povinně odvést.“

„Je to tak. Když švagr zabíjel, taky si k němu přišli výběřčí z té jejich aprovizáčnické komise. Mají na to dokonce tabulky! Stáli tam jak dury a čekali na výslužku. Gizdi jedni!“

„A to se máte ještě dobře, když máte rodinu na vesnici. My ostatní jsme na tom mnohem hůř,“ podotýká žena v kostkovaných

šatech. „Od té doby, co skončily týdenní trhy, by si jeden mohl boty ušlapat, když chce sehnat trochu brambor nebo zeleniny.“

„No a to jsem vlastně nikdy nepochopil, proč sem najednou přestali trhovci jezdit?“

„Protože chytré úřední hlavy tamhle z radnice chtěly zabránit keřasení tím, že nařídily maximální ceny, které bylo zakázáno překračovat. Po tržnici chodili četníci a kontrolovali to. Kdo prodával draž, dostal pokárání nebo rovnou pokutu. No a trhovci řekli, že když je to takhle, raději u nás nebudou prodávat vůbec. Obyčejný člověk si teď holt musí skoro pro všechno dojít kajsí na statek. Který má štěstí a dost peněz, třeba si aj něco přinese domů.“

„Když já ty mocipány vidím, jak se tady projíždějí v těch svých autech, tak bych po nich nejraději hodil kamenem!“ ozve se vztekle doposud mlčící muž. „Nedávno za Larischem přijel bulharský král, pak se tady zase producíroval německý císař. Ti určitě záplatovaný mantl nemají!“

„Od bulharského krále prý dostal Larisch metál,“ řekne kdosi.

„Ale však nechte být. To vyznamenání si zasloužil,“ ozve se námitka z úst muže v obleku, který před chvílí přistoupil k diskutujícímu hloučku.

„A čím si ho podle vás zasloužil?“

„Vy nevíte? Z lázní udělal lazaret, na zámku v Ráji nechal ubytovat vojáky, z vlastního jim platí jídlo. To přece není jenom tak. Nemusel to dělat.“

V té chvíli se poprvé ozve Barbora: „Ale prosím vás! Vždyť to všechno beztak dělá, jenom aby se zalíbil císaři. Kdyby byl takový lidumil, jinak by se choval ke svým dělníkům. Živým i mrtvým.“

„To má tady paní pravdu,“ přikloní se srocený hlouček na Barbořinu stranu.

A ona, povzbuzená přitakáním ostatních, dále pokračuje: „Ten si vždycky umí dobře spočítat, co se mu vyplatí. Až skončí válka, dostane mnohonásobně zpátky.“

„To záleží na tom, jak válka skončí,“ podotkne kdosi.

„Ať skončí, jak skončí, uhlí se bude rubat furt,“ vstoupí do toho muž v havířském. „Ještě kdyby nám k tomu vrátili přiděly žvýkacího tabáku, to by bylo fajne. Bez něho se tak špatně robí.“

A hovor plyne dál, Barbora se už neostýchá do něj přispět, dokonce má pocit, že se jí ulevuje, když ze sebe může vypustit všechny nashromážděné zásoby zášti a smutku, mluví stále hlasitěji a rázněji, ale pak najednou ucítí ruku na rameni.

„Maminko,“ ozve se Ludwikův hlas. „Pojďte už domů. Ženka potřebuje nakojit.“

„Ale...“

„Pojďte.“ Così v jeho hlase Barbaru přesvědčí, aby se s ostatními neochotně rozloučila.

Sotva ujdou pár kroků a ocitnou se z doslechu, Ludwik rozrušeně zašeptá: „Maminko, co to děláte? Copak nevíte, že jsou tady všude tajní? Chcete skončit ve vězení?“ Nenápadně pokývne bradou zpátky ke sročení před kostelem. „Vsadil bych se, že ten v tom v obleku byl jeden z nich.“

Barbora se na něho zaraženě podívá. Teprve teď si uvědomí, že se opravdu nechala unést a chovala se nerozumně. Kousne se do rtu a v očích má strach.

„Pojďte domů, maminko. Než se tady něco semele. Barka čeká s dětmi tamhle u stromu, kde jste seděla.“

Vezme Barbaru jemně kolem ramen a brzy celá rodina odchází směrem na Solcu.

Ludwik nese v ruce štokrle.

Barka v náručí Ženku.

Barbora na ramenou tíhu celého svého života, který bůhví proč neumí plynout rovně, ale pořád se jaksi podivně kroutí.

Leonek s Olinkou jdou o dobrých dvacet kroků za nimi, aby si nikdo z dospělých nevšiml, že si hrají na válku a bojují spolu dřevěnými klacíky.

To nemají maminka ani tatínek rádi.

Nikdo z dospělých jim však nevěnuje pozornost.

1918

Únorový mráz vykreslil na okenní tabulky závoj bílých vloček, krásně tvarovaných a nepravidelně rozesetých, jako by tam opravdu spadaly z olovnatě tmavé oblohy. Pendlovky před chvílí odbily desátou, ale venku je kalno, jako kdyby se den teprve probouzel.

Barka už dávno probuzená je. Využívá toho, že Ludwik je v práci, sestra v lazaretu a starší děti ve škole: posadila už skoro tříletou Ženku k babičce do postele, vyskládala obrácené židle na stůl a drhne podlahu.

Jde to špatně. V zimě se vždycky domů nanosí nejvíc šlamu, který z prken neumí sundat ani nejtvrdší rýžák máčený v octové vodě. Barka se o to přece pokouší, začernalost podlahy ji znervózňuje. Klečí, v obou rukách svírá kartáč, a usilovně drhne.

Už je celá zpocená. Otře si čelo, odfoukne z tváře uvolněný pramen vlasů a pohledem pohládí výjev v rohové posteli. Barbara víská vnučku ve vláskách a začíná už po několikáté zpívat její oblíbenou písničku:

*Siedzi mucha na ścianie,
na ścianie, na ścianie,
siedzi i śpi...*

*Siedzi i hajinka
potworka malinka
Siedzi mucha na ścianie,
siedzi i śpi...*

Barka se na ně láskyplně usměje a sklání se zpátky k podlaze. Teď to bude nejhroší, pod stolem bývá začerněno nejvíc. Ruce se zarudlými prsty a zbělelými klouby se vehementně míhají sem a tam, od štětín odlétávají kapičky špinavé vody, Barka znovu odfukuje uvolněný pramen, který se jí přilepil na zpcenou tvář. Chce to mít co nejdříve hotovo, aby ještě mohla zajít pro chleba, než se Ludwik vrátí.

Nestihne však ani vyčistit prkna pod první židli, protože se ozve rázné zaklepání na dveře.

Ženy si vymění tázavý pohled a ve stejném okamžiku pokrčí rameny. Ani jednu nenapadá, kdo by to v tuto hodinu mohl být. Barka vstane, utře dlaně do zástěry a jde otevřít.

Ze dveřmi stojí četník. „Dobrý den,“ pozdraví česky. „Hledám paní Matuszkovou.“

„To je maminka,“ odpoví zkoprněle Barka.

„A je doma?“

„Ano. Tamhle.“ Trhaný pohyb hlavou směřuje k posteli v rohu kuchyně.

„Máte se dostavit na stanici. Posílá mě pan velitel.“

V Barboře by se krve nedořezal. Od toho srocení lidu při sundávání zvonu už uplynula spousta času. Tu a tam jí sice v hlavě ještě naskočila vzpomínka na Ludwikovu rozčilenou promluvu o zatýkání za protirakouské řeči a odvázení lidí do ostravské věznice, dokonce i o popravách tehdy mluvil, ale čas obrousil strach do varovné upomínky.

Teď se jí však všechny obavy vrací v plné síle.

Trěba je za války úřední šiml zpomalený, a tak si pro ni přišli až teď.

„Proč?“ zachroptí.

„To já pořádně nevím,“ odpoví četník. „Jenom řekl, že vás mám přivést, protože tam na vás někdo čeká.“

Někdo tam na ni čeká. V mysli naskočí představa jakéhosi oficiála, který ji přišel zatknout a uvěznit.

„Ale maminka je nemocná, nemůže jít v tom mrazu až na stanici,“ ozve se Barka.

„Já jenom plním rozkaz.“

„Půjdu s ní,“ rozhodne se Barka. „Počkejte chvíli, než se obléčeme.“

„Můžu dál?“

„Kdybyste raději počkal na chodbě,“ odpoví Barka, protože zná matčinu stydlivost a ví, že producírovat se v noční košili před cizím mužským by pro ni bylo neúnosné.

„Ale pohněte si,“ přivolí neochotně četník. „A nezapomeňte si doklady,“ houkne ještě, než vyjde z tepla kuchyně do chladu chodby.

Za necelých dvacet minut jim už chroupá sních pod podrážkami bot. Na stanici to nemají daleko, sídlí v přízemí radnice, ale severák jim švihá do tváří pichlavé vločky sněhu a mráz proniká až do kostí. Mrzne, přestože se už blíží poledne.

Obláčky páry jim stoupají od úst k zamračené obloze. Barka matku podpírá a s rostoucí obavou vnímá, jak se její krok zpomaluje a dech zní přerývaněji. V zimě se jí vždycky přitíží, i když stoná doma. Snad to tenhle nedobrovolný špacír ještě nezhorší. Snad se maminka nezačne zase dusit jako minulou zimu.

Rozčileně odbývá kňourání tříleté Ženky, které se před chvílí sesmekl ve spěchu ledabyle omotaný vlňák, a teď ji zřejmě zebe rozpouštějící se sních, který na něm ulpěl.

„Nechcete si odpočinout, maminko?“

Barbora rázně zavrtí hlavou: „Vždycky jsem došla všude tam, kam bylo třeba dojít.“

Četník jde pár kroků před nimi a každou chvíli se ohlíží, jako by je chtěl tím pohledem popohnat. Barka ví, že i jemu je zima, ale snad by mu ruka neupadla, kdyby maminku podepřel z druhé strany. Už už se nadechuje, aby mu to řekla, ale vzápětí ji odvaha přejde. Barboru ke konci cesty spíše vleče než vede, ale nakonec se do cíle přece jenom doplahočí.

Vestibul radnice jim po venkovní siberii připadá jako ráj. Právě když si opatrně sundávají vlnáky, aby si nenasypaly sněh za límec, přistoupí k nim Maňka Ligurská. „Co vy tady? Taky na poštu?“

„Ne. My jdeme támhle,“ ukáže Barka bradou na opačnou stranu rozlehlého prostoru.

„Na stanici?“ třeští Maňka oči. „Vykradli vás? Nebo co se stalo?“

„To my právě nevíme. Tady pan četník nám nic neřekl.“

Maňka zkrabatí čelo. „On vás přivedl?“

„Jo.“

„To je, jako byste něco provedly.“

Barka si nevšimne, že Barbora zkormoučeně sklopila hlavu, a téměř uraženě vykřikne: „My? Co my jsme asi tak mohly provést, prosím tě?“

„Stačí!“ ozve se četník, protože se mu nelíbí, kam se hovor ubírá, a taky už chce nahlásit splnění rozkazu, sundat si zasněžený zimník a vypít horký čaj. „Jdeme,“ pokyne rázně do pravé části radničního vestibulu, kde je četnická stanice.

„Tak se večer stav, ať mi můžeš všechno říct!“ volá ještě odcházející Maňka a nevěřičně kroučí hlavou. Ze všech lidí na světě by tady zrovna tyhle dvě čekala nejmíň. Věčně zamlklá a zasmušilá Barbora; veselá a radostná Barunka. Jako oheň a voda, rozdílnější osoby aby člověk pohledal. Spojuje je snad jen krev v žilách a naprostá nezpůsobnost spáchat jakýkoli zločin.

Ale proč je tedy přivedl četník na služebnu?

Stejnou otázku si klade i Barka s Barborou.

„Tady se posadte,“ řekne četník, když se za nimi zavřou dveře služebny. „Zajdu se ohlásit veliteli a říct mu, že jste tady.“

Usednou na tři ze čtyř dřevěných židlí, které jsou rozestavené podél zdi napravo ode dveří. Barbora úzkostně hledí k podlaze, jako by ze spár mezi parketami mohla vyčíst, co ji tady dnes čeká. Ženka houpe nohama ve vzduchu a soustředěně si prohlíží četnické kabáty a čepice, které visí na laťovém věšáku hned vedle dveří. A Barka očima hypnotizuje četníka, který sedí u stolu přetékajícího papíry a cosi píše.

Třeba by jim právě on mohl konečně říct, proč musela maminka přijít.

Proč musela vylézt z postele a jít do sněhové vánice.

Co je to za móresy, takhle honit nemocného starého člověka po mrazu a ani mu neříct nějaký důvod?

Píšíci četník se ale tváří, jako by o jejich přítomnosti neměl potuchy.

Barka se na něj dál upřeně dívá, protože nemá dost odvahy, aby se zeptala napřímo.

Nic.

Když už to trvá tak dlouho, že znavená Barbora začne v teple poklimbávat a znučená Ženka se ošívá tolik, že pod sebou rozvrže starou židli, Barka v sobě konečně sebere odvalu. Přece tady nebudou sedět až do večera! Zhluboka se nadechne a našťestí přesně v té chvíli zaslechne z chodby klapání vojenských podrážek o dlážděnou podlahu. Zastaví se před dveřmi a vzápětí se pohne klika.

No sláva, pomyslí si Barka. To si ale dali načas.

Tak už je to tady, pomyslí si Barbora. Už si pro mě jdou.

Ve dveřích se objeví strážník, který je odvedl z domu. „Paní Matuszková, pojdte se mnou k veliteli.“

„Můžu jít taky?“ vyhrkne Barka.

„Ne. Pan velitel výslovně přikázal, že mám přivést jen paní Matuszkovou.“

Barbora se mátožně zvedá. „Sbohem, děvuško,“ řekne Barce a Ženku pohladí po vlasech.

„Jaképak sbohem, maminko? Vždyť se za chvíli zase uvidíme a půjdeme domů,“ namítne Barka. „Že půjdeme domů, pane četníku?“

„Hlavně už pojdte k tomu veliteli,“ odmítne se s nimi bavit, aby ukázal, že ze všech přítomných je právě on nejdůležitější.

Barbora vykročí k němu, a než zmizí na chodbě, ještě se jednou ohlédne za dcerou a vnučkou. Po zdobných dlaždicích se šourá, jak nejrychleji dokáže, aby si nevysloužila od příkrého četníka další pokárání. Už teď se cítí pod psa, a bůhvíco ji ještě dneska čeká.

Kancelář velitele je naštěstí jen o dvoje dveře dál. „Tak prosím,“ pokyne jí četník a směrem dovnitř pronese: „Tak já pro ně zajdu dolů, pane veliteli.“

„Zajděte,“ odpoví uniformovaný muž za stolem.

Místnost je stejně velká jako ta předchozí, ale ne tak stroze zařízená. Dokonce je tady i zelené kanape. A zelená lampa na stole, navzdory pokročilému dni rozsvícená.

„Posadte se,“ ukáže na židli na opačné straně svého pracovního stolu. „Vy jste Barbora Matuszková, ročník 1852, rozená Czyżová?“

„Ano.“

„Zavolal jsem si vás, protože potřebuji, abyste mi objasnila některé nejasné okolnosti.“

„Jaké, pane veliteli?“

„K tomu se dostaneme.“

„Ano, pane veliteli.“

„Takže k věci,“ odkašle si velitel a zahledí se do papírů na stole. „Kolik máte dětí?“

„Měla jsem čtyři, ale syna zavalilo na šachtě. Zbyly mi tři dcery.“

„Jak se jmenují?“

„Františka, Barbora a Žofie. Syn byl Karel.“

„V kterém roce se dcery narodily?“

„Františka 1882, Barbora 1890 a Žofie 1894. V roce toho velkého neštěstí.“

Velitel zvedne oči od listin na stole a poprvé se na Barboru podívá jinak než úředním pohledem. „Já vím. Mně tam zůstal bratr,“ pokýve smutně hlavou.

„Spousta lidí tam zůstala, pane veliteli. I můj muž a syn.“ Prchavá chvilka, kdy se z velitele stal soucítící člověk, dodá Barboře odvalu. Už nechce být jako na jehlách; intuitivně cítí, že se tento hovor ubírá jiným směrem, než předpokládala. „Řekněte mi, proč jste si mě zavolal. Prosím vás, pane veliteli. Provedla jsem něco? Chcete mě zatknout a uvěznit?“

„Ne. Jak vás to napadlo?“

Barbořina úleva ve tváři je tak zjevná, že se velitel neubrání otázce: „Měl bych snad?“

„Ne. Kdeže,“ vrtí Barbora polekaně hlavou. „Akorát že... jsem z toho nervózní. Nikdy jsem nikam předvolaná nebyla, víte?“

„Chápu,“ přitaká velitel a téměř chlácholivě dodá: „Už se do-
stáváme k jádru věci, paní Matuszková. Kde je teď vaše nejstarší
dcera?“

„Františka? Nevím. Utekla z domu, když jí bylo šestnáct.“

„Od té doby o ní nemáte žádné zprávy?“

„Ne.“

Muž vstane od stolu a jde ke dveřím, otevře je a kamsi do
chodby zavolá: „Přiveďte ji dovnitř, Twardzik!“

Barbora zmateně zamžiká, vůbec jí nejde na rozum, co se to
tady děje. Proč jí nikdo nic nevysvětlí? Přece by jí někdo měl vy-
světlit, kvůli čemu sem musela přijít, ne?

Do vířících úvah jí vstoupí velitel s jakousi ženou, už od po-
hledu naprosto zbědovanou.

„Tato osoba prohlašuje, že je vaše dcera Františka. Bohužel
nemá u sebe žádné doklady, abychom mohli potvrdit její totož-
nost. Jediný způsob, jak si ověřit pravdivost jejího tvrzení, je vaše
čestné prohlášení.“ Jemně popostrčí ženu před sebe. „Je to vaše
dcera Františka, paní Matuszková?“

Barboře se rozrušením zatočí hlava. Teprve teď si ženu, kte-
rou velitel přivedl, začne pořádně prohlížet. Vezme to od podla-
hy: přejede očima sešmatlané kotníčkové boty, urousaný a roz-
třepený lem sukně, zplstnatělý vlňák, cípy umolousaného šátku.
U nich se na pár okamžiků zastaví a pak pomalu, velmi pomalu
a se zatajeným dechem, začne zvedat pohled nahoru, k tváři.

Bojí se.

Bojí se, že to je Františka. Která matka by chtěla vidět svoje
děcko takhle zničené?

Bojí se, že to není Františka. Která matka nechce znovu vidět
svoje dvacet let ztracené děcko?

„Maminko.“

Ze ztrhané tváře na Barboru hledí Františčinu oči.

Do ticha místnosti zazní Barbořino zajímavé nadechnutí. Hlava se jí roztočí ještě rychleji, před očima se zamží. Cítí se najednou strašně slabá. Tolik by chtěla vstát a jít obejmout svoji nejstarší dceru, ale ví, že nohy by ji neunesly. Bezmocnost jí vleje slzy do očí. Sedí tam, a zmůže se jen na to, že vztáhne k dceři obě ruce, aby ji mohla vzít do náručí.

Františka nečeká ani vteřinu. Přiklekne k matce, pevně ji obejmkne kolem pasu a položí jí hlavu na klín. „Odpusťte, maminko.“

„Už dávno je všechno odpuštěno, Fanyňko,“ hladí ji Barbora po hlavě. „Už dávno.“

Četnický velitel nervózně zakašle. „Ehm... Takže je to vaše dcera, paní Matuszková?“

„Je, pane velitel.“

„Budu od vás chtít několik podpisů. A taky bude třeba vyřídit náhradní doklady.“

„Ano, pane velitel,“ odpoví tentokrát Františka, aniž zvedne hlavu z matčina klína.

„Kde máte tu malou?“ přistoupí četník na tento neobvyklý způsob komunikace.

„Dole. Celou noc i ráno prokašlala a usnula teprve teď. Tak jsem ji nechala spát.“

Barbora nechápavě zvedne obočí. „Jakou malou?“

„Anušku, maminko,“ řekne Fanka. „Moji dcerku. Brzy jí bude jeden rok.“

Julka stojí uprostřed chodby, v rukách drží plný podnos hrnků s čajem, a snaží se z překotné Žofčiny řeči vyrozumět, co se vlastně stalo. Že se něco stalo, je nasnadě: Žofka je vyděšená a slova se jí směšují do neuspořádaných vět, z nichž lze jen matně odvodit příčinu úpěnlivé naléhavosti, která zaznívá v dívčině hlase.

„Víš co, holka?“ rozhodne se Julka. „Pojď se mnou na ošetřovnu, teď tam nikdo není. A mezitím si v hlavě poskládej, co mi chceš vlastně říct.“

Na ošetřovně dostane Žofka hrnek meduňkového odvaru a po pár doušcích se usebere ke kloudnější promluvě: že se večer vrátila Fanka a má s sebou roční holčičku a ta holčička je hrozně nemocná, horečkuje, špatně dýchá, krk má strašlivě opuchlý a z nosu jí teče krev. Ona sama jí dávala skoro celou noc obklady, ale ráno musela do lazaretu. No a teď odpoledne za ní příběhla vyděšená Ewka Ligurská, že se holčička zhoršila, všichni jsou vystrašení a bojí se, že děvushka umře.

„A proč ji neodnesli do nemocnice?“

„Protože Fanka nemá žádné doklady, ani pro sebe, ani pro to děcko. Nevzali by ji. Právě proto poslala maminka Ewku za mnou. Nikdo jiný než my té malé pomoci nemůžeme.“

Julka se zhluboka nadechne. „Rozumím. Dopij si ten čaj a běž domů vyřídit, že přivedu doktora.“

Žofka horlivě přikývne.

Julka vyjde na chodbu a běží k doktorskému pokoji. Nikdo jí nevěnuje pozornost, po chodbách lazaretu pořád někdo pobíhá. Proklíčkuje mezi dvěma pacienty o berlích a už bere za kliku, zadýchaná spíše rozrušením než tou krátkodobou námahou, bez zaklepání vrazí dovnitř a bez jakékoli přípravy vystřelí otázku:

„Jürgene, mohl bys se mnou teď tak na tři čtyři hodiny odejít?“

„Kam?“

„K přátelům. Potřebují pomoc.“

„Moji?“

„Ano. Potřebují doktora. Akutně. Mají roční děvčátko, a to je na tom zle. Podle popisu to bude záškrť.“

„Proč nejdou do civilní nemocnice?“

„Protože nemůžou. Kdyby mohli, už tam jsou.“ Julka skoro křičí, Jürgenova zdráhavost ji dráždí. Ví, že času není nazbyt, zároveň si však uvědomuje opodstatněnost všech jeho otázek. Je jediný, koho si troufne o tuto službu požádat, a tak raději ubere na naléhavosti a co možná nejklidněji dodá: „Prosím tě, pojd'. Všechno ostatní se dozvíš cestou.“

Jürgen váhá, ale pak se zvedne ze židle a řekne: „Dojdu nahoru pro Friedricha, aby mě po zbytek služby zastoupil.“

„To budeš hodný. Nachystám ti zatím brašnu.“

„Dobře, děkuji. Vyzvednu si tě za chvíli.“

„Půjdu napřed, směrem k železničnímu mostu. Asi by nebylo dobré, aby nás někdo viděl odcházet spolu.“

„To asi ne,“ připustí Jürgen a teprve teď si uvědomí neobvyklou naléhavost v Julčině hlase. Takovou ji nezná: působí jako nervózní uzlíček, roztěkaná, rozechvělá.

„Doběhnu tě. Domluví se s Friedrichem, vyzvednu si kufřík a vyrazím.“

„Děkuju, Jürgene.“

„Běž už.“ Vyprovodí ji pohlazením po tváři. „Běž, ať jsme tam co nejdřív.“

Doběhne ji ještě před mostem. Společně se brodí čerstvě napařaným sněhem, minou fotbalové hřiště a pak rychlým krokem procházejí kolem zahrad Larischova zámku až k Soleckému kříži. „Už jsme skoro tam,“ funí Julka a drží se za bok, ve kterém ji bolestivě píchá.

„Asi bys mi měla konečně říct, co se stalo.“

Julka malinko zvolní tempo, aby chytila dech, a převypráví Jürgenovi těch pár stručných vět, které si vyslechla od Žofinky. „Není to moje rodina, ale jsou to nejbližší lidi, které mám,“ dodá nakonec.

„Rozumím. Udělám, co bude v mých silách.“

„Já vím,“ usměje se na něj vděčně.

Barka netrpělivě postává u okna, a když je vidí přicházet, vyběhne před dům. „Pojďte, pojdte!“ volá vyděšeně. „Malá je coraz horší!“

V kuchyni se tísni úplně všichni; je tady dokonce i Maňka Ligurská, která nechala z půdy přinést starou kolébku, aby bylo Anušku kam uložit. Dívka je ale neklidná, mele sebou a kolébka se hrkavě houpá po prkenné podlaze; každá spára i vyvýšení na při tom pohybu způsobí tlumené klapnutí, které v napjatém tichu působí téměř strašidelně.

„Guten Tag,“ pozdraví Jürgen. „Ich muss meine Hände waschen.“

„Potřebuje si umýt ruce,“ překládá Julka. „A položte malou na postel, ať ji může vyšetřit.“

Barka nalije do lavoru horkou vodu z kamen a podá čistou utěrku.

Jürgen nevyšetřuje Anušku nijak dlouho, symptomy jsou naprosto jasné. „Měla jsi pravdu,“ obrátí se k Julce. „Je to záškrť.“

Barbora se bezkrevnými rty zeptá: „Umře?“

„Pokusíme se tomu zabránit. Píchnu jí teď injekci, ta by měla nemoc zastavit.“ Nedodá už, že s léčbou dětí nemá žádné zkušenosti, že dávku pro tak malou pacientku bude muset jenom odhadnout, že je vlastně stejně nervózní jako oni všichni, že nedokáže zjistit, jak daleko nemoc postoupila, jestli už nedošlo k zánětu srdečního svalu, jestli zkrátka nepřišel pozdě.

„Copak na záškrť je nějaký lék?“ ptá se užasle Barbora, protože tuto chorobu má odnepaměti spojenou s téměř jistou smrtí.

„Ano. Sérum. Vyrábí se v Německu,“ odpoví Jürgen. Chce ještě dodat pár slov o tom, že za tento objev dostal Emil Behring Nobelovu cenu, ale pak si uvědomí naprostou nesmyslnost této informace, a raději z brašny vytáhne ampuli a stříkačku.

Vpich děvčátko rozpláče. A vzápětí rozkašle. Zní to, jako by štěkal pes.

Všichni zmlknou a vyděšeně čekají, až záchvat ustane.

„Tu dívku přinesla matka, že?“ zeptá se Jürgen.

„Ano.“

„A kde je?“

„Spí vedle.“

„Musím jí taky podat lék. Záškrť je vysoce nakažlivý.“

„Zavedu vás k ní, pane doktore,“ řekne Barka.

Františku injekce nerozpláče, ale probudí. „Kde je Anuška?“ vykřikne a prudce se posadí na posteli.

„Spí vedle,“ zopakuje Barka stejnou větu, jakou řekla před chvílí. „A ty si taky ještě odpočiň, Fany.“

Františka se zmateně rozhlédne, ale pak schváceně padne zpátky na polštář. Víčka se jí ještě chvíli třepotají, ale zakrátko ztěžknou a ona během minuty znovu spí.

„Zítرا večer je přijdu zkontrolovat,“ prohlásí Jürgen při návratu do kuchyně. „Ty zůstaň tady, Julko. Zhruba za hodinu jim podej aspirin, malé třetinovou dávku. A stejně tak zase ráno. Pak přijď do práce.“

„Rozumím, pane doktore.“ Chvilka zaváhání. „Akorát potřebuju, aby dal někdo vědět Jurkovi, kde jsem a že nepřijdu domů.“

„Já za ním zajdu,“ nabídne se Ludwik.

„To budeš moc hodný,“ odpoví vděčně Julka.

„Když jsme u těch odchodů...,“ ozve se zdráhavě Jürgen, „nejsem si jistý, jestli teď ve tmě trefím zpátky do lazaretu. Šel jsem tou cestou dneska odpoledne poprvé, a to bylo ještě světlo.“

„Ale s tím si vůbec nelámejte hlavu, pane doktore,“ ozve se Ludwik. „Tak prostě půjdete se mnou k Jurkovi vyřídit vzkaz a já vás pak do lázní dovedu. Na rozdíl od vás to tady mám prochozené křížem krážem.“

„To byste byl moc laskav,“ usměje se Jürgen. „Děkuji za ochotu.“

Ludwik se zamyslí a dodá: „Tak mě napadá... Vždyť vy byste tam mohl klidně přespat, pane doktore, a jít do lazaretu až ráno. Julka s manželem mají veliký byt, nemusíte se bát, že nebudete mít pohodlí.“ Otočí se k Julce: „Tady pan doktor nám tolik pomohl, přece ho nenecháme v mrazu a ve tmě trmácet až do Darkova. Co říkáš, Julko? Že proti tomu nic nemáš, aby u vás doma pan doktor přespal?“

„Nemám,“ odpoví strnule Julka a raději si sedne, protože má pocit, jako by jí zamrzla krev v žilách.

„To nebude nutné,“ namítá chabě Jürgen, ale Ludwik už mává rukou, nadšený svým geniálním plánem.

„Aspoň poznáte Jurka, ten se vám bude určitě líbit. Je to skvělý chlap!“

Ani téměř osmačtyřicetihodinový spánek nevymazal Františce temné kruhy zpod očí, snad jen trochu popelavosti z obličejů ubral. Pohled má stále zamžený, tváře propadlé, rty bezkrevné. Sedí v posteli a nepřítomně usrkává z hrnku vývar.

Julka odešla hned zrána, jen co píchla obě injekce. Byla jakási nervózní, ani meltu k snídani nechtěla, měla hrozně naspěch. „Zůstaň dneska doma,“ poručila Žofce snad až zbytečně přísně. „A dávej na ty dvě pozor. Večer přijdu s doktorem na kontrolu. Kdyby se do té doby některá zhoršila, přijď pro mě. Nebo raději někoho pošli, abys tady mohla být.“

Žofka mlčky přikývla, jen na konec Julčiny promluvy mírně namítla: „Ale já mám dneska službu.“

„Jo, máš. Doma.“ Julka s každým slovem nabírá na ráznosti. „V lazaretu tě omluvím. A ty udělej, co ti říkám.“

„Jak myslíte, tetičko,“ sklopí dívka hlavu.

„Poslouchej, bude prostě lepší, když tady s nima zůstane člověk, co se umí o marody pořádně postarat. Můžeš Fanku okoupat, až se probudí. A Barbora – tedy maminka – v noci taky dost kašlala, tak na ni dávej pozor.“

„Postarám se o obě, nebojte.“

„Já vím, že jsi holka šikovná,“ poplácala ji Julka po rameni a vyběhla ze dveří do mrazivého rána.

Teď Žofka sedí u sestřiny postele a marně loví z paměti alespoň jednu vzpomínku na Fanku v časech, kdy ještě bydlela s nimi. Nepodaří se jí to; její tehdejší čtyřletá hlava nedokázala žádnou vzpomínku na nejstarší sestru vstřebat, aby ji uchovala pro tuto chvíli.

To málo, co Žofka ví, se dozvěděla od Barky.

O Fance se doma nikdy moc nemluvilo.

Skoro vůbec.

Když utekla z domu, bylo jí šestnáct. Teď je jí šestatřicet a vypadá na padesát.

Žofka ji pohládí po paži. „Až to dopiješ, vykoupeš se.“

Slabé pokývnutí.

„Anuška dostala injekci. Doktor říkal, že se uzdraví.“

Letmý úsměv.

„Jdu ti nachystat tu vodu. Budu vedle.“

Další pokývnutí.

Žofka už má v lazaretu odslouženo dost na to, aby dokázala rozpoznat, kdy je lepší nechat pacienta o samotě, a tak odchází vedle do kuchyně, sundá z kamen prádelní hrnec a opatrně nalije pářící vodu do necek.

„Jak je jí?“ zeptá se Barbora sípavě.

„Je vyčerpaná,“ pokrčí Žofka rameny. „Ale nemá teplotu ani potíže s dechem.“

„A co malá?“

„Ta se mi zdá taky lepší, ale raději počkáme na večer, až co řekne doktor.“

Kuchyně je plná páry. Žofka opatrně přilévá studenou vodu z kyblíku a loktem zkouší teplotu, aby byla koupel tak akorát. Z mýdlové kostky ostrouhne pár šupinek a zamíchá je. „Fanyňko, máš to hotové!“

Mátožná postava ve dveřích z ložnice vypadá jako přízrak. V ousaných vlasech svítí prošedlé prameny, klíční kosti ostře vystupují z výstřihu noční košile, vyzáblé paže trčí z rukávů. Udělá pár kroků ke kolébce, konečky prstů přejede holčičce po čele a pohladí ji něžným pohledem. Zhluboka se nadechne, zavře oči a skousne si spodní ret. Chvilí tak stojí, pak se nejspíše otočí k neckám.

„Pojď, pomůžu ti svléct tu košili,“ přistoupí k ní Žofka.

Fanka zkrříží ruce na hrudi. „Ne.“

„Přece by ses nestyděla. Musím tě pořádně umýt.“

„Já sama.“

„Tak ji nech, když nechce,“ ozve se Barbora. „Běž zatím vedle přestlat postel, ať to má po vykoupání čisté. A já se obrátím ke zdi, abych nic neviděla.“

„Děkuju,“ hlesne Fanka.

Jen co se položí do horké vody a začne si kostkou mýdla přejíždět po těle, poprvé za několik měsíců se jí do očí derou slzy. Nemůže se na sebe ani dívat, jak je vyhublá, jak má zhrublou

a strupatou kůži. Andrzej jí vždycky říkal, že je hladká, jako by se koupala v mléce, a ona se tomu smála, vždyť koho by to napadlo, koupat se v mléce, kde na takový nesmysl přišel? Ale stejně jí to lichotilo. Před ním se nestyděla, před ním ne. Ačkoli... dnes by se mu asi ukázat nahá nechtěla. Takhle ne.

Mírně nadzvedne jeden koutek úst, může to být smutný úsměšek nebo úšklebek, cokoli. Jak je marnivá! Myslet při vzpomínce na Andrzeje na to, jak teď vypadá její tělo. Copak na tom záleží? Copak ještě na něčem záleží, když je Andrzej nejspíš mrtvý?

Škubne hlavou, aby ty myšlenky zahнала, a začne si mydlit vlasy. Pod prsty cítí zašmodrchané chuchvalce, které bude nejspíše muset ustříhnout, tohle už asi nikdy nerozčeše. Zkusí pak poprosit Žofku, jestli by jí s tím pomohla; zdá se být laskavá, snad na to bude mít dost trpělivosti. Možná při pročešávání objeví vši, i s tím je třeba počítat. Pokud ano, bude třeba zabalit vlasy do petroleje. Tedy pokud je tady petrolej k dostání. Cestou sem hodněkrát slyšela od lidí stesky, že není čím svítit.

Ale co, však se uvidí.

Všecko se uvidí.

Začíná se do ní dávat zima, voda v neckách rychle chladne.

Vezme plecháček ze štokrlete, které jí Žofka přistavila k neckám, a důkladně si spláchne mydliny z vlasů.

Jakmile je s tím hotova, opatrně se postaví, aby moc nenacákala na podlahu, a pevně kolem sebe ovine nachystané prostěradlo z režného plátna.

„Už jsi?“ ozve se Žofka, když uslyší šplouchání.

„Jsem.“

„Pomůžu ti vylézt. Opatrně, ať neuklouzneš.“

Tenké nohy se třesou. Je to zvláštní, ještě předevčírem zvládly mnohahodinovou štreku, a dnes jako by odmítaly dojít od necek ke stolu.

Fanka ztěžka dosedne na židli a rozklepe se zimou.

„Hoď přes ni vlnák,“ řekne Barbora, která se před chvílí otočila zpátky do místnosti. Polosedí opřená o lokty a očima přejede

Fanku od hlavy až k patám. Pak ještě ucedí směrem k Žofce: „A dej jí ty moje filcové boty, ať jí není zima od noh.“

Žofka udělá, co jí bylo řečeno, přiloží do kamen a začne prohledávat truhlu. „Na oblečení tady toho moc nemáme, ale snad něco najdu. Nechceš si raději vlézt zpátky do postele?“

„Ne. Zůstanu tady. S ní. S vámi.“ Fanka jektá zubama, rozklepaně se opírá dlaněmi o stolní desku a natahuje krk, aby viděla do kolébky. „Cos to před chvílí říkala o tom doktorovi?“ obrátí se po chvíli na Žofku.

„Byl tady včera. Dal malé i tobě injekci proti záškrtu a dneska večer vás přijde zkontrolovat.“

„To je dobře. Anuška kašle už čtyři nebo pět dní, bylo to pořád horší a horší.“

„Ten lék nám v lazaretu dobře zabírá. Neboj se, všechno bude dobré.“

„Ať to nezakřikneš,“ ozve se Barbora.

Žofka si s Fankou vymění pohled. Vědí, jaká maminka je; vědí, že to v jádru nemyslí zle. Konečně Žofka vytáhne z truhly pár kousků oblečení. „Snad ti to bude. Akorát boty pro tebe nemám, ty budeme muset někde sehnat. Ty, cos v nich přišla, se rozpadají.“

„Já vím. Mastila jsem je sádlem, dokud jsem měla, ale už u Tarnowa mi došlo.“

„Kde?“ vykulí Žofka oči.

„U Tarnowa.“

„Vždyť to je...“

„Na půl cesty ze Lvova.“

„Tys šla ze Lvova?“

Přikývnutí.

„Jak ses prosím tě dostala až do Lvova?“

„To by bylo na dlouhé povídání.“

„Však času máme dost.“

„Počkám na Barku, pak vám to všechno řeknu. Kde vlastně je?“

„Šla do Stonavy pro kuru, ať ti může udělat vývar.“

„Proč do Stonavy?“

„Protože... to by bylo taky na dlouhé povídání. Víš co, běž si raději lehnout, potřebuješ nabrat sílu. O Anušku se ti postarám. A večer si všechno řekneme.“

„To jsem zvědavá, jak těch dvacet roků zvládnete probrat za jediný večer,“ houkne Barbora a znovu se rozkašle, tentokrát ještě sípavěji. Ten předččerejší špacír jí moc nepřidal. Necítí se dobře, na hrudi ji pálí, je rozladěná. A není to jen kvůli nemoci. Je to i kvůli Fance.

Když ji na četnické stanici prvně uviděla, byla dojatá, samozřejmě že byla. Šťastná, že má dceru zpátky doma. Ale když teď tady o tom všem už druhý den přemýšlí, stále častěji ji napadá, že kdyby tenkrát Fanka neodešla, nemusela by se teď vracet. Slova o odpuštění nebyla lživá, opravdu zbloudilé dceři dávno odpuštěna, je přece dobrá křesťanka, ale když teď vidí, jak se z Fanky v očích ostatních stává hrdinka, co se s děckem na rukách vrátila celá zmožená až odkudsi ze Lvova, cosi se v ní vzpěčuje. Hrdina přece není ten, kdo uteče! Hrdina je ten, kdo zůstane.

Opečovávali by stejně Ludwikovu macechu, kdyby se teď znenadáni zjevila? Vždyť ta ženská se zachovala úplně stejně jako Fanka – taky se sebrala a zdrhla! Jistě, na rozdíl od Fanky s sebou vzala i všechny peníze, ale to je jediný rozdíl.

Copak to se dělá, nechat ostatní ve štychu a jít si za svým kamsi do světa?

Jak může někdo být takový sobec?

Nevole ji zalije jako horká vlna.

Znovu si lehne a otočí se do místnosti zády, aby ji ostatní nechali na pokoji. Proklimbá a prokašle celý zbytek dne. Slyší přijít Barku s Ženkou, pak Leonka s Olinkou ze školy, ještě o trochu později i Ludwika z práce.

Nechává je mluvit šeptem. Jen ať si myslí, že spí.

Venku se už smráká, když dorazí doktor s Julkou. Je jich hnedka plný byt, všichni se kolem nich točí, i slepičí vývar dostanou. Barboře se sbíhají sliny a v břiše jí kručí, ale neřekne nic. To raději zůstane hladná, než aby se něčeho doprošovala. Než aby vstupovala do toho cirkusu okolo Fanky.

To je zajímavé: dvacet let si na ni pomalu ani nevzpomněli, a teď se z ní můžou zbláznit.

A stará matka tady leží a nikdo si jí pořádně ani nevšimne.

Tak svět dobro oplácí.

Ale co, však ona je nepotřebuje.

Její malá trucovitá vzpoura skončí ve chvíli, kdy k ní přistoupí Julka: „Vzbuď se, Barboro,“ třese jí lehce ramenem. „No tak, vzbuď se. Doktor tě vyšetří. Žofka říkala, že celý den kašleš a spíš.“

„Nic mi není,“ předstírá Barbora rozespalost, „nechte mě být.“

Nikdo na její protesty nedbá: Julka jí stejně rozepne košili a doktor pak čímsi studeným přejíždí po hrudníku. Jen co s tím skončí, začne mluvit o jakési bronchitidě.

Barbora jen mávne rukou: „To je v zimě normální.“

„Žádnou nemoc nemůžeme považovat za normální stav,“ nesouhlasí doktor, zřejmě aby ukázal, jak je študovaný. „A ve vašem zdravotním stavu by bylo lepší, abyste nepobývala ve stejném prostoru společně s osobou, která má záskrt. Ten může být pro oslabený organismus smrtelný.“

„Já nikam nepůjdu!“

„Aspoň na nějaký čas by to bylo opravdu vhodné,“ snaží se ji ten mladíček přemluvit, ale Barbora se nedá: „Já jsem tady doma. Kam bych chodila? Nikam nepůjdu!“

Rozkašle se a pak sípavě pokračuje: „Slyšíte, jak chrchlám? Chvilku jsem byla venku, když jsem šla vyzvednout Fanku, a takhle to dopadlo! Marod má ležet v posteli, ne kajsí trajdat. Nikam nepůjdu!“

„Já půjdu,“ ozve se slabě ze dveří do ložnice.

Všechny oči se obrátí k Fance, která pokřiveně stojí, ramenem opřená o futra, s vlasy urousané visícími přes půl tváře. Zásune neuspořádané prameny za ucho, odkašle si a ještě jednou, teď už trochu slyšitelněji, oznámí: „Já půjdu.“

„Jo?“ zeptá se Barka rozčileně a založí si ruce v bok; pochybovačnost v jejím hlase hraničí s jízlivostí. „A kam?“

„Nevím. Někam.“

„Vždyť sotva pleteš nohama! Malou máš nemocnou! Co tě to popadlo?“

Fanka sklopí hlavu a chraplavě pronese: „Raději chcípnout na cestě než vědět, že jsem tady na obtíž.“

Její slova dopadnou na všechny lidi v místnosti jako těžká deka.

Fanka se odlepí od zárubně a vrací se do ložnice.

„Fany, počkej, něco mě napadlo!“ zavolá za ní Ludwik.

Fanka ustrne v pohybu a zůstane stát v půli cesty. Neotočí se však, jen stáhne oči do úzkých škvírek a přes rameno ucedí: „Co?“

„Mohly byste jít s malou k našim. Tedy... k mamince.“

„Ale já ji přece vůbec neznám!“ obrátí se Fanka prudce a hledí Ludwikovi přímo do očí. „A ona mě taky ne. Copak jí můžeš přivést do domu cizí ženskou s nemocným děckem? Vyžene mě.“ Vyčerpaná tou dlouhou promluvou ztěžka dosedne na kraj postele.

„Nevyžene,“ ujistí ji Ludwik. „Moje maminka je nejlaskavější bytost na světě.“

„Tvoje maminka je v hrobě,“ zavrčí Barbora.

Fanka zmateně zamžiká očima, ale nevysloví ani jednu z vět, které se jí derou na rozpraskané rty.

Znovu nastane tíživé ticho, narušované jen zvukem pendlovek na zdi.

Teprve po dlouhé chvíli se ozve Ludwik: „Fany, víš co? Obleč sebe i malou na cestu. Odvedu tě ke svojí druhé mamince.“

Fanka se nadechuje k odpovědi, ale Ludwik není ochoten připustit žádné protesty a rozhodně pokračuje dál: „Malou zabalíme do dek a převezeme v kárce. Ničeho se neboj, maminka tě ráda přijme. Mě kdysi taky přijala.“

„Akorát se musíš před cestou pořádně najíst, abys nabrala sílu,“ probere se ze zkoprnělosti také Barka. „Dám ti ještě jeden talíř toho vývaru z kury.“

Fanka má v tváři dojetí, brada se jí chvěje.

Barbora se uraženě otočí ke zdi.

●

Tomek stojí na peroně tramvajové stanice Pivovar a vyhlíží bratra. Jsou domluveni na pátou, která na svatém Jindřichu odjíje až za čtvrt hodinu, ale jeho samotného nedočkavost přivedla mnohem dřív. Tak dlouho už nikde nebyl! Tak dlouho už nevytáhl paty ze Stonavy! Celé dva týdny!

Ještě docela nedávno vytahoval paty ze Stonavy skoro denně, ale návštěva hornosušské hospody je úplně něco jiného než to, kam se chystají dnes. A navíc už ho stejně začalo otravovat, že kvůli troše posezení s chlapama musí šlapat celou hodinu. Cesta tam, to je půl bídy, ale zato zpátky, když si zavdají o trochu víc, to se ta štreka strašně protáhne.

A pak to dusno doma. Matka mu stále častěji nadává, že moc pije a dělá pak ostudu, a Tomek se s ní pokaždé zle zhádá, protože podle něj je prostě jenom moc přísná a neuznalá. Když jednou po cestě domů ztratil kabát, vyváděla, jako by to měla být ona, komu bude zima. Její ženská hlava zkrátka neuměla pochopit, že mu na světě nezbylo nic než ta hospoda a kamarádi.

Chlapi mu rozumí víc než vlastní matka.

Chápu, proč se potřebuje večer co večer zlít do němoty.

Před třemi roky byl povozníkem a chystal se po otci převzít živnost. Pak přišla válka, vzala otce, vzala živnost, vzala všechno.

Zbylo obyčejnému člověku něco jiného než ten chlast? Nezbývalo. Teda když ho uměl sehnat. Nebo když znal někoho, kdo to uměl. A hornosušský hospodský to uměl. Čert ví, jak to dělal, ale vždycky u něho bylo co pít.

A tak tam Tomek chodil.

Ne že by doma občas s něčím nepomohl. To se ví, že pomohl, jenomže matce jako by nebylo nic dost dobré. Když před zimou naštipal celý valník dříví, nepochválila ho, ale začala láteřit, že měl rovnou taky nanosit do uhláku ke kamnům. Když přinesl vodu, dostal vynadáno, že v předsíni nacákal. Při sbírání jablek se jí zase nelíbilo, že je do košíku neukládá jak malované vajca.

Prý budou potlučené a nevydrží do jara. Tak ji tam tehdy v tom sadu nechal a odešel do Suché.

Sama si tím sekýrnictvím způsobila, že už jí nechce pomáhat.

K tatovi by si to nikdy nedovolila. Koneckonců tatu by nikdy neposlala sbírat jabka. To byla odjakživa ženská robota.

Teď je to doma naštěstí aspoň o trošku lepší, když je u nich ta Ludwikova švagrová s malou holkou. Moc toho nenamluví, ale snaží se zavděčit tím, že zastane většinu hospodárky, i když je ještě dost zmožená a má nemocné děcko. To je pak jednomu hlupě jenom tak sedět a nic nedělat, a tak Tomek poslední dobou zase občas s něčím vypomůže. Dělá ale jenom chlapskou práci, na nějaké zametání nebo vybírání vajec z kurníku ho fakt neužije. Matka je ráda a už tolik nepyskuje. Těžko říct, jestli kvůli tomu, že Tomek sem tam cosi zrobí, nebo jestli by se za to sekýrování styděla před Fankou.

Tak jako tak, Tomek je spokojený, že nemusí před jejíma řečma každý večer zdrhat do hospody. Přece jenom už se mu překulila padesátka, a to je pak člověk rád, když se může jenom tak vyvalit na lůžko a srovnat hřbet, jako třeba včera, když nařezal tu hromadu jabloňových větví, co v zimě ulámal severák.

O to víc se pak těší, když má doopravdy kamsi vyrazit. Třeba s bratrem do Ostravy, pořádně si užít života, dokud to ještě jde.

No ale kde kurňa trčí ten Jurek? Lokálka každou chvilku přijede, a on se kdesi smývá!

Tomek nervózně přešlápne a zapálí si cigaretu. Jestli Jurek nepřijde, než to dokouří, půjde si ho do pivovaru vyzvednout. Už na něho začíná být pěkně naštvaný. Nejprv ho sem vytáhne až ze Stonavy, a pak ho nechá čekat, přestože sedí kousek odsad, v tom svojem kanclu, kde beztak nemá nic na práci, jenom lejtara přehazuje z jedné strany stolu na druhou.

To ten výlet do Ostravy pěkně začíná. Kdysi jsme prostě sedli na povoz a jeli. Nic už není, jak bylo. Ani na vlastního bratra se už nedá spolehnout. Čert aby to spral!

Z Tomkovy ubalenky zbývá už jenom kousíček, když se Jurek konečně vynoří zpoza rohu stanice.

„Kde jsi?“ vybafne na něho Tomek.

„Kde bych byl. Tady jsem,“ odsekne Jurek.

„Už jsem myslel, že nepříjdeš.“

„Tak to sis myslel špatně.“

Před hrozící hádkou je zachrání tramvaj, která přijíždí od Fryštátu. Koupí si u průvodčího lístky do Moravské Ostravy a usednou na lavici z úzkých dřevěných latěk. Tomek nasupeně hledí z okna, jen občas kradmo loupne okem po bratrovi, jako by čekal omluvu za pozdní příchod, vysvětlení nebo aspoň nějaké jiné bratrské slovo, ale nedočká se. Jurek sedí a neříká vůbec nic.

To mu přece není podobné, uvědomí si Tomek, když mlčky projedou několik stanic. Vždycky byl vysmátý, vlastně nejvysmátější z celé famílie, ale teď furt bunčí, všecy lidi otráveně odmávává rukou a namísto normální řeči jenom hubu křiví. Už i mamka si minulý týden posteskla, že je jako vyměněný.

Je jasné, že za to může hlavně pivovar. Teda ne přímo pivovar, ale to, že se tam teď skoro nevaří, když kvůli válce není z čeho. Jurek byl odjakživa v laufu, když mohl robit: rozvážet pivo, oblbovat ženské řečičkama, ty povolnější po zadku poplácat nebo i něco víc, být chvilku tam a hned zas tady. Jurek je povahou poletucha – jak nemá do čeho píchnout, začne být mrzutý.

Jenomže pivovar stojí už tři roky. A Jurek je takový nemluvný až poslední dobou. Za tím musí být ještě něco jináčího.

Třeba něco poví dneska.

Až trochu popije.

Možná mu kvit rozváže jazyk.

Další kradmý pohled na protější sedadlo ale ukáže, že na nějaké velké hovory to zatím moc nevypadá. Jurek pořád jenom sedí, akorát před chvilkou sebral ze země pohozené ranní noviny a cosi v nich čte. Krčí při tom čelo, to taky není dobré znamení. Po dalších dvou zastávkách noviny zmuchlá, hodí je zpátky na zem a rozladěně vykřikne: „Já už vůbec ničemu nerozumím! Tady píší, že Ukrajinci požádali rakouskou armádu o pomoc v boji proti bolševikům,“ krotí hlavou. „Co se to

tam na východě od podzimu děje? Proč proboha Ukrajinci žádají Rakušáky, aby chránili polské území před Rusy, kteří v Brestu před pár dny podepsali kapitulaci?“

„Já už se o to raději ani nestarám,“ mávne rukou Tomek. „Mám svých starostí dost.“

„Počkej, vždyť Fanka přišla ze Lvova,“ namítne Jurek. „Přece vám musela něco vyprávět.“

„Fanka? Ne. Ta nic neříká.“

„Za celé dva týdny nic neřekla?“ diví se Jurek.

„Mně ne. Přede mnou jako by utíkala, u jídla očima uhýbá. Občas prohodí pár vět s mamkou, ale to jsou jenom takové ty obyčejné řeči: co se bude zítra dělat, co se bude zítra jíst. Většinu času mlčí.“

Jurek se zahledí z okna. „Pamatuju ji jako holku. Ani tehdy toho moc nenamluvila. Asi je to taková povaha.“

„Asi.“

„Ale mamka je ráda, že ji tam má.“

„To je,“ přisvědčí Tomek. „A já vlastně taky.“

„Líbí se ti?“

„Ale prosím tě, o to vůbec nejde!“ ohradí se Tomek snad až příliš vehementně, ale vzápětí připustí: „Škaredá není.“

Jurek významně zvedne obočí a už se chce vyptávat dál, bratř ho však rázně přeruší: „Hlavně si hned něco nemysli. Spím teď na půdě.“

„Ty spíš na půdě?“

„No jo no. U komína je tepla dost. Ona potřebuje být s malou dole, aby se obě daly do pořádku.“

„Je dobré mít babu v baráku,“ řekne Jurek a pokyvuje u toho hlavou.

A pak zase mlčí, jen skrze okno zamyšleně hledí na ubíhající domky Polské Ostravy.

„Však ty jsi s Julkou taky udělal terno, ne?“ vstoupí do nastalého ticha Tomek.

„Jo,“ ucedí Jurek a jeden koutek úst mu nadzvedne smutný úsměšek.

Tomek se nadechuje k otázce, která by vysvětlila jízlivý přídech bratrovy odpovědi, ale už to nestihne.

Jurek totiž najednou prudce stáhne pohled od okna, plácne se do stehů a s nečekanou rázností prohlásí: „Tak, a dost bylo všech těch vážných řečí! Jedeme si to do Ostravy užít, ne?“

„To teda!“ rád přisvědčí Tomek, kterého prudká změna bratrovy nálady sice trochu udivila, ale především je za ni vděčný. „Jedeme si to užít! Jako za starých dobrých časů.“

„Přesně! Jako za starých dobrých časů!“ Jurek poplácá bratra po rameni, a jako by tím bodrým gestem rozpustil poslední zbytky dusných rozpaků.

Když tramvaj dokodrcá na konečnou zastávku Antonienplatz, město už zpola skrývá padající soumrak, ze kterého majestátně vystupuje budova divadla a zdobné průčelí skladu hasičského náčiní. Kousek za nimi se tyčí mohutné černé kopce, kam se z vozičků lanovky vysypávají další a další výpěrky z nedaleké koksovny Karolina.

„Že si ten sajrajt takhle sypou doprostřed města,“ kroučí hlavou Tomek. „Mezi takové krásné baráky. To je přece divné, mít haldu hned vedle náměstí, ne?“

„Možná to je divné, ale nám to vadit nemusí. My jdeme na druhou stranu,“ prohlásí Jurek, otočí se na patě a zamíří na opačný konec Antonínova náměstí.

„Hodně se to tady za těch deset roků změnilo,“ prohlásí Tomek a se zájmem téká očima po honosných budovách, které tady při jeho poslední návštěvě ještě nestály. Dvoupatrové arkýře na sídle Živnostenské a obchodní banky ho zdaleka nezaujímou tolik jako zdobná cedule American Bar v přízemí hotelu National. „Co tam asi chodí za lidi?“ pronese zamyšleně a škrábe se pod plstěným kloboukem.

„Takoví jako my asi sotva,“ uchechtne se Jurek. „Tam bysme nejspíš neměli ani na šatnu.“

Nad hlavami jim lomoživě projede další vozík z koksovny, ze kterého spadá jemný prach; snáší se na chodník, na chodce, na všechno. Zdá se však, že oni dva jsou jediní, koho lanovka

vedoucí centrem města rozptyluje; místní si už na ni zjevně zvykli a dál zašlapávají napadanou černotu do dlažby.

„Tamhleten barák si pamatuju,“ ukazuje Tomek na červený dům zdobený mnoha věžičkami, jehož průčelí vévodí výrazný nápis Deutsches Haus. „Kdysi dávno jsme tam byli na kuželky, že?“

„Jo. Nechali nás hrát zadarmo výměnou za bednu piv, co jsem jim dovezl namísto toho jejich patoku od Strassmanna.“

„Nech na hlavě, Strassmann má taky dobré pivo.“

„Možná. Ale určitě ne tak dobré jako my.“

„Stejně ho dneska budeš pít.“

„Pro jednu to zvládnu,“ mrkne spiklenecky Jurek. „Když ho přikrmím kvitem, tak to půjde.“

V kumpánském špičkování, tolik rozdílném od nervózní nálady v tramvaji, vykročí bratři podél koksovny směrem k podniku Sophie Schallerové. Chůze se jim zrychlí; najednou se nemůžou dočkat. Tak dlouho spolu nikde nebyli!

S nápadem vyrazit do Ostravy přišel zhruba před týdnem Jurek. Privil, že je nejvyšší čas připomenout si staré dobré časy, aby člověk nemusel myslet na to, co se děje teď. Tomek s každým bratrovým slovem ochotně souhlasil. Taky se mu po dřívějších bohatýrských výpravách stýskalo; v hornosušském lokále sice strávil bezpočet večerů, ale pořád je přece sakramentský rozdíl mezi tím, jestli člověku nosí pití vypaseny výčepní v zástěře, anebo ženská, co má výstřih až bůhvíkam a neupejpa se ho ukázat. Nebo rovnou vyvalit ven to, co výstřih skrývá.

Takové baby jinde než v Ostravě nejsou.

Marná sláva.

Zasuté vzpomínky na pijatyky i na to, co následovalo v pokojíku v patře, mu zrychlily krok ještě víc. Jako by už v dlani cítil ženské ňadro, jako by už si málem rozpínal poklopec, jako by už cítil to horko, které ho obklopí, když zastrčí, co zastrčit přijel.

Dychtivost, se kterou míří vstříc příštím zážitkům, mu umožňuje nevidět, jak moc se tato část města proměnila. Dveře podniku Sophie Schallerové, které kdysi bývaly dokořán a na chodníku

před nimi postávalo rozjařené osazenstvo, jsou dnes zavřené. Průchody činžovních domů, kde stávaly dvojice v různých fázích milostného splynutí, zejí temnou prázdnotou. Okolní ulice, odkud se vždycky nesl ozvuk hlasitých hovorů a opileckých popěvků, zůstávají tiché.

Až na pár osamělých chodců je tady liduprázdno, smutno.

Že ani u Šalerky nezůstalo nic při starém, si Tomek naplno uvědomí teprve ve chvíli, kdy zmáčkne železnou kliku a otevře modře natřené dveře. Stoly nejsou spojeny do dlouhých řad, ale rozmístěny jednotlivě po celém lokále. Výčep je jiný, na zdi za ním jsou místo vitrín poloprázdné police.

U pípy nestojí Vikinka, ale jakási holka v pruhované zástěře. Tomkovu pozornému zraku neunikne, že jí bude nanejvýš šestnáct sedmnáct, ale bohužel je to takový ten typ, co mu ani mládí nepropůjčuje jiskru a šmrnc. Unyle přejeđe příchozí dvojici očima a s nezájmem se zeptá: „Naliju vám pivo?“

„To budete hodná,“ odpoví Jurek. „A dvě žitné k němu.“

„Tak si sedněte. Donesu vám to.“

Od rohového stolu se jim nabízí výhled na celý lokál. Někdejší bujarost nahradila zasmušilost zamlklých pijáků, z nichž dva už sní svůj alkoholový sen, spočívající čely na politém stole. Namísto halasu se ozývá jen tlumený hovor dvojice žen, které sedí u stolu pod oknem. Cosi si tam špitají a o nově příchozí nejeví zájem. Nevstanou, neusmějí se, nenabídnou společnost.

Tomek zaraženě řekne: „Třeba se to tady ještě rozjede, až pokročí hodina.“

„Třeba,“ ucedí Jurek, a když jim znuděná výčepní třískne objednané pití na stůl, zeptá se jí: „Je tady dneska Sofinka?“

„Nahore,“ odpoví číšnice.

„A můžete nám ji zavolat?“

„Nevím, jestli bude chtít přijít.“

„Zkuste to. Řekněte jí, že jsou tady Jurek a Tomek z Karwiné.“

„Zkusím.“

Bratři se připojí k mlčenlivému popíjení, nepříjemně zaskočení nepřívětivou atmosférou místa, kde chtěli oživit příjemné

vzpomínky, ale namísto toho si jen znovu potvrdili, že nic už není jako dřív.

Číšnice se vrátí a beze slova si stoupne zpátky k výčepu. Ve tváři má tak nepřístupný výraz, že se ani jeden z bratrů neodvážá zeptat, jestli Sophie Schallerová přijde.

Už se skoro vzdávají naděje, když se Šalerka objeví v lokále, proměněná k nepoznání. Žena, které bývalo všude plno, přenesené i doslova, je pohublá, ve tváři má hluboké vrásky a v očích smutek. Namísto veselých kudrlinek jí obličej lemují neupravené prameny prošedivělých vlasů, které se uvolnily z ledabyly smotaného drdolu.

„To je ale překvapení, pánové,“ řekne na uvítanou, a v jejím hlase není ani stopy po někdejší zvonivosti. „Co vás sem přivedlo?“

„Chtěli jsme zavzpomínat na staré dobré časy,“ usměje se na ni Jurek.

„Tak to jste si nevybrali nejlepší místo,“ povzdechne Sophie. „Kšefty přestaly jít hned po začátku války, protože všichni chlapi museli narukovat. A předloni jsme navíc vyhořeli. Nevím, jestli to tady nebudu muset zavřít.“

„Až válka skončí, zase se všechno vrátí,“ snaží se ji potěšit Jurek.

„Než válka skončí, přijdu nejspíš na buben. Lidi nemají co do huby. Ani lístky už nikomu nezaručí, že v krámě koupí jídlo za normální peníze. Musí za keřasem, který ho odře z kůže. Kde by v tomhle marastu obyčejný chlap schrastil peníze na chlast a holky?“ povzdechne si Sophie a na závěr své promluvy rezignovaně mávne rukou.

„A i kdyby prachy schrastil, stejně mu nesmíš prodat víc než dvě piva,“ doplní Jurek.

„Nesmím. Ale vlastně je to *ganz egal*. Můžu být ráda, že přijdou aspoň tihle,“ pokývne bradou k mlčenlivým postavám u stolů. „Sedí a celé hodiny slintají jedno pivo, protože na víc nemají. Ale zaplaťpámbu aspoň za ně. Není nic smutnějšího než prázdný lokál.“

„Lidi teď holt mají jiné starosti,“ pokrčí Jurek rameny.

„No to mají. Nedávno ve Vítkovicích naběhli na Warenhalle a začali krást jídlo. Střílelo se, bylo šest mrtvých, na funus přišlo třicet tisíc lidí. A někteří z nich šli rovnou ze hřbitova rabovat židovské obchody. Řeknu ti, je to tady čím dál horší. Co když někoho popadne rapl a taky mi to tady přijde rozbít železnou tyčí?“

„Myslíš, že u nás v Karwině je to lepší? Při poslední hladové stávce lidi drancovali několik dní, a nejenom židovské obchody. Skončilo to, teprve když přijely dvě vojenské kompanie a bylo vyhlášeno stanné právo. Škody živnostníci spočítali skoro na milion, někteří lidi přišli o všechnu majetek.“

Tomek našťavaně bouchne pěstí do stolu: „Hej vy dva, nechte toho! Co bylo, bylo, a teď je teď. Místo těch keců si raději dejte panáka, to vás ten žal rychle přejde.“ Otočí se k Schallerové a chytí ji pevně kolem ramen přesně jako za starých časů. „Co říkáš, Sofinko? Přece nebudeme smutní, když můžeme být veselí, no ni?“

Sophie Schallerová se na něho usměje: „Máš recht, Tomku. I kdyby všeci zapomněli, jak se poveselit, my si to budem pamatovat i za ně,“ bouchne otevřenou dlaní do dřevěné desky stolu. Pak křikne na zamračenou osobu za výčepem: „Dones nám flašku žitné!“

Když si s bratry přitukne, naráz do sebe skleničku obrátí a sama si hned nalije ještě jednu. Pak kývne nepatrně bradou ke dvěma ženám u okna. „Kdybyste chtěli, můžu sem holky zavolat.“

„A proč nepřijdou samy? Za starých časů to přece dělávaly.“

„Za starých časů možná, ale dneska chlapi o žádné špásování nestojí,“ konstatuje smutně Sophie. „Tak tam holky prostě sedí a čekají, jestli se náhodou namane kunčaft, co s nima bude chtít nahoru.“

„Pokojíčky teda zůstaly?“ chytá se Tomek naděje, že alespoň v něčem se mu představy o dnešním večeru vyplní.

„To víš, že zůstaly. Čekají jenom na tebe,“ pokusí se Sophie vykouzlit laškovný tón, ale nepodaří se jí to.

„Tak to já se tam určitě zajdu podívat. Když už jsem tady, že. To by byla škoda toho nevyužít,“ uchechtává se Tomek potutelně a obrací do sebe další štamprli.

„Mám teda ty dvě zavolat? Dám vám dobrou cenu, ze staré známosti.“

Tomek se zarazí. „No, já nevím, jestli obě...“ Tázavě pohlédne na Jurka.

Ten semkne rty a sklopí hlavu.

„Cože?“ dovtípí se Sophie okamžitě a vytřeští oči překvapením. „Ty ses mi zamiloval, Jurečku? Nebo dokonce oženil? Zrovna do tebe bych to nikdy neřekla!“

„Jo. Oženil.“

Sophie vstane, mocně Jurka obejmě a políbí ho na tvář: „Věřím, že sis vybral dobře.“

Jurek vzhledne od stolní desky a mlčky přitaká.

„To je jasné, chlap jako ty by nesáhl vedle,“ pokračuje nadšeně Šalerka. „Ženských jsi poznal dost na to, abys věděl, která ti za ten chomout stojí.“

Jurek se usměje, ale jen malinko, koutkem úst.

Vlastně by to stejně dobře mohl být úšklebek.

Sophiinu ostřížimu zraku, vytrénovanému dvacetiletým provozováním abštajku, to neujde. Hnedka pozná, že něco není v pořádku, ale i v tomto je zkušená a naprosto přesně ví, kdy je třeba mluvit a kdy je třeba mlčet. A tak jen povíská schlíplého Jurka ve vlasech a vzápětí obrátí pozornost k Tomkovi:

„Takže asi zavolám jenom jednu holku, co? Pověz, která se ti více líbí?“ Jako by s vyřčením těch dvou vět ožila, najednou je to zase ona, dračice Šalerka, o které se zpívá v hospodských odrhovačkách. Do očí jí skočí jiskra, hlavu rozverně nakloní na stranu a vyptává se: „Hnědovlasá, nebo černovlasá? Spíš ta druhá, co? Dobře pamatuju, že tys měl vždycky rád, když je ženskou pořádně za co chytit!“

Než však stačí Tomek oznámit svoji volbu, ozve se Jurek.

„Zavolej obě,“ řekne suše. „My už si je nějak přeberem.“

Sophie Schallerová sotva znatelně pohne obočím, zatleská a zvolá: „Děvčátka, tady pánové by se s vámi rádi pobavili!“

Tomek se bezděky zavrtí na židli; kvůli tomu sem přece přijel!

Jurek sedí dál jako zkamenělý a mlčí.

A nepromluví celé hodiny: ani u stolu, ani v pokoji v horním patře, ani při nasednutí na zpáteční lokálku do Karwiné.

Trpkost mu ulpívá na jazyku, svědčí ho na kůži, tlačí ho na hrudi. Tohle nechtěl nikdy udělat. Když si Julku bral, slíbil sám sobě, že už nebude spávat s jinýma, a až do dnešního dne se tím slibem řídil. Před Julkou si užil do halelujá, však i Šalerka o tom dneska večer mluvila. O nic v životě nepřišel, ženských pomiloval tolik, že už je nikdy nespočítá. Ovšem žádnou tak sprostě nepoužil jako tu chuděru dneska. Vždycky mu záleželo na tom, aby rozkoše stejně rozdal, jako dostal. Považoval to za otázku chlapské cti. Ale dneska... Dneska porušil všechny sliby a předsevzetí, které sám sobě kdy dal.

Zahnul Julce.

K té animírce se choval jako k balíku slámy.

Nejraději by se neviděl.

A přesto je rád, že do Ostravy jel a že se to všechno stalo.

Protože kromě chlapské cti má i chlapskou hrdost. Potřeboval Julce zahnout, aby s ní dál mohl být. Když před dvěma týdny Ludwik přivedl do jejich bytu toho mladého doktůrka, Jurkovi stačila půlhodina, a bylo mu všecko jasné.

Jen co přišla řeč na Julku, doktůrek změnil výraz v tváři i tón řeči. Jednu chvíli se dokonce začal červenat, ale to už nebylo dalších důkazů třeba. V té chvíli už Jurek věděl s neochvějnou jistotou, že jeho žena s tím dobře vychovaným mladíčkem spí.

Neřekl mu však nic.

Vždyť co by mu taky říkal?

Věděl, že až válka skončí, a to nebude už tak moc dlouho trvat, Jürgen nasedne na první vlak zpátky do Vídně. Tam znovu povede svůj navoněný maloměstácký život s plyšovými křesílkami a porcelánovými soškami a zpěvy u pianina. Bude oslavován za hrdinu, všichni chlapi mu budou uznale klepat na rameňno. Mezi mladýma holkama o něho bude rvačka – mladý muž z dobré vídeňské rodiny, zocelený válkou a milostně zaškolený zkušenou ženou, to bude partie!

Proč by mu sakra měl Jurek ještě k tomu všemu zbůhdarma

poskytnout vtipnou historku o směšném padesátiletém chlapíkovi z Horního Slezska, který zuří, protože mu žena zahýbá s mladým doktorem z lazaretu? Proč? Aby oslavovanému hrdinovi a obletovanému mladíkovi dodal ještě další kousek šarmu navíc?

Ne.

Když Jurek dospěje v úvahách až sem, bezděčně zakroučí hlavou.

Tomek, znepokojený bratrovou nemluvností, se toho drobného gesta chytne a odhodlá se k otázce: „Co se stalo?“

„Julka spí s doktorem z lazaretu,“ oznámí Jurek prostě.

„Tak proto jsi...“

„Jo. Proto.“

„Já bych mu rozbil hubu!“

„Jo? A k čemu by ti to bylo?“

„No k čemu... Aspoň bych měl pocit, že jsem se zachoval jako chlap.“

„Jasně. A lidi by si na tebe ukazovali prstem a za zády by se ti vysmívali. Ubožák, který dal kvůli nevěře přes držku doktorovi z lazaretu, co zachraňuje zraněné vojáky! Na čí stranu by se asi všichni postavili, co myslíš?“

„Ale přece s tím musíš něco udělat.“

„Však jsem udělal.“

Tomek zkrabatí čelo. Způsob, jakým bratr naložil s Julčinou nevěrou, je pro něj nepochopitelný. V jeho světě by to vyřešilo pár dobře mířených ran pěstí, ale to, o čem Jurek mluví, je nějaké zašmodrchané, vzpírá se to pochopení, a tak se Tomek raději ještě jednou ujistí: „Tys jel do bordelu, abys to Julce oplatil?“

„Ne. Proto, abych jí neměl co vyčítat.“

Tomek se rozpačitě škrábe na hlavě. „Tys jí zahrnul, abys ji nemusel vyhnat?“

„Přesně tak. Protože Julka je ta nejlepší baba na světě a já s ní chci zůstat až do smrti.“

„Já ti, brácho, vůbec nerozumím.“

„Nemůžeš. Protože jsi nikdy žádnou ženskou nemiloval,“ odsekne Jurek a vůbec netuší, co tou prostou větou způsobí.

Monika Žebroková sedí na lavici před domem s hrnkem kávy. Potěšeně sleduje, jak světlo pozvolna vyháání temnotu z jabloňového sadu, poslouchá, jak ve větvích stromů zpívají ptáci. Zvykla si takto zrána sedávat, aby nešramotila v kuchyni a neprobudila malou Anušku. Vposledku vstává ještě před svítáním, nemůže dospat.

A jak by mohla, když se teď na každý nový den tolik těší? Fanka s malou zaplnily dům malým štěstím; dodaly Moničinu životu znovu smysl. S laskavou ochotou se rozpomněla, jak se na malé tělíčko přikládají obklady i jak se v pláči dětátko chlácholí. Také o Fanku se starala s vlídností sobě vlastní a potěšeně sledovala, jak se jí do popelavých tváří vrací barva a jak její pohyby ztrácí mátožnost.

Dnes a zítra mají plný dům, protože ze Solcy přijela i Barka s dětmi, aby mohly společně zasít pšenici. Letos bylo zapotřebí počkat déle než jiné roky, protože ještě v půlce března napadl sníh a hrozilo by, že zrno v promočené zemi nevzejde. Teď už ale jarní vítr vytáhl z půdy většinu vody a ve stodole čekají tři plné pytle osiva a rezné plachetky, ze kterých budou při seti zrno nabírat.

Ještě něco je letos jinak: Tomkovi jako by se konečně cosi hnulo v hlavě. Sám se před dvěma týdny nabídl, že pole připraví, a smluvil se se sousedem, který jako jeden z mála měl ještě v chlévě volka. Sám pole uvláčil, dnes bude setbu zaorávat. V čase mezi pracemi na obilném poli pomáhal se sadbou brambor, dokonce i všecko nářadí očistil. Opravil, co po opravě volalo. Sekyru naostřil, nové topůrko vyřezal.

Monika nad synovou proměnou udiveně kroutila hlavou, ale dávala si dobrý pozor, aby ji při tom neviděl. Dobře znala jeho vrtkavost. Věděla, že by stačilo málo, aby se uraženě stáhl zpátky do svého brlohu na půdě, večer se přes zadní zahradu odplížil do hospody a v noci se vracet ploužil nazpět v mylném domnění, že přichází nepovšimnut.

Nepovšimnut!

Opilecká pýcha mu zastřela všechny smysly i zdravý rozum. Jak by mohl přicházet nepovšimnut, když se občas svlékal už v sadu, a Monika pak s ránem sbírala poházené svršky. Jednou jí dokonce sousedka z horního konce přinesla Tomkovy boty, co u nich odhodil před brankou, a to se tenkrát Monika hanbou málem propadla – nejen kvůli tomu, co její nezdárný syn vyvádí, ale také kvůli tomu, že o jeho vylomeninách ví celá vesnice. Občas si na zpáteční cestě halasně prozpěvoval a doma pak při návratu hlasitě lomozil, než se dokázal doštrachat nahoru; jeho cestu domem provázel rachot povalených kbelíků i duté ozvuky pádu, když se mu nedařilo zdolat schůdky vedoucí na půdu.

Pokaždé ji to probudilo, pokaždé! A vždycky se znovu choulila pod peřinou, oči zoufale upřené do tmy, a modlila se, aby Tomek prozřel, aby přestal pít, aby se konečně ujal všech chlapských prací, které od Bogdanovy smrti zoufale stály, a hospodářství tím zanedbáním chátralo víc než samotnou válkou.

Bůh ji našťestí vyslyšel.

Anebo Tomek poslechl Jurka, který na matčino naléhání slíbil, že bratrovi promluví do duše.

Buď jak buď, v posledních týdnech se všechno začalo hýbat k lepšímu, a tak teď může Monika spokojeně sedět na zápraží: v dlaních svírá hrnek vychladlé kávy a nechává si hladit tváře voňavým dubnovým vánkem.

Z domu se ozve šramocení a za pár okamžiků vrznou dveře.

„Dobré ráno, paní Žebroková,“ pozdraví Fanka a pevněji kolem sebe utáhne pléd. „Namazala jsem vám chleba tvarohem. Chcete ho přinést, nebo se najíte s námi uvnitř?“

„Jdu za vámi,“ zvedne se Monika, protože ani tentokrát si nechce nechat ujít pospolitost u stolu, která jí v posledních letech tolik chyběla. Fanka sice většinu času mlčí, ale její nemluvnost není nevráživá, spíše ji používá jako špunt, který zachytává všechna slova, co zatím potřebují zůstat uvnitř.

Monika nepochybuje, že Fanka v sobě přinesla mnoho zážitků a vzpomínek, o kterých se nedá jen tak vyprávět u jídla nebo

při práci, které musí člověk nejprve nechat tisíckrát projít vlastní hlavou, srdcem a duší, než je dokáže ústy vypustit ven, světu ke slyšení. Vždyť i Ludwikovi trvalo skoro rok, než se odhodlal říct prvních pár vět o frontě. A i po tom roce mu slova drhla v hrdle, hlas se třásl a ruce se chvěly, když líčil všechny ty hrůzy.

Raději nemyslet, zažene vzpomínku Monika a přenesse se zpět do kuchyně, kde na stole leží velký talíř s krající náhražkového válečného chleba, tence namazanými tvarohem, a miska s deseti uvařenými vejci.

„Co nesíme teď, zabalím na pole, ať máme k obědu,“ řekne Fanka.

„Tak raději uvař Anuše kaši,“ přitaká Monika. „Ať nám toho na pole zbude co nejvíc.“

Tomek přijde do kuchyně právě ve chvíli, kdy Fanka v rendlíku vmíchává krupici do mléka. Na pár krátkých okamžiků se jeho zrak zastaví na jejích útlých zádech v modré blúze, na tenkém krku a na pevném drdůlku z tmavě plavých vlasů, ale pak rychle ucukne očima jinam, aby si mamuša nevšimla a neměla třeba řeči.

A podobně si krade pohledy na Fanku v průběhu celého dne při práci. Tam už je to snazší, protože mamka musí hledět k zemi, nemá čas sledovat, kam očima míří on.

Každá ze tří žen kráčí ve vyznačeném pruhu pole a naučným pohybem rozhazuje hrsti obilí: nejprve před sebe, pak trochu do strany, udělá krok vpřed a všechno zopakuje znovu. Tomek setbu zaorává, otírá si orosené čelo rukávem košile a zpoceně dlaně do kalhot, a než nadejde poledne, paže i nohy se mu chvějí nezvyklou námahou a v dlaních má několik do krve sedřených puchýřů.

Zchladí rány v jarně zpeřené vodě Stonávky, pak se vyčerpavě svalí na travnatou mez a nechá si ruce ovázat napůl roztrženou plenou. Jemný dotek Fančiných prstů jako by vytáhl z rozedřených dlaní skoro všechnu bolest a její příslib, že večer mu to namaže sádlem, mu vlije do žil dosti odhodlání, aby se zaťatými zuby dooral celou polovinu pole.

Než Tomek vrátí volka s bryčkou, domluví se se sousedem na zítřejší výpůjčku a dá s ním krátkou řeč o tom, jak dneska všechno šlo, doma už na sporáku bublá bramboračka. Všechny tři Matuszkovic děti pobíhají po místnosti, Anuška se houpá na dřevěném koníkovi, kterého jí snesli z půdy, Barka zadělává na chleba, Monika odpočívá na posteli a Fanka prostírá stůl.

„Ukaž mi ty ruce,“ vyzve Tomka, jen co vstoupí do dveří.

Tomek poslušně rozevře obě dlaně a sykne bolestí, jak se sotva zaschlé krvavé plošky napnou k prasknutí.

„Zítřa si už raději vezmi rukavice,“ nabádá ho Fanka s vlídným úsměvem, když do ran jemně masíruje tenkou vrstvu sádla. „Můj Andrzej taky kdysi oral v rukavicích. Říkal, že mu tak pluh líp sedí v rukách.“

Je to poprvé, co nahlas vyslovila jméno svého muže.

A jako by se toho sama polekala, rychle Tomkovi ruce ováže a vrací se k prostírání stolu. Mlčky pokládá talíře a lžice, ošatku s nakrájeným chlebem, misku se solí. Dřevěné prkénko, na kterém bude stát horký hrnec s polévkou. Usušenou snítku majonázy, kdyby si chtěl někdo dokořenit.

„Pojďte ke stolu, budeme jíst,“ zavolá, když má hotovo.

Vyhladovělé děti se přiřítí, jako když hodíš slepicím, a usednou do řady na lavici pod oknem. Barka přehodí přes mísu se zadělaným těstem utěrku, otře si zamoučené ruce do zástěry, pověsí zástěru na háček vedle pece a zaujme místo u stolu. Fanka plní talíře polévkou.

Monika se namáhavě posadí na posteli, svěsí nohy přes stranici a zatímco jimi šmátrá po podlaze, aby nahmatala pohozené boty, pronese směrem k Tomkovi: „Můžeš si sednout na toto místo. Po dnešku si to zasloužíš.“

„Děkuju,“ zahuhlá Tomek sotva slyšitelně, ale i tak je zřejmé, jak ho matčino gesto potěšilo. Z čela stolu poprvé v životě zahajuje modlitbu a ostatní se k němu polohlasem přidávají: „Požehnej nás, Bože, i tyto dary, které z tvé dobroty přijímáme.“ Se závěrečným amen se ozve cinkání lžic.

Po hltavě spolykaných několika lžicích se Monika zeptá:

„Fanyanko, a vy jste s tím tvým Andrzejem dělali na statku někde u Lvova?“

Fanka ztuhne. Tušila, že na to jednou přijde řeč, že se jí budou vyptávat, že bude muset vpustit uši ostatních do uplynulých let svého života, přešťastných i zoufalých, klidných i úzkostných, plných čistého štěstí i sžíravého strachu. Bála se píchnout do zapouzdřené bolesti, bála se, že ji ta hrůza znovu ovládne, chytne ji za krk a nebude chtít pustit.

Matka ji svou nevraživostí vyšťvala z bytu dřív, než stihla padnout první otázka. Ale teď se jí ptá paní Žebroková, jedna z nejlaskavějších bytostí, které ve svém spleťtém životě potkala, a Fanka najednou cítí, že neodpovědět by bylo nejen neslušné, ale přímo neuctivé. Dostalo se jí tady vlídného zacházení, ona i Anuška mají střechu nad hlavou a nový domov, paní Žebroková je přijala jako vlastní. Nemůže jí oplácet mlčením.

Zhluboka se nadechne a řekne: „Ne. Pracovali jsme na statku kousek od Andrychowa. Utekla jsem tím směrem, protože jinou cestu jsem neznala. Chodívalo se tudy do Wieliczky pro sůl. Chtěla jsem utéct co nejdál od Karwiné. Ale zároveň jsem se bála jít tam, kde jsem to neznala.“

Její věty jsou trochu zmatené a stručné až k úsečnosti, pronášené staženým hrdlem, ale Monika je dost moudrá, aby ve Fančině tónu neslyšela neochotu. Pobídne ji k dalšímu vyprávění tím, že zopakuje už vyřčené: „Došla jsi někam kousek od Andrychowa a našla si práci na statku.“

„Ano. U jednoho sedláka, kde jsme vždycky při solné pouti přespávali.“

„A tam jsi poznala Andrzeje?“

„Tam.“ Lehké přikývnutí.

„On tam pracoval jako čeledín?“

„Ne. Byl sedlákův syn.“

„Z kolika dětí?“

„Ze čtyř. Druhý nejstarší. Měl se oženit s dcerou sedláka z vedlejší vesnice, aby spojili grunty.“

„Ale on se zamiloval do tebe.“

„Tak.“

Monika pochopí, že Fančino vyprávění od této chvíle nemusí být vhodné pro dětské uši a vyše významný pohled směrem k Barce. Ta beze slov přikývne a s předstíraným veselím zvolá: „Tak, děti, vytřete si talíře chlebem, a hybaj na kutě! Zítra nás čeká další perný den!“ Leon, Olga a Ženka se jen neochotně soukají z lavice dolů, ale poslušně popřejí dospělým dobrou noc, políbí nevlastní babičku a odejdou. Barka vezme Anušku na ruce a společně s ostatními ji uloží vedle v ložnici. Jen co dozpívá ukolébavku a políbí všechny budoucí spáče na čelo, spěchá zpátky do kuchyně.

Nádobí od večere je sklizeno, místo něj stojí na stole láhev šnapsu a čtyři skleničky.

„Měl jsem nahoře jednu schovanou,“ vysvětluje Tomek. „Tak jsem ji donesl, aby řeč líp tekla.“

„Připijme na šťastná shledání,“ zvedne Monika štamprličku a zaškaredí se, když ji na jazyku zaštípe její obsah. „Fuj, to je strašný dryák!“

Zato Fanka do sebe celou štamprli obrátí naráz. Oči se jí trochu lesknou, když říká: „Scházeli jsme se s Andrzejem skoro tři roky. Ale jednou nás v seníku nad stájí načapal jeho otec. Nejdřív jenom křičel, ale pak mě začal švihat bičem, co měl na koně. Kdyby mu ho Andrzej nevyrval z ruky, asi bych tam umřela.“ Stočí pohled k Barce a řekne: „Proto jsem nechtěla, aby mě Žofka koupala. Uviděla by ty jizvy.“

Barka pevně stiskne rty a potřese hlavou.

„Andrzej nesnášel nespravedlnost,“ pokračuje Fanka. „No a tak vzal ten bič a švihl s ním otce.“

„A ten ho vyhnal,“ doplní suše Tomek.

„Samozřejmě,“ pokrčí Fanka rameny a smutně se usměje. „Nic jiného ani nemohl udělat, jestli si chtěl na statku udržet pořádek. Kdo by poslouchal hospodáře, co se nechá švihat bičem?“

„Kam jste šli?“ ptá se Monika.

„Spíše kam jsme chtěli jít... Potřebovali jsme co nejdál, kde

nás nikdo nezná, protože nikdo z okolních sedláků by nás k sobě nevzal.“

„Proč?“

„Proč asi. Báli se jeho otce. Udělalo by to zlou krev, kdyby se ujali vyhnaneého syna starého Kaczmarského. Jenomže já, jak jsem byla sešvihaná tím bičem, jsem moc daleko nedošla. První noc jsme museli přespát v lese. Ráno se Andrzejowi podařilo zastavit na cestě mlékaře a umluvit ho, aby nás vzal do Osvětimi.“

„Proč zrovna tam?“

Fanka se na ni podívá a v očích má zvláštní výraz. Celá jako by najednou zkameněla, rysy ve tváři jí ztuhnou a hlas zní dutě, jako by patřil někomu jinému:

„Osvětím byla největší město v okolí. Věděli jsme, že tam se ztratíme. Farář nás oddal bez ptaní a Andrzejovi se naštěstí hned podařilo dostat práci v Haberfeldově továrně na vodku a likéry. Dělal v lisovně ovoce, nadřel se jako kůň, ale plat měl slušný, takže jsme si mohli dovolit pronajmout cimru kousek od fabriky. Přes zimu jsem pomáhala bytné háčkovat límečky, ale tím jsem si moc nevydělala, nejsem na to dost šikovná. Raději jsem si zjara našla místo pomocné kuchařky v hostinci u nádraží. Tehdy se mi poprvé a naposledy hodily roky strávené u Mokrošky,“ usměje se. „Měla jsem to z domu slabou čtvrthodinku, vlastně jenom přes řeku. Nosila jsem domů k večeri deputátní jídlo, a někdy mi kuchařka dala i něco navíc, takže jsme nehladověli. Když bylo hezky, chodili jsme do parku podél Soly. Byly to krásné časy.“

„A proč jste teda odešli?“ nechápe Tomek.

Jeho údiv přivane do Fančiny tváře kratinký a posmutnělý úsměv. Skoro to vypadá, že si Fanka klade tutéž otázku – a také na ni marně hledá odpověď. Po malé chvíli však koutky úst spadnou zase dolů, a jako by ten drobný záchvěv emocí Fanku vyčerpával, vypráví sice dál, ale zase trochu toporněji než dřív; chvílemi jako by klopýtala přes vlastní slova:

„Andrzej se seznámil s jedním obchodníkem, který objížděl hospody v celé Haliči a Slezsku a nabízel jim dodávky alkoholů. A tenhle chlap do něho začal hučet, že co prý bude

dřít na jakéhosi žida v bezvýznamné Osvětimi, když může dělat úplně stejnou nebo možná i lepší práci pro slavný šlechtický rod v krásném Lvově. Hučel tak dlouho, až Andrzej začal zpívat jeho písničku. Najednou mu Jákob Haberfeld nebyl dost dobrý, Osvětím mu začala být malá, nadával na pracovní podmínky i na nízký plat. Neminul den, kdy by se aspoň jednou nezmínil o Baczińských ze Lvova, o jejich obrovské moderní továrně a o nejjemnější vodce, která se už stihla proslavit po celé Evropě. Tohle se táhlo několik měsíců, až nakonec Andrzej prostě přišel, ukázal mi v pracovní knížce výstupní razítko a řekl, že za dva dny nás ten jeho známý odveze do Lvova a pomůže nám tam sehnat práci. A bylo přesně tak, jak řekl,“ povzddechne si Fanka ztěžka.

„Andrzej nastoupil ve stáčírně vodky, já jsem dostala práci v továrně na cikorku. Dojížděla jsem tramvají skoro přes celé město, ale nevadilo mi to. Hrozně ráda jsem si cestou prohlížela ty krásné paláce a široké ulice,“ zasní se na chvíli. „Je to tam úplně jiný svět, víte? V neděli jsme s Andrzejem chodili na Rynek, kde mi pokaždé pyšně ukazoval sídlo Baczińských s krásným obchodem v přízemí. Když byla dobrá výplata, koupil mi horkou čokoládu v kavárně. Jednou jsme dokonce byli v divadle. Dodneška na to vzpomínám, to vám byla taková krása!

Pak jsem otěhotněla a zdálo se, že už nemůžeme být šťastnější. Andrzeje ve fabrice přeřadili do výroby, kde vydělal víc peněz, a tak jsme se mohli přestěhovat do většího bytu na Lyčakovském předměstí. Měli jsme dobrý život, dobré sousedy. Narodila se Agnieszka, rostla jako z vody a dělala nám jenom radost.“

Fance poprvé během celého vyprávění vhrknou slzy do očí; hlas se zajíkne a přeskočí. Zavře oči tak pevně, až jí víčka zmizí v pavučině vrásek, a pokračuje dál:

„Jenomže pak začaly ty nekonečné hádky o to, kdo je Polák, kdo Rusín, kdo Ukrajinec. Vůbec jsem nechápala, odkud ta strašná nenávist přišla, vždyť do té doby jsme všichni žili pospolu. Valilo se to jako velká vlna, nedalo se to zastavit. Nějaký student zastřelil gubernátora, na ulicích se strhávaly rvačky, z venkova chodily zprávy o vraždění.

My jsme se s Andrzejem snažili žít jako dřív, ale bylo to marné. Andrzejovi prodloužili pracovní dobu a snížili plat. Domů chodil úplně zbitý, většinu času prospal. Jídla bylo stále máň a ve třináctém roce přišel hladomor. A naše Agnieszka... to nepřežila.“

I skrze křečovitě sevřená víčka se prodere slza, která křivolace stéká po tváři, dokud ji Fanka nesetře hřbetem ruky. Olízne si okoralé rty a pokračuje dál:

„Rok nato začala válka. Nejprve přitáhli Rusi a říkali, že to tam odjakživa patří jim. Pak zas přišli Rakušani a oblepili všechny sloupy oznámením, že Halič je součástí říše a že tvrdě ztrestají každého, kdo bude říkat něco jiného. V novinách se každý den psalo o soudech a popravách. Vězně už nebylo kam dávat, tak je začali odvážet do Terezína v Čechách a do Talerhofu ve Štýrsku. Říkali tomu koncentrační tábory. Když o tom Andrzej mluvil, bouchal pěstí do stolu a křičel, že to tak nenechá, že jako správný Polák cítí povinnost bránit svou vlast. Začala jsem mít strach. Prosila jsem ho, aby se do ničeho nepletl, že každá válka jednou skončí a že my se toho konce prostě jenom potřebujeme dožít, jenomže on mě neposlechl. Prostě neposlechl, hlupák!“ Fanka prudce máchne rukama. „Ty zatracené chlapské rozumy a boje! Kolik zlého už napáchaly!“

Obrátí do sebe další skleničku, prudce se nadechne a vykřikne:

„No co myslíte, jak to s ním dopadlo? Jednou v noci k nám přišli vojáci, zatkli ho a soudili za velezradu. Nedostal sice trest smrti jako spousta jiných, ale stejně jsem ho už nikdy neviděla!

Zůstala jsem sama v našem bytě, protože jsem nevěděla, kam jinam bych mohla jít. Pořád jsem si říkala, že ta hrůza přece musí jednou skončit, že zase bude líp. Jenomže pak si v Rusku udělali bolševici tu svoji revoluci – a začalo ještě větší peklo. Ve městě řádili chvílku rudí, chvílku bílí, jindy zase Ukrajinci, co chtěli zabrat východní Halič pro sebe... Už jsem přestávala rozumět tomu, kdo je kdo. Bála jsem se všech. Úplně mi přestalo záležet na tom, jestli Lvov zůstane polským městem, i když tam nás

Poláků bylo nejvíc. Přála jsem si jenom, aby už to běsnění konečně přestalo. Každé ráno jsem se modlila, abych dožila večera. Na ulicích ležely mrtvoly, které dlouhé hodiny nikdo neodvážel, v obchodech nebylo vůbec žádné jídlo, vesnice kolem Lvova byly vydrancované, vypálené, často i vyvražděné.

Jediný člověk, se kterým jsem poslední rok mimo továrnu mluvila, byla Žana, sousedka z horního patra. Byla bez práce, protože měla čerstvě narozenou dcerku, a s ní chodila po žebrotě. Na nuzné živobytí jí to stačilo, ale byla hubená jak lunt. Její muž se stejně jako můj Andrzej zapletl do nějaké politiky. Ani nevěděla, ve které věznici ho drží, na policii jí nechtěli nic říct. Akorát jí pořád opakovali, že její muž je zrádce a že se jen tak domů nevrátí. Tím jediným si mohla být jistá – soudci v té době vynášeli hodně tvrdé tresty. Pro výstrahu, rozumíte?“

Tomek před Fanku přisune další plnou skleničku; Fanka ji do sebe překloupí jediným pohybem zápěstí. Poděkuje Tomkovi pohledem, ale hned zase tékne očima jinam. Odfoukne pramen vlasů z tváře a pokračuje dál:

„Když začaly největší mrazy, přestěhovala se Žana ke mně, protože byt v prostředním patře se nejlíp vytopí. Malou jsme vždycky uspaly uprostřed manželské postele a v noci jsme k ní přiléhaly každá z jedné strany, aby měla co nejvíce tepla. V mezičase jsme si povídaly: ona rusínsky, já polsky, ale domluvu jsme vždycky našly.

Někdy v půlce ledna mi mistrová v továrně oznámila, že další den už nemám chodit. To pro mě byla poslední kapka. Cestou z práce jsem se rozhodla, že se vrátím do Karwiné. Nic nemohlo být horší než zůstat ve Lvově. Když jsem to ale řekla Žaně, začala hrozně vyvádět. Klekla si na zem a s pláčem prosila, abych nechodila, že jsem jediná, kdo jí zbyl. Pořád opakovala: Co s námi bude? Co bude s malou, když se mi něco stane? Ptala se mě takhle pořád dokola a já nevěděla, co na to říct. Bylo to hrozné. Vysvětlovala jsem jí, že nechci čekat, až tady chcípnu hladu nebo mě někdo odpraví na ulici. Ona se nakonec prostě zvedla a odešla do postele. Ani jedna z nás tu noc

nespala, převalovaly jsme se obě až do svítání, ale nepadlo jediné slovo. Teprve ráno mi řekla, že jestli chci jít, ať si jdu, ale že musím s sebou vzít malou. Že ona sama se o ni tam v tom pekle postarat nedokáže. Že je to jediná šance, jak tomu nebohému dítěti zachránit život. Odmítla jsem, i když jsem věděla, že má nejspíš pravdu. Ona přemlouvala dál; já jsem dál kroutila hlavou. Byla jsem pevně rozhodnutá jít sama, ale Žana nakonec řekla něco, co mě přesvědčilo: že Anuška pro mě může být na cestě výhodou. S ní prý mám větší šanci projít nebo vyprosit něco k jídlu.

To mi dávalo smysl, a tak jsem kývla. Vyrázila jsem s Anuškou na rukách hned ráno. Šla jsem od vesnice k vesnici, a když se začalo stmívat, klepala jsem na domky, jestli bych mohla přespat. Málokdo mě vyhnal. Většinou jsem spala na půdě u komína nebo ve stáji, ale natrefila jsem i na tak dobré lidi, co mě vzali k sobě domů. Někteří nabídli kus chleba a mléko sami od sebe, u jiných jsem si musela jídlo odpracovat.

Vojenské patroly mě sice stavěly hodněkrát, ale tehdy se potvrdila Žanina slova, že malé děcko je lepší propustka než deset úředních razítek. Když jsem konečně dorazila do Karwině, byla noc. Klepala jsem na faru, ale nikdo mi neotevřel, tak jsem šla na četnickou stanici. Tam mi řekli, že mám přespat dole v cele, že ráno k nám někoho pošlou, aby potvrdil, že to jsem opravdu já. A dál už to znáte,“ dokončí Fanka svou dlouhou promluvu a rozhledne se po zkoprnělých tvářích kolem stolu.

Nikdo není v té chvíli schopen slova.

Jediný Tomek se vzchopí alespoň k činu: mlčky nalije další kořalku. Bez přitukávání ji vypijí.

Monika do sebe štamprli tentokrát obrátí naráz. Neškaredí se už, jen trochu zatřeše hlavou, hlasitě se nadechne a chraplavě řekne: „Děvuško moje nešťastná.“ Potřeše nevěřicně hlavou a dodá: „Takže Anuška není tvoje.“ Není to otázka, je to duté konstatování, prosté jakéhokoli příděchu, tónu, emocí. Jako by Monika tu prostou pravdu potřebovala vyslovit nahlas.

„Ne. Ale slíbila jsem, že se o ni postarám.“

„To dá rozum, že se o ni postaráme,“ řekne Monika ještě stále trochu chraplavě, ale natolik rozhodným tónem, aby bylo zřejmé, že ani na vteřinu nepomyslela na opak.

„O ni i o tebe se postaráme,“ dodá Tomek s očima upřenýma na Fanku.

Fanka se na něho taky podívá a tentokrát neuhne pohledem.

Úzký prostor mezi vchodem do Nového kostela ve Fryštátě a zdí zámeckého parku je neprodyšně zaplněný lidmi. Choulí se do kabátů, ruce mají hluboce vražené do kapes, límce zdvižené. Nohama zimomřivě podupávají, ale dnes mrzne tak, že nic nepomáhá. Jiskřivý prosincový vzduch vytváří z jejich dechu bílé obláčky, které se vznášejí nad černými klobouky a šátky a pak odplynou k bezmračné obloze.

Zevnitř zní varhany. Velkolepé smuteční tóny umlčí i ty, které doposud nedokázal umlčet mráz. O to víc vynikne vrznutí mohutných kostelních dveří, ze kterých vyjde muž v černé livreji a žádá shromážděné, aby vytvořili uličku, kterou budou po skončení obřadu procházet smuteční hosté.

Nikdo se nechce hnout z místa.

„Dobří lidé, nenutte mě, abych zavolal četníka,“ promlouvá muž ke shromážděnému zástupu polsky, česky i německy, a teprve tato pohrůzka splní účel.

Jurek s Julkou ten výjev pozorují zpozzdálí, od fary, kde je přistaven pohřební kočár. Nestojí o mačkanici přímo před kostelem; společnost uvnitř zase nestojí o ně, a tak stojí sami, vklínění z vůle své i z vůle jiných mezi dva protipolné světy, které spojuje pouze muž, jehož ostatky teď leží uvnitř v rakvi před oltářem a za několik okamžiků budou převezeny do rodové hrobky.

Jurek necítí tak hluboký žal, jaký cítil, když události začátku Velké války zabily jeho otce. Teď ho zevnitř naleptává spíše strach a nejistota, pravý opak naděje, kterou před šesti týdny přinesl mír. A přece je mezi smrtí dvou nejvýznamnějších mužů jeho života jakási spojitost: oběma se zastavilo srdce poté, co jim

kdosi z vyšší moci dané mu momentálním uspořádáním zabavil koně.

Ano, i hraběte Heinricha Larische-Mönnicha prý ranila mrtvice poté, co u něj byla provedena prohlídka, během níž bylo odvedeno několik koní a kusů dobytka. Osmašedesátiletý důstojný pán, uvyklý starému uspořádání světa a nezpůsobilý se tak náhle přizpůsobit pořádkům novým, se nad svou nenadálou bezmocí natolik rozčílil, že ho z rozrušení trefil šlak. Alespoň se to tak říká.

A i kdyby se to nestalo, je docela dobře možné, že by ho pouhé dva dny poté skolila jiná rána: zákon o zrušení šlechtických titulů. Stihl ještě zemřít jako hrabě; pohřbíván je už jako obyčejný člověk, neboť podle mínění zákonodárců nově vzniklého Československa jsou si všichni lidé rovni.

Kdo ví, jak by tuto potupu přijal. I Jurkovi se bouří krev v žilách, když na tu nespravedlnost pomyslí. Jak by si mohli být lidé rovni, když si jsou od nepaměti nerovni? Svět přece stojí na tom, že je v něm pán i kmán, každý se svým úkolem a údělem. Kam se rozpohybuje svět, jehož vládci se pokoušejí udělat z pána kmána? Kam až to může dojít? Nenapadne pak třeba někoho, že by se z někdejšího kmána mohl nanovo stát pán?

Ta děsivá vize v Jurkovi hlodá už od dnešního rána; nedokáže se jí zbavit.

Celý svůj život hraběti sloužil, a dělal to rád, bez uražené ješitnosti nebo bůhvíčeho podobného, co by mu velelo vzpouzet se proti Larischovu nadřazenému postavení. Považoval ho za svého pána, muže moudrého, světaznalého a v obchodu zběhlého, který mu dal dobrou práci, výplatu i byt. A nejen jemu! V Larischových podnicích si vydělává na živobytí většina obyvatel města. Kde by bez něho byli? Jak může kdokoli z nich nabýt dojmu, že je svému zaměstnavateli roven?

Jurek nasupeně boří bradu do límce kabátu, chřípí má rozšířené zrychleným dechem a čelo se mu krabatí chmurnými myšlenkami.

Mlčí i Julka, z důvodů podobných, ne však úplně stejných.

V hlavě si znovu přehrává včerejší událost v lazaretu; bez ohlášení dorazili na návštěvu dva muži a dvě ženy, vznešeně oblečení a neméně vznešeně vystupující. Jedna z dam Julce předala zdobně vyvedenou navštívenku s nápisem *Zemský pánský a dámský pomocný spolek Červeného kříže pro Slezsko*. Do Karwině je přivedl pohřeb, ovšemže, ale při té příležitosti si prý nechtějí nechat ujít ani návštěvu bývalého lazaretu, který nyní příčinlivostí všech zaměstnanců začíná být přebudováván zpátky na lázně.

Teprve díky této návštěvě si Julka cele uvědomila rozsah velkorysého gesta Heinricha Larische; během válečných let jí každodenní mnohahodinové služby nedovolily se nad jeho přispěním hlouběji zamyslet. Když jí však včera lidé ze spolku s patrným dojetím líčili, že v panu hraběti ztrácí Červený kříž jednu z nejlepších vůdčích osobností, díky jejíž podpoře hmotné i nehmotné se z původně malého opavského spolku stala mohutná organizace čítající čtyřicet tisíc osob, cítila se zaskočená a najednou nevěděla, co na to říct. Namísto přímé reakce začala raději dopodrobna popisovat provoz lazaretu: mluvila povšechně i konkrétně, vždy však zasvěceně. Byla to přece ona, kdo pomáhal lékařům s vyhotovováním denních hlášení, byla to ona, kdo se významnou měrou podílel na organizaci péče o zraněné vojáky i na jejím samotném vykonávání. Zmínila dokonce i sběr bylin, který se osvědčil jako podpůrný prostředek rekonvalescence nejen při samotném sběru, ale i následně při léčbě pacientů. Mluvila nadšeně, se záplem, nechala se unést vlastním zaujetím pro věc i dobrými výsledky, jaké její nahodilý nápad přinesl.

Naslouchali jí pozorně, kladli doplňující otázky a pak si ona dáma, která jí prve předala navštívenku, zapsala do notýsku její jméno. „Vy zde zůstanete i nadále?“ zeptala se Julky při loučení a jen překvapeně nadzvedla obočí, když jí Julka odpověděla, že zůstane, neboť v lázních působila už před válkou. „Zajímavé, velmi zajímavé,“ odvětila dáma a rozloučila se.

Na tuto poslední větu teď Julka myslí. Přemítá snad už poště, co asi ta poznámka mohla znamenat, jestli je bez významu, byvši pronesena jen tak, lehkovážně a pro ukončení konverzace,

anebo jestli lze očekávat nějaké její vyústění. Tok jejich myšlenek přeruší až vrznutí kostelních dveří a následné zašumění shromážděného davu, to když se objeví farář a za ním šestice mužů nesoucích rakev. Venku stojící muži smekají a zůstávají prostovlasí po celou dobu, než z útrob kostela vyjdou členové rodiny a všichni další, kterým se dostalo privilegia účasti na pohřbu: příslušníci nejvyšší vídeňské společnosti, ředitelé Larischových podniků, zástupci měst a spolků. Početný zástup oficiálních smutečních hostů kráčí uličkou, kterou v davu vytvořil muž v livreji, a zůstane stát u kočáru, do nějž byla rakev naložena.

Pohledem vůz vyprovází, dokud nezmizí za rohem, a sami se pěšky vydávají podél obvodu kostela, k přilehlému fryštátskému zámku, odkud se i oni nechají odvézt na Solcu, kde Jindřich Larisch sídlil a kde bude dnes odpoledne pořádána slavnostní hostina k uctění jeho památky. A kde bude v rodinné hrobce uložen k věčnému odpočinku.

Jakmile dozní ozvěna koňských kopyt, začnou se ze zástupu před kostelem odloupuvat první lidé. Jurek s Julkou stojí dál na svém místě u fary, jako by se jim nechtělo odejít. Jako by věděli, že dokud zůstávají tady, můžou mlčet dál a předstírat, že jejich mysl je příliš opanována vzpomínkami na zemřelého, než aby mluvili jeden s druhým.

Jako by nevěděli, co si říct.

Jako by se báli jakýkoli hovor začít.

Jako by oba čekali, že první krok udělá ten druhý.

Z rozpačité strnulosti je vysvobodí až Josef Baron, nájemce hotelu u fryštátského nádraží, kam Jurek léta letoucí dovážel pivo.

„Co vy dva tady? Chcete vystát důlek?“ zvolá bodře, protože ho profese jinému tónu nenaučila.

„Přemýšlíme, kam teď jít,“ pokrčí Jurek rameny.

„A to já vám rád poradím,“ opáčí Baron. „Do hospody. Není na světě nic, co by se nedalo zapít. Smutek obzvlášť.“

„Máš recht. To je jedna z mála jistot na tomhle světě,“ přitaká Jurek.

„Já věděl, že se rychle domluvíme,“ chytí ho Baron kolem ramen. „Pojďme k Reikovi, to je nejbliž. Už jsem promrzlý na kost.“

„To jsme po těch dvou hodinách stání všichni,“ potvrdí Jurek. „A taky už mám hlad.“ S těmito slovy opětuje Baronovo přátelské gesto, položí mu ruku kolem ramen, a oba muži se dají do kroku. Julka čeká, že jí někdo něco řekne, že ji vyzvou, aby se připojila, ale nic takového se nestane. Chvilí ještě hledí do dvou vzdalujících se mužských zad a pak se neochotně vydá za nimi. Jurek se chová, jako bych tady nebyla, soptí v duchu. Nejraději by odešla pryč, ale je jí hrozná zima, navíc nemá klíč od bytu, nedostala by se domů. Nezbyvá jí než zabořit ruce hlouběji do rukávníku a být mlčenlivou následovnicí.

Jde několik metrů za svým mužem a jeho přítelem a probublává v ní uvědomění, že to je přesně ta situace, do jaké se už nikdy v životě nechtěla dostat.

S takovou přezíravostí se k ní nechoval ani Wilhelm!

Proč to Jurek dělá? Je mu to přece tak nepodobné! Poslední dobou s ní kloudného slova nepromluví, trvá to už dlouhé měsíce, je to k nesnesení. Dokud ještě mohla utopit sžíravé pochyby v přemíře práce, bylo dobře. Ale jak pacientů ubývalo a noví přestali díky příměří přijíždět, najednou měla dostatek času pro úvahy, které se dříve musely krčit v koutě, zavaleny hromadou amputovaných končetin a zkrvavených obvazů.

Ta znepokojivá myšlenka se už ozvala bezpočtukrát, a teď bodla znovu: nemohl se Jurek nějak dozvědět o Jürgenovi?

Nezdálo se jí to moc pravděpodobné. Vždyť se jim milostný vztah podařilo utajit i před personálem lazaretu, a to už je co říct! Byli přece tak opatrní! S úzkostlivostí až paranoidní si hlídali, aby se v přítomnosti ostatních jeden druhého nedotkli, před cizíma ušima si navzájem vyměňovali jen nejnutnější slova, před cizíma očima se na sebe ani neodvažovali pohlédnout.

Věděli oba velmi dobře, že i ten nejdrobnější střípek může vést k vyjevení celé pravdy.

A co by následovalo, není těžké domyslet.

Lidi si nikdy nenechají ujít příležitost, aby v souvislosti s něčím prohrěškem dali najevo, o kolik jsou oni sami lepší, ctnostnější, bohabojnější.

Platilo by to tím spíš, když by propírali smilstvo, jehož se dopustil mladý vídeňský doktor a šarmantní, nicméně výrazně starší a provdaná ošetřovatelka. Vždyť by mohla být jeho matkou! pohoršovali by se někteří, zatímco jiní by se možná cynicky uchechtávali nad tím, že chlapeček si z vojny vskutku přiveze zkušenosti všeho druhu. A ještě další by možná byli natolik ctnostní a bohabojní, že by považovali za svou morální povinnost oznámit zjištěné skutečnosti všem, kterých se týkají.

Třeba podváděnému manželovi.

Stalo se to?

Ví to Jurek?

A pokud ano, proč jí to neřekne napřímo? Proč jí raději nevyndává, proč ji vystavuje takovému trapnému ponížení? I facka by byla snesitelnější než tohle.

Myšlenky Julce zběsile poletují hlavou, ale nestačí je ani uspořádat, protože k hostinci v bývalém fryštátském pivovaru je to od kostela jenom malý kousek, vlastně stačí zajít jen za roh.

Několik staletí se tam vařivalo pivo, ale před čtyřiceti lety pijáci v hospodách rozhodli, že to karwinské jim chutná víc. I tenkrát se Heinrich Larisch zachoval jako pragmatický obchodník. Coby většinový vlastník zastavil výrobu a nic nedbal na sentimentální vyprávěnky měšťanů o tom, že pivovar je s Fryštátem srostlý, že je to část jeho historie. Výroba byla zastavena, z bývalé sladovny a varny se stal sklad karwinského pivovaru, jehož vítězství tím bylo tuplovaně stvrzeno.

Ze všeho, co ve Fryštátě bývalo, zůstal činný jen hostinec.

A tomu už třicet let kraluje Julius Reik.

„To jsou k nám hosti!“ vítá trojici zmrzlých příchozích zpoza výčepu. „Úplná honorace!“

„Dobrý den,“ zadrkotají zubama příchozí a Baron dodá: „Strašná zima.“

„Však za dva týdny budou svátky,“ odvěti nonšalantně hospodský a dál pulíruje sklo. „Co byste chtěli?“

„Co bysme chtěli?“ probouzí se ze zmrzlé letargie Jurek. „Něco na zahřátí bysme chtěli.“

„Tak to rád posloužím. Grog, nebo pivo s ohříváčkem?“

„Obojí,“ neváhá Jurek.

„A pro dámu?“

„Pro dámu to samé,“ ozve se mrzutě Julka a mne si ruce zrudlé mrazem.

„Jak je ctěná libost,“ odpoví Reik. „Posadte se tady vedle výčepu, ať můžeme občas prohodit pár slov,“ pokyne rozmáchle k nejbližšímu stolu a jde nalít horkou vodu do ohříváčku.

„Ale sešlo se dneska na tom pohřbu hodně lidí, že?“ zapřede hovor Baron, sotva usednou.

„Aby taky ne,“ kýve hlavou Jurek. „Však většina lidí z města má za co být starému Larischovi vděčná.“

„Ne každý to vidí tak jako ty,“ chytá se rozezlená Julka hned první příležitosti, kdy může Jurkovi oponovat. „Třeba taková Barbora mu už přes dvacet let nemůže přijít na jméno.“

„Barbora je zapšklá stará ženská,“ odfrkne Jurek.

„Kdo je Barbora?“ ptá se Baron, protože nechce zůstat stranou rozhovoru.

„Dávná přítelkyně. Nikdy Larischovi neodpustila, jak nízké odškodné jí vyplatil za manžela a syna při neštěstí v devadesátém čtvrtém roce.“

„To já byl ještě doma v Hranicích, sem jsem přijel až o tři roky později,“ krčí rozpačitě rameny Baron. „Ale samozřejmě jsem o té tragédii slyšel ledacos. I o tom odškodném.“

„Možná tehdy vyplatil málo,“ připustí Jurek. „Ale na druhou stranu je třeba říct, že to tisíckrát odčinil. Jaký má ale smysl pořád dokola omílat, že před čtvrt stoletím udělal chybu? Neměli bychom zrovna dneska mluvit spíš o tom, co všechno pro město vykonal?“

„Příteli, nikdo přece nepopírá, že město díky němu rozkvetlo,“ mírní Jurkův rozčilený tón Baron. „Berme to zkrátka tak, že

obyčejný člověk vždycky bude tíhnout k hýčkání křivd, které se mu staly.“

„Co je to za nesmysl?“ vybuchne Julka a vlastně ani sama neví proč, jaký postoj chce obhajovat, ale najednou se v ní všechno bouří.

Ani Jurek se nemíní uklidnit: „Vždyť je to pravda! Barbora se celý život raději ohlíží zpátky, než aby se dívala dopředu. Naposledy Fanku svou nerudností vyšťípala z domu. I ty sama jsi z toho byla špatná, jak se zachovala. A teď ji tady budeš obhajovat?“

„Budu ji obhajovat! Je to moje přítelkyně, vím, čím vším si musela projít. Nikdo se nemůže divit, že je taková.“

„Tohle je drsný kraj,“ pokusí se Baron znovu zahnat hrozící rozepři; ostatně jako dlouholetý hospodský v hornickém kraji je k zažehnavání hádek osobou nejpovolanější. „Chleba tu má pro většinu lidí čertovsky tvrdou kůrku. Ale jídávají ji dobrovolně, protože aspoň tu kůrku mají jistou.“

„Za války neměli ani to,“ nechce se vzdát Julka.

„To máte samozřejmě pravdu, mladá paní,“ přitaká Baron. „Ale už je po válce. Byla by chyba setrvávat ve vzpomínkách, je třeba myslet na to, co bude.“

„Taky si myslím,“ houkne Jurek a významně se na Julku podívá.

Julka znejistí. Co ten pohled znamená? Nejprve se k ní chová, jako by byla vzduch, a teď tady na ni hraje jakousi habaďuru. Kdo se v tom má vyznat?

Baron jí však nenechá prostor k přemýšlení. „Milostivá paní, žijeme v době velkých změn, které se mohou pro kohokoli z nás stát změnami k lepšímu. Jen se té šance chopit.“

„Přesně tak,“ řekne Jurek. „Anebo se aspoň vrátit tam, kde jsme byli dřív.“

Julka znejistí ještě víc. O čem Jurek mluví? Využívá Baronových vět k tomu, aby jim svým přitakáním dodal pozměněný smysl a vyslal je směrem k ní? Anebo je to jenom její chiméra, výplod unavené mysli, která se chytá každé příležitosti, jak nalézt zklidnění?

„Ale ovšemže, příteli!“ zvolá Baron. „Vy se na každý pád máte k čemu vracet! Larischův pivovar je proslulý široko daleko. Jen co obnovíte výrobu, brzy se dostanete tam, kde jste byli před válkou. Mladý pan Larisch je stejně zdatný obchodník, jako byl jeho pan otec.“

„O tom nepochybuju,“ řekne Jurek. „Ale nejprve musí uzrát ječmen, ať je z čeho vařit.“

„Samozřejmě, samozřejmě,“ halasí Baron. „Vlastně jsme zase u toho, že člověk má hledět kupředu a připravovat si lepší budoucnost. A když říkám kupředu, pak hovořím o horizontu let, nikoli měsíců či dní.“

Než stačí svou nadšenou promluvu šířeji rozvést, do debaty vstoupí hospodský. Zatímco rozkládá na stůl keramické pivní tácky, piva a štamprle, polohlasem pronese: „Při vši úctě, pane Baron, já ten váš optimismus tak úplně nesdílím.“

„A pročpak, pane Reik?“

Starý hospodský se opatrně rozhlédne po lokále. „Vy si opravdu myslíte, že teď už bude klid? Abyste se nepletl. Ti Poláci ještě způsobí pěknou rotyku, pamatujte moje slova.“

„Snad nebude tak zle,“ namítne Baron.

„Vždyť mi vojáci z Polské milice zabrali všechny pokoje!“ syčí Reik.

„Mně taky obsadili většinu kapacity hotelu,“ opáčí Baron. „A proč by mi to mělo vadit? Chovají se relativně slušně a účty platí. Host jako host.“

„Tak to teda není,“ zbrunátní Reik. „Přišli, aby si to tady celé zabrali pro sebe!“

„Chápu vaše rozrušení, pane kolego,“ chytí ho Baron za paži. „Jak jistě víte, na příští čtvrtek jsem z titulu předsedy svolal schůzi Společenstva hostinských. Budeme se tam zaobírat vším, co náš stav v současnosti trápí, zejména nedostatkem piva. Je-li to vaše přání, můžu na program zařadit i nadbytek hostů,“ dodá ironicky.

„Já neřeším nadbytek hostů,“ brání se Reik. „Já mám strach, že z toho vzejde něco hodně zlého.“

„Ale prosím vás, pane kolego,“ opáčí bohorovně Baron. „Válka skončila před měsícem a vy už předvídáte další?“

„Já bych se toho taky nebál,“ přidá se k rozhovoru Jurek. „Lidi mají války až po krk. Hranice Polska a Československa teprve budou stanoveny. Polská správa je dočasný stav, na kterém se dohodly obě národní rady. Musíme být trpěliví a počkat, až rozhodne mezinárodní komise.“

„Jo?“ rozčílí se Reik. „A vy si myslíte, že Poláci poslechnou nějakou komisi? Zlaté oči, milý pane, ti udělají všechno pro to, aby věci zůstaly, jak jsou teď. Ono jim to totiž takhle krásně vyhovuje – mají celé Těšínsko až po Dětmarovice. Nikdy se nebudou chtít vzdát toho, co jim spadlo do klína. Vždyť už teď se chovají, jako by jim to mělo patřit napořád. A roztahovali by se ještě dál, až k Ostravě. Zrovna včera večer mi tady zase vyřvávali, že *Ostrawica jest Polski granica!*“

„Já vlastně nechápu, odkud se najednou ta nevráživost vzala,“ kroutí hlavou Jurek. „Vždyť tady takhle pomíchaní žijeme celé roky. Na radnici se dodneška jedná v němčině, my tady teď o Polácích mluvíme polsky, vedle u stolu se lidi baví česky. Tak to bylo, tak to bude. Nikdy jsme přece neřešili, kdo je kdo. Přece se teď nezačneme hádat se starými sousedy jenom proto, že jeden je Polák, druhý Šlonzák, třetí Čech. Nebo s nimi dokonce válčit!“

„Moje řeč,“ přitaká Baron. „Žádný rozumný člověk nebude rozdmýchávat ozbrojený konflikt, když válka sotva skončila. Oni to tam ti potentáti v Paříži nějak rozhodnou, tady mezitím vášně vyprchají a život půjde dál.“

Reik se zhluboka nadechne, otevře pusu, jako by chtěl něco říct, ale pak jenom zlostně zavrtí hlavou a odejde.

„Chudák stará, už je toho na něho moc,“ řekne Baron. „Doléhá na něho třicet roků v kšeftě, válka, převrat, teď ti Poláci... V jeho věku už tolik novot neumí přebrat.“

„Opravdu si myslíte, že se pan Reik bojí zbytečně?“ ozve se Julka trochu zdráhavě, přestože byla už od příchodu do hospody odhodlána trucovitě mlčet – to aby Jurek pochopil, že se na něho zlobí – ale teď už být zticha nedokáže. Reikovo škarohlídství jí

nasadilo brouka do hlavy. Ještě před hodinou by ji ani ve snu nenapadlo, že by mohly přijít další boje. Potřebuje se ujistit, že jen podlehla sýčkování starého muže, který se neumí vyznat v novém světě. Trucovitá vzpoura musí ustoupit. Nepotřebuje další starost, která v ní bude hlodat. Dost na tom, že se šíří nejistotou kvůli Jurkovi.

„Jsem o tom naprosto přesvědčen, mladá paní,“ ujišťuje ji Baron. „Můžu jen zopakovat, že válka sotva skončila, nikdo nechce začínat další. Jak jsem před chvilkou říkal, je třeba hledět kupředu. Ale ne tak černě jako tady kolega Reik.“

Julka se na Barona vděčně podívá; přece jen ji už Reikovy litanie trochu znejistěly. „Budu vám tedy věřit, pane Barone.“

„Dejte na mě, milostivá. Těch polských vojáků se bát nemůžete, ti tady jsou jenom jako *bububu*,“ začne se na Julku koketně pitvořit. „Dívejme se na to z té lepší stránky – vždyť nám vylepší kšefty. Vypijou všechno pivo, co jim Jurek v pivovaru uvaří a já natočím,“ chechtá se už nahlas.

Julka se začíná úlevně smát s ním. Vypitý alkohol a Barono-va nezdolná sebejistota jí vnášejí do duše lehkost, jaké se už tak dlouho nedokázala dobrat.

Jurek se nesměje. Jak by mohl, když tady Baron přímo před jeho očima koketuje s jeho ženou!

„Kde je voják, tam vždycky hrozí válka,“ oponuje chabě.

Bohužel nedokáže do svých slov vnést tolik přesvědčivosti jako Baron, takže Julka, která se nemíní vrátit k sotva pozbytým obavám, po něm šlehne pohledem a námitkou: „Skoro čtyři roky jsem strávila mezi vojáky, kteří měli války plné zuby.“

„Ano?“ V Baronových očích zasvítí živý zájem. „A kde, milostivá?“

„Pracovala jsem v darkovském lazaretu.“

„Opravdu? Tak to před vámi smekám,“ vysekne jí poklonu Baron a uznale pokyvuje hlavou. „Umím si představit, že jste tam zažívali čisté peklo. Mně úplně stačilo jenom vidět ty zmrzačené chudáky, co se u mě v hospodě stavili na jedno, než jim pojede vlak zpátky domů. Těch berlí, kolečkových křesel a zafačovaných

hlav, co mi prošlo hospodou!“ Otřese se. „Opravdu máte můj hluboký obdiv, paní Žebroková. Já bych v lazaretu pracovat nemohl. Nejspíš bych zdrhl hned po prvním transportu z fronty.“

„Děkuji,“ usměje se na něj Julka. „Máte pravdu, někdy to bylo opravdu hodně náročné, ale nebyla jsem na to sama. Všichni jsme dělali, co jsme mohli.“

„To můžu jenom potvrdit,“ ozve se Jurek a do hlasu se mu vloudí jízlivost. „Všichni tam dělali, co mohli. A někteří dokonce i něco navíc. Třeba moje žena.“

„Ale to mě vůbec neudivuje,“ halasí Baron dál obdivným tónem. Postaví se, aby mohl Julce políbit ruku, a pokračuje ve svém chvalozpěvu: „Tady milostivá paní už na první pohled patří k těm, co vždycky dělají mnohem víc než ostatní. To já poznám, když má někdo pořádný *ajfr*. Já totiž mám na lidi nos, víte?“

Julka se zmůže na letmý křečovitý úsměv a trhavé přikývnutí hlavou. Vysmekne se Baronovi, schová ruce do klína a pevně je sevře v pěst. Křečovitý stisk zbarví klouby do běla, nehty vykreslí do dlaní tmavě rudé obloučky. Sklopené oči úpěnlivě studují dřevokresbu stolní desky.

Také Jurek na vteřinu zkoprní, ale dokáže se ještě usebrat a staženým hrdlem odpoví: „To dá rozum, že jako hospodský musíte mít pořádný čuch na lidi. Vás jen tak někdo neoblafne, žejo, pane Baron?“

„Kdepak,“ kroučí Baron spokojeně hlavou.

„To bych taky chtěl umět, nenechat se nikdy nikým oblafnout.“

„Ano, příteli, to je velmi důležité umění,“ přechází Baron do sebechvály. „Jak se jeden nechá, hned ho druhý podvede. Tak už to holt na světě chodí.“

„Takže mi radíte nevěřit vůbec nikomu, co?“

„Ovšemže pane Žebro, kór dneska! Válka naučila dělat křivárny i ty, kteří byli předtím jako lilium. Zlá doba plodí zlé činy. S tím se musíme všichni smířit.“

Julka se zakucká.

Jurek se na ni mlčky dívá.

Baron absolutně netuší, co se děje.

A pak se to stane.

Julka zvedne sklopený zrak od stolu, potká se pohledem s Jurkem – a začne se hlasitě smát.

Je jí úplně jedno, že v Jurkových očích se teď nejspíše definitivně doznala, že v Baronových očích je za pomatenou, že v očích ostatních hostů se chová nepřístojně.

Směje se dál, nemůže přestat, a cítí, jak z ní jakýmsi podivným zázrakem najednou všechno opadá: válka, uřezané nohy, rozdrčené paže, prostřelená břicha, prasklé lebky, Jürgenovy zručné ruce operatéra, Jürgenovy něžné dlaně milence, rychlá vášeň na doktorské cimře, Jürgenovy smutné oči, když naposledy nasedal do sanitního vozu, pojed' mě aspoň vyprovodit na nádraží, žadonil, ale ona odmítavě kroutila hlavou, nechtěla riskovat, že by se právě touhle maličností mohlo všechno vyzradit, snažila se mu vysvětlit, že se chce vrátit ke svému dřívějšímu životu, ke svému manželovi, že si úpěnlivě přeje, aby bylo všechno jako dřív, aby se z války stala jenom temná epizoda prosvětlená jejich dočasným vztahem, který nechali vzkličít jenom proto, aby si navzájem pomohli, aby tu lazaretní hrůzu dokázali přečkat se zdravým rozumem, o nic víc nešlo, chápeš, Jürgene, jenom jsme jeden druhému pomáhali, co to tady meleš o lásce, jaká láska, jenom jsme si pomáhali, abychom tady z toho šílenství nezešíleli. Nechápal, nepochopil. Odjel, zrazený a zkroušený, a jí se ulevilo, teď už se Jurek nic nedoví, věřila pevně, a kromě toho věřila i tomu, že taky Jurek se bude chtít vrátit tam, kde ho zastihl začátek Velké války, jenomže on jako by o to nestál, jako kdyby se chtěl dál brodit rozmrzelostí, ve které ho zastihl války konec, nemluvný a zasmušilý, nelaskavý a špidlatý, ve všem tolik jiný než dřív, a dneska, dneska to pohnožil ještě víc, když ji nechal jít pár kroků za sebou, jako by byla jenom nějaká jeho přízdoba nebo spíš přívěsek, zatímco on se kumpánsky držel kolem ramen tady s Baronem.

Ale najednou už jí i tohle přijde k smíchu.

Všchno jí najednou přijde k smíchu.

I ona sama sobě.

Tolik hrůz viděla a zažila, z pohřbu svého chlebodárcе právě přišla, nad hlavami se jim možná stahují další válečné mraky – a ona se stejně před chvílí malicherně pohoršovala nad úplnou pitomostí. Jak je směšná! No bože, tak ji manžel nechal jít pár kroků za sebou, to je toho! Co by za to tolik jiných dalo! Co by za to daly všechny válečné vdovy, kterým nechávala psát dopisy s oznámením o smrti jejich mužů? Všemi deseti by s ní měnily.

Dojde jí dech, během jediného okamžiku zvážní, připadá si trapně.

„Chtěla bych jít domů,“ řekne pevně a hledí Jurkovi zpřímá do očí.

V očích se jí objeví nevyřčená otázka.

Jurek ji zodpoví bez váhání. S hlasitým hrknutím odsune židli od stolu a jde k výčepu vyrovnat účet.

„Těšilo mě, pane,“ rozloučí se Julka se zkoprnělým Baronem, který má sice ohromný čuch na lidi, ale teď je děním u stolu upřímně zmaten.

„Na shledanou,“ odpoví jí dutě.

Julka vyjde na vymrzlou ulici a zůstane stát kousek od dveří hospody. Když se po chvíli objeví Jurek, zopakuje mu svá předchozí slova, jen do nich vloží o trochu víc naléhavosti: „Pojďme domů, Jurku.“

Jurek se taky odhodlává něco říct, už se nadechuje a rozevírá rty, ale ona ho umlčí jedinou větou: „A pojďme předstírat, že válka nikdy nebyla.“

Jurek zavře oči. Pak je zase otevře, bez jediného slova Julku obejmě kolem ramen a nepustí ji, dokud za nimi nezaklapnou dveře bytu a oni neskončí v posteli zastlané žakárovým damaškem.

Skoro by se mohlo zdát, že válka nikdy nebyla.

1919

„Prý mu bajonetem vydloubali oči!“

Monika Žebrová strnule sedí u stolu a vytřeštěnýma očima hledí k oknu, jako by v hrůze čekala, jestli se za ním neobjeví cizí chlap s běsnýma očima, krvelačným šklebem a vyceněnými zuby. Ten, kterého už několikrát viděla ve snu, jak se po ní sápe.

A nejen po ní: chce do svých rozeklaných pařátů uchvátit všechno, co je jí drahé.

„Maminko, to není pravda,“ položí jí Tomek dlaň na vrásčitou ruku posetou stařeckými skvrnami. Cítí, jak se matka chvěje. „V novinách psali, že jeho sestra viděla mrtvé tělo a potvrdila, že byl v pořádku.“

„V pořádku? Jak to můžeš říct? Vždyť byl mrtvý!“

„Myslím to tak, že neměl... vydloubané oči.“

Tomek rozumí matčinu děsu; chápe i to, že její třiasedmdesátiletý rozum nedokáže současné dění pojmout, přijmout, pochopit.

Vždyť i on sám tomu přestává rozumět! Ztrácí se v protichůdnosti tvrzení znesvářených stran, topí se v jejich lomozně hláсанých pravdách, které se navzájem vyvracejí, a jen nasucho přidušeně polyká, když k němu doputují další zprávy, nad

kterými rozum pokaždé zkamení, protože neumí vstřebat všechny ty zvěsti o nesmyslné nenávisti, zběsilosti, krutosti. Vraždění.

I jemu se v týle usadil strach. A teď se tam pevně drží, do hloubky zahryznutý, ustavičně přítomný.

Je Tomkovi nejvěrnějším průvodcem. Neopouští ho ani v jednom ze dvou světů, v nichž je mu dáno se pohybovat.

Mezi kterými se bezděky pohyboval odjakživa, a proto je odjakživa považoval za jeden svět.

Protože to ještě mezi těmi dvěma světy nebyla krvavě vytyčená demarkační čára.

Ani se nechce věřit, že od doby, kdy se považoval za nejšťastnějšího chlapa pod sluncem, uplynulo pouhých pár měsíců. Hýčká si tu vzpomínku, nebo se o to přinejmenším snaží, ale chrlení nových dní ji rozměňuje do pouhé chiméry, v jejíž mlhovině se skrývají nejobyčejnější věci proměněné na čistou radost: sklizené pole i sad, úroda, kterou už žádná aprovizační komise nezabaví, pytle mouky a brambor, bedýnky se zeleninou a jablky, sklenice se zavařeninou, lahve s moštem. Balíky slámy srovnané dole v chlévě, kupy sena navršené na dřevěné podestě pod střechou. Pichlavá stébla, která se zabodávají do kůže, když si na ně člověk lehne.

A Fančino tělo, pruhované nasvícené měsícem, jehož svit na seník proniká škvírami mezi prkny.

Narůžovělé jizvy na jejích zádech, které tam před lety zanechal bič andrychowského sedláka.

Stříbřité stružky na jejím břiše, které tam zůstaly jako upomínka na devět měsíců s dítětem.

A její mlčenlivé ještě, když ho k sobě znovu přivinula.

Matčin zkoumavý a později už vědoucí pohled, který vyústil v prostou otázku, pronesenou u stolu s večeří: „Fanyňko, ty jsi ještě stále vdaná, že? Nebylo by dobré napsat úřadu do Lvova a nějak si to s nimi vyřešit?“

Napsali. Dvakrát napsali a dvakrát marně čekali na odpověď. Třetí dopis tedy poslali Žaně; Fanyňka v něm svou lvovskou přítelkyni ujistila, že Anuška roste a prospívá, a nadto ji úpěnlivě

prosila, aby zašla na policii a pokusila se zjistit, co by bylo za daných okolností nejvhodnější udělat: jak se vyvázat z manželství s mužem, který možná žije, možná ne, možná je v kriminále, možná na svobodě? Dalo by se nějak získat úřední potvrzení, že manželství smí být pro dlouhodobou odluku anulováno?

Žana na rozdíl od úradů odepsala, ale její odpověď bohužel neposkytla žádnou naději. Na policii zašla, ale tam s ní odmítli mluvit, vlastně ji vyhnali, co prý je jí do cizích manželství.

„Dalo se to čekat,“ psala Žana v dopise dále. „Ani já sama nevím, co si počít, vždyť jsem v podobné situaci – taky netuším, jestli jsem ženou vězně, nebo vdovou po popraveném. Nikdo nic neví, všude vládnou naprosté zmatky, nic nefunguje. Městem se prohnala válka, protože polská armáda vyháněla Ukrajince, kteří si tady přes noc vyhlásili vlastní republiku. A když Poláci svoje město ubránili, začali bůhvíproč pořádat pogromy na židy, jako by už vši té hrůzy nebylo dost. Obyčejnému člověku z toho jde hlava kolem. Jíst není co, zima se blíží, a na venkově je všechno ještě horší. Možná se blíží další hladomor. Stále častěji přemýšlím, že se vrátím domů do Charkova, ale i odtamtud jdou zlé zvěsti o řádění bolševiků... Fanyňko zlatá, jak dobře jsi udělala, když jsi odešla! A jak dobře jsem udělala já, když jsem ti svěřila Anušku! Vždyť co bych si s ní tady počala? Jak bych ji ochránila? S tebou čeká moji holčičku lepší a klidnější budoucnost.“

Žanin dopis přišel těsně před loňskými Vánocemi, tedy v čase, kdy už se nad jeho poslední větou začínal snášet stín pochybností. Když z něj Fanka četla Monice a Tomkovi, hlas se jí chvěl rozrušením, v závěru už se lámal k pláči.

„Mám pocit, jako bych se tam na chvíli vrátila,“ řekla, když položila list papíru na stůl. „Jako by na mě znovu sáhla ta hrůza.“

Monika ji chytila za ruku. „Já vím, Fanyňko. Ale něco dobrého na tom přece jenom vidím.“ Zhluboka se nadechla a pak s mírným ošíváním řekla: „No... víte... Když se věci mají takhle, můžete se rovnou sestěhovat do jedné cimry. Bezbožná doba nepotřebuje posvěcené lože. A mně se už nechce noc co noc poslouchat,

jak vržou schodky, když za Fankou slízáš z půdy,“ podívala se na Tomka a ten se k jejímu pobavení začervenál.

Takového ho neznala. Vždycky byl spíš rabiját, co se k robotě stavěl vachrlatě, zato k chlastu a ženským měl blíž, než bylo jejímu mateřskému zraku milé. Teď však jako by na stará kolena konečně dostal rozum. Zázrak, za který se tolik roků modlila a v který už přestala doufat, konečně nastal.

To Fanka mu pobláznila hlavu, a zaplatřpámbu za to.

Škoda, že se toho Bogdan nedožil, ten by měl asi největší radost. Kolikrát si stýskal, že nebude mít komu hospodářství ani povoznictví předat, až nadejde čas, protože Jurek je v pivovaře, Ludwik na šachtě a Tomek lempl. To by teď hleděl, jak se najednou ten lempl umí otáčet!

Tak dobré se všem všechno zdálo: konec války a rozpad Rakouska-Uherska měl přinést dobré časy, ale stal se pravý opak.

Zatímco v Praze i ve Varšavě se slavilo, nad Těšínskem se stahovaly mraky.

Tam, kde žádná hranice vlastně nikdy neexistovala, najednou vzniknout musela. Kde končí Polsko a kde začíná Československo? Podle čeho rozhodnout? Bádat složitě v historii, kreslit na mapu čáry vyvozené z dávných událostí a nalepit je na rozháraný dnešek? Anebo se jednoduše přiklonit k tomu, že v kraji žijí převážně Poláci?

Nebyl čas na dlouhé debaty, doba si žádala rychlé činy.

Zkraje listopadu bylo dohodnuto, že vzhledem ke složení obyvatelstva prozatím případně sporné území Polsku, a definitivní hranici mezi oběma nově vzniklými státy později stanoví vlády obou zemí.

Celá řada lidí včetně Tomka to tehdy brala jako úřední úkon, který je třeba vykonat, ale jich osobně se nijak zvlášť nedotýká. Copak může mít v tomto pomíchaném kraji nějaká hranice vliv na život obyčejného člověka? Ať si ji potentáti nalinkují, kde je jim libo. Lidi budou vždycky mluvit řečí, jakou jim maminka zpívala ukolébavky. Uhlí bude pořád v zemi a obilí na poli! Život půjde dál, hlavně že už je po válce!

Takovouto smířlivost a nadhled však neprojevali ti, kteří měli pravomoc rozhodnout. A tak kraj obsadily polské milice a Těšínsko bylo polskou vládou začleněno do plánu chystaných voleb do Sejmu. Čechoslováci to prohlásili za narušení listopadové dohody a začali se připravovat k boji.

Tomek se snažil matku i Fanku před zprávami o kypícím zlu uchránit, zamlčoval před nimi všechno, co se doslechl, a vymlouval jim každou zvěst, se kterou přišly ony. S předstíranou jistotou mával rukou: „Ale prosím vás, ženské, každé rozvířené bahno jednou sedne ke dnu. Musíme počkat.“

Ale ony se neuklidnily, právě naopak – přenesly svůj neklid na něj. Zanedlouho se začal zlověstným zprávám vyhýbat i on sám, protože ho děsily a vnášely nejistotu do jeho nového pokojného života, který si chtěl vystavět.

Ve svých třiapadesáti letech poprvé poznal, jaké to je, být hlavou rodiny, živitelem, ochranitelem. Nechtěl se té čerstvě nabyté výsady vzdát. Když o večerech usedal do čela stolu, kde celý život sedával jeho otec, a bral po modlitbě lžičku do ruky jako první, dmul se pýchou, ale zároveň ho na hrudi tížila odpovědnost, nikdy dříve nepoznaná, o to silněji teď vnímaná.

Jestliže v něm občas zahlodaly výčitky svědomí kvůli tomu, jaký život vedl dřív, nesoužil se jimi, nebyl k tomu ustrojen. Jakékoli neradostné rozpoložení mysli odjakživa zaháněl: kdysi šnapsem, nyní činem. Domácnosti i hospodářství tento jeho nový postoj svědčil, a když jednoho prosincového večera oznámil, že si domluvil práci v Larischově cihelně, aby do jara vydělal na volka a už si ho na orbu nemusel půjčovat, Monice se zaleskly oči dojetím a Fanka na něj byla v noci ještě něžnější než kdykoli jindy.

Mám dobrý život, uvědomil si o Vánocích, když kolem vázy s opentlenými větvičkami rozsvítili čtyři lojové svíčky, které s kostelníkem vyměnil za lísku jablek.

Musím ten dobrý život uchránit, sobě i těm mým třem ženským doma, říkal v duchu sám sobě a dál matce i Fance zatajoval, co mohl, a naopak Anuše donesl jako dárek ke druhým narozeninám vypálenou panenku z hlíny.

V pevném odhodlání nedopustit, aby vnější okolnosti pronikly do jejich domu, začal i on zavírat uši před tím, co první tři lednové týdny zaznívalo ve všech rozhovorech: polské milice rozdaly v Karwině pušky civilistům, hlavně havířům s haličskými kořeny, a další dobrovolníky se podařilo naverbovat do polské armády. Během velmi krátkého času se jich přihlásilo několik tisíc, připravených bránit *ojczyznu* do skonání těla i duše.

To neskončí dobře, říkali chlapi v cihelně.

A pak došlo na jejich slova.

Začala nová válka.

Československá republika se rozhodla hájit svou hranici, byť zatím nikým nestanovenou a nechválenou. Zatímco Bohumínem a Orlovou prošli Šnejdárkovi vojáci docela hladce, v Karwině se strhla strašlivá řež. Nikdo nečekal, že polští havíři budou klást tak tuhý odpor, že budou tak urputně bojovat o každou šachtu. A už vůbec nikdo nečekal, že k jejich podpoře budou polští obyvatelé střílet na nepřitele nafasovanými zbraněmi z oken svých domů.

Čechoslováci zareagovali rázně: každý podloudný střelec, kterého se jim podařilo dopadnout, byl na místě a bez soudu popraven. Jedním z nich byl nejmladší syn Ludwikovy a Barčiny sousedky, sotva osmnáctiletý Wojtek Ligurski, a jeho matka Maňka se z toho úplně pomátla.

Barka to líčila smrtelně bledá, s vytřeštěnýmýma očima, když ji i s dětmi a s churavou Barborou přivezl Ludwik do Stonavy, aby je tam ukryl před nebezpečím. „Chápeš, střelili ho přímo na ulici jako psa, prostě ho popravili! A Maňka sedí doma v kuchyni, jenom se kolébá na židli dopředu dozadu a volá ho.“

„To je hrůza,“ hlesla Monika.

„Tady už je to stejné jako ve Lvově. Neutekla jsem před tím. Doběhlo to za mnou,“ pronesla dutě Fanka. „Co s námi bude?“ ptala se Tomka, ale ten jí namísto odpovědi dokázal nabídnout jen konejšivou ruku kolem ramen. Hrdlo mu stáhla hrůza.

„Snad se brzy všechno zklidní,“ ujal se slova Ludwik. „Poláci odtáhli k Těšínu a Čechoslováci pak hned prošacovali celé

město. Při domovních prohlídkách lidem zabavili dva nákladáky zbraní. Teď už by se snad střílet nemělo,“ řekl co možná nejklidněji, ale hlas se mu trásl. „Nechám ale pro jistotu Barku, Barboru a děti tady.“

„A co ty? Ty nezůstaneš?“ zeptal se Tomek.

„Ne. Bojím se nechat být opuštěný. Co kdyby se někomu zachtělo rabovat, když mu střílet zakázali? Mezi lidmi je teď spousta nenávisti. Vůbec nechápu, odkud se to najednou vzalo.“

„Nevím, jestli děláš dobře, když chceš odejít. Podle mě bys měl zůstat,“ namítal Tomek. „Jestli Poláci odtáhli na Těšín, tady už se nic nestane. Čechoslováci jdou určitě za nimi, a my budeme v bezpečí.“

Nemohl se více mýlit.

Nazítří po této rozmluvě začaly zbraně štěkat i ve Stonavě a na polích kolem ní.

Střelba se ozývala jen krátce; přicházela z různých stran. Ona nahodilost ale nepředznamenávala vydechnutí, právě naopak.

Ještě nebyl všemu dění konec; to nejhorší mělo teprve přijít.

Zvečera, zrovna když se u Žebroků chystali usednout k jídlu, se ozvalo naléhavé bušení na dveře. Tomek s matkou se na sebe zaskočeně podívali. Fanka si vyděšeně chytila hlavu do dlaní a kvílivě zaúpěla. Barka schovala pod paže všechny čtyři děti a vytrěštěně zírala ke dveřím. Co teď? Sotva mohli předstírat, že nejsou doma, když se v kuchyni svítilo. Ať už byl venku kdokoli, stačilo mu letmo nahlédnout oknem, a spatřil by kuchyň plnou lidí.

Co když jsou to vojáci? uvažoval zběsile Tomek. Ti se nebudou ptát, jestli můžou dovnitř. Vstoupí bez ptaní, když budou chtít.

Ale co když to vojáci nejsou?

V každém případě bude lepší otevřít, rozhodl se a vstal.

Srdce měl až v krku, když odcházel od stolu. V nastalém tichu zněly jeho boty na dřevěné podlaze téměř dunivě. V zádech žahavě cítil pohledy všech přítomných. Musím za sebou

zavřít kuchyňské dveře, uvědomil si. Pokud to jsou vojáci a rozhodnou se mě z nějakého důvodu zastřelit, ať to ženské a děti nevidí.

Když otvíral vstupní dveře, v dlani ho nepříjemně zastudil chladný kov kliky.

Na zápraží stál voják. Nad pravým ramenem polské uniformy mu trčela hlaveň pušky s bajonetem.

„Pomozte mi,“ řekl dřív, než se Tomek zmožil na slovo. „Potřebuju se ukrýt.“

„Tak pojdte,“ trhnul Tomek hlavou směrem do vstupní chodby domu. S ozbrojeným vojákem se nediskutuje, zvláště když má člověk za zády tři ženy a čtyři děti.

Teprve v tlumeném světle žárovky, která žlutila předsíní, si Tomek všiml krve na vojákově kabátu. „Jste zraněný?“

„Jsem. Ale není to nic vážného.“

„Vy jste dezertoval?“

Muž přikývl. „Začali jsme se s naším plukem podle rozkazu přesunovat do Těšína. Jenomže během cesty se rozutekla většina dobrovolníků, co je předtím naverbovali v Karwiné. Když jsme to s bratrem viděli, zdrhli jsme taky. A za námi další kamarádi z pluku.“

„Jak to, že jste přišel sám? Kde je váš bratr?“

„Museli jsme se rozdělit,“ pokrčil voják rameny.

„A co teď chcete dělat?“

„Počkám, než se to přežene, a půjdu si po svém. Nebude to trvat dlouho, věřte mi. Čechoslováků je třikrát víc než nás.“

„A kam pak chcete jít?“

„Domů. Do Wadowic.“

„To jsou nejmíň čtyři dny cesty,“ namítl Tomek. „Zvládnete to, v tomhle stavu?“ zapochyboval s pohledem upřeným na krvavou skvrnu na kabátě uniformy.

„Jestli mě u vás necháte chvíli odpočinout, tak to zvládnu. Tohle je jenom povrchová rána,“ ukázal na krev na kabátě a pak tišeji dodal: „Najít sílu na cestu domů je mnohem lehčí, než si možná myslíte.“

Tomkovo zběsilé přemítání přerušilo vrznutí kuchyňských dveří.

„Co tady stojíte na chodbě?“ zeptala se Monika snad až trochu výbojně. „Jestli máme hosta, přiveď ho dovnitř, Tomku.“

„Pán Bůh vám to zaplať, paní,“ poděkoval voják. „I vám, pane,“ obrátil se k Tomkovi, odložil pušku pod věšák s kabáty a vstoupil do kuchyně.

Henryk Palsz v domě Žebrokových zůstal; s domácími se dohodl, že odejde, jakmile to bude jenom trochu bezpečné. Většinu času trávil na půdě, seděl opřený o vyhrátý komín nebo ležel pevně zabalený do kousavé zíněné deky, oči netečně upřené k oknu ve štítové zdi či spíše kamsi daleko za něj. Ze svého úkrytu vycházel, jen když ho navečer třemi údery smetákovou násadou přivolali ke kuchyňskému stolu. „Aspoň jedno jídlo denně byste měl jíst jako člověk,“ rozhodla Monika Žebroková a nikdo, tím méně skrývající se dezertér, se jí neodvážil opovnovat.

Jen velmi zdráhavě odpovídal na otázky, které mu spolustolovníci kladli. Nejraději by neřikal nic, ale nechtěl být nezdvornilý, a tak během večerů vykreslil alespoň v tenké lince, kým je a jaký sled událostí ho sem přivedl.

„Ano, já jsem voják, který nebojuje, ale čeká, až skončí i tahle druhá válka, aby mohl jít konečně domů,“ odpověděl Leonkovi.

„Ano, mám ženu. A dvě děti,“ osvětlil Monice.

„Samozřejmě že jsem podělaný strachy, že mě chytí a popraví,“ řekl Tomkovi, když spolu po jídle kouřili.

Nemohl samozřejmě tušit, že svou obavu vyslovuje ve chvíli, kdy se popravuje jen malý kousek od něj.

O tom však samozřejmě Henryk Palsz ani jeho dobrodinci zatím nevěděli.

Zůstávali dále skryti, odděleni od hrozeb vnějšího světa pevnými zdmi domu.

Ani Tomek nevycházel. Báł se nechat ženy a děti samotné.

Teprve posledního lednového dne se odhodlal vyrazit na výzvědy. Řekl Fance, aby zavřela přední i zadní dveře na petlici

a aby pak všichni vylezli k Henrykovi na půdu. „Kdyby někdo přišel, zůstaňte nahoře a buďte zticha. Ať si myslí, že nikdo není doma. A pokud přece jenom vrazí dovnitř, zůstaňte schovaní nahoře. Snad vás nenajdou, a kdyby přece, Henryk má pušku. Rozumíš?“

Fanka několikrát rychle přikývla; oči jí zmatněly hrůzou. „Vrátíš se mi?“ zeptala se tak tiše, že se musel Tomek smyslu jejích slov spíše dovtípit.

„To víš, že se vrátím, Fanyanko. Ale už potřebujeme vědět, co se venku děje. Brzy budu zpátky,“ ujistil ji a stvrdil to pevným objetím.

Hned na zápraží si zapálil cigaretu a ostražitým pohledem zkontroloval pustý dvůr. Když viděl, že celé prostranství od domu až k maštali pokrývá nenarušená vrstva sněhu, pečlivě za sebou zarýgloval branku a vydal se směrem k radnici. Na pěšině podél Stonávky bylo nezvykle pusto, k uším mu doléhala jen křupání ledových hrudek pod botami a štěkot psa kdesi v dálce. Ticho působilo zlověstně, ale když se Tomek ohlédl, spatřil za sebou jen šňůru vlastních stop.

A pak u hřbitova zahlédl několik postav. Rychle uskočil za nejbližší vzrostlý strom a zpoza něj mžouravě zjišťoval, jestli to nejsou vojáci. Jakmile rozpoznal starostu, faráře a kostelníka, rozběhl se k nim.

„Dobré jitro přeju,“ pozdravil zadýchaně.

„Moc dobré není,“ zavrtěl hlavou starosta.

„Co se stalo?“

„Jak – co se stalo? Ty nic nevíš, Tomek?“

„Nevím, no,“ rozhodí Tomek rukama. „Byl jsem teď celé dny zavřený doma. Přijela k nám tchyně a švagrová s děckama, nechtěl jsem je tam nechávat samotné.“

Farář si vymění tázavý pohled se starostou a kostelníkem, a když oba muži pokývnuou hlavou na znamení souhlasu, začne vyprávět. Zprvu mluví trochu zdráhavě, ale po chvíli se už z něj slova překotně valí, zjevně to chce mít rychle za sebou, a tak osekává tu strašlivou událost až na dřevě, podrobnosti vynechává,

k čemu taky podrobnosti, když jen holá fakta mají dostatečnou sílu na to, aby Tomek znovu ucítil, že ten pařát strachu, který mu už několik týdnů visí v zátylku, se zatíná ještě hlouběji do masa a z jeho špičatých drápů vytéká jed do celého těla.

Tomek strnule stojí, neschopen pohybu ani slova. Poslouchá.

Poslouchá vyprávění o tom, že ne všichni uprchlí a zranění vojáci z wadowického pluku měli při hledání úkrytu takové štěstí jako Henryk. Někteří zůstali v remízcích uprostřed promrzlých polí, jiní se odvážili vlézt do prázdných stodol po celé Stonavě.

Některých se ujali místní, podobně jako to udělali Žebrokovci.

Jiné ale někteří Stonavští udali československým legionářům.

A českoslovenští legionáři už měli války plné zuby. Vrátili se z bojů teprve nedávno, ještě byli nasáklí hrůzami zakrvácených zákopů a krutostí frontového boje. Rozhodli se nebrat zajatce. Neošetřovat raněné. Nedbat na mezinárodní dohody.

Rozhodli se dvacítku polských vojáků na místě pobít.

Pažbami a bajonety.

„Dva dny leželi všude možně, zkrvavení a někteří i svlečení a bosí,“ pokračoval kostelník. „Teprve dneska jsme je odnesli sem na hřbitov. Pan farář je nechal omýt od krve a uspořádal sbírku šatstva a bot, abychom je mohli důstojně pohřbít.“

„Vy je chcete pohřbít tady u nás?“

„Samozřejmě,“ přitakal farář. „Ale ze všeho nejdříve jsem povolal z Fryštátu fotografa, aby pořídil dokumentaci, a nechal jsem oficiálně zjistit a zaznamenat příčinu smrti všech zavražděných.“

„U sedmi z nich se nám bohužel nepodařilo zjistit totožnost,“ dodal kostelník. „Nic u sebe neměli. Skoro to vypadá, že je po smrti někdo oloupil.“

Farář se pokřižoval.

Tomek zesinal.

„Ale třeba sem ještě přijde nějaký další zbloudilý voják z toho wadowického pluku,“ řekl kostelník. „Ten by nám mohl s těmi chybějícími jmény pomoci.“

„O tom pochybuju,“ zakroužil hlavou starosta. „Kdo mohl, už odsud dávno zmizel. A pokud se tady některý z nich pořád ukrývá, určitě se nechystá jít za námi. Ten jen čeká na první vhodnou příležitost, aby utekl zpátky domů.“

„Vy je chcete dát společně do země, i když neznáte všechna jejich jména?“ zeptal se Tomek.

„Zbývá nám snad něco jiného?“ rozložil starosta rukama. „Přece je nenecháme jen tak ležet na deskách. Tady pan Kazik,“ kývl hlavou směrem ke kostelníkovi, „vykope hrob. Už je to domluveno.“

„Vždyť na tom přece není nic k divení,“ poznamenal kostelník. „Havíři po velkých neštěstích taky leží v zemi pohromadě.“

„Já vím. Ale ti mají aspoň na náhrobním kameni vyryté jméno,“ namítl Tomek.

„Tomku, někteří havíři nemají ani ten hrob.“

„Ale aspoň jméno po nich zbude,“ vysune Tomek vzdorně bradu.

„Co tě to popadlo?“ rozčílil se starosta nad Tomkovou umanutostí. „Co pořád máš s těma jménama?“

Tomek sklopil hlavu. Věděl, že v očích ostatních se chová podivně. Styděl se před nimi být za uvzatce, který ve válce žádá pro každého padlého samostatný hrob, ale nedokázal najít jiný způsob, jak se dopátrat, jestli mezi mrtvými není i Henrykův bratr.

Napadlo ho také, že by jim mohl o Henrykovi říct a navrhnout, že ho přivede, aby těm sedmi neznámým dodal jména, ale vzápětí tu myšlenku zavrhl.

Neutajilo by se, že Henryka přivedl právě on. A co by se stalo pak? Kdesi tady ve Stonavě jsou lidé, kteří svým udáním už jednou někoho vědomě poslali na smrt. Co když by se jim zachtělo pokračovat ve vykonávání té své pokřivené spravedlnosti? Zabili by i Henryka? Začali by se Žebrokovým mstít za to, že ukrývali zběha? Anebo by je rovnou zabili taky?

Takové riziko nehodlal Tomek podstoupit. Kdyby se jeho rodině cokoli zlého stalo, nedokázal by pak s takovou vinou žít.

A kdyby se cokoli stalo jemu samotnému, kdo by se o jeho rodinu postaral?

Ne, nikomu o Henrykovi nepoví. Nechá ho tiše odejít, až na-
dejde správný čas. A on sám se pokusí vrátit ke svému započaté-
mu novému životu, jakmile to bude možné.

Bude to ale vůbec možné?

V té chvíli, když stál vedle starosty, faráře a kostelníka na pě-
šině pod hřbitovem a děsivě nedaleko od nich leželo dvacet po-
mordovaných těl, si to vůbec neuměl představit. Celou jeho mysl
zatemňovala hrůza, a v té temnotě jen obtížně rozpoznával kon-
tury docela nedávných snů: spokojený život s Fankou, zaopatře-
né hospodářství, plná spíž a židle v čele stolu.

Cestou ze hřbitova mu znovu pod nohama chřoupaly sněho-
vé zmrzky. Tentokrát kráčel zamyšleně. Nerozhlížel se ustraše-
ně kolem sebe: jeho pohled mířil k zemi, jeho dřívější strach se
s každým krokem přeměňoval na zlost.

Co je to s tím dnešním světem, že zmaří každou sotva roz-
kvetlou naději?

Jak k tomu chudák Fanka přijde, že se na ni pořád valí tolik
zlých událostí?

Jak k tomu přijde maminka?

Jak k tomu přijde on sám?

Zuřivě nakopl ledovou hroudu.

Musí něco udělat, nebo se tou příšernou bezmocností zadusí.
Události se valí kolem něj a on jenom stojí a pozoruje, jak mu ta
lavina ničí život. Ne, takhle se správný chlap nechová.

Správný chlap se k věcem staví čelem.

Jen co přišel domů a práskl za sebou dveřmi, zamířil rov-
nou na půdu. Tam bez pozdravu štkl na vyjeveného Henryka:
„Dneska tu ještě přespí, ale brzy ráno musíš zmizet.“

Henryk slabě zakýval hlavou.

„Je to nebezpečné pro tebe i pro nás,“ pokračoval Tomek,
trochu uklidněný Henrykovým neslyšným souhlasem. „Čecho-
slováci pobili dvacet polských vojáků, co se po Stonavě skrývali.
Nemůžeme čekat, až vyhmátnou i tebe.“

„Jak pobili? O čem to mluvíš?“ zachrptěl Henryk staženým hrdlem. „Vždyť všichni odtáhli na Těšín, tady se vůbec nebojovalo!“

„Povytahovali je ze stodol a z lesa, kde se na útěku schovávali.“

„Jak mohli vědět, že tam jsou?“

„Nevím. Asi na to nějak přišli. Nebo jim to někdo řekl.“

„Oni je zabili? Vždyť to byli jejich zajatci! Zajatci se přece nezabíjí!“ vykřikl Henryk zoufale.

„Zabili. Prostě mi to věř. Je jich plný hřbitov,“ pokračoval Tomek. „A jestli nechceš do hrobu dostat sebe i nás, musíš zmizet.“

„Znáš jména těch zabitých?“ zeptal se Henryk zemdlele a oči mu potemněly.

„Ne.“

„A nemůžeš je nějak zjistit?“

„Ne. Kdybych se tam vrátil, bylo by to podezřelé.“

„Musím vědět, jestli tam byl i můj bratr.“

„Dneska se to nedozvíš.“

„Bez toho neodejdu.“

„Budeš muset.“

„A co kdybych se tam zašla zeptat já?“ vstoupila do jejich rozhovoru Fanka. „Mě snad nikdo podezírat nebude.“

„Nikam nepůjdeš!“ vykřikl Tomek.

„Prošla jsem s děckem na rukách celou Halič,“ namítla Fanka vzdorovitě. „A ty se mě bojíš pustit jenom tady kousek ke hřbitovu?“

„Nikam nepůjdeš. Už jsem řekl.“

Rozhodnost jeho tónu Fanku umlčela. V napjatém tichu prožili celý zbytek dne; bez mluvení se najedli a šli spát.

Ráno byl Henryk pryč, odešel bez rozloučení. V domě po něm zůstala tísnivá nálada, a tu postupně ještě umocňovaly zvěsti, které se po ukončení bojů začaly šířit mezi lidmi. Od úst k ústům se neslo vyprávění o zvěrstvech, kterých se dopustili vojáci obou armád: dobíjení raněných, hanobení mrtvých, uřezané uši, nosy, přirození, tolik děsu, tolik rozumem neuchopitelné

hrůzy, která se možná udála a možná neudála, protože ji mnohdy dokládalo jen tvrzení těch, kteří říkali, že to všechno viděli na vlastní oči, ale vzápětí po nich přišli jiní a prohlašovali, že je to jen bohapustý výmysl, který má zastříť, že to ti druzí, to oni všechny ty strašlivé věci napáchali a snaží se z nich osočit nevinné.

Lidé potřebují něčemu věřit.

A stejně tak potřebují najít viníka.

Jakmile v sobě člověk během větrných časů nalezne pevnou víru v jakoukoli pravdu a ve vnějším světě následně vyzoboruje jasného nositele viny, hned se mu pevněji stojí na zemi, i když všude kolem ještě pořád zuří vichřice.

Víra a vina: dva pilíře, díky nimž si válkou otřesený člověk dokáže snáze představit, že život může jít dál, všemu zmaru navzdory, že je možné vnořit se zas do každodenního pinožení a nechat děsivé prožitky odplynout do zadního koutu mysli, aby tam mohly pozvolna pochcípát.

A tak každý věřil tomu, čemu věřit chtěl, a spatřoval viníka tam, kam ukazovaly odsuzující prsty lidí z jeho okolí.

Uvěřila i Monika.

Jak by mohla neuvěřit všem těm hrůzám? Mluvily o nich všechny ženské v obchodě i před kostelem, jedna přes druhou líčily všechno, co jim doma muži pověděli, křížovaly se u toho a v očích měly nevěřicný úžas nad tím, čeho všeho je člověk schopen. Společně se za nebohé mrtvé modlily, společně spílaly těm, kteří je pomordovali, společně hrozily zaťatými pěstmi k nebi.

Dnes ráno přišla před obchodem na přetřes zvěst o tom, že Čechoslováci vydlobubali oči mrtvému kapitánu Cezarymu Hallerovi, který po těžkém zranění zahynul kousek od Zebrzydowic.

Monice z té představy ztuhla krev v žilách.

Ze všeho, co až doposud slyšela, ji představa vydlobubaných očí vyděsila nejvíce. V oblouzněném stavu se vracela domů a v mysli se jí stále zjevovala vidina ležícího těla s prázdnými očními důlky, bezbožně zhanobeného, pohozeného kdesi v poli. Hrdlo se jí z té představy stahovalo úzkostí, až skoro dýchat nemohla. Doma

v kuchyni usedla ke stolu a zůstala sedět s hlavou v dlaních, dokud ji tam nenašel Tomek.

I on už o Cezarym Hallerovi samozřejmě slyšel; krev se mu zpěníla v žilách nad tou bezbožností. Když teď ale vidí svou starou matku tak vyděšenou, utrápenou a zoufalou, navzdory svému vnitřnímu přesvědčení jí začne tu strašlivou zvěst vylouvat: vypráví matce o Hallerově sestře, která prý viděla mrtvé tělo a potvrdila, že bylo v pořádku.

„Její prohlášení otiskli v novinách, maminko,“ říká vmlouvavě. „Neudělali to.“

Neobhazuje ty svině *czeskie*, teda vlastně *czechoslowackie*, to by ho ani ve snu nenapadlo. Vlastně se mu ta slova přičíí v krku. Pronáší je s obrovským sebezapřením, ale cítí to jako svou povinnost vůči matce. Nechce se na ni dívat, jak tady otřeseně sedí a už ani plakat nemůže. Jen kvůli jejímu klidu teď cituje prohlášení z novin, které zvěst o vydloubaných očích vyvrací, ale on sám v nitru zuří, jemu je přece jasné, že na každém šprochu je pravdy trochu, protože když Čechoslováci dokázali pobít těch dvacet uprchlých chudáků z Wadowic, jistě by byli schopni vydloubnout oči veliteli polského pluku.

Ti jsou schopni všeho.

Kvůli nim už nic nebude jako dřív, tím si je Tomek jistý. Kdyby nezačali tu svoji válku, mohlo se tady normálně žít. Ale nemůže.

A můžou za to oni.

Vědí to ženské před konzumem, ví to Tomek, ví to jeho matka.

Nalezli svého viníka.

Nenávist začala pevně kořenit.

A ta Tomkova brzy zakoření ještě o kousek hlouběji, protože zanedlouho zjistí, že mezi mrtvými v čerstvě vykopaném mělkém hrobě leží i Florian Palsz.

Henrykův bratr.

Ludwik vyjde z trafiky u radnice, a jen co za sebou zavře dveře, začne nedočkavě cupovat boční stranu *popularek*. Dneska mu

tabák došel už po obědě: nějak si to špatně rozpočítal, a po šichtě mu bylo trapné loudit u kamarádů, kteří mají sami taky poválečně málo.

Nekouřil už víc než čtyři hodiny, a to je zatraceně dlouho. Jako fárající havíř by byl na takové nekuřácké přestávky zvyklý, ale on pracuje na povrchu, kde si může zapálit, kdykoli se mu zamane. Tedy když má dost tabáku na ubalenky. A to dneska neměl. Dobře mu tak, teď už si bude dávat pozor, aby se mu během šichty nikdy tabatěrka nevyprázdnila.

Lačně nasaje kouř hluboko do plic, odhodí sirku do trávy a pak blaženě vypustí první obláček kouře do sychravého říjnového vzduchu. Hned je líp, pomyslí si spokojeně, usedne na prostřední ze tří schůdků vedoucích do trafiky a rozhlédne se, jestli kolem není někdo známý, s kým by mohl dát řeč.

Jeho pozornost upoutá dvojice mužů v oblecích, kteří stojí pod lípou na protější straně ulice a o čemsi zapáleně debatují. Starší z nich má na hlavě klobouk – klenuté tvarovaný, žádnou zmuchlanou hornickou hučku! –, šedivý, do ostrých špiček navoskovaný knír a brýle s kulatými obroučkami. Ten chlapík od pohledu vypadá jako vašnosta, který nepatří do Ludwikova světa, ale přesto je mu od první chvíle něčím povědomý.

A pak mu to najednou dojde.

Prudce vstane a snad až přehnaně hlasitě vykřikne:

„Pane učiteli! Pane učiteli, jste to vy?“

Mladší, elegantně oblečený muž si Ludwikova volání všimne jako první. Jemně stiskne společníkovu paži, cosi mu řekne a pokyne bradou směrem k Ludwikovi.

Antonín Pernica chvíli mžourá směrem k muži před trafikou, zamyšleně pátrá v rysech jeho tváře a pak v náhlém rozpoznání rozpráhne ruce. „Ludwiku!“ vykřikne. „To je ale nečekané shledání! Jak dlouho jsme se neviděli, chlapče?“

Ludwik se nad tím oslovením pousměje. „Od devadesátého čtvrtého, pane učiteli. Víc než dvacet let.“

„Ovšem, ovšem,“ přitaká Antonín Pernica. „Od toho hrozného neštěstí. Slyšel jsem, jaká tragédie vaši rodinu postihla.“

„Tatínka to tehdy zavalilo,“ řekne Ludwik sevřeným hrdlem.

„Dej mu Pán Bůh lehké spočinutí,“ odpoví učitel. „Rád ale vidím, že vám se vede dobře. Bydlíte tady v Karwině?“

„Ano, na Solce. A dělám na Gabriele.“

Učitel zkrabatí čelo. „Jako horník?“

„Ne, na povrchu, pane učiteli. Tatínek si to tak přál. Obsluhuju mašinku na odčerpávání vody.“

„Ano, vzpomínám si, že vašemu panu otci velmi záleželo na tom, abyste využil svého technického talentu. A mně ostatně také,“ pokýve přátelsky hlavou.

„Je pro mě dobré, že strojům rozumím,“ přisvědčí Ludwik. „Ale školu jsem nedokončil.“

„Chápu. Za daných okolností...“

Ludwik postřehne v učitelově hlase zklamání. „Nebudte smutný, pane učitel! Já to všechno, co mám v hlavě, v robotě využiju! Už teď si mě občas volají do strojozny, abych jim s něčím poradil. Není ze mě sice úředník, jak si tatínek přál, ale aspoň nefárám.“ Rozhodí rukama a dodá: „To bylo tatínkovo poslední přání. Abych nefáral.“

„Nikdy jsem nepochyboval, že se o sebe budete umět postarat, Ludwiku. Už jako malý chlapec jste měl v sobě obdivuhodnou nezdolnost.“ Učitel pohlédne Ludwikovi zpříma do očí a pokračuje: „S ohledem na to, co vám osud nadělil do vínku, si vedete náramně dobře.“

Ludwik se potěšeně usměje, ale v krku už ho lechtá vzlínající dojetí. „Děkuju za uznání, pane učiteli. Snažím se dělat všechno tak, aby se tam nahoře za mě nemuseli rodiče stydět.“

„To věru nemusí,“ utvrdí ho učitel. „A co vy? Máte děti?“

„Mám, pane učiteli. Tři. A čtvrté na cestě!“

„Tak to srdečně blahopřeji,“ usměje se učitel. „Ať vám dělají samou radost.“

„Dělají,“ pronese Ludwik pyšně a tvář mu rozzáří spokojený úsměv.

„Třeba půjdou synové ve vašich stopách a vystudují průmyslovou školu, o jejíž založení společně usilujeme,“ pokračuje Pernica.

Ludwik zmateně zamžiká; netuší, že učitelův plurál není určen jemu. On přece o nic neusiluje. Leda o to, aby uživil rodinu. O tom ale mluvit nechce, a tak raději přesměřuje téma hovoru jinam. „Pane učitel, a vy pořád učíte na škole v Orlové?“

„Ano, ale v současnosti působím na Českém reálném gymnáziu,“ říká pan učitel Pernica a zřetelně změní tón; najednou jako by přestal mluvit a začal hovořit. I bradu jako by měl o trochu výš, když říká: „Jeho opětovným založením upevnila Orlová své postavení nejvýznamnějšího centra vzdělanosti v celém Slezsku. A díky studentům, jako je tady pan Šlachta,“ lehce poplácá svého mladšího společníka po rameni, „vidím naši budoucnost ve velmi světlých barvách. Tedy samozřejmě až vyřešíme problémy, kvůli kterým jsme dnes tady.“

Ludwik nechápe: „Kvůli jakým problémům jste dnes tady?“

„Potřebujeme pozvednout českého ducha na Těšínsku. Přijel jsem dnes na osobní pozvání pana řídícího Krůty, abych se zúčastnil zasedání Slezské Matice osvěty lidové.“

Než stačí Ludwik cokoli říct, do rozhovoru vstoupí doposud mlčící mladík: „U nás v Orlové se už několikrát shromáždil obrovský tábor lidu, pokaždé přišlo na dvacet tisíc lidí. Přece není možné, aby kdesi v Paříži u zeleného stolu rozhodli, že celé Těšínsko připadne Polsku!“

„To také nepovažuji za správné,“ přitaká Antonín Pernica.

„Když ono je to všechno strašně zamotané,“ povzdechne si Ludwik. „Každý furt jenom řve, že jedině on je v právu, ale já vám něco povím – mi je úplně jedno, jak to nakonec dopadne.“ Zvedne resignovaně dlaně a zakroučí hlavou: „Já akorát chci, aby už bylo po všem.“

„Jak můžete něco takového říct?“ vytřeští oči student. „Copak je vám lhostejný osud národa? Každý člověk se přece musí rozhodnout, na čí straně stojí!“

„No, můj tata byl Čech a maminka Polka. Já se moc rozhodovat nemusím, že?“ pokrčí Ludwik rameny.

„Ale nějaký postoj k celé záležitosti přece máte, ne?“ pobouřila Šlachtu nonšalantnost Ludwikovy odpovědi.

„Nemám,“ odfrkne Ludwik vzdorně.

Ví, že by se s tím panákem neměl dál vybavovat, ale nedokáže si pomoci.

Najednou se z něj slova překotně řinou; najednou zapomněl, že se chtěl přizpůsobit učitelově vznešené mluvě. Rozčilení zadusilo všechna dobrá předsevzetí a Ludwik křičí tak hlasitě, až se okolojdoucí chodci otáčejí:

„Anebo vlastně mám, abyste věděl! Mám toho plné zuby! Na šachtě se teď víc stávkuje, než fárá, a podle toho vypadá aj těžba. Výplaty jsou špatné jako nikdy dřív, i když za uhlí se teď platí dvacetkrát víc než před válkou.“ Nadechne se, rozhodí rukama a pokračuje: „Je mi vlastně jedno, jestli budu robit v Česku, nebo v Polsku, já prostě potřebuju mít na chleba. Rozumíte tomu? Za den vydělám dvacet korun – jak z toho mám podle vás uživit ženu a čtyři další krky? No?“ zvedne výbojně bradu k Fridolínu Šlachtovi. „Včil mudrujte, vy chytry.“

Fridolín Šlachta zaraženě mlčí.

Antonín Pernica si rozpačitě odkašle a řekne: „Naprostozumím vašemu rozčilení, Ludwiku. Dělný lid bude mít vždy blíž košili než kabát.“

Ludwik je znovu zmatený. Jaká zas košile, jaký zas kabát?

Chvilí mu trvá, než se zmůže na odpověď.

„Pane učitel, když ono je pro obyčejného člověka dost těžké se v tom vyznat,“ povzdechne si a znovu rozhodí rukama, už trochu zklidněný. „Vezměte si třeba mojeho nevlastního bratra – bydlí ve Stonavě a Čechům neřekne jinak než svině. A víte proč? Protože tam u nich legionáři pomordovali dvacet polských vojáků. A sousedka od nás z domu přišla o rozum, protože jí čeští vojáci zastřelili syna.“

Fridolín Šlachta je natolik pobouřen, že nepustí svého učitele k odpovědi. Rozčileně na Ludwika křičí: „A nebyl ten váš soused náhodou jedním z těch, co pálili na československé vojáky z oken? Co měli podle vás dělat? Nechat se postřílet jako ovce?“

„Pane Šlachto,“ zastaví ho učitel, „věčným osočováním se

ničeho nedobereme. Je třeba hledět kupředu, nikoli se ustavičně ohlížet za napáchanými křivdami.“

„Já jsem s tím nezačal,“ brání se nadurděně student. „To on,“ kývne směrem k Ludwikovi.

„A nejspíše máte oba pravdu,“ konstatuje smířlivě učitel a otočí se k Ludwikovi. „Nemějte panu Šlachtovi za zlé, že se nechal unést. Je pro naši věc velmi zapálený, a mladý duch odněpaměti tíhne k silným projevům.“

„A dyť já se nezlobím,“ pronese Ludwik a mávne rukou. „Já jenom říkám, že už bych chtěl, aby to dohadování skončilo.“

„To chceme všichni,“ řekne Šlachta. „Ale je třeba vynaložit všechny síly k tomu, aby to skončilo tak, jak si tady my všichni přejeme.“

„Snad je k tomu nakročeno,“ přitaká Pernica. „V chystaném plebiscitu se bude moci každý obyvatel našeho kraje vyjádřit, ve které zemi chce napříště žít. Není spravedlivějšího způsobu, jak vzniklou situaci vyřešit.“

Pan učitel pronáší ta slova vznešeným tónem, kterým však jen zastírá vnitřní nejistotu. On sám je ve svém čechofilství veden navýsost ušlechtilými pohnutkami: myslí na vlast, rodný jazyk, vzdělání příštích generací i kulturní povznesení dneška. Natolik dobře je však obeznámen se zákulisním děním, aby si dokázal trpce uvědomit, že hlavním hybatelem probíhajícího historického obratu není idea o národu, nýbrž ryzí pragmatismus.

To v lepším případě.

Stále častěji však také podlost, zištnost nebo zaslepená nenávisť.

Antonín Pernica z tisku i z doslechu ví, že od prvního dne, kdy československá a polská vláda dostaly oznámení o podmínkách veřejného hlasování, začaly na obou znesvářených stranách horečnaté přípravy. Z přímého rozhodnutí ministerského předsedy Karla Kramáře bylo vyplaceno odškodné horníkům, kteří se hlásili k české národnosti a poškodily je nedávné stávky. Vzápětí přijel do Slezské Ostravy ministr vnitra Antonín Švehla

a ve svém proslovu zdůraznil, že v zájmu československého vítězství se nesmí šetřit ani námahou, ani hmotnými obětmi. Brzy poté začaly do Slezska proudit levné potraviny, oděvy a tabák, které měly válkou zbitáčené obyvatelstvo přivést k přesvědčení, že je to Praha, kdo to se slezským lidem myslí dobře – a kdo s ním bude v budoucnu dobře zacházet.

Poláci kontrovali masivní propagandou: všechny sloupy i ploty oblepili tiskovinami, na nárožích rozdávali brožury, svolávali shromáždění a kulturní akce, při nichž agitovali za svou věc především tím, že špinili druhou stranu. V největším nákladu byl vytištěn leták nazvaný *Czeski Raj!*, na němž čeští legionáři vraždí bezbranné oběti a jako správní neznabozi hanobí Krista na kříži.

Češi nehodlali zůstat pozadu. Zrovna před několika dny sundával Antonín Pernica ze školních dveří plakát s vyobrazením dvou šklíbících se mužů, kteří na bruskách ostří nože a pod nimi stojí veliký nápis: *Poláci se připravují na plebiscit.*

Přesně od té chvíle, kdy celý otřesený stál na chodníku před školou se zmuchlaným plakátem v dlani, se starý orlovský učitel bojí, že snaha o mírové řešení přijde vniveč.

Že bude znovu prolita spousta krve.

Že to všechno bude naprosto zbytečné, jen to podnítl další nenávist.

Že už nikdy nic nebude jako dřív.

Děsí ho představa, že by Těšínsko připadlo Polsku. Jímá ho hrůza, když hledí na mapu se srpnovým spojeneckým návrhem, který by z nově vzniklého Československa ukousnul půlku Ostravy, Bohumín, Orlovou, Karwinou, Stonavu, Těšín, Třinec a další území, až po Hnojník k jablunkovskému průsmyku.

Antonín Pernica dobře ví, že takovéto uspořádání by s největší pravděpodobností zmařilo jeho celoživotní dílo. Čtyřicet let v Orlové budoval české školství, knihovnu a divadelní spolek – a teď by měl všechno opustit a nechat to napospas komusi neznámému? Srdce mu zběsile tluče, sotva na to pomyslí, a žaludek se křečovitě svírá při té pochmurné vizi.

Celých osmašedesát let byl přesvědčen, že klidným úsilím lze dosáhnout i těch nejnvýznamnějších cílů. Smršť událostí posledního roku ho však donutila i k výbojnějšímu počinání. Například ho přiměla jít na tábory lidu, o nichž se před chvílí zmínil Fridolín Šlachta. Orlovské náměstí několikrát zaplnilo mocné sročení rozčilených občanů, které znepokojovala představa, že o jejich životě rozhodují jacísi cizáci kdesi v Paříži. Co ti můžou vědět? Jakým právem kreslí čáry na mapě, když v tomto kraji nikdy nebyli? Když nikdy nepotkali jediného člověka, který se tady narodil a chce tady i zemřít? Anebo – jako třeba Antonín Pernica – pochází sice odjinud, ale přesto tomuto kraji obětoval celý svůj život?

Pan učitel se zúčastnil dvou orlovských demonstrací; chtěl svou přítomností dát najevo příslušnost k české myšlence, nezamýšlel se aktivně zapojit do dění. Pokaždé stál na kostelních schodech, stranou zástupu, nijak se neprojevoval a potýkal se s lehkým pocitem nepatříčnosti, když náměstím hřměla slova o hrozcící knutě polské šlechty.

Z podivné letargie ho probrala až střelba, kterou se Poláci pokusili shromáždění rozehnat. Několik mrtvých zůstalo tenkrát ležet na dlažbě, avšak Antonín Pernica zkrvavená těla neviděl. Zmizel dřív, než se dav stačil rozutěct: zděšen stavem světa, v němž je mu k stáru dáno žít, rozhodl se napřít veškeré své zbylé síly k tomu, aby česká škola, knihovna a divadlo v Orlové mohly být zachovány.

Na žádné další shromáždění lidu už však nešel. Rozhodl se pro jinou cestu, která více odpovídala jeho naturelu: napsal obšírný elaborát karwinskému panu řídícímu Antonínu Krůtovi, s nímž ho spojovalo nejen křestní jméno, ale i mnoho dalšího. Oba přišli do zdejšího kraje zdaleka – a oba s ním postupem let pevně srostli. Za své povolání si zvolili učitelství a od samého počátku ho považovali za poslání; postupně k němu přidávali i celou řadu obrodných, kulturních a jinak prospěšných činností.

Velmi brzy našli společnou řeč. V agitaci za českou věc nahradili plamenné výroky trpělivým přesvědčováním a osvětou,

snažili se tlumit přehnané výboje a hasit hořící spory. Do karwinského sídla Matice osvěty lidové svolávali schůze, na nichž ke shromážděným hovořili o historických nárocích vyplývajících z hranic Českého království, o dohodách uzavřených Lucemburky i Jagellonci, a zaníceně vykreslovali slunné zítřky, které po kýženém vítězství v plebiscitu české obyvatelstvo čekají: nové školy i školky, příspěvky na učební pomůcky a osácení chudých dětí, vánoční nadílky, nové tělocvičné jednoty a jiné zájmové spolky, zkrátka bezpočet dobrých věcí, k jejichž dosažení stačí jedině: správně hlasovat.

Také dnes přišel pan učitel Pernica do Karwiné pobesedovat s lidmi. Tentokrát však bude setkání poněkud jiné než ta předchozí, neboť pan řídící Krůta se ho poprvé zúčastní jako čerstvě jmenovaný jednatel plebiscitního výboru. *„Nejsem si jist, ctěný pane kolego,“* napsal minulý týden Pernicovi v dopise, *„jestli se v nejbližších týdnech a měsících budu moci věnovat činnosti Matice a našim besedám s takovou pílí, jako tomu bylo dříve. Předkládám tedy k Vaší laskavé úvaze, jestli by nebylo moudré porozhlédnouti se po dalším spolupracovníkovi, který by pro naši věc pracoval v časech, kdy já mohu býti odvolán jinými povinnostmi.“*

Antonín Pernica se nepotřeboval rozhlížet dlouho. Jeho volba padla bez delšího váhání na nadaného studenta Fridolína Šlachtu, v němž spatřoval zosobnění svého snu: synek z chudé a početné hornické rodiny, jemuž bylo umožněno rozvinout svůj talent a studijní nadání do té míry, že brzy ukončí gymnázium a bude pokračovat na Filosofické fakultě v Praze. O něčem takovém by se kdysi lidem v tomto kraji ani nezdálo! A přece je to teď skutečností.

Doba dýchá nadějí, která nesmí zahasnout, nabádá pan učitel sebe samého. Mladické nadšení Šlachtovo může být k tomu nápomocno; ačkoli jeho způsoby vyjadřování na někoho působí snad až příliš přímočaře, jiné mohou svou úderností přesvědčit. Právě proto ho dnes vzal na besedu s sebou: doufá, že student tak silně zapálený pro českou věc se může stát posledním kamínkem ve vítězné mozaice.

„Budeme muset jít, ať nezmeškáme,“ říká mu teď a už se chce rozloučit s Ludwikem, když náhle dostane nápad: „A co kdybyste se k nám připojil i vy? Člověku nikdy neuškodí, když si vyslechné i jiné názory, než je zvyklý slýchat.“

„No... já nevím,“ váhá Ludwik. „Doma by se po mně sháněli.“

„Vaše žena je jistě dost moudrá, aby pochopila závažnost situace,“ naléhá Pernica. „Když jí vysvětlíte, kde jste byl, jistě se zlobit nebude. Jde o dobrou budoucnost nás všech, tedy i vaší rodiny. Sám jste přece před chvílí říkal, že si nepřejete nic jiného, než aby doba nejistoty skončila.“

„To je pravda,“ přisvědčí Ludwik. „Už mi z toho všeho jde hlava kolem.“

„Možná vaše rozpolcenost pramení z toho, že nasloucháte jen jedné straně, a přitom v hloubi duše možná tíhnete jinam,“ řekne Pernica. „Je mi nesmírně líto těch pobitých vojáků i popraveného chlapce, o nichž jste se před chvílí zmínil. Domnívám se však, že používat jejich tragický osud jako pobídku k dalšímu násilí by nebylo správné. Mělo by to pro nás být spíše důrazným upozorněním, že lepšího a klidnějšího života se máme snažit dosáhnout jinak než řinčením zbraní a sprostotou ducha.“

„Tak já teda půjdu, pane učiteli,“ svolí Ludwik. „Když myslíte, že mi to může být v něčem k užitku, udělám to.“

„Dobře jste se rozhodl, Ludwiku,“ poplácá ho Pernica po rameni. „Je důležité vyslechnout si všechny argumenty, i ty nejvíce protichůdné, protože jedině tak si člověk dokáže vytvořit správný názor.“

Trojice mužů vykročí od trafiky k radnici.

Ludwik se celou dobu pokradmu rozhlíží, jestli ho s činovnicí Matice nevidí někdo známý.

Nestojí o zbytečné problémy.

„Posadte se, prosím, pane Kaufmanne.“

„Děkuji vám.“

Bohdan Kaufmann je v prostředí úřednického bytu Žebrokových poněkud nesvůj. Znejistuje ho elegance obývacího pokoje i zdvořilé vystupování paní domu. V rukách rozpačitě žmolá klobouk, protože si ho zapomněl pověsit v předsíni na věšák, a teď přemýšlí, jak s touto situací naložit, aby nebyl za burana. Doma by ho prostě hodil na kanape a bylo by hotovo. Ale tady? Tohle jsou lepší lidi a on se před nimi nechce hned poprvé ukázat ve špatném světle.

Změny se na něj poslední dobou valí jedna za druhou, až nestačí zírat. Ovšem na takovéto bydlení a způsoby by si zvykl rád, ne že ne. Třeba se jednou dočká. Když se bude dostatečně snažit. A to on se bude, protože se snaží celý život.

Jako malý byl vysmíváný odstrkánek: pihatec a platfusák. Běhal nejpomaleji ze všech, takže zaostával ve většině her, do kterých se kluci ze sovinecké kolonie pustili. Nezatrpkl však; přeměnil svůj smutek v píli a stal se z něj premiant třídy. Když ve čtrnácti dokončil povinnou školní docházku, šel se stejně jako předtím jeho čtyři starší bratři hlásit na šachtu, ale nevzali ho. Havířem se může stát jen chlap v plném zdraví, a tím Bohdan nebyl.

Odšoural se tenkrát z ordinace revírního lékaře Wacława Olszaka jako spráskaný pes. Báł se jít domů, nechtěl svým rodičům způsobit zklamání, nechtěl být darmožroutem, co domů nepřinese ani korunu. Bezcílně bloumal a netušil, že kráčí vstříc lepší budoucnosti, než by se mohl nadít.

U Larischova pivovaru ho napadlo, že se zkusí zeptat na práci tam. A uspěl. Svůj zdravotní nedostatek vyvážil dřičstvím a zájmem o to, jak se pivo vaří. Když ostatní utíkali po šichtě domů, on zůstával, aby lidem z druhé šichty koukal pod ruce. Pomáhal, když mohl. Neměl žádné ambice, chtěl být užitečný. Pochválený. Neodehnaný.

Byl všechno.

Po nějakém čase si mladíkova zájmu o pivovarnictví všiml sládek. Vzal si ho k sobě a udělal z něj svého osobního učedníka. Bohdan nasával všechna sládkova slova jako houba; jeho loňský odchod na penzi oplakal. Obezřetně pozoroval jeho nástupce,

který se osvědčil tak málo, že musel už po několika měsících odejít. A pak si Bohdana k sobě zavolal šéf odbytu pan Žebroková a řekl, že ho doktoru Larischovi doporučil jako nového sládky: „Děláte tu práci patnáct let a víte o ní ze všech nejméně. Nevím, kdo jiný by ji uměl zastat líp.“

Ještě teď se z toho Bohdanovi točí hlava, když si na to vzpomene.

Ze vzpomínky ho probere hlas paní Žebrokové: „Dejte mi ten klobouk, pověsím vám ho v předsíni na věšák.“

„Děkuji,“ uleví se Bohdanovi, že se bez vlastního přičinění vymanil z překerní situace.

„A my si můžeme připít, než bude jídlo na stole,“ ozve se pán domu a z likérníku vyndá lahev ořechovice. „Ta je od mého bratra ze Stonavy. Výborná.“

Bohdanovi je stále lehčeji u srdce.

„Vy máte bratra ve Stonavě?“

„I já sám odtamtud pocházím,“ odpoví Jurek. „Ale už patnáct let bydlím tady v Karwině. Chtěl jsem mít blíž do pivovaru, to víte,“ usměje se na svého hosta. Neušly mu Bohdanovy rozpačky a chce je rozptýlit; v tom mladíkovi jako by viděl sebe samého před mnoha lety. Tentýž zápal pro věc, který nedovolí věci odbýt, když můžou být udělány pořádně. Loajalita k místu, které mu dalo živobytí a sebeúctu.

Vídá ho na pivovarském dvoře i v provozu celé roky a ani na vteřinu nepochybuje, že z něho bude dobrý sládek.

A tak si na to připijí.

Než Julka začne nosit na stůl, mají v sobě druhou šampriku a řeč přestane váznout.

„Čekají nás teď velké změny,“ říká Jurek. „A spousta práce.“

„Už aby to bylo,“ přitaká Bohdan. „Ruce mě svrbí, abych se už do toho mohl pustit!“

„Za celý poslední rok války jsme uvařili jenom tolik, co před válkou za dva týdny,“ kroutí hlavou Jurek. „Ubohých pět tisíc hektolitrů za celý rok! Člověku se to ani nechce věřit.“

„Důležité ale je, že se podařilo pivovar udržet při životě.“

„Pro Larische je to důležitá fabrika, nenechali by ji padnout. Ani starý pán, ani nový,“ doplňuje Jurek.

„Však karwinské pivo má zvuk!“ zvolá pyšně Bohdan. „A tak to musí i zůstat!“

„Zůstane,“ ubezpečí ho Jurek. „Doktor Larisch má s pivovarem velké plány, už zadal přístavbu nové sladovny a poptal nové společné kádě. Máme obrovskou výhodu, že k nám může dočasně přelít zisky z šachet a jiných svých fabrik. Kdybychom byli závislí jen na pivovarských příjmech, museli bychom na rozšíření výroby čekat mnoho let.“

„Teď hlavně aby se urovnala politická situace,“ dodá Bohdan zadumaně, když si dají po druhé štamprli a začnou si tykat.

„Doktor Larisch se bude umět postarat, aby současná krize na pivovar nedolehla,“ usměje se vědoucně Jurek. „Ať už to dopadne jakkoli, dokáže se prosadit na českém trhu stejně jako na polském. O tom není třeba pochybovat.“

„Budeme vařit lepší pivo než Ostrava nebo Tychy,“ pronese přesvědčeně Bohdan.

„To vaříme už dávno,“ chechtá se Jurek. „V Ostravě budeme dokonce otevírat podnikovou prodejnu, jen pár minut chůze od Strassmanova pivovaru. To se tomu starému židákovi určitě nebude líbit,“ dodá potutelně.

„To doufám,“ směje se i Bohdan a hovor dál plyne v nadějném duchu, než se ve dveřích objeví Julka s polévkovou mísou.

„Pánové, prosím ke stolu,“ vyzve svého muže a hosta.

Za cinkání lžic se řeč stočí k darkovským lázním, které se také snaží vzpamatovat z válečných let. Provoz lazaretu zanechal na někdejší eleganci vnitřních prostor hluboké šrámy, které není snadné odstranit. Čpavý pach utrpení a smrti jako by nasákl do stěn, sklepy jsou ještě stále plné provizorních lůžek, které se nepodařilo odvézt.

„Od chvíle, kdy budeme moci znovu zahájit léčebné procedury, nás ještě dělí hodně času,“ krčí Julka rameny. „Nejen kvůli probíhajícím stavebním úpravám, ale taky proto, že žádný host se nepojede léčit do místa, kde hrozí občanská válka.“

„Já myslím, že už to dlouho nepotrvá,“ snaží se ji potěšit Bohdan. „Plebiscit je na spadnutí a pak bude konečně po všem.“

„Tak docela s vámi nesouhlasím,“ oponuje mu Julka. „Mezi lidmi je stále větší nevraživost. A ta věc s plebiscitem jako by všechno jenom zhoršila,“ kroutí hlavou. „V lázních to teď mám denně na očích. Práce stojí – a chlapi se na chodbě hádají.“

„To tam s nimi neumí nikdo udělat pořádek?“ diví se Bohdan. „U nás v pivovaru by s nimi tady Jurek zrobil krátký proces!“

„To nepochybuji,“ připustí Julka a usměje se na svého muže. „Rozdíl je ale v tom, že v pivovaru pracují stálí zaměstnanci, kterým na jejich práci záleží. Zatímco v lázních jsou teď většinou najatí dělníci, které zajímá jenom výplata.“

„Tím spíš bych je srovnal do latě,“ trvá si na svém Bohdan. „Neděláš svoji robotu? Tak nic nedostaneš. Hotove.“

„Je to těžké,“ povzdechne si Julka. „Onehdy už jsem se neudržela a začala jsem na ně křičet. Polsky. A Poláci se hned urazili, že je to národnostní útlak. Prý proč křičím jenom na ně, když Češi taky hovno robí.“

„Cože?“

„Je to tak, jak říkám,“ ušklíbne se Julka. „A ujišťuji vás, že kdybych křičela česky, urazí se ze stejného důvodu Češi. Jako by všichni přišli o zdravý rozum.“

„A přitom to s tím mateřským jazykem je jenom zástěrka,“ vstoupí do debaty Jurek. „Každý rozumný člověk si dokáže domyslet, že ve skutečnosti jde v česko-polském konfliktu o šachty a železnici. O peníze. Ušlechtilé žvásty o historickém právu, etnografii a sebeurčení to mají jenom zastřít.“

Bohdan překvapeně zamžiká a Jurek vehementně pokračuje:

„Larisch nedopustí, aby mu rozdělili revír a odřízli ho od košické dráhy. Vždyť by musel na Slovensko vozit uhlí přes Frýdek!“ klepe si na čelo. „Kdepak! Jsem si jistý, že Johann Larisch najde cestu, jak tomu zabránit. Má na to dost fištrónu i internacionálních kontaktů.“

„Myslíš?“ zkrabatí Bohdan čelo.

„Stačí si dát jedna a jedna dohromady, Bohdane,“ řekne Jurek. „Ještě v srpnu schválili spojenci Tissiho linii, podle které mělo celé území až po Ostravici připadnout Polsku. A najednou je všechno jinak. Myslíš si, že změnili názor jen tak?“

„To nevím,“ krčí rameny Bohdan. „Vlastně jsem ani nepochopil, proč v tom návrhu tolik nadržovali Polákům.“

„To je jasné,“ prohlásí Jurek. „Protože Poláci bojují na východě s bolševikem, kterého se všichni bojí. Měli dostat Těšínsko za odměnu.“

„Ale s bolševikem přece bojují pořád,“ namítá Bohdan.

„Ano, a budou bojovat hodně dlouho,“ pokračuje Jurek. „Lvov si sice uhájili, ale dneska nikdo neví, jak to tam nakonec všechno dopadne.“

„To nevíme ani my tady,“ ozve se Julka.

„A já bych se klidně vsadil, že Larischův revír ani košická dráha se dělit nebudou,“ prohlásí Jurek sebejistě. „Možná přišel o šlechtický titul, ale pořád zná hodně vlivných lidí, kteří budou ochotni jednat v jeho zájmu. A Rothschild s Güntherem ho určitě taky podpoří.“

„Ale jak by mohl ovlivnit plebiscit?“ zajímá se Bohdan.

„Třeba tak, že z hlasování budou vyřazeni Poláci, kteří tady jenom pracují a nemají domovské právo.“

„To je pravda,“ připustí Bohdan. „Přesně o tomhle návrhu teď psali v novinách.“

„No vždyť to říkám pořád,“ nadzvedne Jurek pobaveně obočí. „Johann Larisch by klidně rozpůlil Těšín, jen aby mu v něm zůstalo nádraží.“

„To už ale přeháníš,“ směje se Julka.

„Uvidíme, moje milá,“ odpoví Jurek. „A dones už prosím hlavní chod, mám hrozný hlad.“

1920

Barka dokojí čtyřměsíčního Wojtka, něžně uloží spící dítě do kolébky a probudí pochrupujícího Ludwika. Pak po špičkách odejde do kuchyně nachystat Ludwikovi jídlo na šichtu. Snaží se být co nejtišeji, ale stejně jí prkno u dveří pod nohama vrzne.

Je půl páté ráno, ale květnové slunce už slibuje hezký den a bílé květy jabloní v zahradě svítí proti modré obloze. Na osázených záhoncích roste jarní zelenina, v orosené trávě zůstal od včerejška ležet dřevěný vozíček s červenými koly. Kdysi si s ním hrával Leonek, ale loni ho velkomyslně přenechal osmileté Olince a pětileté Žence, čímž se z vozíčku stal kočárek pro panenky.

Barka se naposledy pokochá pohledem na zahrádku, srovná záclonu do rovnoměrných záhybů a začne krájet chléb. Ještě stále se nepřestala radovat z toho, že se bochník nedrolí jako ten válečný, náhražkový. Čtyři pevné krajíce teď leží na kredenci a čekají, až budou namazány tlustou vrstvou sádla se škvarkami. Mezitím se začíná v rendlíku vařit voda na meltu, do které Barka přilije na dva prsty mléka zrovna ve chvíli, kdy do kuchyně vstupuje mžourající Ludwik.

„Dobré jitro,“ řekne mu zvonivě, protože na rozdíl od svého muže je už docela vzhůru.

„Dobré,“ ucedí Ludwik sotva slyšitelně, ale jeho žena dobře ví, že chtít po něm cokoli víc nemá smysl.

Přisedne k němu, aby si společně vypili hrnek horké melty. Nemluví, aby neprobudili Barboru spící na lůžku v rohu kuchyně. Má už velmi lehké spaní, občas ji probudí sebemenší šustnutí, a to je pak ještě nedůtklivější než jindy.

Vlastně je to malý zázrak, že se stále dokázala udržet naživu. Za války měla párkrát namále, záchvaty dusivého kašle ji pokaždé úplně vyčerpaly a pak ležela nehnutě na lůžku, vybledlé vodnaté oči upřené ke stropu a z hrudi se jí ozývalo slabé sípání. A přece v sobě našla dost síly k dalšímu žití. A také dost dechu na to, aby nepřestajně trousila zlá slova a záštiplné poznámky. Jako by si tím ulevovala, jako by svou nemohoucnost potřebovala přetvořit v bezmocný vztek, který v jedovatých stříkancích vypustí z úst.

Teď spí. Propadlé tváře lemují zcupované šedivé prameny dlouhých vlasů, které si odmítla ostříhat, ale rozčesat si je taky nenechá. „Chceš mě oškubat jako slepici?“ vyjela posledně na Barku, která zkusmo několikrát protáhla hřeben pramenem matčiny vlasů. „To budu raději zcuchaná než oplešlá!“ ukončila Barbora neúspěšnou kadeřnickou seanci a vzdorovitě se obrátila ke zdi.

Dělala to pokaždé, když chtěla mít ode všech konečně svatý pokoj.

Dělala to stále častěji.

Její dny plynuly v mlčenlivém pozorování prasklin v omítce, které se jako pavoučí síť rozlézaly po zdi, aby jí zas a znovu připomněly, že země se hýbe, protože hluboko pod ní dál chlapí rubou uhlí.

Zatímco Barbořiny dny se líně vlekly, ty Barčiny pádily ve zběsilém tempu. Ke starosti o čtyři děti přibyla teď s jarem ještě zahrada. Kozu, kterou si loni pořídili, musela den co den uvazovat o kousek dál za plot, protože si netroufala pustit Ženku na pastvu.

Vzhledem k tomu, jaká hrůza se teď v kraji děje, by celý den byla jako na jehlách, jestli se dcerce něco zlého nepřihodí.

„Ze školy rovnou domů,“ říkávala starším dětem. „Pak už ani na krok!“

A až do jejich návratu trnula, jestli se Leonek s Olinkou k čemusi nepřichomýtnou.

Z Karwiné se stal středobod všech nesvárů. Lidé se pouštěli do hádek i bitek, v ulicích zněla střelba, do výkladních skříní létaly kameny a u domů vybuchovaly granáty. Každý takovýto čin vyvolal touhu po odvetě a řetěz násilí mohl nepřerušovaně pokračovat.

V noci bylo ještě hůř. Kolem plotů, do posledního místečka polepených plakáty vyzývajícími k odevzdání hlasu pro jednu či druhou stranu, se plížily polské polovojenské *bojówki* a české Pětky zřízené domobranou, aby ztrestaly či důrazně varovaly ty, kteří se zjevně nebo i zdánlivě chystali podpořit nesprávný národ.

Barka dodneška neodpustila Ludwikovi, že se onehdy promenádoval kolem radnice s tím svým učitelem a jeho nohsledem. Možná to jsou dobří lidé, v tom Ludwikovi oponovat nemohla, ale proboha, jak mohl být tak lehkovážný? Kam dal zdravý rozum? Co kdyby ho s nimi někdo viděl? Co kdyby ho někdo zahlédl, jak vchází do té jejich Matice? Co by udělal, kdyby na dveře bytu v noci zabušila *bojówka* a její velitel ho osočil ze zrady? Taky by mu začal vykládat cosi o tom, kolik toho pro něj v dětství pan učitel udělal, jaký je to ušlechtilý člověk a za jak vznešené cíle bojuje, i když na české straně? Asi ne, že. A pokud ano, je dost pravděpodobné, že by ho umlčeli pažbou pušky. V lepším případě.

Barce se znovu sevře žaludek hrůzou.

Ani za války neměla takový strach.

Zvedne oči od hrnku s meltou ke svému muži. Dívá se, jak snídá: hltavě ukusuje z krajíce mazaného sádlem, srkavě upíjí horkou meltu. Ze tří naložených okurek, co mu je podala na kameninovém talířku, už snědl dvě. Vždycky říká, že kdyby začal den bez nich, nebude se mu pak dařit. Pověřivé okurky, směje

se mu Barka, ale pro jistotu mu je každé ráno dá na talířek znovu. Má jich pro něj plnou sklenici. Kdykoli docházejí, naloží nové, aby se lák stihl správně zakalit, než se do nich Ludwik pustí.

Má ho ráda. Je to její muž a lepšího si nemohla přát.

Vstane od stolu, aby mu slila zbytek melty do bandasky. Dva krajíce spleené sádlem zabalí do plátěného ubrousku a strčí do kapsy saka. Opatrně, ať se nepromastí.

Ludwik se podívá na hodiny na zdi a s povzdechem odstrčí židli. Ručičky ukazují víc, než si myslel. Teď bude muset spěchat, a to nemá rád.

Barka mu pomůže do saka, a než mu strčí do ruky bandasku s meltou, vroucně ho políbí. „Vrať se mi v pořádku,“ vysloví zaříkávadlo všech havířských žen a vzhledem k tomu, co se děje venku, ho raději políbí ještě jednou.

Ludwik si v předsíni obuje pracovní bagany a z rohu sebere železnou tyč. Bez ní poslední měsíce vůbec nevychází z domu; člověk dneska neví, koho kde potká. Až dojde k šachtě, odloží tyč do hloží kousek od důlní brány, protože dovnitř ho s ní nepustí. Na vrátnici stojí ozbrojená hlídka, která všechny chlapy při příchodu i odchodu šacuje. U koho najdou zbraň nebo cokoli jiného, s čím by mohl někoho zranit nebo dokonce zabít, toho okamžitě zatknou a vsadí do basy, kde čeká na vojenský soud. A ten vynáší hodně tvrdé rozsudky, což všichni chlapi dobře vědí, a tak to dělají podobně jako Ludwik: do roboty přicházejí ozbrojeni tyčí, řetězem nebo velkým nožem, které během šichty zůstávají skryty, aby si je jejich majitelé mohli po šichtě zase vzít a dodávat si jimi jistotu při návratu domů.

„Co bude dneska k večeři?“ zeptá se Ludwik už s rukou na klíce.

„Žurek. Zákvas už je zralý.“

„O to víc budu spěchat,“ pohládí ji Ludwik po tváři a pak už z něj zbude jen dusot těžkých bot na schodech.

Barka se pousměje, zavře dveře a jde sklidit nádobí ze stolu.

Na kameninovém talířku zůstala ležet poslední nesněžená okurka.

Strne.

Přepadne ji zlé tušení.

Vždyť přece Ludwik vždycky říká, že den, kdy nesní ty svoje tři *ogurky*, bude pokažený.

Co když má pravdu?

Co se dneska pokazí?

Co se stane? Proboha, co?

Barku znovu sevře strach. Toporně usedne na židli, čelo má shrnuté do varhánků a přemýšlí, co by teď měla udělat. Nejprve povolá na pomoc zdravý rozum, aby ji přesvědčil, že ta malá slizká zelená věc přece nemůže předznamenávat nic zlého. Je to jen okurka, ty hlupaňo! plísni sebe samu, a když ani to nepomůže, prudce se zvedne od stolu, otevře dvířka kamen a mrští zdroj svých pošetilých obav doprostřed plamenů.

A přece v ní pachutí té chvíle zůstává, pevně usazená ve ztěžklé hrudi a zaháknutá ve strnulém zátylku.

Barka se přerývaně nadechne, pevně semkne rty a jde se pomodlit k obrázku Panenky Marie, který visí na zdi mezi okny. Úpěnlivě ji prosí, aby se Ludwik v pořádku vrátil domů, aby se mu nic nestalo, aby mu zlá náhoda nebo zlý člověk neublížili. Boží Matka na ni milostiplně hledí hnědýma očima a Barka konečně pocítí první náznaky zklidnění.

Přesto se jí ruce stále trochu třesou, když pokládá na plotnu rendlík s mlékem. Plech na kovovém plátu zarachotí, což v tichu spícího bytu zní jako hrozivý lomoz. Několik vyšplíchlých kapek se seškvaří do hnědých skvrn a naplní celou kuchyň nepříjemným pachem spáleniny.

Barbora slabě zakašle.

„Spěte, maminko, spěte,“ řekne Barka chlácholivě. „Ještě je brzy.“

Barbora se rozkašle silněji.

„Vylila jsem na sporák trochu mlíka, proto to tak smrdí,“ omlouvá se Barka. „Otevřu okno.“

Do kuchyně přilétne ptačí zpěv. Barka se ponoří do každoranní rutiny: odkrojuje z pecnu chleba další krajíce a pak je maže

máslem a jahodovou zavařeninou. Děti mají rády sladké a ona vlastně taky. Barboře je jedno, co jí na talíř předloží; hudrá po každé, že se jí to špatně kouše, přestože z jejího krajíce Barka po každé odřezává kůrku.

Když je jídlo na stole a svačiny ve školních *torbach*, jde do ložnice probudit Leonka s Olinkou. „Vstávejte, už je čas!“ pohladí je po čele. Dcerka se protáhne a vmžiku vyleze zpod peřiny, zato syn předstírá, že neslyší. Vstává nerad, zoufale nerad, a snídá v polospánku stejně jako jeho otec.

„Zajdu teď pro vodu, a až se vrátím, chci tě vidět oblečeného u stolu,“ pobízí ho Barka a přimíchává do hlasu domnělou přísnost, protože vlídností by syna z postele nevytáhla.

Vezme dva kbelíky a zavře za sebou dveře. I chodbové schodiště by už potřebovalo vytrít. Ale kde na to všechno vzít čas? Celé roky se o úklid společných prostor v domě dělila s Maňkou Ligurskou, ale pak přišla ta tragédie, kdy jí čeští vojáci popravili syna, a Maňka se pomátla. Zpočátku vůbec nemluvila. Postupem času utrousila aspoň občas slovo, ale ze srdečné, až halasivé ženské, jakou bývala dřív, zbyla jenom troska.

A minulý týden se Ligurští odstěhovali do Polska. Nechtěli čekat, jak dopadne hlasování. Nesnesli představu, že pokud by v plebiscitu zvítězili Češi, uvíznou oni sami v zemi, která prolila Wojtkovu krev. „Pro začátek se přesuneme k bratrovi do Zebrydowic a pak se uvidí, co bude dál,“ řekla Maňka. „Sem se už nechci nikdy vrátit. Leda na hřbitov za těmi, které nemůžu vzít do Polska s sebou.“

Odjeli hned nazítří ráno, ve spěchu, bez pořádného rozloučení. Barka stihla vyběhnout před domovní dveře a vyprovodit je alespoň mávnutím. Slzy jí vhrkly do očí, když její přátelské gesto ani jeden z manželů Ligurských neopětoval.

Jako by těch patnáct společně prožitých let neexistovalo.

Po kdysi tak blízkých sousedech zbyl zvířený prach na cestě a omlácená malba na chodbě, jak se při stěhování nešikovně vytočili s almarou.

Barka si povzdechla a vrátila se se sklopenou hlavou domů.

A možná nebudou Ligurští jediná, kdo z Karwiné odejde.

O koho Barka ve svém životě přijde.

Taky Žofka je v poslední době nějaká tajnůstkářská, jiná než dřív. Docela nedávno jí přišel dopis s poštovním razítkem odkudsi z Moravy. Vyzvedla si ho minulou neděli po mši, když přišla po dlouhé době domů na sváteční oběd. Rychle tehdy sebrala psaní z kredence a utekla si ho přečíst do ložnice. Nechtěla povědět, kdo jí to píše a proč. Taky o Stankovi odmítá mluvit, jen mává rukou a vrtí hlavou, když se jí na něj Barka zeptá. Stále častěji zůstává na noc v lázních. „Máme tam hroznou spoustu práce,“ říká na vysvětlenou. „Je pro mě zbytečné pořád přecházet tam a zpátky. Julka to za války tak taky dělala.“

Barka chtěla namítnout, že válka už skončila, ale pak se zarazila. Vždyť to není tak docela pravda. Ano, Velká válka skončila, mocipáni sestavují nový svět, v Čechách lidé radostně propěvují husitské písně. Ale tady v Karwiné a kolem ní jako by jedna válka přešla ve druhou. Prokletá doba, prokleté sváry! A kvůli čemu to všechno? Barka tomu rozumí stále méně. Tolik nenávisť mezi lidmi! Odkud se vzala? Kde nabrala tolik síly?

Vlastně se není Žofce co divit, že nechce sama chodit takový kus cesty. Vždyť i Ludwik chodí do roboty ozbrojený železnou tyčí, a to je chlap jako hora! Raději nemyslet, co by se mohlo přihodit hezké mladé děvče.

Barka se znovu zachvěje strachy.

Kdy už to skončí?

Kdy už to proboha všechno skončí?

Sejdou se vůbec ještě někdy všichni společně u jednoho stolu, aniž by se Ludwik s Tomkem dohadovali? Ať začne hovor jakýmkoli tématem, ti dva ho pokaždé velmi brzy převedou na další nekonečnou rozepři, jestli jsou v právu Češi, nebo Poláci. Každý si mele svou a vůbec neposlouchá, co říká ten druhý. A nejhorší na tom je, že každý z nich má kus pravdy.

Možná by bylo nejlepší, kdyby se z Těšínska udělal samostatný stát, jak prý někteří navrhují. Všichni by v něm žili pospolu jako dřív. Museli by. Nezbyvalo by jim nic jiného než vrátit

se k předválečným zvykům: chlapi by společně chodili do roboty, ženské by nakupovaly a vařily. V neděli po mši by se sešli před kostelem a po sousedsku poklábosili, plynule by přecházeli z polštiny do češtiny a zase zpátky, protože by tomu nikdo nevěnoval pozornost, a pak by se rozešli domů a dali by si sváteční oběd a bylo by jim hezky na světě.

Barka se silou vůle brání propadnout pocitu, že jí není hezky na světě, a kdykoli na ni začnou doléhat chmury, zahání je všemi prostředky, jež se jí namanou: usilovnou prací, mazlením s Wojtkem a Ženkou, kteří se na rozdíl od Leona a Olgy ještě mazlit nechají, milováním s Ludwikem, který se naštěstí chce milovat pořád, protože má svou ženu stejně rád jako ona jeho.

A má ho ráda i Barbora, snad jako posledního člověka na světě. „Aspoň se zeťákem jsem udělala štěstí,“ říkává tu a tam.

Zato proti všem ostatním vznáší ustavičné výčitky: Barka se neumí v domácnosti dostatečně otáčet, Fanka žije s chlapem, přestože před Bohem je stále sezdaná s jiným, Žofina se též furt kdesi smývá a k vdavkám se vůbec nemá, i když by už dávno vdaná být měla, vždyť je jí dvacet šest roků, prokrista!, děcka řvou a neposlouchají, v tom jediném by se jim snad Ludwik mohl trochu víc pověnovat, aby je srovnal pořádně do latě, ale nakonec proč by to měl dělat on, vždyť starat se o děcka je odjakživa ženská robota, chlap vydělává, ženská se stará, ne? A jsme zase na začátku – Barka se sice furt hemží, ale spousta práce jí stejně stojí. Barbora tomu nerozumí, ale protože jí chabé zdraví nedovolí vstát a ukázat, jak se o domácnost pořádně postarat, alespoň Barku z postele popohání a střílí po ní záštiplnými radami.

Barka zatíná zuby, aby udržela nevyslovené všechny odpovědi, které se jí derou na jazyk, protože ví, že Bůh chce, aby ctila matku svou.

Jenomže když ono je to někdy tak těžké!

Nejsnadněji si s tím umí poradit ve chvílích, kdy matka spí.

Jako třeba teď.

Dnes je milosrdné ráno. O tomto čase už bývá maminka vzhůru a sekýruje starší děti, že se loudají s odchodem do školy.

Snad se probudí co nejpozději, aby se Olga s Leonem pro jednou mohli vypravit bez babiččinych poznámek.

Barčino přání je vyslyšeno. Když se vrátí nahoru do bytu se dvěma kbelíky vody, obě děti sedí spořádaně u stolu a snídají, zatímco z Barbory je vidět jen kus spících zad.

Barka pohladí dceru a syna po hlavě a jde zavřít okno, přece jenom je po ránu ještě chladno a smrad mléčné spáleniny už z kuchyně vyvanul. Očima při tom zavadí o Barboru, nejspíše proto, aby zkontrolovala, jestli ji zvuk zavíraného okna neprobudil, a v té chvíli jí cosi přijde divné.

Navzdory svému nedávnému přání, aby matka spala co nejdéle, přistoupí k posteli a zašeptá jí do ucha: „Maminko, ještě spíte?“

Barbora tiše zachroptí.

„Maminko, je vám dobře?“ ptá se Barka s už větší naléhavostí v hlase.

Její otázka zůstane bez odpovědi.

A Barka najednou pochopí, že právě nastalo to, čeho se dnes ráno obávala. Její zlá předtucha se naplnila, ale docela jinak, než si prve myslela. Ne o Ludwika, to o matku se měla dnes ráno bát!

Zaplaví ji panika; už nešeptá, ale přeskakujícím hlasem křičí na vyjevené děti: „Utíkejte oba pro pana faráře a dovedte ho sem!“

Leon s Olgou na ni hledí vykulenýma očima: takto svou maminku neznají, jejich maminka přece nikdy nezvyšuje hlas.

„No tak, mám vás snad něčím popohnat?!“

Zkoprnělé děti vstávají ze židlí a jdou se obout, jejich znervóznělé prsty bojují s tkaničkami a Barka se na to už nemůže dívat, tak jim boty zaváže raději sama, aby už konečně šly, aby přivedly pana faráře co nejdříve, protože jen Pán Bůh ví, kolik času zbývá.

Jakmile za nimi zaklapnou dveře, usedne Barka na bočníci matčiny postele a vlídně k ní promlouvá: „Maminko, nemusíte mi nic říkat. Stačí kývnout, abych věděla, že mě slyšíte. Nebo pohnout očima. Maminko, slyšíte mě? Maminko?“

Barbora hekne. Pak namáhavě vyprostí paži zpod peřiny a pokusí se Barku chytit za ruku, ale na to už v sobě nenalezne

dost sil, a tak jen nechá suchou dlaň ležet na Barčiných prstech. Hrudník se jí trhavě nadzvedá a z pootevřených úst vychází sípot. Rty se pohybují, jako by se snažila něco říct, ale vydá ze sebe jen další slabé heknutí.

„Nechala jsem poslat pro pana faráře, maminko,“ říká Barka.

Slabé kývnutí.

„A já teď zaběhnu do závodní nemocnice pro doktora. Jen obléknu děti a vyrazím.“

Barbora namáhavě zakroučí hlavou.

„Pomůže vám, maminko,“ naléhá Barka. „Jistě vám pomůže. Budu hnedka zpátky.“

Barbořina doposud bezvládně položená ruka se jemně sevře kolem Barčiny dlaně.

„Vy nechcete, abych tam šla? Ale...“ Barce se hlas zlomí v pláči a oči se jí zalesknou slzami.

Barbořiny oči zůstávají suché. Hledí vlídně, tak vlídně jako už dávno ne, vlastně ten pohled Barku hladí a sděluje jí, že navzdory všemu zůstala pro svou matku tou malou holčičkou, která ve čtyřech letech kňourala během solné pouti do Wieliczky a chodívala pást kozu do kopce nad kolonií, která kdysi měla hodného tatínka a bratra, než je uhlí pohřbilo, která vypomáhala v hospodě u Mokrošky a dělala ograbčoru na šachtě, která porodila čtyři děti a hezky se o ni k stáru a v nemoci starala, i když za to sklízela jen nevděk.

To všechno Barbořiny oči stihnou Barce říct a s každým tím tichým sdělením se do nich vlévá klid.

Ještě chvíli tam spolu obě zůstanou v tichém souznění, během něhož neslyšně zazní všechno to, co v uplynulých letech zůstalo nevysloveno. Setrvávají tak až do okamžiku, kdy Barka něžně překryje Barbořiny nevidoucí oči vrásčitými víčky a jde otevřít okno, aby mohla maminčina smířená duše odejít.

A pak už jen společně s Ženkou a Wojtkem čeká, až Leon a Olga přivedou pana faráře.

A až přijde Ludwik z roboty.

Žofka vytáhne z dřevěné truhly bílé botky, které měla maminka při prvním svatém přijímání a které pak při stejné příležitosti obula všem třem dcerám.

„Podívej,“ natáhne ruku směrem k Barce. „Mohla bys je napřesrok dát na přijímání Žence.“

„To bych mohla,“ přisvědčí Barka. „Bude to hezká rodinná tradice.“

Sestry stojí nad otevřenou truhlou, kterou s sebou Barbo-
ra vozila celý život a do které nikomu nedovolila nahlédnout. Od pohřbu už uplynul celý měsíc, ale teprve dnes, čtrnáctého června, na šestadvacáté výročí tatínkovy smrti, se odhodlaly od-
klopit víko.

„To je moje panenka, co mi ji maminka ušila,“ sáhne dovnitř Fanka. „Myslela jsem, že se ztratila,“ dodá a uhlazuje vetchou, vyrudlou tkaninu šateček. „Jestli vám to nevádí, vezmu ji Anušce na hraní.“

„To víš, že nevádí,“ ubezpečuje ji Barka. „Akorát jí budeš muset přišíst oko, už visí jenom na nitce.“

„Přišiju,“ řekne dojatě Fanka a přitáhne si hadrovou panenku k hrudi. Pak se podívá na nejmladší sestru. „A co si vezmeš ty, Žofi? Třeba ten svatební věneček? Možná se ti bude někdy hodit,“ zvedne obočí.

K překvapení všech Žofka zrudne. „Teď se stejně vdávat nemůžu, když maminka umřela.“

„A ty bys chtěla?“

„Chtěla,“ pípne Žofka.

„Žes nikdy nic neřekla,“ vystrčí Fanka bradu.

„Kvůli mamince,“ krčí Žofka rameny. „Určitě by mi nedala požehnaní, kdybych se chtěla vdát tak daleko od domova.“

„Jak daleko od domova?“ nerozumí Fanka.

„Na Moravu. Do Hustopečí.“

„Kde to je?“

„U Brna.“

„Taková dálka! Co tě to popadlo?“

„Václav tam má truhlářskou dílnu.“

„Kdo je Václav?“

„Poznala jsem ho v lazaretu, léčil si tam průstřel. Když se trochu zotavil, chodili jsme společně sbírat byliny. Tam jsme se... začali mít rádi.“

Do nastalého ticha se ozva Barka: „Tak to od něj ti přišel ten dopis?“

Žofka přikývne. „Požádal mě o ruku. Mám za ním přijet, aby mě představil rodičům.“

„A co Stanek?“

„Stanka už nechci. Je na mě zlý.“

„No ale sama říkáš, že teď se vdát nesmíš, když je maminka sotva měsíc po smrti,“ krčí rameny Barka.

Žofce se rozklepe brada i hlas: „Neměla jsem tak dlouho čekat. Měla jsem ho poslechnout a odjet s ním hned.“

Do prvních vzlyků zazní rozhodný Fančin hlas.

„Jed,“ řekne rázně. „Já taky žiju pod jednou střechou s Tomkem a nejsem za něho provdaná. Víš, co mi jednou řekla jeho mamka? Že bezbožná doba nepotřebuje požehnaný svazek. Tak si to přeber i pro sebe.“

Barka rýpe nehtem do odštíplého kusu dřeva. Ne, tohle není správné. Nedovolí si však nic namítnout, protože jí vytane vzpomínka na nekonečné měsíce úzkosti a nejistoty, kdy s Ludwikem čekali na papežský dispens. Ludwikovi už tenkrát začala docházet trpělivost a chtěl společně s ní utéct. Ona odmítla a málem se kvůli tomu rozešli.

Tak málo stačilo a nemusela mít ani Ludwika, ani děti.

Strašná představa!

A co když dojde trpělivost tomu Václavovi a ožení se s jinou? Co když tvrdošíjným lpěním na tom, co je správné, přijde Žofka o možnost prožít život s hodným pracovitým chlapem, který ji bude mít rád?

Kdo má právo to po ní žádat?

Barka docela jistě ne.

Těžko by se jí pak žilo s vědomím, že mladší sestře šlápla do štěstí.

„Jeď,“ řekne téměř šeptem a sklopí hlavu.

Žofka ji prudce obejmě.

Ludwik žmoulá v ruce čepici a nervózně přešlapuje na chodbě, kam si ho nechal zavolat nový naddůlní.

Je z toho člověka nesvůj už od prvního dne, kdy se tady objevil. Havířině rozumí, to se mu nedá upřít, však taky donedávna robil kajsik na Kladně. Ale mluví strašně divně: slova se mu v hubě protahují do směšných krucánek, občas to skoro zní, jako by napůl zpíval, a některé věci vyslovuje či nazývá úplně jinak, než by měl. Chvilku trvalo, než se Karwinští naučili té jeho *śmiesznej wymowie* porozumět.

Ovšem to, jak mluví, je jenom půl bídy. On se taky divně chová: horníci se dodneška chechtají při vzpomínce na první setkání s ním. Namísto aby tehdy normálně řekl: „Chlapi, já jsem ten a ten a budu vám teďka rozkazovat,“ prohlásil slavnostně: „Pánové, jmenuji se inženýr Kadleček a budu od nynějška vykonávat funkci předáka.“

Nastoupené osazenstvo si jen vyměnilo pobavené pohledy, pár lidí se kouslo do rtu, aby se nezačali smát nahlas, a večer v hospodě si po pár pivech celou scénu pitvořivě přehráli. Po mnoha měsících, kdy neměli jediný důvod k smíchu, to bylo vlastně úlevné. Šéfoval jim sice nabubřelý chlap se srandovně

narostlým zobákem, ale jeho příchod víceméně zaznamenali jen jako další v řadě změn, které přinesly uplynulé měsíce.

Jestliže se Ludwik před necelým rokem každou neděli modlil za to, aby konečně nastal klid, mohl nyní považovat svou modlitbu za vyslyšenou. Železná tyč, kterou s sebou musel vláčet do roboty a zpátky, stála opřená v rohu šopy jako varovná připomínka zlých časů. Z ohrad i sloupů zmizely agitační letáky, výkladní skříně obchodů zůstávaly zasklené, domy poničené výbuchy granátů se ve většině případů podařilo opravit.

Karwiná jako by se zotavovala z dlouhé vleklé nemoci.

Rozhodnutí mezinárodní arbitrážní komise, která ve snaze ukončit stále rostoucí nenávisť a násilí ukončila přípravy na plebiscit a přiřkla celý fryštátský okres Československu, vyvolalo poprask. A u mnohých také nevěřící úžas. „Copak je možné rozkrojit město?“ ptali se lidé, když jim bylo oznámeno, že řeka Olza od nynějška tvoří hranici mezi Českým Těšínem a Cieszynem. V prvním zůstala železniční stanice, druhý se mohl pyšnit krásným historickým centrem. Tramvajovou linku, která donedávna jezdila od řeky nahoru, přetála hraniční závora.

Jediný, kdo se nedivil, byl Jurek. „Zase jednou došlo na moje slova,“ komentoval rozdělení Těšína s potměšilým úsměvem. „Od samého začátku jsem věděl, že uhlobaroni košickou dráhu nepustí. A víte co?“ dodal po chvíli. „Mně osobně je úplně jedno, komu prodám pivo – stačí, když mu bude chutnat tolik, aby si ho příště koupil zas. Česká huba jako polská huba, dobré pivo mají rády obě.“

Jeho pragmatický nadhled nesdílela celá řada Poláků, kteří se s československou okupací – jak nový stav věci nazývali – nehodlali smířit. Podobně jako Ligorští naložili na povozy celý svůj život a zamířili na sever, hnáni zhrzeností a záští. Pro ně tento kraj přestal být domovem; už mu neříkali Těšínsko, začali ho nazývat Zaolzím.

Ludwik to nechápal. Jak může někdo přetrhat vlastní kořeny kvůli takové malé věci, jako je státní občanství? Copak na

nějakém lejstru záleží? Vždyť samotný život se nijak nezmění: lidi budou dál chodit do práce, vařit a jíst, plodit a vychovávat děti, obdělávat zahrádky a pole. Dál se bude rubat uhlí.

Dokonce i Tomek se rozhodl zůstat, i když Čechům stále nemůže přijít na jméno. Přesvědčily ho ženské. „Máš tady pohřbeného tatu a mě pohřbíš vedle něho. Je ti to jasné?“ prohlásila Monika tak rozhodným hlasem, že se neodvážil k námitce ani nadechnout. A pak se přidala i Fanyinka, ta už našťěstí trochu smířlivěji: „K čemu někam rajzovat, když tady máme všecko, co k životu potřebujeme? Nemusíš se přece s Čechama nijak punktovat, dál si budeš dělat svoje. Každý člověk bude dál mluvit takovou řečí, jakou mluvil dřív. I polská škola tady zůstane, to mi starosta slíbil. Máš tady bratry, celou rodinu. No tak pověz, kam bysme chodili? A za čím?“

Vystaven křížové palbě ženských argumentů Tomek rezignoval.

Křivdu v sobě uzamkl a uschoval k budoucímu vyřešení. Boží mlýny melou, ubezpečoval sám sebe, a když se mu přece zdálo, že nezpracovaný vztek začíná probublávat na povrch, zašel ho spláchnout do hospody. Vždycky tam našel pár sousedů, kteří stejně jako on museli proti vlastní vůli zůstat na nepřátelském území, a při pijatyce se navzájem ujišťovali, že čas na pomstu jednou přijde. „A pak se ještě uvidí, komu tahle země patří!“ hulákali cestou z hospody do temnoty noci.

Ráno všichni vstali a šli orat pole.

Anebo pálit cihly.

Anebo rubat uhlí.

Každodenní lopota umí otupit i tu nejostřejší zášť.

Zato Ludwik v sobě žádnou zášť neměl. Jakmile pominuly všechny důvody k obavám, plynule navázal na to, co dělal před válkou: každé ráno si strčil do kapes saka po krajíci chleba se sádlem, vzal bandasku a odešel na šichtu.

Na podzim se navíc začal učit práci se dřevem. Nejprve sestavil štokrle, na kterém si mohla Barka přes zimu nahřívát bolavý

hřbet přímo u kamen. Povzbuzen tímto úspěchem pak podle vlastního náčrtu stloukl kurník. Byl sice trochu vachrlatý, ale sedm slepic, které do něj Barka pořídila, snášelo vajíčka tak žlutavá, že nedělní buchty chutnaly jako nikdy předtím. Pokaždé, když se Ludwik do nadýchaného dílku zakousl, měl pocit, že takhle to má být. Že je chlap, který umí obstarat rodinu, přinést výplatu a ještě doma udělat něco užitečného.

Také Barce se z očí ztratil strach a tíseň. Když zemřela Barbora, ulevilo se jí, ačkoli to nahlas nikdy neřekla. Ludwik to však na ní poznal a rozuměl tomu. Mnoho let trpělivě snášela matčino sekýrování, aniž jedinkrát hnula brvou. Nesla statečně svůj uděl, ale jakmile ho z ní Pán Bůh sejmul, jako by se jí do oka navrátila jiskra. Znovu si začala zpívat, do zahrady nasadila květiny a před dvěma týdny Ludwikovi oznámila, že čeká páté dítě.

Radost z té dobré zprávy tentokrát Ludwikovi nezkalila žádná obava. Výdělky na šachtě jsou teď nevídaně vysoké, za jedinou směnu dostane i osmdesát korun. Z toho se dá při rozumném hospodaření krásně vyžít i s pěti dětmi. Nebo klidně s šesti, dá-li Bůh.

Ludwik se spokojeně usměje.

Čekají je samé hezké věci.

A pak si najednou uvědomí, že ještě pořád stojí na chodbě a čeká na naddůlního, který si ho nechal po šichtě zavolat. Ovlivněn příznivými vyhlídkami do budoucnosti, které si právě vykreslil v hlavě, se najednou přestane setkání s nadřízeným bát. Vždyť kde je psáno, že mu Kadleček chce oznámit něco nepříjemného? Nemá přece jediný důvod – Ludwik chodí na šichtu včas, svoji práci odvádí bez chybičky, mašinku udržuje v bezvadném stavu. Každý den ji těsně před odchodem očistí chomáčem pucvole tak pečlivě, až se mu někteří chlapi smějí, že ten kus železa opečovává jako nějakou fajnovou robku.

Ne, Kadleček si ho určitě nepovolal na sprduňk.

Za tím bude něco jiného, je si najednou Ludwik jistý.

Možná ho přeřadí do strojovny! Celá šachta přece ví, že se stroji to Ludwik umí jako málokdo jiný!

Než se Ludwik stihne oddat další lákavé představě, ozvou se na chodbě kroky. A vzápětí po nich i Kadlečkův hlas: „Zpozdil jsem se u pana závodního, pane Pospíšile. Pojdte se mnou.“

Zavede ho do malé místnosti za známkovnou, ve které stojí jen starý otlučený stůl a dvě židle. Na zdi visí jakási potrhaná vyhláška z války, chabě osvětlená mřížkovým stropním světlem.

„Asi vás zajímá, proč jsem se s vámi chtěl sejít,“ začne Kadleček, jakmile usednou naproti sobě.

„No... to zajímá.“

„Ve vaší pracovní kartě jsem zjistil, že máte čtyři děti. Je to tak?“

Ludwik zmateně zamžiká; nečekal, že se bude hovor ubírat tímto směrem. „Mám. A páté na cestě.“

„To rád slyším,“ opáčí Kadleček.

„Narodí se v prosinci,“ oznámí Ludwik, protože neví, co jiného by měl říct.

„Jistě vám záleží na tom, aby se vašim dětem vedlo lépe než vám.“

„To asi každému, ne?“

„Zajisté. Ani já nejsem výjimkou, pane Pospíšile. A právě proto chci, aby se jim dostalo co nejlepšího vzdělání.“

„Vzdělání je důležité,“ pronese Ludwik dutě a rozpačitě přítakává.

„Těší mě, že se v tom shodneme,“ kývne Kadleček spokojeně hlavou. „Protože za vámi přicházím s významným návrhem.“

„S jakým?“

„Chci, abyste své děti poslal do české školy, kterou nově zřizujeme u starého kostela. Prozatím se potýkáme s nedostatkem žactva, což se samozřejmě velmi brzy změní. Ovšem pro zdárné překlenutí přechodného období jsem se rozhodl oslovit ty nejlepší z našich dělníků, aby dali své děti k nám.“

„Ale moje děti chodí do polské školy.“

„To já vím. Doba se však změnila, jak je nám oběma známo.“

„To ano, ale...“

„Chcete snad popřít své české kořeny, pane Pospíšile? Váš otec byl přece Čech. Proč chcete své děti vzdělávat v polské škole?“

„Protože doma mluvíme jenom polsky. Česky moje děti umí jenom trochu; musely by se nejprve pořádně naučit jazyk.“

„Ale prosím vás, pane Pospíšile. Děti se učí rychle, mnohem rychleji než dospělí.“

„Stejně bych se musel poradit doma, pane naddůlní. Se ženou, víte?“

„Vaše žena je polské národnosti?“

„Ano.“

„Je polština skutečně její mateřský jazyk?“

„Ano, její maminka mluvila polsky. A moje taky. Byly totiž sestry, víte?“

„Ale váš otec byl Čech.“

„Ano.“

„Vy jako syn českého otce a občan Československé republiky mluvíte doma polsky?“

„Ano. Tak jsme si zvykli.“

„To jsou špatné zvyky, pane Pospíšile.“

Ludwik nasucho polkne.

„Abych to zkrátil, pane Pospíšile,“ řekne Kadleček a významně se opře dlaněmi o stolní desku. „Buď své děti převeďte k nám, anebo dostanete výpověď. Z práce i z bytu, samozřejmě. Na vaše místo pak přijmu člověka, který rád vyhoví mému přání. Říkám to dost jasně?“

„Říkáte,“ hlesne Ludwik a sklopí hlavu.

„Výborně,“ zvedne se spokojeně Kadleček a chystá se k odchodu. „Na shledanou. Co nejdříve chci slyšet vaše rozhodnutí.“ Poslední slova pronáší už přes rameno, aby nebylo pochyb, kdo má tady jednoznačně navrch.

Ludwik zůstane sedět. Teprve když k němu do kumbálu přestane pronikat ozvěna Kadlečkových kroků, odsune hrkavě židli, nasadí si sežmoulaný klobouk a tiše za sebou zavře dveře.

Pomalů se šine k šachetní bráně.

Už teď ví, že zítra přes ni půjde zas.

A pozítří znovu.

Doslov

Šikmý kostel je, jak ostatně vyplývá z podnázvu, románovou kronikou ztraceného města. Čtenář neobeznámený s historií a specifiky tohoto místa může být zmaten při zjištění, že v textu se hovoří o Karwiné, protože město velmi podobného názvu, tedy Karvinou, samozřejmě zná. Velmi pravděpodobně o ní ví, že se nachází kousek na východ od Ostravy, téměř na polské hranici, a že je to město hornické.

To vše je samozřejmě pravda. Až na to, že dnešní Karviná je jiné město než stará Karviná.

Zjednodušeně řečeno: dnešní Karviná je bývalý Fryštát.

Ta stará dnes nese název Karviná-Doly a opravdu se ztratila, jak praví podnázev. Z dvacetitisícového města zbyl jen kostel, který šikmě ční do prázdných luk, kališť a náletových lesíků. Jestliže na obálce této knihy vidíme jeho podobu před sto lety (tedy tak, jak ho znaly postavy románu), dnešní pohled nám ukazuje něco docela jiného, protože se kvůli důlním vlivům propadl o téměř čtyřicet metrů.

Je vlastně zázrak, že stále stojí. Všechno ostatní je totiž pryč.

Bývalá slezská obec byla ještě před dvěma stovkami let stejná jako téměř všechny ostatní v Těšínském knížectví – proslula

snad jen obzvláště šťavnatými pastvinami. Teprve nález uhlí proměnil zemědělskou vesnici v městys, který se stal jedním z nejvýznamnějších hospodářských center Rakouska-Uherska, a následně ve výstavní město s honosnými budovami, elegantním zámkem a úhlednými koloniemi.

Turbulentní vývoj uplynulých dvou století způsobený nejen hospodářským vývojem regionu, ale samozřejmě i politickými změnami, se projevoval mimo jiné i v místním názvu. V knize užívaná Karwiná je název mnou vytvořený, vzniklý spojením polského pojmenování Karwina, které jsem opatřila dlouhou českou koncovkou. Snažila jsem se tím vyjádřit přirozenou bilingvnost tohoto regionu, která je ostatně v knize mnohokrát zmíněna.

Snad neprozradím příliš, když poznamenám, že po připojení k samostatnému Československu bylo město úředním rozhodnutím přejmenováno na Karvinnou a teprve po druhé světové válce a dalších územně-správních změnách se z něj stala Karwiná.

Při několikaletých rešerších jsem samozřejmě pracovala s historickými prameny a odbornou literaturou, ale stejně významným zdrojem informací pro mě byly rozhovory s pamětníky. Mluvila jsem s každým, kdo byl ochoten mluvit se mnou, strávila jsem při těch rozmluvách stovky hodin a vyslechla si mnohdy velmi emotivní zpovědi.

Některé z nich jsou zakomponovány do děje: například papežský dispens udělený Barce a Ludwikovi, dramatický Fančin návrat ze Lvova nebo solná pouť karwinských žen do Wieliczky.

U solné pouti se ještě na chvíli zastavím: s ohledem na časový rámeček knihy jsem na ni hrdinky vypravila o jednu generaci později, než odpovídalo vyprávění pamětnice. Na sklonku devatenáctého století už totiž tato tradice upadala, protože díky vlakovému spojení a relativně dobrým výdělkům havířů přestala být koupě soli přímo u zdroje tak výhodná, jako byla dřív.

Přesto jsem Barboru, Julku, Žofii a dalších pět karwinských žen nechala do Wieliczky jít – a každé ze tří hlavních hrdinek jsem k tomu poskytla dobrý důvod: Barboře shánčlivost

a tvrdost k sobě samé, Julce touhu začlenit se mezi nové sousedy a Žofii, tu jsem zkrátka jen nechala dělat to, co byla zvyklá dělat celý život.

Velmi mě překvapilo, že o solných poutích neexistuje jediný záznam v historických pramenech. Snad je to tím, že v době překotného vývoje v devatenáctém století se nenašel žádný člověk, který tuto tradici obyvatel hornického kraje zaznamenal. O to víc mě těší, že jsem o ní mohla přinést svědectví na stránkách *Šikmého kostela* a uchovat ji v paměti.

Čtenáře může také zaskočit název hraniční řeky, která rozpúlila Těšín a kterou v textu knihy nazývám Olza. V českých mapách nese název Olše, ale ten byl oficiálně zaveden až v šedesátých letech, kam děj této knihy nedosahuje.

Místní název Zaolzí (někdy se také vyskytuje ve tvaru Zaołží nebo Zaołsí) byl původně spíše pejorativní, užívaný polským obyvatelstvem pro území, které bylo přiřčeno nově vzniklému Československu. Postupem let však tento hanlivý příděch pozbýl a nyní je běžně užíván.

Při líčení česko-polského konfliktu jsem záměrně vypustila zmínky o Šlonzácích (tedy národnostně nevyhraněných starousedlicích hovořících slezským nářečím) a o Němcích. Jakkoli byli zejména prvně zmínění nedílnou součástí dění a politických taktik, s ohledem na zvolený žánr popisují v *Šikmém kostele* tento konflikt jako čistě česko-polský.

Dohady o stanovení státní hranice přerostly kvůli neústupnosti obou stran v krvavou a nenávistnou občanskou válku, o níž zejména české učebnice historie z jakéhosi důvodu mlčí nebo ji zmiňují jen velmi zběžně. Spor se táhl přes dva roky, podněcován politiky obou znesvářených stran i místními polovojenskými bojůvkami, a vystavil civilní obyvatelstvo, už tak zubožené Velkou válkou, dalšímu strachu a utrpení.

Sedmidenní válka a následná válka občanská, prodlužovaná a nesmyslně eskalovaná nevlí k dohodě, neschopností stanovit jednoznačná pravidla plebiscitu a bezradností mezinárodního

společensví, byla sice v červenci 1920 ukončena rozhodnutím dohodových mocností, ale její důsledky do jisté míry přetrvávají dodnes, byť už většinou jen v emocionální rovině. V historické paměti se zachovaly spíše vzpomínky na druhé dějství tohoto konfliktu, a to z roku 1938, kdy po Mnichovu sporné území zabrala polská armáda a nepochybně i z pocitu jakési ukřivděnosti si při tom počínala velmi rázně.

Podle mého názoru je nanejvýš důležité navázat konstruktivní dialog, který by vedl k obroušení hran, porozumění a smíření. Pokud by k tomu *Šikmý kostel* mohl jen trochu napomoci, třeba už jen tím, že celou problematiku osvětlí a předloží k veřejné diskusi, budu velmi ráda.

Především je však tento román poctou všem, kteří obývají „nejzuboženější polistopadový region“, jak se v souvislosti s knihou Jana Balabána *Možná, že odcházíme* vyslovil literární kritik Pavel Mandys. Ano, život v tomto kraji byl vždy o něco těžší než kdekoli jinde, a do značné míry to platí dodnes.

A přece se mi do mysli vkrádá vzpomínka na mou laskavou babičku Boženku, které sice okolnosti nedovolily dosáhnout výše než na základní vzdělání a celý život vykonávala těžkou manuální práci v hutích, ale přesto to byla právě ona, kdo mě přivedl k literatuře. Ve stejném okamžiku se mi vybavuje vzpomínka na milovaného dědečka Františka, který celý život rubal uhlí a každou neděli dopoledne oblékl vlněné sako s vybroulenými rukávy, do ruky slavnostně uchoopil *špacerku* pobitou plíšky z výletů a šel se projít do šumbarského lesa, aby se v kuchyni babičce nemotal při přípravě svátečního oběda.

Zejména díky těmto dvěma blízkým lidem vím, že hornické bydlení může sice být černé od uhelného prachu, ale v mých vzpomínkách voní čerstvě upečeným švestkovým koláčem, vlídností a nezdolnou vůlí k životu.

Když se dnes procházím po lesních cestách, které byly kdysi ulicemi města, anebo po loukách, kde stávaly velkolepé budovy, potkávám bývalé Karwinské, kteří na těch opuštěných místech

hledají svoje ztracené dětství, mládí, zkrátka dřívější život. Především k počtě těmto lidem, jejichž život byl opakovaně vykořeňován, jsem tuto knihu napsala.

A třeba i k poznání a porozumění čtenářů, kteří jsou odjinud.
Kéž by.

Karin Lednická
Ostrava-Svinov, září 2019

Poděkování autorky

Ze všeho nejdříve chci poděkovat všem pamětníkům z Karviné a okolí, kteří mě nechali vstoupit do svých mnohdy velmi emotivních vzpomínek, dovolili mi nahlédnout do svých rodinných kronik a ukázali mi své rodinné fotografie. Bez jejich vyprávění by tato kniha nebyla taková, jaká je. Nevyjmenovávám je tady, protože si to někteří výslovně nepřejí. A taky proto, že ten seznam by byl velmi, velmi dlouhý.

Děkuji také svým prvním čtenářům za jejich cenné postřehy a připomínky. A samozřejmě také za podporu a povzbuzení, když na mě během občasných tvůrčích krizí padala lehká malomyslnost. Tato část mých díky směřuje za Karlem Lednickým, Tomášem Rossim, Barborou Javorkovou, Jiřím Popiolkem, Gabrielou Barillou a Zuzanou Turňovou.

Děkuji Mirce Slámové a Hance Pernicové, protože jsou ty nejlepší redaktorky, jaké jsem si mohla přát!

Děkuji historičce Agátě Kravčíkové za všechny podnětné konzultace, cenné připomínky a pomoc při vyhledávání archivních dokumentů a dobové literatury. Nemenší dík patří Radimu Kravčíkovi, jehož neobyčejné znalosti regionální historie mi pomohly vychytat i ty nejdrobnější chybičky, kterých by si nikdo jiný než on nikdy nevšiml.

Děkuji panu Josefu Chovancovi z Dolu Michal v Ostravě-Heřmanicích, který mě fundovaně zasvětil do prvopočátků hornické historie a zejména do technologie hlubinného dobývání uhlí na přelomu 19. a 20. století.

Děkuji také Kristině Drahošové a Janu Trombikovi za jazykové konzultace týkající se slezského nářečí a polštiny.

Tolik poděkování týkající se obsahové, odborné a jazykové stránky věci.

Nastává čas na výraz vděku těm, jejichž finančním přispěním mohla kniha vůbec vyjít.

Obrovský dík směřuje k Jaroslavu Drahošovi, majiteli tiskárny Finidr v Českém Těšíně, za velkorysé podmínky, které mi pro tisk prvního vydání poskytl. Děkuju, Jarku, nejen za ten dar, ale i za to, že *Šikmému kostelu* od začátku věříš a fandíš.

Nemenší dík putuje na radnici v Orlové, za jejíhož finančního přispění moje kniha vychází. Opravdu si vaší podpory vážím, pane Miroslave Chlubno a paní Aleno Ficová, a pevně věřím, že tento počín napomůže k vylepšení mediálního obrazu města.

Za finanční podporu při vydání knihy děkuji také Revírní bratrské pokladně, jejíž vedení, jmenovitě pánové Antonín Klimša a Robert Hruška, k mé velké radosti silně vnímá propojenost pojišťovny s bratrskými pokladnami, které pro sebe kdysi začali zakládat havíři.

A na samotný závěr si nechávám poděkování pro své dvě děti Davida a Zuzanu, které po většinu času s velkorysou tolerancí přijímaly fakt, že když jejich máma píše, není s ní žádná řeč.

Obsah

Díl první:	Barbora	5
	1894	7
	1895	69
Díl druhý:	Ludwik	91
	Sen	93
	1889	96
	1891	117
	1893	123
	1894	127
Díl třetí:	Julka	145
	1905	147
	1906	195
Díl čtvrtý:	Barka	221
	1907	223
	1908	230
	1915	246
	1916	249
	1918	284
	1919	340
	1920	370
	1921	383
	Doslov	391
	Poděkování autorky	397